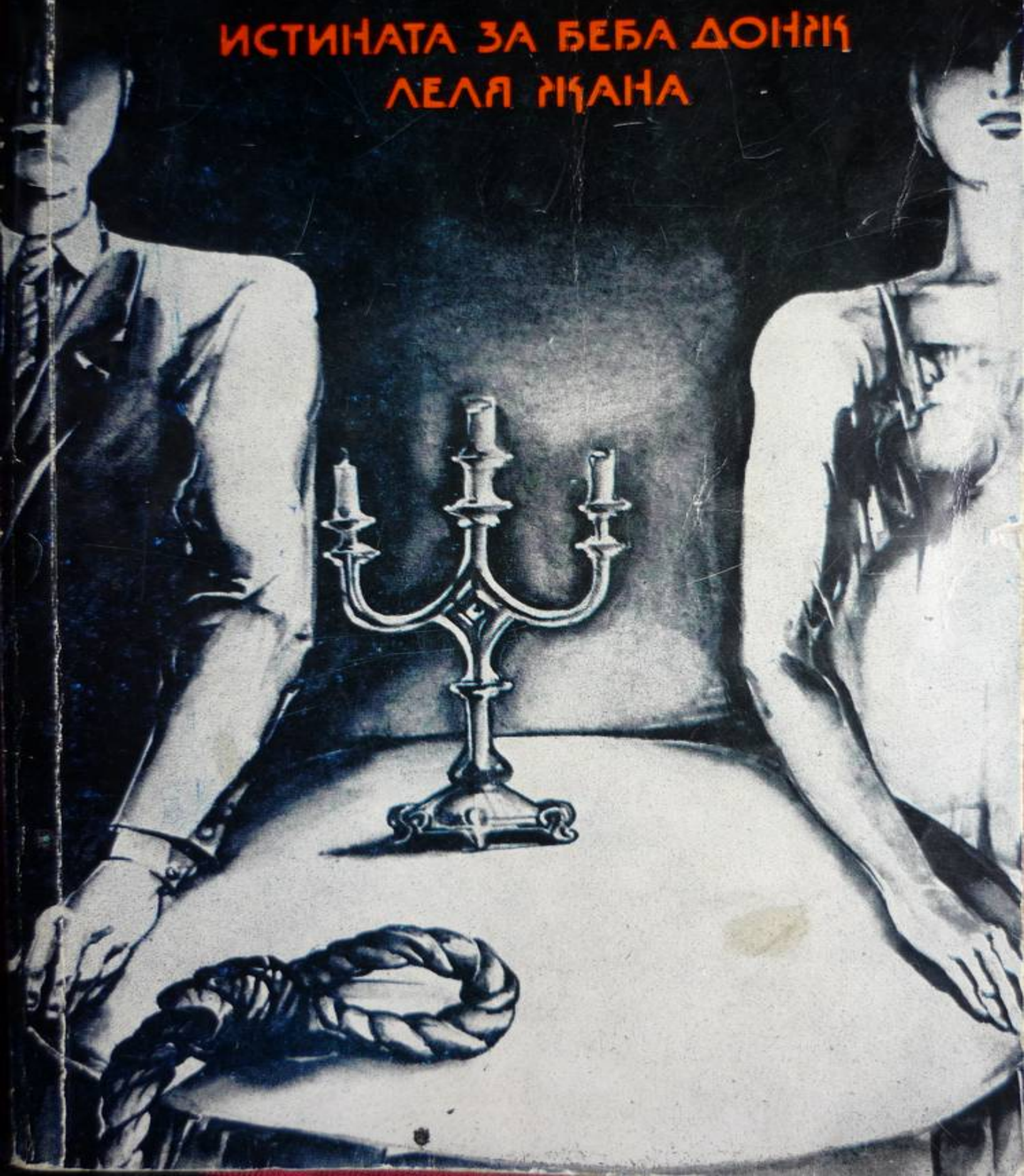

ЖОРЖ СИМЕОН

ИСТИНАТА ЗА БЕБА ДОЊИ
ЛЕЛЈ ЖАНА

ЖОРЖ СИМЕНОН
ИСТИНАТА ЗА БЕБА ДОНЖ.
ЛЕЛЯ ЖАНА

Превод: Юлия Минкова, Нина Герганова

chitanka.info

Световноизвестният писател Жорж Сименон (роден в Лиеж през 1903 г.) започва творческия си път като разказвач още по времето, когато е секретар на писателя Бине-Валмар в Париж. Но прословутият инспектор Мегре се появява на бял свят благодарение на предложението на Жозеф Кесел, който поканва Сименон да започне серия романи за списание „Детектив“. По-известните от тях са: „Кеят на мъглите“ (1932), „Мегре“ (1934), „Госпожиците от Конкарно“ (1936), „Завещанието на Донадийо“ (1937), „Господин Ла Сури“ (1938), „Ваканцията на Мегре“ (1948), „Малкият светец“ (1965) и др. Сименон е автор и на значителен брой романи, в които психологическият анализ преобладава над интригата. Сред тях са предлаганите в настоящия том „Истината за Беба Донж“ и „Леля Жана“. Криминалните сюжети са повод да се разгърне силата на Сименон като психолог и вещ познавач на човешката.

ИСТИНАТА ЗА БЕБА ДОНЖ

I

Не се ли случва понякога едва забележима мушица да развълнува повърхността на някоя локва повече от хвърлен голям камък? Така стана онази неделя в имението „Шатеньоре“. И други недели бяха в известен смисъл исторически за двете семейства Донж, като например неделата, когато бурята събори бука „три минути след като мама мина под него“, или неделата на голямото спречкване, след което не си говориха няколко месеца.

Ала тази неделя, която може да се нарече „неделата на голямата трагедия“, протече бистро и спокойно като ручейче в полето.

Както всеки път на село Франсоа се събуди около шест часа. Жена му не го чу да излиза на пръсти от стаята, а дори и да го беше чула, клепачите ѝ не трепнаха.

Беше двадесети август. Слънцето вече бе изгряло, небето беше измито акварелно синьо, тревата — росна и дъхава. Франсоа се среса набързо в банята и както беше по пижама и по сандали, слезе в кухнята, където Кло, готвачката, не по-облечена от него, бавно наливаше в кафеника вряла вода.

— Пак ме изпохапаха комарите — оплака се тя и му показва белезникавите си бедра, целите в червени петънца.

Той изпи кафето си и излезе в градината. В десет часа все още беше там. Какво точно правеше? Нищо особено. Забеляза, че в зеленчуковата градина доста домати се нуждаеха от колчета. Да не забрави да каже на другия ден на Папо, градинаря. Да му напомни също така да не оставя маркуча да се въргаля наред пътеката. А зеления боб винаги го береше презрял.

На първия етаж се отвориха капаци. На прозореца се показва детска главичка. Франсоа махна за поздрав на сина си, детето му отвърна със същото. Беше по бял халат. Под дългите разчорлени коси лицето му изглеждаше още по-слабо, по-прозрачно, с по-големи сенки под очите. От баща си бе наследил дългия крив нос и това се забелязваше от пръв поглед. Франсоа не можеше да отрече единствено

тази прилика. Във всичко останало синът му приличаше на майка си, от която бе взел крехкостта ѝ на фин порцелан. Дори сините му очи бяха порцелановосини!

Март, прислужницата, отиде да облече детето. Стаите бяха светли. Къщата — приветлива. Това наистина бе идеалната селска къща, както си я представят гражданите. Нямаше и следа от неудобната къщурка, послужила за основа на строежа. Великолепни морави. Полегати склонове. Овощна градина, която през пролетта бе същинска приказка. Горичка и естествено поточе.

Камбаните започнаха да бият. Над ябълковите дървета се виждаше четвъртитата камбанария на Орне. Зад живия плет минаваше стръмен неравен път и Франсоа дочу стъпките на съседите, които отиваха на литургия. Долавяше се тежкото дишане на запъхтените жени. Интересно — те не се виждаха; преди да стигнат стръмнината, дърдореха, но няколко метра по-нагоре думите им се разреждаха, сетне прекъсваха изречението по средата и подемаха разговора си едва най-горе, на върха.

Франсоа отиде до навеса, взе валяка, изравни тенискорта и изпъна мрежата.

Беше около девет часът, когато синът му се зададе с въдица в ръка.

— Оправи ми кукичката...

Жак беше осемгодишен, с дълги слаби крака и очертани момичешки устни.

— Майка ти стана ли?

— Не знам.

Момчето тръгна към рекичката. Досега нищо не бе улавяло. Случайността пожела тази неделя на въдицата му да се хване една малка рибка. То не смееше да я докосне. Извика задъхано, почти изплашено:

— Тате!... Рибка... Ела бързо...

Накрая, тъкмо когато все още по пижама, с мокри сандали Франсоа Донж се отправяше към парника, насреща му се появи готвачката.

— Какво има, Кло?

— Забравили сте гъбите. Не мога да задуша пилето без гъби, а в селото няма.

Това се повтаряше всяка неделя! Той пазаруваше в събота, натоварваше в колата каквото му бяха поръчали. Всички му даваха списъци, а готвачката надраскваше своя с молив върху безформено късче хартия.

— Сигурна ли сте, че ми поръчахте гъби?

— Да, имаше ги в списъка...

— А в колата ги нямаше, така ли?

Какво да се прави! Той отиде да се облече, послуша се пред вратата на спалнята. Жена му може би не спеше, но отвътре не долиташе никакъв звук.

Франсоа Донж не беше висок. Беше слаб, но як, жилав, с фини черти, характерния дълъг крив нос и доста лукави очи.

— Не ме гледай така подигравателно! — често повтаряше жена му Беба.

Беба! Ама че хрумване, да я нарекат Беба! И след десет години брачен живот той все още не беше свикнал с това име. Но в края на краищата щом като в семейството ѝ винаги са я наричали така, и приятелките ѝ, и всички...

Трябваше да изкара колата от гаража, да слезе, за да вдигне бялата бариера, после още веднъж, за да я спусне. До града нямаше и петнадесет километра. Пътят гъмжеше от велосипедисти, най-вече по склона Бел Ер, където трябваше да слязат от колелата си и да ги бутат. Край гората вече гъмжеше от излетници. Франсоа, който притежаваше ловен билет, си помисли, че при откриването на сезона пак ще се препъват в счупени бутилки.

Ето го моста. Улица Пон Ньоф, права като стрела, пресечена на две от слънцето и само четири-пет души по дългите повече от километър тротоари. Спуснатите капаци на магазините, надписите, които изпъкваха повече от всеки друг път, гигантската червена лула над дюкянчето за цигари и тютюн, огромният часовник на часовникаря, гербът на съдебния пристав. Приставът тъкмо палеше колата си.

Пред централната бакалница имаше опънат голям сенник. Дъх на топъл хляб. Бакалинът — в кремава престилка. След малко и той щеше да натовари семейството си в колата, с която разнасяше поръчките.

— Сложете и едно пакетче бонбони за сина ми.

— Как е господин Жак? Сигурно добре му се отразява чистият въздух на село. А госпожа Донж? Не скучае ли съвсем сама?

Всъщност Франсоа забрави да даде на сина си пликчето с бонбони и едва доста по-късно, най-малко след три седмици, когато облече отново същия костюм, ги намери размекнати в джоба си.

След три седмици! Казваме „след три седмици“ или „преди три седмици“, ала и през ум не ни минава какво могат да означават три седмици или дори няколко часа. Ако някой беше казал тогава, че след три седмици Беба Донж ще е в затвора... Най-нежната, най-красивата, най-изящната жена. За нея дори не говореха като за другите, като за сестра ѝ Жана например. Ако казваха: „Вчера видях Жана при шивачката“, произнасяха тези думи най-естествено. Просто бяха срещнали Жана Донж — дребна, дейна, закръглена женица, вечно в движение, — съпругата на Феликс Донж. Защото двете сестри се бяха омъжили за двама братя.

„Вчера видях Жана...“ Това не беше събитие. Но затова пък, ако кажеха: „Бях в «Шатеньоре» и видях Беба Донж“, чувстваха се задължени да добавят: „Каква прелестна жена!“ или „Тя е по-възхитителна от всякога“, или „Само тя умее да се облича така“.

Беба Донж! Ефирно безплътено същество, излязло сякаш от стихосбирка.

Беба Донж в затвора!

А Франсоа се качи в колата, поколеба се пред кафенето дали да вземе аперитива си и реши да не спира, за да не закъснее с гъбите.

На склона задмина колата на брат си. Шофираше Феликс. Госпожа Д'Онвил, тяхната обща тъща, огромна и достолепна (преди да се оженият, покойният ѝ съпруг пишеше името си Донвил), седеше до него, облечена както винаги в нещо тънко, вталено.

На задната седалка зърна Жана с двете ѝ деца. Десетгодишният Бертран се надвеси през прозореца и махна с ръка, когато чичо му ги задмина.

Двете коли стигнаха една след друга портата на „Шатеньоре“. Госпожа Д'Онвил забеляза:

— Не ми стана ясно защо трябваше да ни задминеш...

И додаде веднага, като огледа отворените прозорци на къщата:

— Беба стана ли?

Беба Донж ги накара да я чакат още поне половин час. Както винаги беше посветила два часа на тоалета си.

— Добър ден, мамо... Добър ден, Жана... Здравей, Феликс... Пак ли беше забравил нещо, Франсоа?

— Да, гъбите.

— Надявам се, че обедът е готов. Март, на терасата ли сложихте масата? Къде е Жак? Март, къде е Жак?

— Не съм го виждала, госпожо...

— Сигурно е на реката — обади се Франсоа. — Тази сутрин улови една риба и направо е полудял.

— Ако си намокри краката, ще боледува поне две седмици...

— Ето, господин Жак се връща... Масата е сложена...

Беше горещо. Слънцето лепнеше, тревата бе осеяна със скакалци.

За какво разговаряха на масата? За доктор Жалибер, който строеше нова клиника. Естествено госпожа Д'Онвил първа спомена името на доктора и не пропусна да изгледа многозначително отначало Беба, после Франсоа. За малко да каже на дъщеря си: „Не знаеш ли, че мъжът ти и хубавката госпожа Жалибер... Целият град говори за това. Някои казват, че и докторът знаел, но си затварял очите...“

Ала, така или иначе, Беба не трепна, като чу името Жалибер. Хранеше се изискано, с щръкнало настрани кутре. Ръцете ѝ бяха произведение на изкуството. Дали слушаше? Дали мислеше нещо? Единственото, което каза по време на обeda, беше:

— Храни се прилично, Жак...

Съдбата бе свързала двама братя и две сестри. В града обикновено казваха „братята Донж“, без значение с кого от двамата се бяха видели, с кого от тях_ _бяха разговаряли. Франсоа и Феликс си приличаха като близнаци, макар че имаха три години разлика. И Феликс като брат си имаше прословутия нос на рода Донж, същия ръст и същото телосложение. Можеха да си разменят костюмите и се обличаха по един и същи начин, почти винаги в сиво.

Не изпитваха необходимост да си говорят. Личеше си, че през цялата седмица са били заедно, работили са заедно, в едни и същи работилници, в едни и същи канцеларии, срещали са се с едни и същи хора и са имали еднакви грижи.

Може би Феликс беше по-мекушав от брат си.

Франсоа бе по-главният, това се усещаше и в най-малките подробности.

Именно Феликс обаче се бе оженил за неспокойната Жана, която запали цигара още след супата въпреки неодобрителния поглед на майка си.

— Хубав пример даваш на децата си...

— Ако мислиш, че Бертран не пуши скришом... Онзи ден го хванах да краде цигари от чантата ми...

— Ако ти бях поискал, нямаше да ми дадеш...

— Чуваш ли?

Госпожа Д'Онвил само въздъхна тежко. Тя нямаше и не желаше да има нищо общо с братята Донж. По-голямата част от живота си бе прекарала в Истанбул, където съпругът ѝ беше директор на пристанището. Бе водила изискан живот сред дипломати и минаващи оттам важни особи. Дори в този ден бе облечена като за прием в посолство.

— Март, поднесете кафето и ликьорите в градината.

— Може ли да поиграем тенис? — попита Бертран. — Ще играем ли, Жак?

— Нека му се посмели храната... Първо се разходете... Пък и много е горещо...

Под сянката на голям оранжев чадър бяха разположени няколко плетени тръстикови стола. Пътеката от счукани тухли, която водеше към тях, бе яркочервена. Жана си избра един шезлонг, изтегна се, запали нова цигара и започна да издухва облачета дим към небето, станало почти виолетово.

— Феликс, би ли ми налял малко сливов ликьор?...

За нея неделите, прекарани в „Шатеньоре“, ухаеха на този ликьор, от който неизменно изпиваше след ядене по две-три чашки.

Беба сипа кафето по чашите и го поднесе.

— Бучка захар, мамо?... А на теб, Франсоа? Две?... Чашка ликьор, Феликс?

Това можеше да бъде коя да е неделя. Морен въздух. Прехвърчащи мухи. Лениво подхвърлени реплики. Госпожа Д'Онвил говореше за своите инвестиции.

— Къде са децата? Март, вижте какво правят децата...

След малко двамата братя щяха да се отправят към тенискорта и до вечерта щяха да се чуват само глухите удари на топката. От време на време отвъд плета се мяркаха глави на велосипедисти; разхождащите се пеш не се виждаха, долавяха се само гласовете им.

Ала не стана така. Не бе изминал и час, откакто си изпиха кафето, и Франсоа стана и се запъти към къщата.

— Къде отиваш? — попита Беба, без да се обърне.

— Ей сега ще се върна...

Той постепенно ускори крачка. Чу се хлопане на врати, шум в банята.

— Да не го боли стомахът? — поинтересува се госпожа Д'Онвил.

— Не знам... Не се е оплаквал от лошо храносмилане...

— От няколко минути ми се виждаше пребледнял...

— Не сме яли нищо трудносмилаемо...

Децата изтичаха покрай тях. Известно време цареше мълчание, но изведнъж Франсоа извика, без да се показва от къщата:

— Феликс!

Гласът му прозвуча тъй странно, че брат му подскочи и се втурна тичешком. Госпожа Д'Онвил се загледа в отворените прозорци.

— Какво ли му стана?

— Какво толкоз може да му стане — промърмори Жана, изтегната в шезлонга, зареяла поглед в дима от цигарата, който се разтваряше в моравото небе.

— Май че се обаждат по телефона...

Шумовете откъм къщата се чуваха отчетливо. Някой наистина въртеше ръчката на телефона.

— Ало, госпожице... Знам, че пощата не работи, но е много спешно... Свържете ме с номер едно в Орне... Да, доктор Пино... Мислите, че е отишъл за риба?... Потърсете го все пак, моля ви... Ало, домът на доктор Пино ли е?... Обаждам се от „Шатенъоре“... Значи се е прибрал? Кажете му да дойде незабавно... Няма значение! Много е спешно... Не, госпожо... Да дойде така, както е...

Жените се спогледаха.

— Няма ли да провериш какво става? — учудена се обърна госпожа Д'Онвил към Беба.

Дъщеря ѝ стана и се отправи към къщата. Само след няколко минути се върна спокойна както винаги.

— Затворили са се в банята. Не ме пуснаха да вляза. Феликс твърди, че не е нищо сериозно...

— Но какво му е?

— Не знам...

Докторът пристигна на колело, облечен в кафявия си платнен костюм, с който бе ходил за риба. Докато се приближаваше по червената алея, учудването му нарастваше при вида на трите жени, разположени невъзмутимо под чадъра.

— Злополука ли е станала?

— Не знам, докторе... Съпругът ми е в банята... Ще ви заведе.

Вратата се откряна, за да пропусне лекаря, но се захлопна пак под носа на Беба, която остана неподвижна на площадката. Изнервена, госпожа Д'Онвил се бе надигнала и сега крачеше напред-назад под палещите слънчеви лъчи.

— Не разбирам защо тези двамата нищо не ни казват... А Беба?... Тя пък какво прави?... Защо не се връща?

— Успокой се, мамо... Ще получиш нервна криза... Защо трябва да се вълнуваш?

Вратата на банята пак се отвори. Излезе докторът по риза и припряно нареди на Беба, която стоеше в полумрака:

— Кажете да донесат топла вода... Колкото се може повече...

Беба слезе в кухнята. Беше в бледозелена муселинова рокля. Косите ѝ бяха пепеляворуси.

— Кло, занесете горе в банята топла вода.

— Видях доктора... Болен ли е господин Франсоа?

— Не знам, занесете водата...

— Много ли ще трябва?

— Докторът каза колкото се може повече...

Когато готвачката отнесе две кани вода, и тя не бе допусната в банята — вратата само се откряна. Ала все пак успя да зърне проснатото на голия под тяло, или по-скоро само краката, но това я потресе повече, отколкото ако бе видяла труп.

Беше три часът. Нищо неподозиращите деца нахълтаха в тенискорта и се чу гласът на Жак, който каза на братовчедка си:

— Ти няма да играеш... Много си малка...

Жани беше едва шестгодишна. И сигурно щеше да се разреве, да се оплаче на майка си, която както винаги щеше да ѝ рече:

— Оправяй се сама, детето ми... Това не ме засяга.

Госпожа Д'Онвил се взираше в прозорците на първия етаж.

— Мамо, би ли ми подала цигарите?

Друг път госпожата би се възмутила, че излегналата се върху шезлонга Жана иска от нея, майка си, цигарите от масата.

Ала сега ѝ подаде кутията, без дори да се усети какво върши, без да изпуска от очи Беба, която току-що се бе появила на стълбите и се приближаваше с обичайната си походка.

— Е?

— Не знам... Сега пък тримата се затвориха...

— Това не ти ли се струва странно?

Едва тогава Беба прояви леко раздразнение.

— Какво очакваш да ти кажа, мамо? Не знам нищо повече от теб.

Точно в този момент Жана се размърда в шезлонга, за да види сестра си. Учуди се, че Беба е повишила тон. Но Беба беше извън полезрението ѝ и тя се отказа. Точно пред нея цъфтяха кървавочервени стръкове мушкато и се открояваха на зелената морава. Бръмчеше оса. Госпожа Д'Онвил въздъхна тежко, силно разтревожена.

Защо мъжете затваряха горе прозорците на банята? И като че ли в същия миг се чу гласът на Франсоа:

— Не, докторе, в никакъв случай не искам... Камбаните удариха за вечерня.

II

Сега вече бе сигурен, че не греши. Вярно, това бе само интуиция, но по-силна дори от доказателство. А тогава дори не ѝ обърна внимание! Седеше отпуснат в плетения стол, с полузатворени очи, отмалял от слънцето и от обеда.

Яснотата на спомена бе изумителна, като че ли, обзет от предчувствие за бъдещето значение на тази минута, той бе заснел сцената.

Това бе ефект от падащата светлина. Изтегнат в градинския стол, Франсоа гледаше от долу на горе и отражението на слънцето върху червените тухли на алеята придаваше топли тонове на всичко, което виждаше.

Тъща му седеше отляво, съвсем близо до него, в полупрофил, и без да я гледа, в ретината на очите му се бе запазило запечатано лилавото петно на шалчето ѝ. Малко по-встрани се беше изтегнала в шезлонга Жана, облечена в бяло.

Масата с оранжевия чадър с ресни бе разположена точно срещу него. Март, оставила кафеника и чашите, се отдалечаваше към къщата. По счуканите тухли на пътеката се чуваха стъпките ѝ.

А Беба стоеше права пред масата. Франсоа наблюдаваше именно нея, с малките си лукави очички, които хората често намираха за студени. Може би защото искаше да вижда нещата точно такива, каквито са.

Жена си например, с нелепия прякор Беба. Тя беше в гръб. Съдейки по положението на ръката ѝ, сипваше кафе в чашките, като скриваше всичко пред себе си. В този миг бе несъмнено изящна: гъвкав, малко нехаен силует, привлекателно подчертан от резедавата рокля, правена по поръчка в Париж.

Всъщност, ако в този момент Франсоа обърна внимание на жена си, то бе именно заради роклята.

Забеляза, че бе доста прозрачна. Бедрата ѝ се очертаваха ясно срещу слънцето, виждаше се точно къде свършва бельото. Краката ѝ го

наведоха на мисълта за тънките копринени чорапи, които Беба упорито носеше дори на село. Тази жена, която от месеци не се беше събличала пред мъж, носеше по-фино бельо и от най-голямата кокетка.

Ето какво си помисли отначало Франсоа като практичен мъж — просто една констатация. Не бе нито възмутен, нито опечален. Не беше скъперник.

Втората мисъл, породена от първата, от спомена за голотата, бе, че макар Беба да бе изящна, с красиво лице, все пак тялото ѝ бе безплътено, отпуснато, а кожата ѝ — непривлекателно бледа.

— Бучка захар, мамо?...

Всъщност не: преди това тя произнесе някаква реплика, която Франсоа откри в паметта си и която е трябвало да му направи впечатление. Жана, изтегната като одалиска, с току-що запалена цигара, бе казала:

— Феликс, би ли ми налял малко сливов ликьор...

Брат му не влизаше в полезрението на Франсоа.

Значи е бил зад гърба му? Логично бе да се приближи до масата. Обаче Беба се бе намесила доста бързо:

— Не ставай, Феликс. Аз ще ѝ сипя.

Защо, след като тя винаги предпочиташе да бъде обслужвана, вместо да обслужва? За да не види никой какво става на масата! А тя бе под такъв ъгъл спрямо скупчените отстрани столове, че пред нея нямаше никой.

Чак тогава бе попитала:

— Бучка захар, мамо?...

Франсоа не трепна. Не се намръщи. Всичко бе много по-неуловимо, почти нереално. Просто зениците му едва помръднаха, колкото да погледне госпожа Д'Онвил! И сега дори имаше чувството, че тя отвори уста да направи забележка, но прецени, че не си струва, и се отказа. Ако бе проговорила, несъмнено щеше да каже: „За двадесет и седем години, откакто си ми дъщеря, не можа ли да запомниш с колко захар пия кафето си?“

Не го изрече, но това беше без значение. Все едно, че го каза. Вероятно Беба бе започнала да пълни петте чаши. В „Шатеньоре“ употребяваха само един вид захар: на бучки, увити в отделни хартийки.

Ето защо жена му е изпитала нужда да каже нещо — за да запълни тишината, да отвлече вниманието, докато направи един жест, също като фокусник. Дали пръстите ѝ са трепнали? Дали гърлото ѝ е било свито? Франсоа виждаше само гърба ѝ и не знаеше. Във всеки случай в дланта на ръката, от който всеки се възхищаваше, сигурно е стискала малко парче хартия с бял прах.

— Бучка захар, мамо?... А на теб, Франсоа? Две?

Тя, разбира се, знаеше колко захар да сложи в кафето на мъжа си. Но застанала с гръб към останалите, явно е изпитвала нужда да усети, че те са по местата си, да ги чува, докато е развивала двете бучки захар и в същото време е изсипвала белия прах от другата хартийка.

Това се доказваше от факта, че после не попита нито сестра си, нито Феликс. И още едно доказателство, въпреки че, ако премислеше всичко добре, щеше да открие поне десетина. Беба забрави да сипе ликьора на Жана, макар да попречи на Феликс да стори това.

И ако Франсоа не бе разгледал подробно и преценил значението на всички тези събития, докато те се разиграваха, той все пак бе усетил нещо нередно, нещо подозрително, дори заплашително.

Защо не бе реагирал? Несъмнено, защото такава е неизменната съдба на този род предупреждения.

Дори когато си изпи кафето и усети, че то има лош вкус... За малко да го каже. Защо се бе въздържал? Понеже бе свикнал да не споделя мислите си. Защото около него нямаше човек, с изключение на брат му Феликс, с когото да се чувства поне донякъде близък.

Не се самозалъгваше. Бе практичен човек, без въображение. В „Шатеньоре“ бе толкова у дома си, колкото в коя да е хотелска стая и освен носа на сина му нищо не го свързваше с хората там. А от известно време детето като че ли се плашеше от баща си.

Когато най-сетне Беба седна, сигурно бе почувствувала облекчение, защото Франсоа бе изпил кафето си, без да продума.

Никакъв намек за отравяне. Един неделен следобед в семеен кръг, с величествени бездни и безпределни мълчания, които всеки, потънал в стола си, прекосяваше както намери за добре. Онзи, който пръв отвореше уста, бе като току-що завърнал се от пътешествие без спомен.

Франсоа не спеше, но и не бе напълно буден, когато в него се зароди някакво неразположение, и той с почуда проследи пътя му из

тялото си.

„Лошо храносмилане — помисли си отначало. — От кафето е. Струва ли си да отида да повърна?“

Тази перспектива му бе неприятна, но почти веднага нещо като тръпка премина през тила му и в същото време слепоочията му запулсираха лудешки.

Никога не бе боледувал. Дали не бе слънчасал тази сутрин, докато изравняваше тенискорта?

Неразположението се разрастваше. Целият се обля в пот. За пръв път в живота си ясно усети мозъка в гръбначния си стълб.

Не обичаше да го безпокоят, а и той рядко безпокоеше другите. Надигна се безмълвно, като се боеше единствено, че няма да може да стигне. Докато прекосяваше празната алея, чиято червенина му се стори по-крещяща от всеки друг път, той си помисли: „Не е възможно...“

Симптомите бяха на отравяне с арсеник. Той ги познаваше. Нали беше химик. В такъв случай...

В трапезарията едва не блъсна Март, която подреждаше сервизите по рафтовете на бюфета. Не й каза нищо, но забеляза учудването ѝ. Трябваше да бърза. В банята едва успя да свали яката и сакото си и да напъха пръст в гърлото си.

Повърна малко; усещането бе парещо. Повръщаше направо върху плочките, но това бе без значение. После, ужасен от студа, който го вцепеняваше, извика през прозореца:

— Феликс!...

Уплаши се от смъртта. Болеше го. Знаеше, че го очакват страшни мъки, но въпреки това не можа да не си помисли: „Значи го е направила.“

Беба никога не бе заплашвала да го убие. Не му бе минавало през ума, че един ден ще го направи. И все пак почти не се учуди. Нито се възмути. Честно казано, дори не се сърдеше на жена си.

— Какво ти е?

— Повикай първо лекаря... Много спешно...

Горкият Феликс! Той би предпочел да изпита всичко на гърба си, вместо да гледа как брат му страда.

— Ще дойде ли?... Добре... Донеси ми мляко от хладилника... Не казвай нищо на прислужниците...

Можеше да бъде доволен от себе си! Нима не бе помислил за всичко! Правеше необходимото, без да губи самообладание. А трите жени все така си седяха навън, при оранжевия чадър!

За какво ли мислеше Беба, като гледаше отворения прозорец?

Значи така... Години наред... А никой не подозираше, дори той самият! Бе се излъгал като всички останали, или по-скоро нищо не бе прозрял...

Не, не беше вярно. Също както с бучките захар, не бе ли усетил нещо като предупреждение? Ала бе предпочел да си затвори очите и...

Той не изгуби съзнание, но всичко се обърка в главата му — докторът, изплашеният Феликс, промивката на стомаха, студените плочки в банята, ръцете му, които някой движеше ритмично — някой, седнал върху гърдите му, или поне така му се стори. Докторът се обърна към Феликс:

— Брат ви е бил отровен с голяма доза арсеник. Имал е късмет, че...

— Не е възможно! Кой?... — възкликна Феликс. — Целия ден прекарахме заедно, цялото семейство... Никой не е идвал...

Франсоа чистосърдечно повярва, че бе успял да разтегне устните си в иронична усмивка.

— Трябва да се обадя за линейка... В коя клиника да кажа да го откарат?

Измъчваха го спазми. Огън изгаряше вътрешностите му и при все това се помъчи да произнесе, като се смръщи болезнено:

— Не искам в клиника...

Заради доктор Жалибер. Клиниката му не бе завършена. Ако Франсоа отидеше другаде, Жалибер щеше да му се обиди, задето се е оставил в ръцете на негов събрат. Хората в града нямаше да го разберат.

— В болницата „Сен Жан“...

И пак гласът на доктора, добър и съвестен човек:

— Длъжен съм да уведомя прокуратурата... В неделя Съдебната палата е затворена... Но познавам заместник-прокурора и ще... Мисля, че е 18-80... Господин Донж, поискайте да ме свържат с 18-80...

Точно тогава Франсоа произнесе или мислеше, че е произнесъл:

— Не, докторе, в никакъв случай не искам...

От другата страна на бариерата мина някакво семейство. Бащата носеше на раменете си малчуган. Майката теглеше друг за ръка. Миришеше на прах, на пот, на сандвичи със спарена шунка, на разрежено с вода вино от манерка. Отново забиха камбаните, вероятно вечерната служба бе свършила, и точно тогава се появи линейката, бяла с червен кръст, с малки матирани прозорци. Бариерата бе вдигната.

Без да обръща внимание на трите жени, колата спря при самите стълби и от нея изскочи санитар в бяла престилка.

В това уж нямаше нищо особено, а все пак плашеше. Внезапно трагедията бе влязла осезаемо в къщата с формата, цвета и надписа на една кола, с униформата на санитаря.

Пищната гръд на госпожа Д'Онвил се повдигна. Майката изглежда строго дъщеря си, която не помръдна.

— Човек би казал, че не те интересува какво става...

Спокойствието на Беба я ужасяваше. Гледаше я с ококорени очи, като че ли я виждаше за пръв път.

— Отдавна вече нямам нищо общо с Франсоа...

Този път Жана изглежда изпитателно сестра си. Погледът ѝ бе по-остър, по-проницателен. До такава степен, че Беба се притесни. След това Жана се забърза към стълбището, като каза:

— Ще видя какво му е...

Санитарят и лекарят крепяха Франсоа, който бе смъртноблед, с отпусната на рамото глава.

— Феликс! — повика Жана мъжа си и го хвана за ръката.

— Пусни ме...

— Какво му е?

— Искаш ли да разбереш?... Кажи де!... Искаш ли да разбереш?...

Феликс крещеше, мъчеше се да не се разплаче, да не удари жена си, да помогне на другите двама да качат Франсоа в колата.

— Тази улиčníца, сестра ти, го отрови...

Никога в живота си не бе произнасял такава обидна дума, изпитваше ужас от всякаква грубост.

— Феликс, какво говориш... Чуй ме...

Беба Донж стоеше права на три-четири крачки от тях, слънцето играеше в русите ѝ коси, които тя допълнително изсветляваше, ефирна в зелената си рокля, едната ѝ ръка бе отпусната, другата — върху малките нежни гърди. Гледаше към тях.

— Беба, чу ли Феликс?...

— Жана... Беба...

Госпожа Д'Онвил също бе чула. Цялата ѝ забулена в ефирни шалове маса трептеше. Всеки момент щеше да припадне, но се държеше със сетни сили, защото усещаше, че никой няма да ѝ обърне внимание.

Феликс се бе качил в колата.

— Феликс!... Нека да дойда и аз...

Той я изглежда така сурово, с толкова омраза, като че ли тя беше Беба или се бе опитала, също като сестра си, да го отрови.

Колата потегляше. Доктор Пино се бе качил отпред. Махна на шофьора да спре за малко и се наведе към Жана.

— По-добре дръжте под око сестра си, докато...

Краят не се чу. Шофьорът бе помислил, че разговорът е приключил, и бе подкарал колата.

Когато Жана най-сетне погледна наоколо с виждащи очи, всичко в градината беше различно.

Госпожа Д'Онвил се бе отпуснала в едно плетено кресло и тихо плачеше, като попиваше сълзите си с дантелена кърпичка. Децата бяха дотичали от корта. Жак застана на няколко крачки от майка си. Дали бе дочул нещо? Или може би видът на линейката го бе сковал?

— Мамо, какво е станало с чичо?

Това бе Бертран, който подръпваше роклята на майка си, седнала върху тревата.

— Март — извика Беба. — Март! Къде сте?...

— Ето ме, госпожо...

Тя бършеше очи с ъгълчето на престилката си. Вероятно не знаеше какво става, но плачеше от притеснение, понеже от къщата току-що бе потеглила линейка.

— Погрижете се за Жак... Разходете го до „Катр Сапен“...

— Не искам... — заяви малчуганът.

— Чухте ли, Март?

— Да, госпожо...

И Беба, все така вярна на себе си, се отправи към стълбата.

— Йожени...

За пръв път от много години Жана се обръщаше към сестра си с истинското ѝ име, защото — също като майка си — тя се казваше Йожени.

— Какво искаш?

— Трябва да говоря с теб...

— Аз пък нямам какво да ти кажа...

Тя бавно се изкачваше по стъпалата. Дали всъщност не беше поразвълнувана, отколкото искаше да покаже, дали краката ѝ не потрепераха под тънката зелена рокля?

Жана я последва. Двете стигнаха заедно трапезарията, където през топлите часове на деня държаха капациите на прозорците затворени.

— Поне ми отговори...

Беба се обърна отегчена към нея. В погледа ѝ вече се четеше трагичното спокойствие на човек, който знае, че занапред никой няма да го разбере.

— Какво искаш да знаеш?

— Вярно ли е?

— Че исках да го отровя?

Тя произнесе думата естествено, без погнуса, без страх.

— Това го каза той, нали?

В думите ѝ Жана долови някакъв умисъл, но не можа да го разгадае. По-късно опита пак, но безуспешно. *Той* беше произнесено с главна буква. Не ставаше дума за човек като всички останали, тя не говореше дори за мъжа си. Говореше за *Него*.

Не Му се сърдеше за обвинението. Може би Жана грешеше. Тя не мислеше, че е добър психолог. И все пак това задоволство... Да, Беба изглеждаше доволна от обвинението. Чакаше отговора на сестра си, с крак върху първото стъпало. Обувките от гущерова кожа в понаситено зелено бяха в тон с роклята.

— Вярно ли е?

— Защо да не е вярно?

И като реши, че разговорът е приключен, тя се заизскачва по стълбите, без да бърза, повдигнала по женствен начин дългата до прасците широка пола.

— Беба!...

Сестра ѝ продължи да се изкачва.

— Беба, надявам се, че няма...

Тя беше вече най-горе, главата ѝ се губеше в полумрака. Поспря за малко и се обърна.

— Скъпа Жана, не се бой. Ако ме потърсят, аз съм в стаята си...

Спалнята ѝ беше тапицирана със сатен и от това приличаше на вътрешността на луксозна кутия за бонбони. Беба машинално се огледа в трикрилното огледало, в което се виждаше в цял ръст, и с привичен жест повдигна косите си, като откри обезкосмените си мишници.

През един нарочно оставен процеп между капациите се промъкваше слънчев лъч и образуваше триъгълник върху малкото лакирано писалище. Стенният часовник показваше четири часа и десет минути.

Беба седна пред писалището, отвори го с морна ръка и придърпа един бележник със светлосини листове.

Човек можеше да си помисли, че ѝ предстои да напише трудно писмо. С опряна о брадичката си перодръжка, тя разсеяно гледаше капациите, зад които няколко мухи бръмчаха на слънцето. Накрая започна да пише с едър ученически почерк:

1. Всяка сутрин редовно да му се дава рибеното масло. Да се увеличава постепенно броят на капките веднага щом се захлади.

2. През три дни да се заменя сутрешното му какао с овесена каша, но да не се подсладя както миналия път (три бучки са достатъчни).

3. Да не му се обуват повече велурените обувки, защото пропускат. Внимавайте да не гази из росата, особено през септември. Да не му се разрешава също да излиза в мъгла.

4. Да не се разхвърлят из къщата вестници, дори такива, които служат за амбалаж. Да не се шушука по ъглите и зад вратите. Никой да не изглежда отчаян.

5. В левия шкаф в стаята му има...

Понякога вдигаше глава и се заслушваше. По едно време, макар да не я беше чула да се качва, сестра ѝ плахо се обади иззад вратата:

— Тук ли си?

— Остави ме... Имам работа...

Жана почака малко, но чу само скърцането на перото по едрозърнестата хартия и слезе долу.

12. Да се внимава Кло да не ходи до селото на пазар, защото е много приказлива. Всичко да се поръчва по телефона. Да посрещате лично доставчиците и *никога* в присъствието на Жак...

Кола... Не, не беше за нея. Тази мина по главния път, без да спре в „Шатеньоре“. Вятърът, изглежда, бе обърнал по залез-слънце посоката си, защото от време на време се чуваше грамофонът на селската кръчма долу в Орне. Слънчевият лъч върху писалището беше станал по-мътен, сякаш по-плътен.

— Не, мамо, не е луда... Сигурно не знаем всичко... Беба винаги е била потайна...

— Здравето й никога не е било...

— Не е там работата... Ако не я беше глезила толкова...

— Млъкни, Жана... Не бива в ден като днешния... Наистина ли мислиш, че тя... Но в такъв случай...

И госпожа Д'Онвил се стегна, изправи се и погледна към бялата бариера, останала вдигната.

— Ще я арестуват... Не е възможно... Помисли си какъв срам...

— Успокой се, мамо... На мен да не би да ми е лесно?

— Никой не ще ме накара да повярвам, че преди малко, тук, в мое присъствие, моята дъщеря...

— Да, мамо...

— Значи и ти си против нея?

— Не, мамо...

— Вярно, че и ти си омъжена за Донж! Що се отнася до мен, не бих могла да се покажа пред хората... Утре сигурно ще излезе по вестниците...

— Вдругиден, защото днес е неделя и...

Пристигането на таксито беше почти толкова впечатляващо, колкото и появата на линейката. Отначало подмина бариерата. Доктор Пино, който беше вътре, се наведе, за да каже нещо на шофьора. Той пък помисли, че няма да може да проникне в имението, даде леко на заден ход и спря.

Болницата беше красива сграда от XVI век, с високи остри керемидени покриви, станали разноцветни от времето, бели стени, огромни прозорци, разделена на малки квадрати, и вътрешен двор, засенчен от явори. Старци в синкави униформени пижами бавно бродеха от пейка на пейка, кой с превръзка на крака и бастун в ръка, кой с превързана глава, кой пък подкрепян от медицинска сестра с бяла касинка.

За улеснение пренесоха Франсоа в операционната зала. Доктор Льовер, предупреден по телефона, бе пристигнал преди него и беше надянал вече гумени ръкавици. Всичко бе готово за промивки и други лечебни мерки.

Франсоа се бе зарекъл да не стене. Двете морфинови инжекции не притъпиха изцяло способността му да мисли и той се срамуваше, че лежи гол като труп пред младата медицинска сестра. Много му се искаше да успокои Феликс, който бе изгубил ума и дума и докторът го бе заплашил, че ще го изгони.

Затвори очи и тогава видя хартийката. Представи си я съвсем ясно. Вече не беше в болницата „Сен Жан“ близо до канала, а в парка на „Шатеньоре“ и червената алея бе като огромна слънчева локва. Краката на градинската маса хвърляха сянка върху нея. А там, между двете сенки, се въргаляше смачкано парченца хартия. *Той го беше зърнал.* Доказателството бе, че сега го виждаше съвсем ясно, не бълнуваше. Къде би могла да го сложи Беба, след като бе изсипала отровата в чашата? Роклята ѝ беше без джоб. Нямаше чанта. Свила го бе на топче във влажната си ръка и го бе хвърлила, като си е казала, че едно парченце хартия няма да се забележи в цяла градина.

Дали хартийката бе все още там? Или се е върнала да я прибере, за да я изгори?

— Опитайте се поне за миг да не мърдате...

Той стисна зъби, но не можа да се сдържи и извика, за което съжали. В същото време Феликс дълбоко въздъхна.

— Госпожа Донж в стаята си ли е?

Той беше много висок и слаб, облечен в сив костюм от некачествена вълна, зле ушит и явно купен от магазин за готови

облекла. Шапката си държеше в ръце, а докторът изобщо не бе свалил своята.

— Сестра ми ли искате да видите? Тя е в стаята си. Ако желаете, ще я уведомя...

— Съобщете ѝ за инспектор Жанвие.

Беше неделя. Приставът участваше в турнир по билиард в съседния град. Заместникът му пък, задържан вкъщи от предстоящото раждане на жена си, непрекъснато звънеше по телефона.

— Да не си се заключила?

— Не, завърти дръжката...

Оказа се, че е права. От притеснение Жана въртеше дръжката на вратата в обратна посока. Беба седеше на същото място и препрочиташе написаното.

— Колко са?

— Само един...

— Веднага ли ще ме отведе?

— Не знам...

— Моля те, кажи на Март да се качи...

— Сестра ми ей сега ще слезе...

Лекарят говореше тихо на инспектора, който явно бе силно впечатлен от излъскания паркет на трапезарията. Жана забеляза, че обувката му имаше от така наречените „невидими кърпки“.

— Вземете куфара ми от свинска кожа, Март... Не, по-добре лекия, за самолет... Ще наредите в него бельо за един месец, два пенъоара, моите... Какво има, защо плачете?

— Нищо, госпожо...

— А рокли...

Тя отвори един гардероб и посочи роклите, които ѝ трябваха.

— За останалото съм ви оставила подробни указания... Пишете ми всеки два дни какво става тук... Не се страхувайте да отбелязвате и най-малките подробности... Къде оставихте господин Жак?

— Той е с братовчедите си...

— Какво му казахте?

— Че господинът е претърпял злополука, но не е опасно...

— В момента какво правят?

— Жак им показва как е уловил тази сутрин рибата...

— Слизам... Донесете ми куфара, щом го приготвите...

При вида на леглото я обзе желание да се изтегне, пък макар и само за няколко минути.

— Март... Впрочем... Щях да забравя. Ако господинът се върне преди мен...

Прислужницата избухна в плач.

— Е какво, човек не може ли да ви каже две думи? Внимавайте всичко около Жак да остане постарому. Следвайте указанията ми... Разбирате ли? Има неща, на които господинът не обръща никакво внимание...

— Извинете, че ви накарах да чакате, господин комисар...

— Инспектор... Дойдох преди още да се е събрала прокуратурата...

Той извади от джоба си сребърен часовник.

— Няма да се забавят... Междувременно, ако позволите, бих пристъпил към първия разпит, за да...

— Навън ли да чакам? — попита докторът, все така облечен в рибарския си костюм; подкованите му обувки бяха оставили следи по паркета.

— Ако не възразявате... Господата от прокуратурата ще имат нужда от вашите показания...

И високият инспектор извади от джоба си нелепо малко бележничке, с което се чудеше какво да прави.

— Ще ви бъде по-удобно да пишете в кабинета на мъжа ми... Бихте ли ме последвали?

Ако следствието внезапно се прекратеше, щеше ли тя да се строполи вцепенена на пода? В такъв случай без съмнение нямаше да има дело „Беба Донж“.

III

След ужасния страх, виковете, лечението и нощните изпотявания, след отвратителния безпорядък и зловонията беше хубаво, успокояващо най-сетне да лежиш в стихналата болница, в чисто легло, а и всичко около теб да е чисто: бели чаршафи, измити плочки, подредени шишенца върху стъклената масичка.

Шумната суетня на санитарите и виковете на болните, на които почистваха раните, бяха сменени от приглушените стъпки на монахините по коридорите и подрънкването на броениците им.

Франсоа се чувстваше изпразнен както никога, празен и чист като животно, което касапинът току-що е изкормил, с грижливо измита и изстъргана кожа.

— Може ли? Току-що срещнах доктор Льовер и той ми каза, че сте извън всякаква опасност...

Беше сестра Адони, която влезе усмихната, за да се увери в състоянието на болния. Беше съвсем дребна, пълничка, говореше на канталски диалект, доколкото можа да определи Донж. Той я гледаше като всичко останало — без да се насилва, без да изпитва необходимост да се усмихне — и това, изглежда, заблуди сестрата, както бе заблудило и много други.

Несъмнено си помисли, че е отчаян от постъпката на жена си или може би, че не обичаше монахините. Опитваше се да го опитоми:

— Искате ли да поотворя прозореца? Ще виждате част от градината, както си лежите. Дали са ви най-хубавата стая, номер шест... Така че за нас вие сте господин номер шест... Защото никога не назоваваме болните по име... Ето например номер три, когото изписаха вчера, лежа тук месеци наред, а името му така и не научих...

Милата сестра! Тя правеше всичко, което бе по силите ѝ, без да подозира, че Франсоа я гледаше така, защото въпреки волята си я виждаше без тази сива шаячена рокля на ордена „Сен Жозеф“.

Не го правеше нарочно. Още щом влезе, той се запита как ли би изглеждала без тази униформа, която я идеализираше, без бялата

касинка, без това розово, спокойно лице: ниска и набита селянка, с редки коси, свити на кокче, с изпъкнал корем, препасан със синя престилка, с твърде къса за нея пола и черни вълнени чорапи...

Виждаше я с ръце на хълбоците, застанала на прага на селска къщурка, сред кокошки и патки.

А сестра Адони, като го гледаше такъв безразличен към присъствието ѝ, се заблуждаваше все повече:

— Горкичкият... Не бива да я осъждате прибързано... Не ѝ се сърдете... Да знаете само какво става понякога в главите на жените! Ето например имаме една в съседната стая... Беше правила опит за самоубийство — скочила от прозореца... Твърдеше, че била престъпничка и удушила детето си, когато плачело една нощ... Всеки би повярвал... А детето ѝ бе мъртвородено... Изобщо не го беше виждала... И всичко това се появило много месеци по-късно, докато през цялото време изглеждала нормална... Един хубав ден се събудила и си наумила, че била извършила престъпление...

— Оправи ли се? — спокойно попита Франсоа.

— Има си друго детенце... Понякога, когато го разхожда наблизо, ни навестява... Шшшт... Струва ми се, че чувам стъпки... Сигурно идват при вас...

— Брат ми — потвърди Франсоа.

— Горкото момче! Прекара цялата нощ из коридорите. По принцип е забранено, ама докторът го съжали... Отиде си чак в шест часа, когато го убедиха, че сте във от опасност... Дайте ми ръката си...

Премери му пулса и остана доволна.

— Ще го пусна да влезе, но не бива да стои дълго, само няколко минути, и искам да ми обещаете, че ще бъдете послушен...

— Обещавам ви! — усмихна се най-после Франсоа.

Феликс не бе мигнал цяла нощ. В шест часа, както каза сестра Адони, го бяха почти изгонили от болницата и той отиде да се изкъпе, да се обръсне и да се преоблече. И ето го отново. Чакаше нетърпеливо в дъното на коридора, раздразнен от факта, че трябва като чужд да иска разрешение да види брат си.

— Елате... Пет минути, не повече! И не му казвайте нищо, което би могло да го развълнува...

— Спокоен ли е?

— Не знам... Той не е като другите болни...

Братята не си стиснаха ръцете. За тях това не бе необходимо.

— Как се чувстваш?

Леко притваряне на клепачите в знак, че всичко е наред. И най-накрая въпросът, който Феликс очакваше:

— Арестуваха ли я?

— Още снощи... Фашо дойде в „Шатенъоре“... Опасявах се, че ще имаме неприятности. Но *тя* се държа много добре...

Заместник-прокурорът Фашо беше техен приятел и почти всяка седмица се събираха на бридж.

— Всъщност той се чувстваше неудобно... Заекваше... Знаеш го какъв е тромав с големите си ръце и как се чуди къде да си дене шапката...

— А Жак?

— Бяха го извели... Жана остана в „Шатенъоре“ с децата...

Феликс лъжеше. Франсоа го усещаше, но снизходително се направи, че не забелязва. Какво криеха от него?

Почти нищо. Една съвсем незначителна подробност. Действително всичко бе минало добре. Съдебният оглед се оказва всъщност само формалност. Фашо бе дошъл със собствената си кола, със секретаря си и съдебния лекар. Следователят, отскоро назначен в града, ги следваше с такси, защото нямаше кола. Бяха се изчакали пред бариерата и се бяха уговорили, преди да влязат в градината.

Беба Донж, с шапка на главата, манто, ръкавици и готов куфар на стълбите, веднага се приближи към тях.

— Добър вечер, господин Фашо... (Обикновено казваше само Фашо, защото бяха достатъчно близки.) Извинете за безпокойството... Сестра ми и майка ми са тук с децата... Мисля, че най-добре ще е да тръгнем веднага... нищо не отричам... Опитах се да отрова Франсоа с арсеник... Ето, оттук виждам хартийката, в която бе увит...

Тя спокойно се бе доближила до масата с чадъра и бе вдигнала от натрошените керемиди, потъмнели под залязващото слънце, малко парченце тънка хартия, свито на топче.

— Мисля, че бихте могли да отложите до утре разпита на майка ми, сестра ми и прислугата...

Съвещание. Инспекторът реши да се покаже любезен:

— Вече разпитах госпожа Донж. Още тази вечер ще ви представя протокола преписан.

— С такси ли сте? — обърна се Фашо към инспектора. — Бихте ли откарали госпожа Донж?

При вида на паркираните коли човек можеше да си помисли, че в „Шатеньоре“ има коктейл, както нерядко се случваше.

Всичко бе свършило. Оставаше да се качат по колите. Никой в Орне не разбра за случилото се.

— Бихте ли взели куфара, Март?

Тя се бе запътила вече към бариерата, когато дотича Жак, с паднал върху челото кичур коса. Беше наредено нищо да не се споменава пред него. Леля му трябваше да го занимава заедно с другите деца. Той обаче попита, загледал майка си с учудване и уважение:

— Вярно ли е, че отиваш в затвора?

Беше по-скоро любопитен, отколкото уплашен. Тя му се усмихна и се наведе да го целуне.

— Ще мога ли да идвам да те виждам?

— Разбира се, Жак... Само ако си послушен...

— Жак! Жак!... Къде си?... — разтревожено викаше Жана.

— Тичай при леля си... И ми обещавай да не ходиш повече за риба...

Това бе всичко. Тя влезе в таксито и преди да се качат в другите две коли, господата се сбогуваха с нея, като повдигнаха шапките си.

Феликс дойде малко по-късно, също с кола. Беше потиснат. Състоянието на Франсоа още не бе сигурно. Като влезе във вилата, където тъща му и жена му стояха със зачервени очи, попита грубо:

— Къде е тя?

Децата се хранеха. Жана стана и му рече спокойно, но твърдо:

— Ела в градината...

Познаваше този израз в очите му и конвулсивното потръпване на устните.

— Слушай, Феликс... По-добре да не говорим сега за това... Не знам какво е прихванало сестра ми... Питам се да не би внезапно да е полудяла... Беба никога не е била като другите... Знаеш колко уважавам Франсоа... Върни се при него... Прибери се вкъщи за няколко дни... Мисля, че ще е най-добре да поостана тук с децата... — Тя го погледна с повече нежност. — Така ще е по-добре, нали? — Искаше й се да го целуне, но моментът не беше подходящ. — Хайде!...

Кажи на Франсоа, че двете с Март ще се грижим за Жак. Лека нощ, Феликс...

След около час госпожа Д'Онвил вече телефонираше за такси. Имението я потискало, оправдаваше се тя. За нищо друго не можела да мисли освен за това отравяне и нямало да мигне цяла нощ.

— Пък и не съм взела тоалетни принадлежности...

Тя си замина, прибра се у дома, в една от най-хубавите къщи на града, където живееше в осемстаен апартамент на цял етаж.

— Никол, утре сутрин заминаваме за Ница...

— Добре, госпожо...

Никол беше голяма усойница и двете жени се караха, като че бяха на едни години, макар че малката бе едва на деветнадесет.

— Помни ли госпожата, че бялото ѝ вълнено манто е все още на химическо?

— Утре рано ще отидеш да го вземеш...

— Ами ако не е готово?

— Ще го вземеш както е... Помогни ми да стегна багажа...

Така че за госпожа Д'Онвил неделният ден приключи с голямо опаковане на рокли и бельо.

— Госпожата не се ли опасява, че през този сезон в Ница е много горещо?

— Това го казваш заради чирачето на месаря, нали? Колкото и да ти е мъчно за него, ще дойдеш в Ница, момичето ми...

На следващата сутрин тя изпрати телеграма до госпожа Бертола, която държеше пансион на Промнад дез Англе и където тя отседаше всяка година за по няколко седмици.

Феликс, чиито нерви бяха изопнати, а и не беше спал, сновеше напред-назад из малката стаичка.

— Питам се защо го е направила... Не мога и не мога да проумея... Освен ако...

А Франсоа, все така спокоен, го гледаше както преди това бе гледал сестра Адони.

— Освен ако...

— Знаеш какво искам да кажа... Ако е разбрала за Люлю Жалибер...

Феликс се изчерви. Всичко между двамата братя бе общо. Заедно работеха. Заедно сключваха сделки и в града казваха „сделките на Донж“. Заедно се бяха оженили за двете сестри. Накрая заедно и с общи средства бяха преустроили „Шатенъоре“, където двете семейства се редуваха да почиват през летните месеци. Обаче трябваше да се случи нещо ужасно, за да се осмели Феликс да произнесе името на Люлю Жалибер, която, както почти целият град знаеше, бе любовница на Франсоа.

Франсоа прошепна безразлично:

— Беба не ме ревнува от Люлю Жалибер...

Феликс се стресна и се обърна към брат си по-бързо, отколкото би желал. Бе поразен от гласа, спокойствието и увереността на Франсоа.

— Нима тя знаеше?

— Отдавна...

— Ти ли й каза?

Франсоа сбърчи лице. Огнена стрела отново го прониза, предвестница на кръвоизлив.

— Беше много сложно... — успя все пак да продума. — Извинявай, но ако обичаш, повикай сестрата...

— Може ли да остана?

Франсоа успя само да поклати отрицателно глава.

Последваха болки, лечение. Затишието бе кратко. След сестрата — лекарят. Инжекция, сетне относително облекчение. Льовер искаше да му каже нещо, но не знаеше как да започне.

— Ще се възползвам от това, че сега не ви боли, за да засегна един деликатен въпрос... Никак не ми се иска, но... Тази сутрин ме посети моят колега Жалибер... Той е в течение на вашето... на вашата злополука... И е изцяло на вашите услуги... Предложи да ми помогне при нужда... Все пак, ако предпочитате клиника...

— Благодаря ви...

Нищо друго. Франсоа естествено разбра. Смисълът на думите му беше ясен. Но това не го интересуваше. В този момент той бе много далеч.

Все пак беше свестен човек. Всички бяха единомудрия. Някои го упрекваха, че е прекалено трезв, че е лишен от въображение и чувствителност.

Малката кожарска работилница на баща му в покрайнините на града, където стръмните брегове на реката преминаваха в тревисти склонове, посещавани единствено от въдичари, послужи за основа на десетте предприятия, разпръснати из окръга, осигурили препитание на стотици работници.

На пръв поглед предприятията бяха най-разнородни и може би само те двамата с Феликс знаеха логиката на връзката помежду им: кожарството се нуждаеше от кожи от селата, кожите ги принуждаваха да се занимават с животновъдство; казеинът, смятан дотогава за отпадъчен продукт, трябваше да се оползотвори, поради което построиха фабрика за пластмаси, и за голямо свое учудване се видяха производители на пластмасови чаши, лъжици за салата, напръстници за шиене, дори пудриери. За да има повече казеин, трябваше да се преработва повече мляко. Той докара един специалист от Холандия и след година основа на края на града фабрика за холандски сиренета.

Сирене...

И всичко това вършеше, без да бърза, без алчност, без грубости, без да се прави на делови мъж, без да прекъсва преустройството и ремонта на „Шатенъоре“, без да се отказва от удоволствията на живота.

Изведнъж обаче, както стана и сега, докато лекарят му говореше за сериозни според него неща, мисълта му започваше да витае.

Но това не бе въображение, нито пък поетично вдъхновение. Той запазваше способността си да мисли логично.

Феликс му бе казал за Фашо, който, изглежда, се бе проявил в смешна светлина:

— Тя веднага го предразположи...

И той бе видял сцената далеч по-добре от Феликс, с всичките й подробности, включително падащия виолетов сумрак, защото познаваше „Шатенъоре“ във всяко отношение, във всеки час на деня.

— Предразположи...

Връзката им бе започнала точно с тази черта от характера на Беба. „Шатенъоре“ с малко тежката си преуспяваща селска атмосфера отстъпи на заден план.

На негово място изникна Роаян, с огромното бяло казино, с вилите, светлия пясък, осеян с разноцветни чадъри и бански костюми.

Госпожа Д'Онвил, не много по-слаба от сега, но вече склонна към нервни кризи, седеше до рулетката, в бяла рокля, увита в тюлове или батиста.

Франсоа почти не я познаваше. Знаеше само, че и тя като него бе отседнала в хотел „Роаял“, а когато губеше на рулетка, гледеше подозрително крупиетата, убедена, че тя и никой друг е жертва на техния заговор.

Как се казваше малката, с която излизаше? Бети или Дейзи?... Танцорка от Париж, която всяка вечер изпълняваше някакъв номер в едно заведение в Роаян. Беше пожелала да играе. Франсоа ѝ даваше пари, малки суми, една след друга.

— Дявол да го вземе, омръзна ми да губя. Да отидем да пийнем нещо в бара... Идваш ли, писенце?

Беше голяма навалица, някъде около 15 август. Бети или Дейзи имаше писклив глас и умопомрачителен плажен халат.

— Има ли поне хрупкави картофки? Барман... Един коктейл „Манхатън“...

Феликс също беше в бара заедно с две момичета, които Франсоа имаше чувството, че познава. Едва след няколко минути си спомни, че това бяха двете дъщери на дамата с ефирното облекло. Феликс се смути, не знаеше дали да...

— Разрешете ми да ви представя брат си Франсоа... Госпожица Жана Д'Онвил. Сестра ѝ, госпожица... Всъщност признавам, че забравих името ви.

— Вече нямам име... Всички ми викат Беба...

Това бяха първите думи, които Франсоа чу от устата ѝ.

— Няма ли да ме представиш?... Много си учтив, няма що...

— Една приятелка, госпожица Дейзи... (Или Бети...)

Тълпата притискаше групичката към високия махагонов бар. Малко смутен, Феликс обясни на брат си: той ухажвал Жана, вече закръгленичка и добронравна.

— Какво ще кажете да се разходим до вълнолома? Тук е толкова задушно!

Банален и нелеп завършек на един хубав следобед. Стана така, че Феликс вървеше отпред с Жана. Франсоа остана по-назад, между Дейзи и другото момиче, Беба, което нямаше и осемнадесет години. Дейзи нервничеше. Имаше чувството, че се разхожда семейно.

— Може би смяташ, че добре се забавляваме, а?
— Залезът е тъй красив... — спокойно отвърна Франсоа.
— Аз пък мисля, че бихме могли по-приятно да си прекараме в леглото... В края на краищата... Щом това ти допада...
Тя извървя още стотина метра, млъкнала сърдито.
— Край! Писна ми... Бай-бай!
И се стопи в тълпата.
— Не обръщайте внимание, госпожице...
— Защо се извинявате? Това е съвсем естествено.
— Ами...
Тя беше разбрала. И го предразполагаше.
— И брат ви ли си има приятелка?
— Защо питате?
— Защото имам чувството, че сериозно ухажва сестра ми...
По онова време беше повече от слаба, краката ѝ изглеждаха по-дълги, талията — още по-гъвкава, но нищо не можеше да отклони погледа ѝ. Гледаше право в очите, без да се усмихва, и това смущаваше.
— Довечера вашата приятелка ще ви вдигне скандал... Много съжалявам. Виновни са сестра ми и брат ви. Но ако не я придружавам, мама ще ме пипне и...

Скандалът не се размина. И може би ако Дейзи не бе казала една дума...

— Щом вече започваш да се усукваш около девственици...

На другия ден Франсоа гледаше на Беба с други очи, някак смутено. Стана още по-непохватен, защото усети, че тя е забелязала тази промяна в отношението му. В погледа ѝ се четеше лека ирония и задоволство. Също и в начина, по който отговаряше на стискането на ръката му.

— Вашата приятелка много ли се сърди?

— Няма значение...

— Знаете ли, че брат ви и сестра ми, които се виждат всеки ден, вече изпитват нужда да си пишат? В Париж ли живеете?

— Не, в провинцията...

— А... А ние живяхме досега в Истанбул... Но татко почина и вече няма да се върнем в Турция... Мама има едно имение в Об...

— Къде е това?

— В Мофран. Много затънтен край... Стара наследствена къща. Нещо като малък замък, който ще трябва да ремонтираме.

— Това е на петнадесет километра от нас — констатира Франсоа със задоволство.

Три месеца по-късно, в църквата на Мофран, двамата братя се ожениха за двете сестри. Госпожа Д'Онвил, която се отегчаваше в голямата си плесенясала къща, се премести в града по средата на зимата и започна да прекарва по един ден в седмицата при двете си дъщери.

Нищо не би се случило обаче, ако тогава, на вълнолома в Роаян, Беба не бе предразположила Франсоа. Не го беше направила случайно. Още по време на срещата им в бара на казиното бе действала напълно съзнателно, той бе убеден в това.

Пред тях вървеше една двойка, която вече имаше вид на двойка: Жана и Феликс.

И щом двамата с Беба останаха сами, тя също си промени походката. Има един особен начин да се върви редом с мъж... Да се извърщаш към него по време на разговора и да задържаш погледа му... Някакво отдаване на телата, макар и сред тълпата...

Беба бе пожелала всичко това. Дали не се беше разочаровала, когато той заяви, че не живее в Париж?

Искаше да се омъжи като сестра си.

Искаше да притежава къщата му, прислугата му...

Ето какво си бе мислил той, прозорливият мъж, цели десет години. Сърдеше ли й се за това? Силно казано може би. Но както и да е, понякога я гледаше както тя го бе погледнала в Роаян: преценяващо. И след първия път, когато я люби, не си правеше вече никакви илюзии.

„Плътта ѝ е отпусната“ — бе констатирал той.

Не харесваше плътта ѝ. Не харесваше прекалено бялата ѝ кожа, нито пък пасивността, с която се отдаваше, отворените ѝ очи и спокойния поглед, докато се любеха.

Тя бе пожелала да стане Беба Донж. За десетте години не се бе усъмнил в това. Всичките му действия произтичаха от тази увереност.

Той бе от мъжете, които, ако приемеха веднъж истината, приемаха и логичното развитие на всички последствия.

— Тази сутрин ми се обади съдия-следователят, за да разбере кога ще може да ви разпита.

Франсоа видя до леглото си доктора, който тръскаше един термометър.

— Добре направих, струва ми се, като му казах, че имате нужда от няколко дни почивка. Промивките много ще ви обезсилят... Той не настоя... Както ми заяви по телефона, щом като *тя* се признава за виновна...

Погледът на болния смути лекаря, който се запита дали не сбърка нещо. Действително, в очите на Донж Льовер прочете нещо като искрено учудване при думата „виновна“.

— Простете, че ви говоря за това. Но като имам предвид приятелските ни отношения...

— Няма нищо, докторе...

Също както със сестра Адони. Заблуждаваше ги неговото спокойствие, тази почти щастлива ведрост, която излъчваше на моменти, когато всички мислеха, че е обзет от бурни мисли.

— Ще мина пак рано следобед... От инжекцията, която ще ви направя сега, ще поспите няколко часа...

Той затвори очи много преди да си отиде лекарят, смътно долови, че сестрата отвори прозореца и спусна кремавата платнена щора. Чуваше песента на птиците. От време на време някоя кола изскърцваше върху чакъла на алеята и спираше. Болните се разхождаха и разговаряха, но до него достигаше само неразбираема глъчка. Камбаните на параклиса запяха с тънки гласчета. После, вероятно по обед, дочу по-плътния глас на камбаната на столовата.

Не трябваше да изпуска нишката на спомена, а да се върне много назад, нищо да не забрави, да не сбърка и в най-дребната подробност.

Ала нещата постоянно се наслаждаха и му пречеха да мисли: Жак с рибката, закачена на въдицата, палещото слънце, червената сгур на тенискорта, гъбите, за които се наложи да ходи в града, раираният сенник на голямото кафене, обкованите с мед мраморни масички под сянката...

Когато Жак се роди в клиниката на доктор Пешен, който тогава още не се беше оттеглил на юг...

Обстановката бе горе-долу като тук в болницата. Сутрин го караха да чака сред безбройните лалета в градината, нали беше април... Дочуваше далечното раздвижване из стаите и коридорите. Отваряха се прозорци и той долавяше края на сутрешната безредица, разстребването за през деня, чистите чаршафи, прибраните подноси, децата, които носеха на майките им...

Те седяха по леглата си, малко бледи, а сестрите тичаха от стая в стая.

— Можете да влезете, господин Донж...

Също както Феликс влезе сутринта, след като нетърпеливо бе чакал в коридора. Нищо не напомня за изминалите часове. Всичко е чисто и свежо. Следите от страданията са грижливо изтрити.

Тревожната усмивка на Беба... Да, в усмивката ѝ се четеше тревога! Но защо едва сега си спомни, че това бе именно тревога?

А тогава си бе въобразил... Тя му се сърдеше, защото беше мъж, защото не бе страдал, защото животът за него си течеше постарому, защото, преди да дойде, се беше отбил в кантората си и се бе занимавал със служебни дела... Кой знае? Може би защото се бе възползвал от свободата, която му предоставяше?

Сестра Адони се въртеше на пръсти около него. Надвесваше се, виждаше го спокоен и мислеше, че спи. Не се ли заблуждаваме винаги фатално за това какво мислят другите?

— Мама идва вчера... Твърди, че малкият е истински Донж и не е взел нищо от нас...

Какво е трябвало да отвърне, а не го е сторил?

— Кло грижи ли се добре за теб? Къщата много ли е разхвърляна?

Ставаше дума за къщата на баща му, до кожарската работилница, срещу реката. Той я бе ремонтирал, но тя пак си изглеждаше стара, с излишни коридори, с непроектирани от архитект стени, стаи с ниски тавани и фенери.

— Постоянно се губя из този лабиринт! — повтаряше всеки път госпожа Д'Онвил, свикнала с новите сгради на Пера, чиито прозорци гледаха към Златния рог. — Чудя се защо не си построите нова къща.

Феликс и Жана живееха през две улици, в малко по-модерна сграда, но Жана не обичаше да се занимава с домакинство. Нито пък с децата си. Лежеше и пушеше в леглото, играеше бридж, отдаваше се на благотворителна дейност, само и само да бъде в движение.

— Феликс, ако не се върна до осем часа, сложи децата да спят...

И Феликс ги слагаше.

Каква бе тази врява, тази внезапна глъчка като на излизане от неделна литургия? Беше ден за посещения. Бяха разтворили вратите. Близките на болните се втурваха из коридорите и стаите, понесли грозде, портокали и сладки.

— Шшшт... Тук има тежко болен, той спи...

Сестра Адони стоеше на пост пред номер 6. Беше ли спал Франсоа? Никога не бе виждал кабинета на съдия-следователя и си го представяше зле осветен, а на бюрото — лампа със зелен абажур. В ъгъла — шкаф. Защо шкаф? Не знаеше. Представяше си шкаф и емайлиран умивалник, пешкир, закачен на гвоздей. Веднъж бе зърнал съдията, назначен едва от месец. Безличен русоляв мъж, възпълен, леко плешив, а жена му беше подчертано конски тип.

Обвиняемите трябваше да седят върху плетени столове. Каква ли рокля беше облякла Беба? Дали зелената от неделя? Едва ли. Онова бе следобедна рокля, рокля за открито. Май се казваше „уикенд“.

Беба сигурно се е спряла на костюм. Тя имаше усет за нюансите. Като младо момиче... Но какво значение има това! Тези разпити няма да доведат до нищо! Нищо няма да каже. Тя беше неспособна да говори за себе си.

Стеснителност? Гордост? Веднъж в яда си ѝ бе подхвърлил като удар с камшик:

— Ти си дъщеря на майка си, която се чувства задължена да раздели името си на две! В твоето семейство всички сте горделивци!

Донвил... Извинете: Д'Онвил... А от другата страна Донж, двамата братя Донж, синовете на кожаря Донж, дейни и упорити, които с много търпение и воля...

Включително и този прякор Беба... Турското кафе, което варяха в долнопробни медни джезвета, за да им напомня за Истанбул... Пазари... Пайети... Мангали...

А те, братята Донж, щавеха кожи, оползотворяваха казеина, произвеждаха сирене, а от една година отглеждаха и свине, защото пак

оставаха неизползвани суровини, годни за угояване.

„Шатенъоре“, копринените чорапи по осемдесет франка чифта, роклите от Париж, това бельо... не бяха ли резултат от техния труд?

А огромната госпожа Д'Онвил, с нейната блажена, тъпа гордост, с нейните шалчета, с боядисаните си бог знае с какво коси, които изглеждаха морави...

Една жена, неспособна да се люби... Защото Беба действително не бе способна да се люби. Тя просто се отдаваше. След това имаш чувството, че трябва да се извиниш.

— Неприятно ли ти е?

— А, не!

С въздишка, примирена с тъжната си участ, тя отиваше в банята, за да заличи всички следи от близостта.

Дали не бе сгрешил още в началото, там, в Роаян? Ами ако не бе решила хладнокръвно, че той ще се ожени за нея? Ако...

Тогава трябваше да преразгледа всичко, да го премисли. Тя нищо нямаше да каже, но този път не от гордост, а от...

— Горкият господин... Нали ви казах да викате... Ето, леглото ви е пак цялото в кръв...

По-късно той съжали, но тогава не можеше да се сдържи. Погледна сестра Адони, като че ли тя бе дърво или бариера, или всичко друго, но не и милосърдна сестра, обезпокоена за физическото и психическото здраве на другите, и подхвърли грубо:

— Я си гледайте работата!

IV

Не една, а две чистачки излъскаха стаята. Помогна им санитарят, а сестра Адони — развълнувана, като че ли очакваше посещението на господ-бог — лично ги надзираваше.

— Сложете малката масичка до прозореца... Не, столът от другата страна, иначе няма да му е светло да пише...

И всичко това, за да се появи накрая един леко плешив, шкембест господин, който се промъкна смутено по коридорите, следван от млад, изваден като от кутия мъж, каквито често се срещат в неделя по улиците.

— Да, сестро... Благодаря, сестро... Но моля ви, сестро... Така е чудесно, сестро...

Това бе господин Жифр — съдия-следователят. Бяха го преместили от Шартр, което бе точно обратното на повишение. Политическите му възгледи бяха крайно десни и се носеше слух, че бил осъдил някакъв влиятелен член на масонската ложа. Всички му се подиграваха заради баската барета и велосипеда и най-вече заради шестте му деца, които разхождаше важно и гордо като някакво шествие.

Беше изминал месец от пристигането му, но той не бе съумял да си намери подходящо жилище в града и някакъв лекар от покрайнините му бе предоставил стара разнебитена постройка, без вода и електричество, обзаведена оскъдно със зле подбрани мебели.

Дали господин Жифр не бе срещал някъде из улиците Франсоа Донж? Във всеки случай той сигурно бе чувал за него, но и на двамата още не се бе предоставила възможност да ги запознаят.

Така че с влизането си той само кимна и направи четири бързи крачки към масичката до прозореца. Докато секретарят му се наместваше, той отвори чантата си и започна:

— Доктор Льовер ми каза, че ще мога да ви отнема около половин час, но въпреки това ще си тръгна при най-малкия признак на умора. Ще ми позволите ли да започна разпита? Как се казвате?

— Франсоа-Шарл-Емил Донж, син на Шарл-Юбер-Кретиен Донж, кожар, починал, и Емилия-Ортанс Филатр, без професия, починала...

— Осъждан ли сте?

Съдията измърмори това с покашляне и махна с ръка, сякаш пропъждаше муха. Все още не бе погледнал към леглото, където Франсоа лежеше, облегнат върху няколко възглавници. Навън (щорите на прозорците бяха спуснати и образуваха голям златист правоъгълник) се чуваха бавните стъпки на болните върху чакъла, тъй като бе часът за разходка.

— В неделя, двадесети август, сте станали жертва на опит за отравяне във вашето имение „Шатеньоре“ в общината Орне.

Мълчание. Съдията повдигна глава и видя, че Франсоа го наблюдаваше внимателно.

— Слушам ви...

— Не знам, господин съдия.

— Доктор Пино, който ви е лекувал, заяви, че няма съмнение и че на този ден, към два часа следобед, сте приели силна доза арсеник, вероятно с кафето си.

Отново мълчание.

— Отричате ли фактите?

— Признавам, че бях твърде зле...

— С други думи, отказвате да подадете жалба. Трябва да ви уведомя, че в дадения случай ние сме длъжни да продължим следствието независимо от това, че пострадалият не е подал жалба.

Франсоа продължаваше да мълчи. Гледаше съдията, както винаги гледаше хората. Нима този човек, изцяло зает с децата си, с временното си жилище, с осемте километра, които трябваше да изминава на велосипед всеки ден, за да обядва, с интригите, които вече се заплитаха около него, можеше така изведнъж да отвори едно досие и да прозре дори най-малка част от истината за Беба Донж, а собственият ѝ мъж, живял с нея цели десет години...

— Макар и да не е съвсем редно, ще ви прочета протокола от първия разпит на госпожа Донж. Става дума по-скоро за едно признание, направено в неделя, двадесети август, в седемнадесет часа пред инспектор Жанвие.

Аз, Йожени-Бланш-Клементин, по мъж Донж, двадесет и седем годишна, заявявам следното: днес, в „Шатеньоре“, обща собственост на съпруга ми и неговия брат, посегнах посредством отрова на живота на Франсоа Донж, като сипах в кафето му известно количество арсеник.

Нямам какво да добавя.

Съдия-следователят вдигна очи тъкмо навреме, за да забележи как лека усмивка пробягва по устните на Франсоа.

— Виждате, че жена ви си призна.

Рядко се бе случвало на господин Жифр да се чувства тъй неприятно, както пред това болнично легло — като че ли се меси където не му е работата. Дори пред Беба Донж...

— Сега ще ви запозная с протокола от разпита, на който подложих вчера задържаната.

Той съжали за думата „задържана“, но вече бе твърде късно и Франсоа не пропусна да се намръщи. Рокля ли бе облякла за разпита или костюм? Преди да чуе думите, произнесени от нея, той имаше нужда да си я представи физически в определена обстановка. Притвори очи и без да иска, видя отново вълнолома в Роаян и вървящите пред тях Феликс и Жана.

— Ще ви спестя обичайните формалности. Ето само най-важните въпроси и отговори.

Въпрос: В кой момент назря у вас решението да посегнете на живота на вашия съпруг?

Отговор: Не знам.

Въпрос: Няколко дни преди опита? Или месеци?

Отговор: Вероятно няколко месеца.

Въпрос: Защо казвате „вероятно“?

Отговор: Защото планът ми беше доста неопределен.

Въпрос: Какво разбирате под „доста неопределен план“?

Отговор: Смътно предчувствах, че ще стигнем дотам, но не бях сигурна...

Франсоа въздъхна дълбоко. Съдията го погледна, но много късно: лицето му изразяваше вече само напрегнато внимание.

— Да продължа ли? Не ви ли изморявам?

— Моля ви, съвсем не.

— В такъв случай продължавам:

... но не бях сигурна...

Въпрос: Какво разбирате под думите „ще стигнем дотам“?
Множественото число, което употребявате, е необяснимо.

Отговор: За мен също.

Въпрос: Отдавна ли имаше разногласия в семейството ви?

Отговор: Между мен и съпруга ми никога не е имало разногласия.

Въпрос: Какви оплаквания имате в такъв случай срещу него?

Отговор: Никакви...

Въпрос: Имали ли сте поводи за ревност?

Отговор: Не знам, никога не съм го ревнувала.

Въпрос: Щом като постъпката ви не се дължи на ревност, какви са били подбудите ви?

Отговор: Не знам.

Въпрос: Имали ли сте душевноболни в семейството? От какво е починал баща ви?

Отговор: От амевна дизентерия.

Въпрос: А майка ви здрава ли е душевно и физически? Доктор Боланже, който ви е прегледал от тази гледна точка, твърди, че сте отговорна за действията си. Какви бяха отношенията ви с вашия съпруг?

Отговор: Живеехме под един покрив и имаме син.

Въпрос: Често ли се карахте?

Отговор: Никога.

Въпрос: Имахте ли основание да мислите, че мъжът ви има връзка с други жени?

Отговор: Това никога не ме е вълнувало.

Въпрос: Но ако беше така, щяхте ли да си отмъстите по някакъв начин?

Отговор: Нямаше да ме засегне.

Въпрос: Значи вие твърдите, че преди няколко месеца сте решили да убиете съпруга си, но не са ви известни причините за това важно решение?

Отговор: Точно така.

Въпрос: Къде и кога сте се снабдили с отровата?

Отговор: Не бих могла да определя точно датата, но беше през май...

Въпрос: Следователно три месеца преди престъплението? Продължете...

Отговор: Бях отишла до града за покупки, между другото и за тоалетни принадлежности.

Въпрос: Извинете! Значи живеете предимно в „Шатенъоре“?

Отговор: Да, от три години живеем там почти целогодишно — поради здравето на сина ми. Не че е болен, но здравето му е крехко и чистият въздух му е необходим.

Въпрос: Вашият мъж живееше ли с вас в „Шатенъоре“?

Отговор: Не постоянно. Идваше през седмицата за по два-три дни. Понякога пристигаше вечер и си тръгваше на сутринта...

Въпрос: Благодаря ви. Продължавайте... Стигнахме до един ден през май...

Отговор: Спомням си, че беше към средата на месеца... Бях взела много малко пари. Минах през фабриката...

Въпрос: Фабриката на мъжа ви ли? Имахте ли навика да ходите там?

Отговор: Рядко. Работата му не ме интересува. Той не беше в кабинета си. Влязох в лабораторията, като се надявах да го намеря там. Мъжът ми е химик и се занимава с някакви опити... В една остъклена витринка видях шишенца с етикети...

Въпрос: До този момент не бяхте ли мислили за отрова?

Отговор: Мисля, че не... Думата „арсеник“ ме поразиха... На дъното на шишенцето беше останало съвсем малко от сивкавия прах. Взех го и го сложих в чантата си.

Въпрос: Още тогава ли решихте да си послужите с него?

Отговор: Може би... Не мога да твърдя със сигурност... Мъжът ми влезе и ми даде пари...

Въпрос: Искаше ли ви сметка за това, което харчите?

Отговор: Винаги съм получавала толкова пари, колкото съм му искала.

Въпрос: И така, цели три месеца сте крили отровата и сте чакали сгодния момент да я употребите. Какво ви накара да изберете именно тази неделя, а не някой друг ден?

Отговор: Не знам. Чувствам се малко изморена, господин съдия, и ако ми позволите...

Господин Жифр вдигна глава. Беше сериозен, озадачен. За малко да прекара пръсти през рядката си коса.

— Това е всичко, което можах да науча от нея — призна той. — Надявам се, че ще ми дадете някои пояснения.

Той се обърна към Франсоа Донж не като съдия, а като мъж към мъж. Стана, закрачи из малката чисто измазана стаичка, с ръце, пъхнати дълбоко в джобовете на широките си панталони.

— Няма защо да ви обяснявам, господин Донж, целият град говори, че е правен опит за убийство от ревност, споменават се имена... Знам също, че тези слухове не бива да оказват влияние върху правосъдието. Имате ли основания да смятате, че жена ви е била в течение на някаква ваша връзка, ако сте имали такава?...

Колко устремно се носеше напред! И как внезапно спря да крачи, смаян от отговора на Франсоа:

— Жена ми беше в течение на всичките ми връзки...

— Искате да кажете, че ѝ разказвахте приключенията си?

— Когато ме питаше...

— Извинете, че настоявам, но това е тъй поразително... имам нужда от някои разяснения... Значи сте имали не едно, а много приключения...

— Доста, но повечето от тях без значение, често дори за един ден.

— И като се прибирахте у дома, ѝ разказвахте...

— За мен тя беше приятелка... И сама ме предразполагаше...

Машинално произнесените думи поразиха Франсоа и той се замисли за момент.

— Отдавна ли започнаха тези признания?

— Преди много години... Не бих могъл да кажа с точност...

— И си оставахте съпрузи? Искам да кажа, имахте нормални съпружески отношения?

— Доста рядко... Здравето на жена ми, особено след раждането, не позволяваше...

— Разбирам. Тя ви е позволила да потърсите другаде онова, което не е могла да ви даде...

— Горедолу, без да е точно това.

— И никога не сте почувствали у нея и най-слабата ревност?

— Никога.

— И до края, тоест до неделя, си останяхте приятели?

Франсоа бавно изгледа следователя от главата до петите. Представи си го в семейството му, в съборетината на лекаря, когото той познаваше. Представи си го как върти педалите със защипани крачоли на панталоните. Представи си го в неделя на литургия, следван от шестте деца и отрудената си жена.

И произнесе „да“ само с устни. Секретарят старателно записваше всичко, а процеждащото се през щорите слънце се отразяваше в лъскавите му коси.

— Разрешете ми да наблегна върху това, господин Донж...

И следователят го погледна жално, като човек, който знае, че не бива да упорства, но изпълнява дълга си.

— Уверявам ви, че нямам какво да добавя, господин Жифр...

Това „господин Жифр“ бе така неочаквано, че двамата се спогледаха, сякаш за миг не бяха свидетел и съдия, а само мъже, поставени от съдбата в неудобно положение. Следователят се изкашля, обърна се към секретаря си, сякаш искаше да му каже да не вписва това „господин Жифр“, но секретарят вече беше разбрал.

— Бих искал в най-кратък срок да предам делото на прокурора, за да сложа край на вълнението, което такава постъпка предизвиква в едно малко градче.

— Жена ми избра ли си адвокат?

— Отначало не искаше адвокат. Но аз настоях и тя се спря на господин Бонифас...

Най-добрият адвокат на колегията, шестдесетгодишен, с брада, влиятелен, славата му бе не само местна — носеше се из няколко окръга.

— Срещнал се е с клиентката си вчера следобед. Доколкото разбрах от това, което ми каза след посещенията си при нея, не е напреднал повече от мен.

Толкоз по-добре! Къде се бъркат тези хора в края на краищата! Какво се мъчат да открият? Да, какво? Защо? Какво ли щяха да правят

с истината, ако по едно чудо я откриеха? Истината!...

— Чуйте ме, господин съдия...

Не! Беше прекалено рано. Моментът не бе назрял.

— Слушам ви...

— Извинете, забравих какво исках да ви кажа. Пожелайте да ви предупредя, щом се почувствам уморен...

Не беше вярно. Никога мозъкът му не е бил така бистър. Този разговор му бе от полза — като гимнастика, която го бе пречистила.

— Разбирам... В такъв случай ние си тръгваме... Ще ви помоля да размислите и сигурно ще се съгласите, че ваш дълг е, в интерес на жена ви и на правосъдието...

— Да, разбира се, господин съдия! Вие сте прекрасен човек, образцов гражданин, възхитителен баща и глава на семейство, честен, дори умен съдия. Когато изляза от болницата, ще ви помогна да си намерите чудесна къщичка, защото познавам града както никой друг, пък имам и връзки... Сам виждате, че не ви се сърдя, влизам в положението ви. Само имайте милост, не закачайте Беба Донж. Не се опитвайте да разберете Беба Донж.

— Извинявам се още веднъж, че ви изморих...

— Но моля ви... моля ви...

— Довиждане...

Той се сбогува, а в коридора го чакаше сестра Адони, която го изпрати до остъклената врата. Секретарят му го следваше, заслепен от слънцето.

А Франсоа, седнал на леглото си, гледаше втренчено масичката, която вече за нищо не служеше, и си мислеше, че Беба се бе държала точно както е трябвало.

Никога преди не се бе чувствал тъй близо до нея. Някои от отговорите сякаш ѝ бяха подсказани от него. На моменти, докато следователят четеше, му се искаше да се усмихне в знак на одобрение.

Доволен ли бе? Не си задаваше този въпрос, но чувстваше мозъка си бистър, беше му олекнало на душата.

— Много сте любезна, сестро... Да, отворете прозореца... Този сенчест двор и болните, които бавно се разхождат, започват да ми харесват... Вчера видях един старец скришом да пуши зад едно дърво...

— Мълчете, моля ви! Ако ми кажете кой е, ще се наложи да стана строга...

— Какво ще му сторите?

— Ще го лиша от „неделята“... Защото на старците, които нямат особени изгледи да излязат вече от болницата, им даваме в неделя малко джобни пари...

— За да си купят тютюн, нали?

Очите му се смееха.

— Портфейлът трябва да е в самото ми. Вземете каквото има... Ще ви потрябва за „неделята“ на старците...

— Забравих да ви кажа, че имате още един посетител. Чудя се дали...

— Кълна ви се, сестро, не съм изморен. Кой е?

— Доктор Жалибер...

Хайде де! Милосърдната сестра също бе в течение, това личеше по целомъдрения ѝ израз.

— Нека влезе, сестро... Трябва да е ужасно разтревожен...

— Вече половин час кръстосва коридора и пуши цигари... Не посмях да му направя забележка, лекар е, но...

Жалибер се втурна в стаята като виелица, с изопнати в напрегната усмивка устни.

— Как е скъпият ми приятел?... Много ли преживя? Льовер ми каза, че добре сте понесли всичко...

Сестра Адони излезе намръщена.

— Току-що видях съдия-следователя. Случайно бях в болницата, имам тук един пациент... Нямаше да ви безпокоя, ако не ме бяха уверили, че тази сутрин сте много добре... Ще позволите ли?

Запали цигара, започна да крачи напред-назад, слаб, зле сложен, грозен както физически, така и душевно.

— Предполагам, че горкият съдия, който, между нас казано, не ми се вижда компетентен, а и какво ли не се говори за него в областта, се е опитал да ви извади душата?...

— Държа се много прилично...

— Дискретно? — запита Жалибер с несигурна усмивка.

— Прави всичко възможно, за да открие една истина, която аз самият още не съм разбрал...

На което Жалибер проташки отвърна:

— Без майтап?

Само като си помислеше човек, че заради Олга Жалибер, чиято плът бе стегната и сладка като слива и която се хвърляше пламенно, с дръзка страст както в живота, така и в любовта, Франсоа е трябвало десетки пъти да стиска ръката на доктора, да се храни на неговата маса и да играе с него бридж.

— Но... всъщност ще трябва да разберете как е решила да се защитава жена ви... Май че е избрала Бонифас за адвокат... Не виждам как този строг и отегчителен човек ще води защитата на дело от този род...

Изглежда, безпокойство глождеше сърцето му. Той очакваше една дума, но Франсоа нарочно не бързаше да я произнесе.

Какво ли още щеше да измисли Жалибер, за да го накара да проговори?

— Бонифас, с квадратната си брада и коси като четка, с гъстите си вежди и протритата си тога, се има за светец... Това е човек, който заради една гръмка реч не би се поколебал в името на морала да опозори целия град... Да се повери на такъв адвокат едно дело, в основата на което стои опит за убийство от ревност, е...

Тогава Франсоа произнесе с много благ глас:

— Не е от ревност...

Другият трябваше да се обуздае, за да не подскочи от радост, за да се престори на учуден.

— Как ще се защитава жена ви?

— Никак.

— Нима отрича? В сутрешния вестник пише, че...

— Какво пише?

— Че всичко е признала и дори, че е предумишлено...

— Точно така.

— Тогава?

— Нищо!

Жалибер, който би уморил десет болни, за да разшири клиниката си или за да си купи по-голяма кола, не можеше да се успокои, гледаше неспокойно Донж и се питаше дали той не му се подиграва.

— Все пак ще трябва да се брани... А бранейки се, може да замеси и трети лица...

— Тя няма да се брани...

— Никога не съм я разбирал — заяви Жалибер с крива усмивка. — Вчера стана дума за нея, не помня вече с кого, и рекох: „Никой никога не е разбрал за какво мисли Беба Донж...“ Не знам дали това не се дължи на възпитанието, което е получила в Истанбул... Не може да се отрече, че и майка ѝ е доста своенравна... А тя самата... В края на краищата какъв мотив изтъква за постъпката си?

— Никакъв.

— Невменяемост ли ще пледира? Имайте предвид, че от медицинска гледна точка това има смисъл, и що се отнася до мен, ако поискат да им свидетелствам... Говорих за това с Льовер... той би потвърдил, ако се наложи... Кажете, старче...

Франсоа го гледаше и се мъчеше да не се усмихне.

— Ако успеете да убедите Бонифас или по-скоро чрез някой друг, сигурен човек, тъй като не е много редно... Като пледира невяменяемост, той ще си осигури успех, а пък аз от своя страна се наемам с лекарите, които ще бъдат назначени за експерти...

— Беба не е луда... Не се притеснявайте, Жалибер... Ще видите, всичко ще се оправи... Строежът върви ли? Расте ли, сградата? Не ми се сърдете, но е време за процедурите...

Той се пресегна и натисна звънеца. Сестра Адони почука леко на вратата и влезе, без да чака отговор.

— Викахте ли ме?

— Ако старшата сестра е свободна, можете да започнете.

Искаше процедурите да приключат по-скоро и да остане сам в чистата стая, с отворения към двора прозорец, в колосаните чаршафи, облекчен и замаян от инжекциите, които му слагаха два пъти дневно.

Толкова бързаше да остане насаме с Беба, че дори не изчака Жалибер да си тръгне. Едва чу сбогуването му. Очите му бяха затворени. Усети, че го събличат, че го обръщат, че го потупват...

— Кажете, ако ви боли...

Но той не отговори. Вече беше далеч. Може би го болеше, но това нямаше значение.

... Стая в хотел, или по-скоро в луксозен хотел с огромни прозорци и ослепително бели балкони, откъдето, отвъд Кроазет, се откриваше цялото пристанище на Кан с преплетените мачти, стройните и дълги яхти, които се докосваха, и лилавосинята шир, по която сновяха моторници...

Феликс и Жана бяха избрали Неапол. От нещо като благоприличие, или по-скоро от уважение към другия, двамата братя бяха прекарвали сватбените си пътешествия поотделно. Дали в края на краищата не бяха сгрешили?

Една нощ пътуване в спален вагон. Мимози на гарата. Момчето от хотела ги чакаше.

— Господин и госпожа Донж?... Следвайте ме, ако обичате...

Един Франсоа с най-ироничната си усмивка, която се появяваше, когато не беше особено горд със себе си. Всъщност малко се страхуваше, а освен това се чувстваше смешен. Не е ли смешна ролята на младоженеца, в пълно с цветя купе, подаръци, връчени в последния момент, и това младо момиче, очакващо да стане жена, което знае, че моментът приближава, и несъмнено те дебне със смесица от нетърпение и страх?

— Знаете ли, Франсоа, какво най-много ми се иска?

Тогава още си говореха на „ви“. Впрочем след десет години брачен живот това все още често им се случваше.

— Ще ми се смеете естествено... Искане ми се да се разходим с лодка... Това ще ми напомни за Босфора. Сърдите ли се?

Не! Да!... Та това бе направо нелепо. Още по-неприятно беше, защото никъде не видяха лодка с гребла. Покрай целия кей имаше спрели моторници и собствениците им буквално ги обсаждаха.

— Разходка из морето?... Остров Света Маргарита...

Но Беба не усещаше смешното положение, стискаше му ръката и шепнеше на ухото му:

— Малка лодчица и само ние двамата...

Най-сетне я намериха тази малка лодка. Беше тежка. Греблата бяха прикачени някак си особено и постоянно се измъкваха. Беше горещо. Беба седеше зад него и потапяше ръцете си във водата също като на пощенска картичка. Ловци на морски таралежи ги гледаха учудено и една яхта, която се прибираще, за малко не ги обърна.

— Сърдите ли ми се?... Случвало ми се е на Босфора, вечер, да наема сама малка лодка и да я оставя да ме носи по течението, докато падне нощта...

Е, разбира се! На Босфора...

— Ако сте изморен, да се върнем...

Искаше му се да пийне нещо на бара, но тя вече беше в асансьора. Дори момчето, което караше асансьора, ги гледаше с подигравателна усмивчица. Беше десет часът сутринта.

— Тази ярка светлина не ви ли плаши, Франсоа? Струва ми се, че морето ни гледа.

Морето ги гледало! Добре! Спусна щорите. А те нарязаха всичко на тънки ивици, включително и тялото на Беба. Тя не умееше да целува, устните ѝ оставаха безжизнени. По всяка вероятност допирът на устните ѝ се е струвал необходим, но варварски ритуал.

През цялото време остана с отворени очи, с поглед, забит в тавана, а от време на време пребледнялото ѝ лице болезнено потръпваше.

Какво точно бе казал? Нещо като:

— Ще видите, че по-скоро, след няколко дни...

Тя му стисна ръката с влажните си пръсти и прошепна:

— Разбира се, Франсоа...

Така се казва, когато искаш да направиш удоволствие на някого, за да не се почувства съвсем нещастен. Малките ѝ гърди, които не бяха нито меки, нито стегнати, изхвъркналите ѝ ключици...

Тъй като не знаеше какво да направи, той стана и отиде по пижама до големия прозорец. Вдигна щорите, запали цигара. Ако можеше, ако в този момент бе посмял да постъпи както желаше, щеше да позвъни и да си поръча портвайн или уиски. Слънцето осветяваше леглото. Беба се беше завила. Лицето ѝ бе заровено във възглавницата и се виждаха само русите ѝ коси. Стори му се, че забеляза леко потреперване...

— Да не плачеш?

За първи път се бе обърнал към нея на „ти“ — едновременно покровителствено и сърдито. Изпитваше ужас от сълзи, от всичко, което усложнява простите и чисти неща, от тази глупава разходка с лодка, от тези вперени в тавана очи, а сега и от сълзите ѝ.

— Слушай, миличко... Ще те оставя да си починеш... След час или два ще обядваме заедно на терасата...

Когато слезе долу, облечена в кремава рокля с малки воланчета, която я правеше едновременно жена и момиче, тя изглеждаше по-слаба от всякога, по-сериозна както в изражението, така и в движенията си.

Мъчеше се да се усмихне. Намери го в бара, където току-що си бе поръчал коктейл.

— Тук ли сте?

Защо ли прочете упрек в тези три думи? Защо тя хвърли поглед към цигарата му?

— Чаках ви... Поспахте ли?

— Не знам...

Оберкелнерът чакаше почтително на няколко крачки разстояние.

— Госпожата къде предпочита да обядва, на слънце или на сянка?

— На слънце... — рече Беба и побърза да добави: — Ако предпочитате, Франсоа...

Той предпочиташе на сянка, но нищо не каза.

— Разочаровах ви...

— Не, разбира се...

— Моля ви за извинение...

— Защо настоявате да говорим за това? — вдигна той глава. С удоволствие вкушваше разнообразните предястия.

— Не съм гладна... Вие си обядвайте, но не ме насилвайте... Сърдите ли ми се?

И какво още?

— Не, не се сърдя!

Въпреки волята си отговаряше сърдито.

* * *

— Готово, господин Донж. Много ли ви измъчихме? Сега ще можете да си починете два-три часа... Още малко само, да ви направят инжекцията...

През премрежените си клепачи, които се слепваха, той смътно видя бялата касинка и пълното, добродушно лице на сестра Адони.

V

Почти беше завързал вратовръзката си — без огледало (изглежда, за да не плашат болните, не слагат огледала в болничните стаи); прозорецът бе широко разтворен, сянката под яворите бе прохладна и въпреки присъствието на облечените в сини пижами старци, насядали по пейките, въпреки бързото пренасяне на някоя носилка малко тъжно бе да се обърнеш пак към стаята и да си кажеш, че вече не си част от нея. До такава степен, че тази сутрин бяха махнали дори и чаршафите!

Феликс, който случайно бе облякъл светъл костюм, излезе от администрацията, прибирайки портфейла в джоба си, прекоси коридора и се приближи с радостна стъпка.

— Готов ли си?

— Да... Всичко ли е уредено?... Да не си забравил сестрите?

Самият Франсоа не забравяше нищо при каквито и да е обстоятелства. И за да докаже това, той отбеляза, смръщил вежди, с несесера в ръка:

— Трябваше да те предупредя да не даваш нищо на онази, тъмнокосата, дете е малко кривогледа... Една вечер направо ме заряза, защото ѝ било свършило работното време.

Те прекосиха коридора, покрит с жълти плочки.

— Е, сестра Адони?... Този път ви напускам!... Всъщност има да уредим едно нещо... Спомняте ли си какво ви казах да вземете от портфейла ми? Защо не го сторихте?

— Не посмях...

— Колко старци имате в отделението?

— Двайсетина...

— Значи така... По десет франка на неделя... Феликс, дай, ако обичаш, хиляда франка на сестра Адони и ще ѝ изпращаш по толкова всеки месец... При условие, сестро, че си затваряте очите, когато намерите тютюн в джобовете им, нали?

Колата на Феликс. Атмосферата на улицата, която той беше забравил.

— Виж ти, оправил си калника...

— Впрочем...

Феликс караше и говореше, като подбираше внимателно думите си и от време на време хвърляше погледи на брат си в огледалото.

— Вчера Жана отиде да я види...

— Какво е казала?

— Питала как е Жак. Когато разбрала, че Жана помага на Март да се грижи за него, не останала особено доволна. „Оставих на Март подробни инструкции — казала. — Впрочем бих искала тя да дойде да ме види...“ Изглеждала съвсем спокойна, същата както винаги. „Мама при госпожа Бертола ли е?“ — попитала.

— Внимавай! — рече Франсоа и изправи волана, защото Феликс, погълнат от разговора, за малко щеше да попадне в една дупка.

— Когато си тръгвала, Жана й рекла: „Слушай, Беба... На мен можеш да се довериш...“ А жена ти й отговорила: „На теб най-малко, мила Жана... Не си ли забелязала, че ние двете нямаме нищо общо... Кажи на Март да дойде... Не се занимавай с Жак...“

Беше десет часът сутринта. Задминаваха огромни товарни камиони. В дъното на улицата се показва пазарният площад.

— Това ли е всичко?

— Да... В „Шатенъоре“ всичко е наред... Жана е малко раздразнена естествено... Най-вече заради Жак... Все едно да я обвинят, че не умее да гледа деца... Знам, разбира се, че... Досаждам ли ти?

— Не...

Ето го и Кея на кожарите, бялата къща и неравната настилка в дъното, където Франсоа някога бе играл на топчета. Слезе сам от колата и влезе не през главния вход, а през вратата на кабинета.

— Добър ден, господин Франсоа...

— Добър ден, госпожо Фламан...

Съвсем я беше забравил тази! Поруменяла, развълнувана, с ръка върху гърдите си, гледаше го с широко разтворени влажни очи. Несъмнено тя бе сложила розите върху бюрото му.

— Да знаете как се разтревожихме, когато стана нещастieto! Не се ли чувствате все още слаб?

Той й обърна гръб и сви рамене. Посрещна го познатата, малко сладникава миризма на къщата, по-скоро на канцеларията, миризма,

равна на която нямаше никъде. Слънцето по особен начин се провираше между напречните пръчки на ниските прозорци и се отразяваше върху политурата на мебелите. На стената, точно над часовника в стил „Луи-Филип“ с черно-златна рамка, имаше и едно малко кръгло потрепващо слънчево зайче, което го озадачаваше, когато бе малък. Следобед то се изместваше върху другата стена и се разхождаше по снимката от конгреса на майсторите кожари в Париж. На нея баща му беше със скръстени ръце.

— Платиха ли големите магазини в Нанси, Феликс?

— Не беше лесно, но платиха...

Това бе единствената стая в къщата, останала непроменена. Двамата братя Донж имаха модерни кабинети на други места, но тук, от бащината къща, започваха всички техни сделки. Раираните тапети по стените вече бяха пожълтели. Франсоа използваше писалището на баща си, облицовано с тъмна кожа, с петна от лилаво мастило, с малка етажерка над него. Върху отсрещната стена беше закачил портрета на баща си — с дълги мустаци и гъста коса, с твърда яка и черна вратовръзка, като занаятчия в неделен ден. По-рано снимката висеше в спалнята, до тази на майка му. Когато Беба влезе в къщата и заговори за обновяване...

Сега и майка му висеше в кабинета, на другата стена, срещу Феликс. Тук бяха и столовете с плетени седалки, които Франсоа помнеше, откакто помнеше и себе си.

Миризмата... Той стоеше малко разсеян, възприемаше бавно своя дом, своето място, оставяше атмосферата да проникне в него, ала изведнъж тази миризма го изненада...

— В този край на бюрото сложих едно лично писмо...

Госпожа Фламан, разбира се! Бе забравил миризмата на секретарката си, госпожа Фламан, доста налята червенокоса жена, с жив поглед, влажни устни, с едър бюст и гъвкава талия, която обаче обилно се потеше.

Май че заради нея от самото начало...

Писмото с клеймо от Довил бе с почерка на Олга Жалибер и той съвсем не бързаше да го прочете. Феликс седеше зад бюрото си и сортираше сутрешната поща.

Една заран, може би два месеца след женитбата, Беба, в лека копринена рокля, бе слязла долу.

— Може ли?

Феликс беше излязъл. Госпожа Фламан седеше на мястото си. Тя стана много бързо, може би прекалено бързо, за да поздрави, и направи няколко крачки към вратата.

— Къде отивате? — попита Франсоа.

— Мислех...

— Останете... Какво има, мила?

Беба почти не бе влизала в кабинета и сега го разглеждаше подробно.

— Мислех само да ти пожелаю добро утро... А, тук ли си закачил портретите?...

Той забеляза как тя се намръщи, като мина покрай секретарката: миризмата естествено.

На обед, когато двамата се хранеха около кръглата маса в трапезарията, тя попита:

— Необходимо ли е това младо момиче да стои в кабинета ти?

— Тя е омъжена жена, госпожа Фламан... От шест години ми е секретарка... В течение е на всичките ни работи...

— Питам се как понасяш миризмата ѝ...

Вероятно голяма част от злото идваше от загнездената в него мисъл: жена му не бе способна да каже или да направи нещо без умисъл. Говореше прекалено спокойно и го гледаше право в очите, като в Роаян. Заключение то го ядоса:

— Впрочем ти по-добре от мен знаеш какво да правиш...

— Точно така!

Доказателството, че е имала задна мисъл... Ето го! Сега, след толкова години, той се съмняваше, че това наистина е доказателство... На два-три пъти бе помолила Феликс да я разведе по всички места... Една неделна утрин, няколко дни след разговора, той бе сам в кабинета, за да довърши някаква спешна работа, когато тя влезе, облечена в муселинова рокля.

— Зае ли си?

И започна да се разхожда напред-назад. От време на време проблясваха лакираните ѝ нокти, за които всяка сутрин отделяше повече от половин час.

— Кажи ми, Франсоа...

— Слушам те...

— Не мислиш ли, че и аз бих могла да помагам...

Той я бе погледнал със смръщени вежди.

— Какво би желала да правиш?

— Да работя тук с теб в този кабинет...

— На мястото на госпожа Фламан?

— Защо не? Ако се плашиш, че няма да се справя с машинописа, аз бързо ще го усвоя... В Истанбул си имах портативна машина... Обичах да пиша на нея писмата си и...

С лакираните си нокти, разбира се, с фееричните си рокли, крехки като крилца на пеперуда! Ще слиза в десет-единадесет часа, ухаеща на току-що взета вана с ароматични соли и козметични кремове...

Значи го ревнуваше от госпожа Фламан!

— Невъзможно, мила. Ще минат години, докато навлезеш. Пък и не ти е тук мястото...

— Прощавай, повече няма да говоря за това.

Би могъл да добави няколко мили думи, но не го направи. За малко да стане, когато тя излизаше малка скована, малко напрегната, и да я повика да се върне...

Не, не трябваше да я свиква на такива детинщини, иначе животът щеше да стане непоносим.

След четвърт час я чу да крачи из тяхната спалня. Какво ли правеше? Без съмнение вземаше мерки, избираше платове. Точно тогава тя се зае да обнови част от къщата. Ето, двете снимки на баща му и на майка му бяха вече свалени долу. Вчера тя разтваряше каталози, разглеждаше мостри.

— Какво мислиш за това, Франсоа? Тази коприна е много скъпа, но няма друга в този зелен цвят...

Нежно, бадемово зелено, любимият ѝ цвят.

— Щом искаш... Знаеш, че ми е все едно...

— Бих искала да знам мнението ти...

Мнението му! Добре! Неговото мнение беше, че трябва да оставят къщата такава, каквата е. Дали не сгреши, че не ѝ го каза направо? Може би, в края на краищата... Той я бе оставил да се забавлява като дете и през това време бе спокоен.

Не обичаше да я вижда замислена, защото тогава тя му убягваше. Освен това изпитваше ужас от усложнения, а тя усложняваше всичко

без всякакъв повод. Ето, например две или три седмици след като се прибраха в къщата от Кан. Още нищо не бе сменено от старата мебелировка. Спяха в голямото орехово легло на родителите му, тапети на цветя украсяваха стаята.

Една сутрин много рано в съседния двор пропя петел и Франсоа се събуди с усещането, че нещо не е наред. Дълго време лежа неподвижен, неспокоен, после отвори очи и видя до себе си Беба, която седеше на леглото и внимателно го разглеждаше.

— Какво правиш?

— Нищо... Слушах дишането ти... То е по-силно, когато лежиш на лявата си страна...

Това съвсем не му подобри настроението.

— На лявата страна винаги спя по-зле...

— Знаеш ли какво си мислех, Франсоа?... Че отсега нататък ще живеем все заедно, заедно ще остареем, ще умрем...

Тя беше много сериозна, тънка като струна в нощницата си, а на него му се спеше, защото бе едва пет часът сутринта.

— Мислех си също колко е жалко, че не познавам баща ти...

Не беше жалко, а цяло щастие, защото суровият татко Донж твърде зле би приел подобна снаха. Нима тя не си даваше сметка за това? Не беше ли видяла снимката на кожата с големите мустаци, който на всички портрети бе скръстил свирепо ръце?

— Спиш ли?

— Не...

— Досаждам ли ти?

— Не...

— Искам да те помоля да ми обещаеш нещо. Но не ми обещавай, ако не си сигурен, че ще можеш да го изпълниш... Обещай ми, че каквото и да се случи, винаги ще си искрен с мен... Обещай ми, че винаги ще ми казваш истината, дори ако това ми причинява болка... Разбираш ли, Франсоа? Прекалено грозно ще е да живеем цял живот в лъжа... Ако си разочарован, трябва да ми го кажеш... Ако един ден спреш да ме обичаш, също трябва да ми го кажеш и всеки от нас ще поеме по своя път... Ако ми изневериш, няма да се сърдя, но държа да го зная... Обещавах ли?

— Странни мисли ти минават през главата рано сутрин...

— Отдавна мисля за това... Откакто сме женени... Ще ми обещаеш ли?

— Добре, обещавам...

— Погледни ме в очите... Искам да съм сигурна, че това е истинско обещание, че мога да разчитам на теб...

— Обещавам... Спи сега...

Вероятно не бе заспала веднага, но в десет часа все още спеше, по-спокойна от всякога.

— Госпожо Фламан...

— Да, господине?...

— Повикайте домакина... Ще му кажете да премести бюрото ви оттатък...

— В килера?

— Ще трябва само да премести кофите и метлите си другаде... Има място под навеса, в дъното на двора...

Долната устна на секретарката му трепна. Той погледна цветята върху бюрото си и когато вдигна очи, те бяха още по-студени.

— Веднага ли?

— Да, веднага.

— Нещо лошо ли съм сторила?

В такива моменти, когато не повишаваше глас, а лицето му беше почти безизразно, с прозрачни зеници, той бе най-страшен.

— Не съм казал, че сте сторили нещо лошо. Повикайте домакина и нека побърза...

Той стана и допря чело о прозореца, откъдето се виждаше познатият от детството му кей.

Невъзможно му беше след толкова време да твърди точно в какъв ред бе протекло всичко: първо сцената в леглото с прословутото обещание, а след това госпожа Фламан и миризмата й... После това нелепо хрумване да работи като секретарка на мъжа си...

Тя го ревнуваше не само от жените, но и от работата му, от всичко у него, което не беше тя. Ето как я бе разбрал тогава.

Пък и това съжаление, че не познавала стария Донж! И за какво, господи? За да изучи по-добре родословието му?

Какво още му бе казала след няколко седмици? Не! Беше два, дори три месеца по-късно, защото Жана току-що бе обявила с шумна непринуденост, че очаква дете.

— Аз, която разчитах на женитбата, за да отслабна! — шегуваше се Жана в добро настроение. — На всичко отгоре и мама се сърди...

Феликс беше доволен. Нищо не бе в състояние да усложни живота му. Тяща му имаше слабост към него, докато на Франсоа гледаше с известно недоверие.

Една есенна вечер Франсоа и Беба се разхождаха по кея пред къщата. Същото правеха и съседите — едни на двойки, други на групички. Слънцето бе залязло. Открай време, доколкото си спомняше Франсоа, живеещите край нея излизаха да се разхладят покрай водата, преди да си легнат.

След продължително мълчание, хванала мъжа си под ръка, Беба бе въздъхнала:

— Не ми ли се сърдиш?

— За какво?

— За това, което те помолих...

— Какво ме помоли?

Странно нещо — той помисли, че става дума за госпожа Фламан, и това отново му развали настроението.

— Не си ли спомняш?... Да изчакаме две или три години преди...

И тя, винаги така пряма, така хладнокръвна, се смути.

В такива моменти се превръщаше в малко момиченце.

— Преди да имаме дете?... Това ли е?...

Това ли бе всичко?

— Не, мила...

— Трябва да ти кажа... Не че съм егоистка или че искам да си поживея, докато съм млада... Страх ме е, Франсоа...

— От какво те е страх?

— Струва ми се, че после никога няма да съм същата... Но ако това не ти харесва и искаш да си имаме дете по-рано...

Той бе стиснал пръстите ѝ с искрена нежност.

— Бедничката ми...

Какво ли не ѝ хрумваше. Още повече, че макар и да искаше деца, той не бързаше особено.

— Значи ми даваш още две години?

Даваш! Да не би да е господ-бог! В края на краищата...

— Разбира се — две години, ако искаш четири... Както пожелаеш... Какво ти е?

— Струва ми се, че стана хладно...

— Като ходиш гола...

— Прощавай...

И това беше вярно! Тя много добре знаеше, че вечер край водата става хладно. Знаеше, че той обича тези часове, когато можеше да се отпусне и да се поразходи. Защо тогава се обличаше така нелепо — с рокля като паяжина и парче коприна върху раменете, което не можеше да я стопли?

Беше придобила още един странен навик: оттогава, когато ѝ се налагаше да дойде за нещо в кабинета, било за пари или за нещо друго, винаги чукаше на вратата. Госпожа Фламан също бе забелязала това и не пропускаше да изгледа заговорнически Франсоа. Това бе нелепо, още повече, че...

И останалото дойде съвсем глупаво. Беше една зимна вечер. Бяха ходили на театър да гледат някаква гастролираща трупа. Госпожа Д'Онвил, Феликс и Жана също бяха там. После ходиха до кафенето в центъра. Франсоа и Беба се прибраха пеш, а стъпките им кънтяха по плочите на тротоара. На един ъгъл близо до моста минаха покрай някаква двойка, сгушена до стената. Двамата така плътно се бяха притиснали един о друг, че телата им се бяха слели...

Беба се облегна още повече върху ръката на мъжа си. Малко по-нататък, при кея, на стотина метра от тях, тя така силно се притисна към него, че Франсоа я прегърна и нежно я целуна.

И внезапно, когато той най-малко очакваше, тя се отскубна — хладна, безразлична.

— Какво ти става?

— Нищо...

— Но, мила... Преди малко...

Тя ускори крачка. На прага го изчака да отключи вратата. После се втурна към спалнята.

— Няма ли да ми кажеш какво ти става?

Последва пронизващ, остър поглед.

— Отказваш ли?

Той си бе свалил сакото, за да се чувства по-удобно.

— Слушай, Франсоа... Спомняш ли си обещанието, което ми даде онази сутрин? Всичко да ми казваш, каквото и да се случи! Готов ли си да го изпълниш?

Обзе го тревога.

— Не разбирам...

— Защо лъжеш?... Нали се споразумяхме помежду ни да няма лъжи?...

Тя изглеждаше съвсем спокойна, хладнокръвна.

— Наистина ли не знаеш защо те отблъснах преди малко, когато ме целуна?... Вземи си сакото... Не успя да го смениш, преди да отидем на театър...

Тогава той и не подозираше, че в този момент бе заложен целият им живот на карта. Седеше на ръба на леглото и размишляваше, претегляше кое е „за“ и кое „против“, наблюдаваше Беба и се възхищаваше на хладнокръвието ѝ.

— Вече ти казах, че не съм ревнива... Не искам и... Разбираш ли?... Ще си остана твоя жена, както и преди, защото съм твоя съпруга... Освен това ще можеш да споделяш с мен всичко като с другар, като с Феликс например...

Беше се загледал в сребристия радиатор, инсталиран съвсем наскоро. Имаше на разположение само няколко секунди, за да вземе такова важно решение.

— Отдавна ли е твоя любовница госпожа Фламан?

Той прекара ръка по челото си, после през косите си, изправи се и застана неподвижен наред стаята.

— Отговори ми...

— От години спя с нея, но тя не е това, което наричат „любовница“...

Мълчание. Той се обърна към нея, тъй като не я виждаше. Не бе помръднала. На погледа му отговори с лека усмивка.

— Видя ли?

— Какво да видя?

— Нищо... Винаги съм мислила, че тя е от твоя тип жени...

— Зависи — рязко отвърна той.

— Именно... Правилно съм усетила още от първия ден, че трябва да чукам, преди да вляза в кабинета...

— Ако желаеш, ще я отпратя...

— Защо? Първо, тя не е виновна... После, ще имаш нужда от друга...

Странно усещане. Франсоа се чувстваше като освободен и същевременно в атмосферата имаше нещо особено, което го безпокоеше, сякаш почвата под краката му не бе сигурна.

Беба беше тъй спокойна! Нали тя бе поискала да се омъжи за него? Не знаеше ли, че...

— Феликс знае ли? — попита тя и се зае с вечерния си тоалет.

— Сигурно се досеща. Никога не разговаряме на тази тема...

— Аха!

Защо беше това „аха“?

— Мъжът ѝ нищо ли не знае?

Тогава Франсоа се смути. Мъжът ѝ беше телефонен техник. Свестен човек, с мустаци като на татко Донж. Два-три пъти беше оправял телефона в къщата и бе работил в кабинета, когато Франсоа и жена му бяха вътре.

— Ето, господин Донж, надявам се, че вече няма да се поврежда...

Подаваше му широка десница, от смущение избягваше да се сбогува с жена си, към която хвърляше бегъл поглед.

— Не, нищо не знае.

— А ти не мислиш ли, че вечер... в леглото на този мъж...

— Всичко е много по-маловажно, отколкото си го представяш!...

Ако ти кажа, че...

— Какво?

— Нищо, твърде смешно е...

— Можеш да ми го кажеш, защото отсега нататък сме приятели...

— Никога не съм се обръщал към нея на малко име... Дори не го знам... Веднага след това, без да ѝ дам да си отдъхне, започвам да ѝ диктувам: „В отговор на вашето запитване от...“ Успявате ли, госпожа Фламан?... Датата ще видите върху писмото... „Имам честта да ви съобщя, че не ни е възможно при настоящите условия да направим отстъпките, които...“

Тя се смееше. Той не виждаше лицето ѝ, наведена над тоалетката, но я чуваше как се смее и се усмихна, доволен, докато

събуваше обувките си.

— Виждаш ли, скъпи, това няма никакво, ама никакво значение!... Още повече, че не съм твой тип жена... Признай си го...

— Зависи... Няма съмнение, че никога не си умеела и едва ли ще се научиш да се любиш... Впрочем това не е най-важното в живота... Сърдиш ли ми се?

— Защо да ти се сърдя? Ти беше искрен...

— Нали държеше на това?

— Да...

Сега се питаше дали не бе сгрешил. А тогава? Толкова по-зле за нея, нали го бе поискала?

— За какво мислиш? — попита той, като си лягаше.

Вече имаха нови легла, единични, еднакви, модерни — Беба ги беше изписала. Стаята бе светла. От старата къща нямаше и помен.

— За нищо... За това, което току-що ми каза...

— Мъчно ли ти е?

— Няма за какво да ми е мъчно...

— Ако държиш, повече няма да се случи... Понякога минават дни, седмици, без да я докосна. После някоя сутрин без причина...

— Разбирам...

— Не можеш да ме разбереш, защото не си мъж...

Тя влезе в банята, която бе изцяло подновена. Трябваше да слезе едно стъпало. Навсякъде в къщата трябваше да се слиза по стъпала и да се минава по преплетени коридори.

Дълго време не излезе оттам. Той се разтревожи. Помисли си, че може би плаче. Понечи да отиде да види, но се подвоуми — сцената, която си представи, го разколеба.

И добре направи, защото тя се върна със сухи очи и невъзмутимо лице.

— Лека нощ, Франсоа... Време е да спим...

Целуна го по челото, легна и изгаси лампата.

Когато се обърна, домакинят и госпожа Фламан изнасяха папките и пишещата машина. Той ги погледна, сякаш бяха неодушевени предмети, но не издържа така успешно на въпросителния поглед на Феликс.

— Какво стана с договора... — попита, за да прикрие смущението си.

— Подписах го миналата седмица... Наложих се да дам десет хиляди франка на управителя, който...

— Пет хиляди щяха да му стигнат — подхвърли Франсоа, защото изпитваше нужда да отмъсти някому, пък било то и на брат си.

И машинално отвори писмото на Олга Жалибер.

„Скъпи Франсоа,

Пиша ти от хотел «Роаял», стая 133. Това не ти ли напомня за нещо? Ако дъщеря ми Жаклин не бе с мен...”

Защото Олга Жалибер имаше тринадесетгодишна дъщеря, затворена и докачлива, която гледаше Франсоа с омраза, сякаш знаеше. Впрочем дали не бе подразбрала? Майка ѝ почти не се криеше от нея.

„Когато научих за случилото се, веднага си помислих, че ще е най-добре да замина за известно време, и тъй като все още е сезонът на отпуските... Гастон бе на същото мнение... Разбира се, не сме разговаряли за нищо, но почувствах, че е неспокоен и че ще се опита да те види... Току-що получих от него писмо, в което ми пише, че се чувстваш добре, доколкото това е възможно, и че всичко се урежда...

Все още не мога да проумея постъпката на Беба... Спомни си обаче какво ти казах, когато ми призна, че тя знае всичко... Виждаш ли, Франсоа, ти не разбираш нищо от жени и най-вече от млади момичета, а тя си е останала, така да се каже, младо момиче.

Но станалото, станало... Много се изплаших за теб, пък и за всички останали... Човек не знае докъде може да стигне един скандал в малкия град.

Тъй като ще те изписват от болницата (съдейки по писмото на Гастон, ти ще си излязъл, когато получиш моето, затова го адресирам до вас), та тъй като ще те

изписват, казвам, надявам се, че ще намериш начин да прескочиш дотук... Обади ми се предварително за часа на пристигането си, за да изпратя Жаклин на тенис или някъде другаде с приятелките й...

Имам много неща да ти казвам. Много ми липсваш. Най-добре ще е да се обаждаш в часовете за храна, без да си казваш името, за да не го обявяват в столовата.

Нямам търпение да ме стиснеш в прегръдките си. Обожавам те.

Твоя Олга“

— Феликс!

Феликс положително бе познал, макар и от разстояние, почерка на писмото, което Франсоа все още държеше в ръка.

— Следобед нали нямаш нужда от мен?

Той разбра, че Феликс се заблуждава. За пръв път може би почувства упрек в погледа на брат си.

Тогава му се усмихна успокояващо; рядко се усмихваше така — леко иронично, сякаш от приличие.

— Мисля, че ще спя в „Шатенъоре“... Все още имам нужда от почивка... Да предам ли нещо на жена ти?

— Нищо особено... Ще отида в събота и ще остана до понеделник сутринта. Чакай, мисля, че ми поръча безсолно масло.

— Аз ще й занеса...

Изведнъж закри очи с ръка.

— Какво ти е, Франсоа?

Той залитна, сякаш силите го бяха напуснали.

— Нищо... Остави...

Свали ръката си.

— Още си слаб...

— Да... малко...

Но Феликс бе забелязал тънка мокра следа върху бузата му.

— До утре...

— Няма ли първо да обядваш?

— Там все ще има нещо за хапване...

— Мислиш ли, че е благоразумно да шофираш?

— Хайде, няма страшно... Що се отнася до десетте хиляди Франка комисиона...

— Мислех, че така трябва...

— Именно... И аз го мисля... Правилно си постъпил.

Феликс не разбра. Самият Франсоа трудно би му обяснил.

И двамата едновременно наостриха уши. Доловиха някакъв необичаен шум, чийто произход трудно можеше да се определи. Накрая се обърнаха към вратата, която свързваше кабинета с килера.

Беше госпожа Фламан, която плачеше, съвсем сама, хлипаше тихо, обгърнала с ръце пишещата си машина, с лице в шепите.

VI

Присъствието на една малка, бяла, двуместна кола пред бариерата на „Шатеньоре“ бе достатъчно, за да прекъсне неговия полет. Защото още от града, от Кея на кожарите, той летеше като за първа любовна среща.

Кой ли бе дошъл на гости? Бариерата бе спусната. Той слезе намръщен от автомобила, вдигна я и погледна към градината. Под оранжевия чадър различи снаха си Жана, изтегната върху шезлонга. С лице към него, в едно от плетените кресла седеше друга жена, с шапка на главата, но отдалеч Франсоа я виждаше само като цветно петно.

За да прибере колата в гаража, той трябваше да мине покрай чадъра, по червената алея. Когато наближи, от тревата изскочи датски дог — бял на черни петна — и Франсоа разбра, че гостенката беше Мими Ламбер. Тя вече ставаше от креслото и сигурно казваше на Жана: „Предпочитам да не го срещам...“

Франсоа вкара колата в гаража, без да затваря вратата, и се върна при чадъра, но снаха му вече се бе облакътвила на бариерата, а Мими Ламбер седеше зад волана на малката си открита кола. Кучето на съседната седалка стърчеше с цяла глава над нея.

Жените бяха пили аперитив и погледът на Франсоа машинално се спря върху кристалните чаши с необичайна, но изящна форма. Ледът леко ги бе запотил. Резенчетата лимон трептяха на дъното, покрито с красива червена течност.

Жана се приближи до него съвсем непринудено, подаде му ръка.

— Здравей, Франсоа. Как си?

— Здравей, Жана. Как са децата?

— Изпратих ги с Март до „Катр сапен“. Всеки момент ще се върнат.

Тя отново се изтегна в шезлонга. Права изглеждаше кипяща от енергия, но когато си почиваше, инстинктивно, като животните, приемаше лежача поза.

— Госпожица Ламбер не пожела ли да ме види?

— Направо избяга, горката. Изглежда, си се отнесъл доста грубо с нея...

Той седна почти на същото място, както в онзи трагичен неделен ден, наля си аперитив, бавно отпи и погали с морен, дълбок, почти страстен поглед къщата, градината, масата с чадъра. Изглежда, че слабостта изостряше болезнено възприятията му. Преди малко, на път за имението, изгаряше от нетърпение да пристигне, да зърне бялата бариера, червения покрив на „Шатенъоре“ и ръцете му конвулсивно стискаха волана.

— С удоволствие бих поговорил с нея...

В града я наричаха „мъжкараната“. На колко ли години беше? Тридесет и пет? Всъщност тя нямаше възраст. Винаги си беше такава — върлинеста, яка, с почти мъжко лице, с дебел глас. Носеше само костюми, които подчертаваха мъжкия ѝ вид, а у дома си, „О Мулен“, където бе оборудвала развѣдник за датски догове, ходеше с брич и ботуши.

Когато някой непознат, прочел в списание „Ви а ла Кампань“ обявата за развѣдника, питаше за пътя, хората отговаряха с известна ирония:

— Това е къщата, дето е построена насред моста... Няма начин да я сбъркате...

Всичко у Мими Ламбер бе чудато — обноските, къщата, построена върху моста, в ниската част на града, огромните кучета, които разхождаше в прекалено малки коли, мебелировката на къщата...

— Мога ли да попитам защо беше дошла?

— Разбира се! И тя е като другите... Боже, колко глупави могат да бъдат хората... Ето, например Ламбер си въобразява, че има пръст в това, което се случи...

Жана вдигна очи и погледна зет си, който мълчеше.

— Слушаш ли ме?

— Не ми обръщай внимание... Слушам те... Мисля си...

— Каза ми някои неща, които не разбрах, защото не съм в течение. Между другото спомена, че не е трябвало да се съобразява с теб, а да продължи да се вижда с Беба... Вярно ли е, че си я нагрубил?

Вярно беше. Мими Ламбер бе полудяла по Беба. До такава степен, че злите езици започнаха да подмятат, че освен приятелство

между двете жени имало и нещо друго.

Франсоа не ревнуваше. Дразнеше го това, че по което и време да влезеше при жена си, винаги заварваше там мъжкараната, разположила се като у дома си. Тя едва го поздравяваше. Караха го да се чувства излишен. Разговорът веднага се прекъсваше. Жените го чакаха да си тръгне. Ако пък беше склонен да остане, госпожица Ламбер ставаше и целуваше Беба по челото.

— Хайде! До утре, мила... Ще ти донеса онова, дето ти обещах...

Ако Франсоа попитахме после: „Какво ти е обещала?“ — Беба неизменно отвърщаше: „Нищо... Нищо интересно...“

И това продължи около четири години. Из стаята на жена му се носеше миризма на вносни цигари. Един ден — преди шест месеца — Франсоа се показва по-нетърпелив от друг път. Или по-скоро реагира както в повечето случаи. Месеци, дори години наред понасяше какво ли не от някой човек. Сетне изведнъж търпението му се изчерпваше и той яростно избухваше.

Този път — беше в „Шатеньоре“, когато след натоварена седмица му се искаше да се отпусне у дома си — изгледа хладно и сурово госпожица Ламбер, разположила се като че ли завинаги в стаята на Беба, и със спокойния си тон, който така плашеше неговите служители и работници, отрони:

— Мога ли да ви помоля, госпожице Ламбер, от време на време да ме оставяте насаме с жена ми?

Тя си тръгна, без да продума. Дори забрави чантата си. На другия ден изпрати човек да я прибере и повече не стъпи в имението.

* * *

— Да продължавам ли? Да не те отегчавам?

— Моля те...

— Та тъкмо ти разправях — ама ти не ме слушаше, — че Мими Ламбер всъщност не е лош човек. Само дето е непоправима романтичка като повечето стари моми... Каза, че дошла да ми изложи своето виждане по въпроса. Приятелството им било за Беба повече от подкрепа... Как точно се изрази?... Била успяла да осмисли живота й.

А при това положение нямала право заради някакво си оскърбление, и то нанесено от мъж, да я изостави... Защо се усмихваш?

— Не се усмихвам. Продължавай...

— Много искала да види Беба и да я утеши. Щяла да моли за разрешение да я пуснат при нея... Посъветвах я засега да остави сестра ми на мира. Ще има да дрънка какви ли не глупости за Беба... Вчера например пристигнаха госпожите Лорти — уж случайно минавали оттук. Нали познаваш Лоранс Лорти, жената на фабриканта на бира?

Бегло. Той познаваше целия град, но някои хора бяха само силуети. Пълна дама с изпъкнала брадичка...

— Срещаме се от време на време в сладкарницата... Искала да се посъветва с мен относно някои благотворителни дела. Уж случайно докарала с колата си малката Виар, племенницата на господин Бонифас... Приех ги тук, в градината, и им поднесох чай, какво да се прави... Нямах сухи сладки... „Горката Беба“. И въздишки, недомлъвки... Моето мнение е, че господин Бонифас съвсем умишлено е изпратил племенницата си — за да разбере какво мислим... Нещо като малък заговор... „Говори се — знаете как се разпространяват клюките, — че в Турция била навикнала на наркотици и с една нейна приятелка...“ Намекваше за Мими Ламбер! Представяш ли си! На шестнадесет години — защото Беба беше едва шестнадесетгодишна, когато се върнахме във Франция — се била пристрастила към наркотиците!... Да не говорим, че ти си бил забелязал тези оргии и си им сложил край... Какво друго разправяха? А, да! Доминик, аптекарят, който издава малкия седмичен вестник... Разправял навсякъде, че подготвял голяма статия и цялото буржоазно общество в града щяло да си получи заслуженото. Слушаш ли ме?

Не, Франсоа вече не я слушаше. Беше му тъжно. Бе вдъхнал сладостна кротка глътка от болничната атмосфера, спомни си бялото легло, сестра Адони, скръстила ръце върху корема си, потракването на броеницата, синкавите силуети на старците, които с бавна стъпка се разхождаха из сенчестия двор. Едва излязъл, и вече му бе домъчняло за болницата.

— Децата нещо не се прибират — отбеляза той и погледна машинално към оградата.

— Още е рано...

Беше пладне. Ако Беба си беше тук, децата щяха вече да са на масата. Но Жана неизбежно внасяше отпечатъка на своята небрежност.

— Къде отиваш, Франсоа?

— Ще се кача за малко...

Едва се сдържа да не каже: „Отивам при Беба.“

Всъщност така си беше. Изпитваше необходимост да възстанови връзката си с нея по друг начин, не чрез тези заплатени клюки. Още от вечно потъналата в полумрак трапезария, с дъх на паркетин и зреещи плодове, той сякаш наново откриваше реда и спокойствието на Беба.

Именно тя бе подредила, бе създала този дом. Светлите стаи в пастелни тонове... Копринените пердета, които пропускаха само най-галещите, най-опияняващите слънчеви лъчи...

Чак до крехката ефирност, присъща на всичко, създадено от Беба, и която сякаш се излъчваше от самата нея.

Между обновяването на семейната къща на Кея на кожарите и — ако може така да се каже — епохата на Мими Ламбер бяха изминали най-малко три години. От тях Франсоа почти не пазеше живи спомени.

Той бе в пълния разцвет на силите си. От този период датираше и големият напредък в работата му. Много бе пътувал — кога сам, кога с Феликс. Налагаше се да урежда деликатни финансови въпроси. Вървеше напред стремглаво, без колебание, чувстваше, че всичко му се удава, и действително беше така.

Не трябваше ли Беба да е доволна? Когато се прибираще, намираще я в компанията на майка ѝ или сестра ѝ. Целуваше я. Толкова добре си беше. Нали тя самата твърдеше, че искала да му бъде другарка! Той нямаше възможност да ѝ отделя много време и когато му се виждаше тъжна, отдаваше това на здравето ѝ.

— Може ли да те помоля за нещо, Франсоа?

Тъкмо бяха купили „Шатенъоре“ и започваха ремонта на къщата.

— Ще ти бъде ли неприятно, ако сега веднага имаме дете?

Той леко сбърчи вежди. Не очакваше да чуе такава молба, още повече — поднесена по такъв хладнокръвен начин, почти като търговска сделка.

— Искат ли да имаш дете?

— Много ще ми е приятно...

— В такъв случай...

След като поразмисли, дори остана доволен. Беба щеше да си има занимавка. Нямаше да се чувства така самотна, когато той отсъства за по-дълго.

Спомни си я бременна, по-бледа от всякога, как от сутрин до вечер ръководеше ремонта. Чувстваше се задължен да ѝ носи цветя и бонбони. И тъй като до есента три от стаите бяха готови, тя настоя да прекарат зимата в имението.

* * *

— Масата е сложена.

Той се стресна. Беше Март, която при отварянето на вратата го завари седнал върху леглото на жена си.

— Жак прибра ли се?

— Всички са вече на масата...

Влезе в трапезарията. Синът му не стана, но го изгледа с известно любопитство, подаде бузка и целуна наслуки баща си, като едва докосна ухото му. Децата на Жана също бяха там, със завързани около вратлетата салфетки.

— Кажете „добър ден“ на чичо...

— Добър ден, чичо.

Той извърна глава, за да прикрие лекото си смущение. После седна срещу сина си. Изпита странно чувство. Докато се навеждаше към лицето на Жак, за миг само му се стори, че се надвесва над Беба, припомни си нейната бледност, прозрачната ѝ кожа и присъщата ѝ занесеност — живот извън живота.

Защо години наред, като говореше за детето, той, без да ще, казваше „твоят син“?

Макар че Жак си беше и негов — благодарение на типичния донжовски нос — дълъг, леко крив, тъй несъразмерен за детското лице.

Като го гледаше обаче, човек не усещаше, че пред него стои син на мъж. Това бе син на жена, наследил от нея изяществото, слабостта и самовглъбяването...

Жак се държеше сериозно с баща си, както би се държал със съвсем непознат човек. Понякога той отиваше при него в градината

или в гаража, но само за да помоли да му нагласи въдицата или да му поправи някоя играчка. Никакви излияния. Липсваше онази топла, доверчива, любвеобилна близост, която свързваше сина и майката.

Дали затова Франсоа не се интересуваше от него? Той поначало не обичаше слабите натури, по-скоро те не съществуваха за него, минаваше покрай тях, без да ги забелязва, и си играеше повече с палавите деца на снаха си, отколкото със своя син.

— Яж, Жак — мърмореше Жана, но не особено убедително. — Знаеш, че мама няма да е доволна, ако те види как бавно се храниш.

Детето я погледна мрачно, обърна се за миг към баща си и започна да се храни почти с презрение.

— Къде отиваш, Франсоа?

Той стана от масата много преди края на обета и се запъти към стълбите. В гърдите му затрептя почти болезнено нетърпение, от което се разтрепераха и пръстите му. Усети необходимост да остане сам, отново като луд да търси Беба.

Как не беше разбрал! Той крачеше горе из стаята и също като вдовец за малко да отвори гардероба, за да докосне роклите и да целуне крайчеца на някое шалче.

Изобщо нищо не бе разбрал! Още от първия ден! Още от Роаян! От Кан! Дори от детството си, от времето на майка си, която ситнеше като работлива мравка из къщата и казваше със страхопочитание:

— Внимавайте!... Баща ви ще се върне...

Трябваше ли да се отнасят към едно младо момиче не като към жената на кожаря Донж само защото се казваше Д'Онвил (при това апострофът бе добавен изкуствено!) и защото бе израснало в най-елегантния и космополитен квартал на Истанбул?

Кой бе споменал преди малко думата „романтичка“? Да, но животът никак не е романтичен. Той не се състои от момински блянове, а е сурова действителност. Беба трябва да се приспособи като всички, не да го гледа като изплашена газела, когато се приближава до нея.

Той бе в разцвета на силите си, в пълен възход. Нима му оставаше време да се тревожи за настроенията на някакво си момиче? А тъй като тя бе лишена от темперамент, нима той трябваше цял живот да кара без любов?

Значи най-сетне бе разбрала това? Толкоз по-добре! В края на краищата тя не беше излязла от книгите, както изглеждаше.

Даваше ѝ всичко, което тя пожелаеше. Не ѝ харесвала спалнята на старите в къщата на Кея на кожарите? Промени я, момичето ми! Само кабинета ми не закачай...

Портретите на майката и бащата Донж, окачени над леглото, я дразнели? Е, в края на краищата тя не ги познаваше. Добре! Той ще ги свали долу, в своя кът.

Само да не му се бърка и да не му усложнява живота... Както в случая с госпожа Фламан!... Не ѝ ли беше все едно, след като бездруго си нямаше представа от физическо удоволствие?...

Хайде де! Да свикне! Да стане като другите! От това дори ще се почувства по-добре...

А що се отнася до желанието ѝ да му помага в работата... Не и не! Не е за жена, която всяка сутрин отделя два или три часа за тоалета си, маже с жълтък лицето си, за да запази своя тен, цапоти се с разни кремове и увива ръцете си с влажни кърпи, за да бъдат бели!

— Добре ли си, малката ми?

— Да...

— Как мина денят?

— Горе-долу...

Защо да не каже „добре“, след като това ще му достави удоволствие? И всички тези префърцунени изрази: „Ще имаш ли нещо против да нямаме дете през първите две-три години?...“, „Сърдиш ли ми се за това, което ти казах онзи ден?“...

За да се стигне дотам, една хубава сутрин да му съобщи, сякаш се отнасяше за търговска сделка: „Бих искала веднага да имам дете...“

Жана бе родила своите, без много да му мисли... А Феликс ни най-малко не бе притесняван от многозначителни погледи, каквито Беба хвърляше на мъжа си всеки път, когато той се прибираше.

До такава степен, че понякога Франсоа се чувстваше едва ли не неприятел или поне — натрапник. Ако тя пишеше нещо, успяваше да направи така, че той да не може да го прочете.

— Какво прави днес?

— Нищо...

— Скуча ли?

— Не... А ти?... Много работа ли имаше?

— Много...

— С много хора ли се видя?

— С всички, с които имах делови срещи...

Следваше ехидна усмивчица. Понякога в такива моменти му идваше да я зашлеви. Или пък да си тръгне с думите:

— Ще се върна, когато ме посрещнеш както трябва...

Имаше и по-лоши моменти. Изчерви се, като си припомни. Денят, в който тя пожела да има дете... Начинът, по който Беба го направи, така го подразни, че той незабавно се зае с това. Тя не протестира. Само попита с най-естествен глас:

— Сигурен ли си, че си здрав?

Защото, виждаш ли, той имаше любовници! Защото понякога спеше с госпожа Фламан! Защото по време на командировките не се отказваше от случаите, които му се предоставяха...

— Не бой се, съвършено здрав съм...

Какво отговори тя с монотонния си глас, който така го впечатляваше?

— *Тогава добре.*

Ето от какво се роди синът им!

Онзи ден Франсоа изпита желание да ѝ заяви:

— Ето го детето ти! Сега може би ще станеш нормална жена...

Нали искаше да бъдеш госпожа Донж...

Изведнъж, както седеше в резедавата стая, той удари с юмрук по стената с всичка сила, до счупване, изръмжа, а гневът му граничеше с лудост:

— Колко глупаво!... Глупаво!... Глупаво!...

И той! И тя! И животът им!

Така глупашки да се нараняват един друг цели... колко години?... Десет! Най-хубавите години от живота! Така глупаво да се измъчват от сутрин до вечер...

Да живеят заедно, да спят в една и съща стая, да създадат дете от своята плът и кръв и да бъдат неспособни да се разбират...

Той бе дошъл в „Шатеньоре“, за да се успокои, да намери отново Беба, а образът, който навсякъде изникваше пред него, събуждаше в гърдите му безкрайно възмущение срещу самия него.

Защо, защо, поради каква заблуда не бе разбрал? Звяр ли бе, както сигурно си е мислила жена му? Нима е бил по-себичен, по-сляп

от всеки друг?

Не беше ли просто мъж?

Понякога я мразеше — сега си даваше сметка за това. Колко вечери можеше да се прибере в „Шатеньоре“, ала в последната минута се разколебаваше — не заради някоя любовница, а за да не вижда Беба, студения ѝ поглед, който го осъждаше, заклеявяваше. В такива вечери си лягаше сам в къщата на Кея на кожарите и четеше в леглото, докато го унесеше сънят.

— Много работа ли имаше вчера?

— Много...

Тя не му вярваше. Беше убедена, че се е впуснал в нова любовна авантюра. Дори сега беше сигурен, че тя го душеше, че миришеше дрехите му, дъха му, сякаш търсеше да долови нечия чужда миризма.

Той идеше отвън, внасяше въздуха и живота в тази тиха и спокойна като манастир къща, където Беба живееше, надвесена над едно болнаво дете...

„Сърди ми се заради моята жизненост — често си мислеше Франсоа. — Яд я е, защото е вързана на село поради здравето на детето... Но нали това е съдбата на толкова други жени! Нима майка ми... Или понеже е Д'Онвил?...“

Никога никакъв упрек. Тя бе твърде високомерна, за да му отправи упреци. Дори напротив — колкото повече го намразваше, колкото повече съмнения и недоволства къташе в душата си, толкова повече внимание обръщаше и на най-дребните подробности в собственото си поведение. Несъмнено е искала да казват за нея в града: „Беба Донж е наистина безупречна съпруга и майка...“

Ако се връщаше с колата, тя го посрещаше още при гаража, хванала Жак за ръка...

— Кажи „добър вечер“ на баща си...

Усмиваше се, но в усмивката ѝ нямаше радост.

— Имаше ли много работа?

— Много...

Той стигаше дотам, че думите, които тя произнасяше, му се струаха двусмислени. „Имаше ли много работа?“ не означаваше ли „Добре се забавлява, нали, докато аз тук...“.

Той ли беше виновен за нейната крехкост и болнавост, за това, че детето им растеше бледо и източено като аспержа? Трябваше ли да се

откаже да живее, да работи, да строи, да води съществуването, за което се чувстваше предопределен?

Той ясно виждаше нещата. За него още от дете казваха: „Какви ужасни очи има, всичко вижда.“

Да, тя му завиждаше, завиждаше му за всичко: за жените, за работата му, за сделките, за кафенетата, в които се отбиваше, за колата, която караше, за свободата, която имаше, за това, че ходеше, където му хрумне, когато му хрумне, за здравето му, за...

Един ден той се връщаше ядосан в града, седнал зад волана, и докато си мърмореше полугласно, откри нещо ново: Беба се бе омъжила за него, защото завиждаше на сестра си, завиждаше на двойката в Роаян — Жана и Феликс, които вървяха пред тях с безгрижната походка на хора, видели пред себе си бъдещето.

Защо и тя да няма мъж, да не бъде и тя част от двойка? Сама с майка си ли да остане? За да я разкарват още дълго от плаж на плаж, от бал на бал, преди да...

Толкоз по-зле! И той ще прави като нея! Тя си бе подредила живота по свой начин. Играеше си в стаята с пудрите и мазилата, както момиченцата си играят с куклите, играеше си с детето, с къщата, която постоянно променяше...

С него се държеше безупречно, но никога не му говореше за себе си, за тях двамата...

И той ще прави така. Започна да се прибира в „Шатенъоре“, да се преоблича, да се разхожда из градината, да подравнява тенискорта, да чака Феликс, за да изиграят един сет... Да не би да го е ревнувала и от Феликс? Да не би Донж да бяха застанали срещу Д'Онвил?

Човекът, който го разбра, бе Олга Жалибер. При това не беше умна, а просто интуитивна.

— Ако искаш да знаеш, твоето нещастие се състои в това, че жена ти не е жена, а младо момиче... За жалост такава и ще си остане... Не е в състояние да те следва. Мечтата ѝ е цял живот да се носи в лодка по течението на реката, на фона на поетична гледка, и да нашепва любовни думи на мъжа, който гребе срещу нея...

Да, Олга разбираше кое как е. Разбираше и любовта, а най-вече — мъжа.

— Ако продължаваш така — а аз знам, че ще продължиш, — след време ще станеш най-влиятелният човек в града... А след това,

стига да пожелаеш, ще стигнеш още по-далеч... Помни ми думите.

Говореше това гола върху леглото, пушеше цигара и поглаждаше малките си мургави гърди, които той бе халал малко преди това.

— Трябвало е по-рано да се срещнем... Гастон нищо не е в състояние да направи, ако не го тикам постоянно. А ние двамата с теб...

Дали Беба бе доловила миризмата на Олга Жалибер? Вероятно. Защото, когато той си лягаше, тя душеше кожата му.

— Бих искала да ти дам един съвет, Франсоа... Не мисли, че те ревнувам... Внимавай с госпожа Жалибер. Може и да греша, но имам чувството, че целта им е да затънеш надълбоко...

Виж ти! Дали пък освен това не притежаваше и делови усет, дали не се страхуваше за богатството му? Точно предния ден Олга му бе споменала за проекта за частна клиника... на която той щеше да стане един от основните акционери и която...

— Не се бой... Знам какво върша...

И той вложи капитали в клиниката. Почти напук!

В какво можеше да бъде упрекат? Даваше на жена си пари колкото тя пожелаеше. Предприятието му процъфтяваше. Прибираше се колкото се може по-често в „Шатенъоре“. Нямаше претенции. Почти не харчеше за лични нужди. Любовните му истории никога не бяха предизвиквали и най-малкия скандал.

На когото и да го кажеше в града, всеки щеше да й отговори: „Донжови знаят какво искат... Ще отидат надалеч...“

Напук на една хлапачка с развинтено въображение, която си поръчваше от Париж рокли за хиляди франкове, за да се разхожда в тях из затънтена провинциална градина, и която се опитваше да превежда английска поезия с някоя си Мими Ламбер.

Защото те двете се занимаваха именно с това! И то с такова настървение, сякаш от превода им зависеше съдбата на човечеството. А когато Франсоа се прибереше, за да си отдъхне за няколко часа на чист въздух, готвачката Кло се паникьосваше:

— Забравили сте гъбите!

Или безсолното масло, или нещо друго, което не можеше да се набави в Орне.

— Бихте ли погледнали чешмата в пералнята?

И той тръгваше по пижама да оправя крана, да подравнява тенискорта. А в това време пердетата в спалнята си оставаха спуснати до десет-единадесет часа сутринта. Най-сетне Беба слизаше, издокарана като за празник, с фино бельо като на най-големите кокетки, гъвкава, с плавни движения, със замръзнала на устните усмивка.

— Още ли не си облечен, Франсоа? Скоро ще сядаме на масата...

* * *

— Какво правиш?

Той спря, изненадан, и си даде сметка, че стои прав наред стаята, ала не си спомняше, че миг преди това беше крачил гневно напред-назад.

— Какво ти е?

Беше Жана, малко изплашена, а той се погледна в тройното огледало и съзря бледото си лице, трескавите очи, разчорлената коса. Беше си издърпал връзката и тя висеше от двете страни на яката му.

— Започвам да се питам дали е било уместно да дойдеш тук, за да си починеш... Според мен трябваше да се прибереш у дома, с Феликс... Прекалено много мислиш...

Той я изгледа с горчива усмивка — изплашена, загрижена както винаги да възстанови около себе си реда и спокойствието.

— Защо не предприемеш някакво пътуване? Никога не сме могли да разберем Беба — нито ние, нито вие... Мисля, че се е метнала на баща си, който... но за това ще ти разкажа друг път. Мама много ще се сърди...

— Кажи ми, Жана...

Тя се изненада от внезапността, с която я прекъсна.

— Искам да ми кажеш искрено... Мислиш ли, че съм съпруг като всички останали? Че съм добър съпруг?

— Ама...

— Отговори!

— Да, разбира се...

— Убедена ли си, че съм добър съпруг?

— Като изключим малките истории, за които се говори... Но това е почти без значение!... Убедена съм, че и Феликс... Обаче щом като нищо не знам и не става под моя покрив...

— Знай тогава, скъпа Жана, че аз съм едно чудовище... Глупак... Кръгъл глупак! Чуваш ли? Аз съм виновен за всичко!

— Успокой се, Франсоа, моля те... Децата закусват долу... Жак е много нервен напоследък... Вчера например ме попита...

— Какво?

— Попита ме... Ама ти малко ме плашиш... Какво пък, толкоз по-зле! Попита ме какво престъпление е извършила майка му... Не знаех какво да му отговоря...

— Какво да му отговориш ли? Че престъплението на майка му се състои в това, че прекалено много е обичала баща му. Разбра ли?

— Франсоа!

— Не се бой... Не съм полудял... Много добре знам какво говоря. Сега си върви. Остави ме още малко... Ей сега ще сляза и ще съм по-спокоен... Всъщност нищо не казвай на Жак... Аз ще поговоря някой път с него... Ако знаеш само, мила Жана, какви глупаци могат да бъдат мъжете!

И той повтори, като удържаше юмрука си, защото му се искаше отново да заудря с него по стената:

— Глупаци!... Глупаци!... Глупаци!...

VII

— Държиш ли наистина на това?... Не е чак толкова интересно, разбери! Просто са се опитали да бъдат щастливи — като вас, като нас... Направиха всичко възможно... Сега татко е мъртъв... А в този час...

Свежият дъх на нощта нахлуваше през отворения прозорец. Луната вече надничаше над плътната черна стена, образувана от дърветата. Децата си бяха легнали. В кухнята слугините доизмиваха съдовете.

От Жана се виждаше само светло петно, сгущено във фотьойла, и пламтящото връхче на цигарата, чиято миризма се сливаше с упойващия дъх на нощта.

— ... А в този час мама, загърната в широкото си бяло манто, излиза от пансиона „Бертола“, минава по „Промнад дез-Англе“, където всички пейки са заети, и се насочва с достойнство към „Казино дьо ла Жьоте“... Ако ревматизмът я е стегнал отново, което неминуемо ѝ се случва на юг, тя се движи с бастун, а това — не знам защо — ѝ придава вид на аристократка в изгнание... Понякога, когато не играе на рулетка, мама много прилича на кралица...

Франсоа не помръдваше, не пушеше, не издаваше нито звук и тъй като беше облечен в черно, човек не би го забелязал, ако не бе белезникавото петно на мястото на лицето му.

— По-добре да затворим прозореца... Още не си добре...

— Не ми е студено...

Впрочем той се беше увил в одеяло като истински болен. Малко преди това горе — докато Жана още беше с него — той получи припадък. Много краткотраен наистина. Жана тъкмо грабна телефона, за да повика доктор Пино, и той вече се съвзе...

— Няма нужда...

Льовер беше предвидил още в болницата тези леки припадъци и му бе предписал хапчета, така че беше достатъчно да вземе едно от тях. Грижеха се за него като за оздравяващ. Той бе мечтал за тази

тъмна стая, за големия отворен към нощта прозорец, досами дърветата, за миризмата на свежа пръст и настойчивата песен на полските щурци.

— Ако познаваше Истанбул, по-лесно щеше да разбереш... Цялата чужда колония живее на хълма, на Пера, където израсна един модерен град. Живеехме в голям апартамент, в седеметажен блок, чисто нов, целият бял, а прозорците ни гледаха към покривите на града и към Златния рог... Беба не ти ли е показвала снимки?

Може и да е показвала някога, но той не бе обърнал внимание. Първите думи на Жана го накараха да се замисли. Та нали още в самото начало на женитбата им Беба беше казала:

— Бих искала да познавам баща ти...

А ето че десет години по-късно у него се бе зародило същото желание!

— Доколкото знам, животът в Турция сега е съвсем различен. По наше време беше направо великолепен. Мама беше красавица. Минаваше за една от най-хубавите жени на Пера. Татко беше висок, слаб, с аристократична походка, или поне винаги така казваха...

— Как е започнал кариерата си?

— Пристигнал в Турция като инженер... Горката ми майка, ако разбере, че ти разказвам всичко това... Но както и да е. Сигурен ли си, че няма нужда да затварям прозореца?... Искаш ли да поръчам на Кло да ти донесе нещо топло за пиене?... Татко направи бърза кариера в Истанбул. Хората говореха и аз съм склонна да вярвам, че всъщност мама я е направила... По онова време посланикът на Франция беше ерген... Често ходехме в посолството, където постоянно даваха обеди и вечери... Посланикът все търсеше маминия съвет — за туй, за онуй... Накрая тя стана същинската господарка в къщата... Нали разбираш?

— А баща ти?

— Спомням си една смешна дреболия... Щом го назначиха за директор на пристанището, и мама го накара да носи монокъл, от което баща ми получи нервен тик... Питаш дали е подозирал истината?... Не знам... Бях твърде млада... Живеех предимно сред прислугата... Имахме трима или четирима... В къщата ни цареше пълен хаос... Мама се обличаше, крещеше на всички, тичаше от стая в стая, телефонът звънеше, постоянно имяхме някакви гости, ту не можеше да

си намери пръстена, ту роклята ѝ не бе доставена навреме... „В колко часа излезе господинът?... Свържете ме с кабинета му... Ало! Ало!... Там ли е господин Д’Онвил? На телефона госпожа Д’Онвил... Не се ли е върнал? Благодаря.“ Защото мама го ревнуваше, ревнуваше го до полуда. Благодарение на телефона тя го следеше стъпка по стъпка из целия град. „Ало! Още ли не се е върнал господин Д’Онвил?... Излезе от вас?... Не, нищо, благодаря...“ А горкият татко никога не повишаваше глас... Приличаше на голяма хрътка, елегантен и кротък, а ако изпаднеше в голямо затруднение, започваше да бърше продължително монокъла си, докато клепачът му потръпваше от нервния тик. „Ако излизаш, вземи поне едно от момичетата...“ Отначало започна с мен, а когато постъпих в пансиона, Беба ме замести в ролята на пазач...

— Дай ми, моля те, една цигара.

— Да не ти навреди?

— Не, разбира се...

Беше се отпуснал. Дори слабостта му доставяше някакво успокоение и той вдишваше нощта с пълни гърди, без да е много сигурен дали това бе нощта в „Шатеньоре“, на Бе дез-Анж или на Босфора.

— Продължавай...

— Какво друго да ти кажа?... Татко ни мъкнеше със себе си, ту едната, ту другата, понякога и двете, защото нямаше друг избор... Скоро започна силно да се притеснява... „Имам малко работа, деца... Ще ви оставя съвсем за кратко в една сладкарница... Само моля ви, не казвайте на мама...“ Понякога биваше трудно, защото, като се върнехме у дома, мама ни разпитваше. Трябваше да ѝ разказваме всичко с най-малките подробности — по кой път сме минали, кого сме срещнали... „Как така си изхарчил отново триста франка само за два дни?“ — „Уверявам те...“ Това ставаше, докато се обличаха, за да отидат някъде на вечеря. Почти всеки ден излизаха, в посолство или легация, при някой банкер или богат израилтянин... А ние оставахме със слугините... Накрая мама стана съвсем нетърпима, но аз вече не бях там... Бях в пансиона на урсулинките в Терапия... А Беба... Доволен ли си сега? Татко цял живот е хитрувал, от сутрин до вечер се е крил, пресмятал, кроил е малки или големи лъжи, печелил е съучастници, включително и сред прислугата... „Нали няма да кажете

на госпожата, че...“ А после почина... Всички мислеха, че мама ще стане госпожа посланичката, но нищо не се получи и ние се върнахме във Франция... Разбираш ли сега, че горката ми майка се чувства тук като затворена в клетка? Тя бе красивата госпожа Д’Онвил... Царуваше... Заповядваше... А ето че изведнъж е просто дебела застаряваща жена в провинциален градец... Предложих да ѝ купя куче, да ѝ прави компания... Знаеш ли какво ми отговори? „Така значи! И ти! За да заприличам съвсем на стара баба... Благодаря, дъще... Като стигна дотам, ще предпочета да умра...“

Над главите им се чуваше как Жак се върти в леглото си, защото той рядко спеше спокойно.

— Всеки се ражда в някакво семейство, нали? — заключи Жана с престорено безразличие. — И всяко семейство си има свой начин на живот... В нашето всеки си живееше по своему... Срецахме се едва ли неслучайно... Сблъскахме се като билиардни топки, после всяка поемаше в обратна посока... Когато безпорядъкът е ежедневие, хората не го забелязват и не страдат от това...

Франсоа се беше обърнал към нея. Различаваше само белезникаво петно — роклята ѝ. Въпреки това имаше чувството, че изведнъж бе открил снаха си. Тя никога не го беше интересувала. Дали изобщо бе обръщал внимание на някой извън себе си, на нещо, което не го засягаше пряко? За него тя си беше добро, шумно момиче, което пушеше и говореше с кресливия си глас каквото му падне.

— Беба беше ли вече затворена в себе си? — попита той след моментно колебание.

— Винаги си е била такава... Но всъщност аз почти не я познавах... Имах я за много малка... Крадеше ми пудриерите, парфюмите, кремове... Съвсем от малка си беше пристрастена към тоалетите. Ако не я чувахме, значи се бе затворила в стаята си и пробваше пред огледалото рокли и шапки, взети от мама или от мен, които гласеше по свой начин... Като изключим това, не си я спомням да си е играла... Нямахме кукли... нито пък приятелки като мен... Вярно, че тя закачи само най-лошия период, когато скандалите между мама и татко избухваха толкова често, че се превърнаха в истинска напасть... Така че я оставяха почти изцяло на прислугата...

— Какво има? — попита Франсоа. Беше доловил леко запъване, някакво колебание в гласа на снаха си.

— Сега вече няма значение, мога да ти го разкажа... Едно се питам — как е могла тъй дълго да го крие у себе си... Питам се дори дали... Представи си, един ден преди четири или пет години... Не повече... Жак беше проходил... Тя дойде у нас с него, а аз подреждах стари снимки... Естествено започнах да ѝ ги показвам една по една... „Спомняш ли си Юнтел?... Мислех го за по-висок...“ После попаднах на една нейна снимка, сигурно е била тринадесетгодишна. На същата снимка се виждаше ѝ една от слугините — гъркиня, чието име вече не си спомням... „Като те гледам каква си била, момичето ми“, подхвърлих аз на Беба. Тогава тя се изчерви. Грабна снимката и нервно я разкъса. „Какво ти става?“ — „Не искам да си спомням за това момиче...“ „Не се ли държеше добре с теб?“ — „Само ако знаеш...“ И тя взе да ходи напред-назад, стиснала горчиво устни. „Чуй... сега вече мога да ти разкажа...“ Горката Беба! Цялата трепереше... Дай ми още една цигара... Наистина ли не искаш да затворя прозореца? Мъглата се вдига...

От мократа трева се издигаше пара, образуваше нежна пелена на по-малко от метър над земята, цялата разпокъсана, надробена.

— Не знам как бих постъпила на нейно място, но във всеки случай нямаше да си мълча... Вярно, че тогава е нямала и дванадесет години... Оставили я пак сама с една от слугините, въпросната гъркиня... Дали си е играела, или кой знае какво, но по едно време Беба се скрила в гладачната... Малко по-късно гъркинята влязла в стаята с любовника си, полицай, доколкото разбрах... Представи си какво въздействие е имало това върху детето... Не смееа да извика, нито да помръдне... По едно време мъжът се обади: „Струва ми се, че има някой...“ А слугинята отвърнала: „Ако е малката, така ѝ се пада. Вече достатъчно е видяла, за да взема да се притеснявам от нея...“ Няколко дни Беба била като болна. Въпреки това нищо не казала на мама, нито на някой друг...

Защо Франсоа си спомни сцената в Кан, когато отиде до прозореца и запали цигара?

— Друго какво да ти кажа... — въздъхна Жана. — Най-добре да си лягаме...

— Остани още малко, моля те.

Гласът му прозвуча приветливо. Никога преди не се бе чувствал толкова близък със снаха си. Струваше му се, че я открива, че отсега

нататък в нейно лице ще има приятелка.

— Никога ли не ти е говорила за мен?

— В какъв смисъл?

— Не знам... Да се е оплаквала... да се е...

— Случвало ли се е да се скарате?

— Никога.

Сега беше ред на Жана да се замисли.

— Интересно, до каква степен двама братя могат да бъдат различни... Разбира се, същото може да се каже и за разликата между две сестри... Вие с Беба правите впечатление на щастлива двойка, която не си усложнява живота... И за какво?... А виж ни нас двамата с Феликс... Той е постоянно в движение... Аз също... Доволни сме, когато сме заедно... Когато замине, пак сме доволни... Какво ли щеше да стане, ако търсехме...

— Какво? — попита той тихо, когато тя не довърши изречението.

— Ами... Откъде да знам?

Жана стана. Тя сякаш се отърсваше, сякаш се избавяше от влагата на нощта, проникнала в тях като загадъчна тревога.

— Какъв смисъл има постоянно да си задаваме въпроси?... Правим каквото можем, както родителите ни преди нас и децата ни след нас... Хайде! Ставай... Най-добре да те сложа да си легнеш...

— Беба беше много нещастна... — прошепна Франсоа, без да помръдне.

— Толкоз по-зле за нея!... Всеки сам гради щастието или нещастieto си...

— Или другите вършат това вместо него...

— Какво искаш да кажеш? Че ти си я направил нещастна? Олга ли имаш предвид? Смяташ, че Беба е разбрала какво става и затова е постъпила по този начин?

— Не...

— Тогава? Да не би да питам Феликс какво е правил, когато се прибира от командировка? Просто не желая да знам! Веднъж му го казах: „Стига нищо да не виждам, да не става под моя покрив и да не...“

— Лъжеш...

— Не, не лъжа!

Тя почти изкрещя последните думи и тупна с крак по пода.

— Много добре знаеш, че лъжеш...

— А после? Какъв е смисълът... Я ми кажи, Франсоа... Така ли си прекарвахте съвместния живот? С часове ли се разпитвахте взаимно кой какво е правил и дали... дали...

— Не, там е работата.

— Защо „там е работата“?

— Защото Беба винаги е живяла съвсем самичка...

— Че кой не живее съвсем сам? Хайде! Ела... Току-виж, пак си получил припадък...

И тя властно затвори прозореца, запали лампата. Обля ги ярка светлина и те започнаха да избягват да се гледат в очите.

— Не трябва ли да вземеш хапче преди лягане? Сигурен ли си, че чаша топъл чай няма да ти дойде добре? Както желаш. Ето, и момичетата вече се качиха да си лягат...

Тя крачеше напред-назад и се мъчеше да възвърне добродушното си настроение.

— Ставай, Франсоа, че утре...

Какво утре?

Защо всъщност се беше наежил така, когато Беба прошепна почти смирено, във всеки случай срамежливо, още едва стъпила в дома на Кея на кожарите, загледана в портрета на татко Донж с големите мустаци: „Бих искала да познавам баща ти...“

Това не бяха случайни думи. Беба никога не говореше на вятъра като сестра си, която сякаш винаги се отърсваше от нещо. Не беше казано и само от учтивост.

Тя идваше със съзнанието, че пристига отдалеч, че носи със себе си и у себе си част от своя баща, просещ съучастие от дъщерите си, част от майка си, с нейното пищно безразсъдство, от Пера, разтърсван от празненства и отмала.

Цели осемнадесет години малкият ѝ мозък бе работил съвсем самостоятелно и също тъй без никаква чужда помощ тя се бе опитвала да изтрие от съзнанието си спомена за гъркинята и полицаия, прегръщащи се гнусно върху масата за гладене.

А после в Роаян го бе предразположила. Веднага бе проумяла ролята на малката танцьорка — Бети, или Дейзи... И му го каза...

Не, тя съвсем не търсеше женитбата, както той си беше въобразявал самонадеяно. Тя бе имала пред очите си пример за

съпружески живот. Нито пък се домогваше до съвкуплението, споменът за което още я караше да пребледнява.

Тя бе влязла скована, смразена от страх, в къщата на Кея на кожарите. Бе влязла в нея с мъжа, който щеше завинаги да бъде неин спътник в живота. Бе огледала стените, вкусила гъстотата на въздуха, бе попила семейните миризми и — застанала пред портретите — бе промълвила: „Бих искала да познавам баща ги...“ Защото тогава може би щяха по-лесно да се разберат един друг.

Беше слязла в кабинета му и бе погалила с поглед мястото, където той седеше всеки ден, късчето от кея, което бе постоянно пред очите му.

— Не искаш ли да?...

А той нищо не бе разбрал! Та нали мястото на жената е горе, в апартамента! Да си подрежда дома по свой вкус, да си изпълнява ролята на съпруга, да преговаря с доставчици, бояджии, архитекти и дърводелци, да дава наставления в кухнята и да си създава връзки в града.

И той точно така я бе посъветвал.

— Като завържеш няколко приятелства, а това скоро ще стане, няма вече да скучаеш...

Жана запали с майчинска загриженост нощната лампа, провери дали гарафата е пълна с вода и дали е оправено леглото.

— Обещавах ли веднага да си легнеш? Нали може вече да те оставя?...

Прииска му се да я целуне по двете бузи. Цели десет години я беше имал за скучна дебеланка! Ето значи защо тя се занимаваше с толкова благотворителни дела и минаваше за пробивна.

— Хайде, не се замисляй много, така ще е по-добре!... Лека нощ, Франсоа...

Жана се отби в стаята на Жак, за да се увери, че е заспал и не се е отвил, сетне в спалнята на децата си, а накрая я чу да се съблича в своята стая, да се отпуска тежко върху леглото си, където — преди да се отдаде на съня — щеше да изпуши още една цигара.

Нима всичко започна с госпожа Фламан? При тази мисъл челото на Франсоа се покри с капчици пот. Стори му се невъзможно, чудовищно. Ако наистина е било така, значи цялата работа е безнадеждна. Като си помисли човек, че само защото в някакъв момент

у него се заражда плътска необходимост, която ръководи действията му...

В Кан, когато гребеше непохватно, смутен от ироничните погледи на моряците от яхтите...

Та това бе тъй човешко! Умората от една нощ, прекарана във влака, след сватбената церемония и неизбежния банкет... Законното желание да притежава най-сетне жена си... Старият традиционен фон...

Беше ли уместно да се иска тази разходка с лодка? Пък и силуетът на Беба в онзи момент, малко излишно романтичен...

Но какво пък, щом това бе достатъчно...

Той не можеше да заспи. Въртеше се и се обръщаше в леглото, мислеше си, че Жана сигурно се ослушва за всеки шум от страх да не би да получи нов припадък. Ала що се отнасяше до следобедния му припадък, той бе предизвикан от ярост, защото...

Обаче сега не бе ядосан. Мъчеше се да проумее истината — сериозно, почти научно. Изпитваше ужас от всичко мъгляво, от половинчатите решения. Винаги бе минавал за решителен мъж.

Не за Беба мислеше сега. Проблемът не беше в нея. Проблемът беше той самият.

Защо, поради каква заблуда бе живял тъй дълго редом с нея, без да я разбере? Как можа до такава степен да се заблуди по отношение на нея, че едва ли не да я намрази?

„Бих искала да познавам баща ти...“

Нима това не означаваше, че тя от своя страна бе направила усилие? Сега той откриваше безброй доказателства, които тогава не бе проумял.

Когато например седеше до спящия Франсоа, със затруднено дишане...

Той беше мъжът. Той щеше да бъде занапред нейният спътник. Тя не знаеше за него нищо или почти нищо. А ето, той спеше, докосваше кожата ѝ, тялото ѝ. Той дишаше. Очите му бяха затворени и сигурно сънуваше, а тя нямаше представа за сънищата му. Но дори и когато очите му бяха отворени, нима можеше да проникне в мислите му?

— Мисля, че ще изживеем живота си заедно...

Беше видяла как две същества — баща ѝ и майка ѝ — живеят заедно. Бе им служила за свидетел, почти за съучастник.

— Обещай ми, че каквото и да се случи, винаги ще ми казваш истината...

Той отново взе да се мята във влажните чаршафи, обзет от нов пристъп на възмущение.

— Какъв смисъл има да се ровим в това? — философски въздишаше Жана в полумрака. — Всеки върши каквото е по силите му... Когато Феликс се връща от служебно пътуване...

Защо пък Жана да не бе права? Дали беше нещастна? А Феликс беше ли нещастен? Децата им не растяха ли безгрижни като цветя?

Не беше ли Беба тази, която напразно се стремеше към невъзможното, напразно...

Той протегна машинално ръка и в този миг би дал всичко, за да докосне крехкото тяло на жена си, чиято мекота така дълбоко го бе разочаровала. Стори му се, че ако тя бе тук, ако можеше да я притисне към себе си, двамата биха познали прегръдка, каквато има само в сънищата, духовна близост, откъсната от всичко материално...

Той се потеше. След инцидента се потеше по-обилно, а потта му миришеше остро. И около Кея на кожарите винаги се носеха силни миризми, включително на танин, към които открай време бе привикнал. До такава степен, че след всяко пътуване вдишваше с наслада познатите миризми, както човек се радва на село на миризмата на тор и горящи дърва.

Или може би щеше да е достатъчно, ако само я хванеше за ръката?... А Феликс дали изпитва необходимост да държи Жана за ръката?... Баща му хващал ли е майка му за ръката?... И дали са били нещастни поради това?... Може ли едновременно да вършиш мъжки дела, да основаваш фабрики, мандра, да отглеждаш свине...

Не! Той не беше прав! Намираще си добри оправдания, но грешеше! Нямах право да вземеш от плажа на Роаян едно човешко същество, едно безгрижно момиче, да го заведеш в непозната къща и там да го обречеш на самота.

Дори не на *собствената* му самота, а на самотата в една чужда обстановка, която може да ти се стори и враждебна.

Как е могъл да допусне, че да бъде негова съпруга, е напълно достатъчно за Беба!

И още един спомен. Още нещо, което му бе убягнало, показателно не за Бебиния характер, а за неговия. Когато тя беше в родилния дом. Всеки момент очакваше да роди. Той си бе наложил да присъства поне на първите часове на раждането. Държеше ѝ ръката. Не беше седнал удобно. Не можеше изцяло да се освободи от външни усещания. Между две контракции тя го попита, почти умоляващо:

— Все пак обичаш ли ме поне малко, Франсоа?

А той отговори без колебание, уверен в правотата си:

— Ако никак не те обичах, нямаше да се ожения за теб...

Тя извърна глава, а миг след това нова болка сбърчи лицето ѝ.

Няколко часа по-късно, все още под въздействието на упойката, когато отвори почти немиждащите си очи пое детето, първите ѝ думи бяха:

— Прилича ли на теб?

Франсоа се бе просълзил. Когато след десет минути излезе от клиниката, усещаше празнота в гърдите си. Тогава извади от джоба си ключа на колата. Запали мотора. И се потопи в светлината, заляла улицата.

След сто метра — край, всичко бе забравено. Той отново беше Франсоа Донж. Отново бе стъпил здраво в онова, което за него бе действителност.

Колко ли време се бе борила тя с празнотата?

Сега му напомняше за мушицата, която една вечер падна пред очите му в поточето на „Шатеньоре“. Отначало насекомото не повярва в неизбежното. Замаха с крака, заудря с крилца, сякаш още едно усилие бе в състояние да му върне свободата. Движенията завъртяха мушицата в кръг (наблизо плаваше дъбов лист, образуваше малко островче и Франсоа си помисли, че тя ще успее да се добере до него).

Миг остана неподвижна. Може би от умора? Или от предпазливост? За да пести силите си? Сетне отново отчаяна борба, едно свръхусилие, а кръговете върху блещукащата вода ставаха все по-широки.

Ала крилцата вече се бяха измокрили. Движенията на мушицата по-скоро я носеха към дълбочината, отколкото я държаха на повърхността. Каква ли бездънна пропаст бе за нея тази тъмна ледена вода, която всъщност бе само като черна дупка?

Франсоа се бе облегнал на извития ствол на една върба. Пушеше цигара.

— Ако някоя рибка...

Допускаше ли тя, че дъбовият лист бе нейното спасение? Мърдаше отчаяно крачета, ала те, вече измокрени, все повече губеха в битката с водата. Франсоа би могъл да отреже едно клонче и да побутне листа към мушицата.

А той предпочете докрай да си остане наблюдател... Впрочем не присъства на самия край. Изтощена, след минути пълна неподвижност, твърде близка до смъртта, мухата отново се размърда.

— Франсоа!... Франсоа!... — извика Жана, която този ден беше в „Шатеньоре“. — Ще обядваме...

И Беба не беше ли опитвала стотици, хиляди пъти...

Онова, което той бе изтълкувал като безразличие или сдържаност...

Беше се примирила с госпожа Фламан... Всяка вечер — той бе сигурен сега, — когато я целуваше машинално по челото или бузата, тя е вдишвала дълбоко въздуха около него и се е питала дали и днес...

А той си беше весел, бодър, в чудесно настроение. Добре се беше потрудил. Работите вървяха превъзходно. Дейността на братя Донж преобразяваше града. Сто, двеста, петстотин души живееха вече от Донж, от усилията на Донж, от усилията на Франсоа и на брат му.

— От днес сме официалните доставчици на Интендантството...

— Ами!

Тя се усмихваше вежливо и той се дразнеше, че не споделя неговия възторг. А тя бе прекарала целия ден в леденото бласто на самотата.

— Не се ли радваш?

— Да, разбира се... Ще излизаш ли тази вечер?

— Трябва да отскоча до адвоката, във връзка с договора...

— Исках да ти покажа пердетата, които избрах за малката дневна...

Неопределено махване с ръка. Този въпрос засягаше нея, единствено нея. Само това липсваше, да се занимава и с пердетата на малката дневна! Сегашните, от времето на неговите родители, му се струваха достатъчно добри.

— Ще закъснея... Не ме чакай...

И всеки път той носеше със себе си, в гънките на дрехите си, в излъчването на кожата си, животелния външен въздух, от който тя вдишваше само неприятния мирис.

— Спиш ли?

Беба не отвърщаше. Той знаеше, че тя не спи. Това го дразнеше, но всъщност тя се е преструвала, че спи, за да не се издаде пред него, че е будувала в очакване на завръщането му, че е дебнела и най-малкия шум...

А той нищо не бе разбрал!

— Ако никак не те обичах, нямаше да се ожения за теб...

С други думи, щом като се е оженил за нея...

Светъл процеп, който нарасна. Мек силует, коси, вдигнати с фиби.

— Слушай, Франсоа — промърмори Жана. — Защо не вземеш приспивателно? Вече цял час те слушам как пъшкаш, въртиш се в леглото... Ще ти отмеря двадесет капки... Пий!... Ако продължаваш така, цялата къща ще свърши с разбити нерви, като бедната ми сестра...

VIII

— Заповядайте, господин Донж, седнете...

Последва пауза, като в съдебна зала, и адвокатът Бонифас я запълни, като смръкна тютюн, изплеска си носа и загледа Донж свиреп, както професорът гледа студент по време на изпит.

— Струва ми се, че сме се срещали вече у снаха ми — Депре-Мулинь...

— Това е бил брат ми Феликс...

По всяка вероятност господин Бонифас бе придобил навика да смърка тютюн поради забраната да се пуши в Съдебната палата. И всеки път се цапаше. Прошарената брада и нагръдникът му бяха изпъстрени с трошици тютюн. В цялата Палата нямаше по-изтъркана мантия от неговата. Ноктите му бяха занемарени. Той демонстрираше нечистоплътността си почти агресивно, като външен израз на своята неподкупност.

Франсоа бе посрещнат от най-напусената и най-грозна прислужница в града. Безкрайният коридор бе боядисан с мраморна шарка, придобила цвета на стара билиардна топка, а кухненските миризми се носеха из цялата къща.

Господин Бонифас беше вдовец. Единствената му дъщеря бе гърбава. Вероятно от страх да не би кабинетът му, и без това затъмнен от черни мебели, да изглежда прекалено приветлив, той бе наредил да оцветят стъклата до средата на прозорците.

— Много добре разбирате, че ако бяхте предявили граждански иск или ако бяхте призован от прокурорския надзор, нямаше да искам тази среща...

Франсоа се чувстваше смутен и изгубен. Това бе първият му контакт с външния свят, като изключим роднините му, а кабинетът на адвоката бе мрачен като преддверието на Съдебната палата. Той сякаш бе пропит от правна материя, която господин Бонифас се зае да разчепква със спокойна и стръвна усърдност.

Килимът беше протрит, бюрото — отрупано, въздухът миришеше на стара прашна хартия.

Бавно, със същата убедителност, с която смъркаше тютюн, господин Бонифас разгърна огромна носна кърпа, зарови в нея нос, изсекна се три, четири, пет пъти, огледа с интерес получения резултат, след което старателно сгъна кърпата.

Още една подробност поставяше Франсоа в неизгодно положение: досега не бе прибягвал до услугите на господин Бонифас нито за съвет, нито за гражданските дела, които работата му налагаше, а използваше млад адвокат, когото опитният Бонифас вероятно презираше. Идеше му да се извини за това. Беше направо непростимо. Та нали господин Бонифас бе единственият адвокат в града, достоен да се нарича така, адвокатът на всички семейства с положение, чиито тайни познаваше по-добре от всеки изповедник.

— Вашата тъща, ако не се лъжа, е Шартие по баща, нали? Представете си, навремето, когато бях млад, я познавах, макар и слабо... Брат й, Фернан, беше кавалерийски лейтенант в Сомюр, където имах братовчед. А братовчед ми пък наследи едно неголямо имение само на няколко километра от къщата на семейство Шартие. Бащата беше касиер-счетоводител... Спомням си, че страдаше от подагра... Що се отнася до Фернан Шартие, той се замеси в една твърде неприятна хазартна история в Монте Карло и почина млад някъде из колониите... Познавахте ли го?

— Много слабо...

Пред господин Бонифас, под дебелията му, космата и тежка ръка, лежеше бледорозова папка с изписани в кръг думи: „Дело Донж“. Значи там, вътре, Беба Донж...

— Що се отнася до този Донвил, за когото се омъжи тъща ви... Ако не се лъжа, той беше някъде от север — Лил или Рубе... Инженер, който веднага след женитбата прие да отиде на работа в Турция... По онова време Йожени Шартие беше едно от най-хубавите момичета в нашия край...

Ръката му ту отваряше, ту затваряше папката. Франсоа тъкмо се питаше кога най-сетне господин Бонифас ще пристъпи към въпроса, и той изведнъж заяви без заобикалки:

— Разбирате ли, господин Донж, най-жалкото в нашия случай е оръжието, на което се е спряла клиентката ми. Съдебните заседатели

прощават понякога револверен изстрел или удар с нож, макар че провинциалните заседатели са по-строги от столичните. *Те никога не проявяват снизходителност спрямо отровителките!* От една страна, забележете, не можем да ги виним. Почти е невъзможно да се пледира опит за убийство от ревност, осъществен с помощта на отрова. Под въздействието на силни чувства човек може да натисне спусъка или да грабне брадвата... Трудно е обаче да се допусне, че такива чувства могат да се сдържат тъй дълго, че човек да си набави отровата, да издебне подходящия момент и да извърши всичко прецизно, до най-големи подробности...

Още едно смъркане на тютюн, без да изпусне от очи Франсоа, който никога досега не бе седял тъй неудобно на стол. Несъмнено това бе първият случай в живота му, когато до такава степен губеше почва под краката си. Сякаш не беше той. Не проумяваше нито драмата, нито себе си, нито Беба в това дело Донж, притиснато от тежката лапа на адвокатата.

— Освен това клиентката ми е проявила неблагоразумието да признае, че си е набавила отровата три месеца преди да извърши престъплението. Познавате ли нашия главен прокурор господин Роа? Представям с какви последици ще извлече от това признание. Ще ми позволите ли да ви попитам, господин Донж, при какви условия сте сключили брак?

— Не сме подписвали брачен договор...

Отговаряше покорно, с глух глас, като в училище. Изпитваше страх. В този кабинет с черни мебели, с овехтели дребни предмети, с разноцветни стъклописи, които премрежваха светлината, той не бе в състояние да си представи силуета, лицето, косата на жена си.

— Значи общ съпружески имот... Кое то никак не улеснява задачата ми... На колко оценявате имота си?

— Трудно ми е да кажа...

— Горе-долу...

— Ако всичко се продаде изведнъж... Кожарската работилница няма голяма стойност... Но мандрата, земите, постройките, инвентарът струваха повече от милион и двеста хиляди франка... А що се отнася до...

— Какъв приход бихте извели? Общо...

— Двамата с брат ми — шестстотин хиляди франка.

— Да, вярно, вие сте съдружници... В такъв случай да оценим вашия дял от капитала на малко повече от два милиона... Главният прокурор ще твърди, че са три...

— Не виждам каква връзка... — позволи си да го прекъсне стеснително Франсоа.

— Връзката между цифрите и постъпката на моята клиентка ли? Това е, защото не ви е известно, господин Донж, че деветдесет и пет процента от отравянията са престъпления, извършени за пари... В останалите пет процента става дума за някоя жена, която иска да се отърве от досадния съпруг, за да се омъжи за любовника си... Най-често това се случва във фермите — селянката иска да се омъжи за ратая и прибягва до отровата за къртици, за да стане вдовица.

Носната кърпа се разгърна, ловджийският рог изсвири, господин Бонифас въздъхна доволно и млъкна за миг, загледан в събеседника си.

— Ще побързам да добавя, че не допускам нашият случай да е такъв. И все пак, като не знаем каква платформа ще избере прокуратурата за водене на следствието, трябва да сме готови за всичко. За пример мога да ви дам едно дело — делото Мартино, — за което един от най-именитите ми столични колеги се бе подготвил и в най-малките подробности. Обаче главният прокурор извъртял по такъв начин въпроса...

Франсоа бе целият мокър. Ако в този миг го бяха запитали къде се намира, едва ли щеше да е в състояние да отговори. Нямаше чувството, че се намира някъде — нито във времето, нито в пространството. Също като мъчителен престой в чакалня, само че още по-объркващо. А гласът на нечистоплътния брадат адвокат продължаваше самодоволно, леко гъгнещо, безмилостно:

— Два милиона е вече сума, господин Донж! Не знам какви съдебни заседатели ще ни се паднат. Между тях ще има дребни бакали, затруднени да изплатят полици от няколко стотици франка, чиновници, скромни рентиери. И като чуят цифрата два милиона... Има и още една подробност, за която вероятно не сте се сетили... Кое ви доказва, че в неделя, на двадесети август, за пръв път сте поели арсеник с кафето си?

— Но...

— Не ме прекъсвайте!

Франсоа имаше чувството, че насреща му стои ламя, чийто апетит е раздвижил зъбите, брадата, цялото туловище.

— Клиентката ми призна, че е взела арсеника от вашата лаборатория преди три месеца... А всеки знае — било от вестниците, било от съдебните протоколи, — че за да изглежда — смъртта естествена, арсеникът трябва да се дава постепенно, първоначално на малки дози, които бавно да се увеличават. А кое доказва, че не сте поели вече такива незначителни дози?

Франсоа отвори уста, но не успя да каже нищо. Категоричен жест на ръката с черни нокти му отне думата.

— Да разсъдим безпристрастно, както подобава. Засега да оставим подбудите настрана. Знаем само, че те, каквито и да са, са съществували ето вече три месеца, тъй като моята клиентка, с риск да бъде забелязана, е измъкнала ловко шишенце с арсеник от вашата лаборатория. През тези три месеца вие редовно сте ходели в „Шатенъоре“...

Да чуеш думата „Шатенъоре“ от устата на господин Бонифас!... Ставаше невъзможно да си представиш къщата чиста и спретнато подредена...

— ... Спали сте там, хранили сте се, пили сте кафе... Много пъти сте се събирали с тъща си, брат си, снаха си в градината, където се е разиграла драмата... Следователно през тези три месеца същите обстоятелства, които ще наречем благоприятни, са били налице... Същите подбуди... Същите условия... Защо ѝ е било на клиентката ми в такъв случай да изчака толкоз дълго?... Не ме прекъсвайте, господин Донж!... Мой дълг е да взема под внимание всички хипотези и повярвайте ми, пак повтарям, че господин Роа, главният прокурор, няма да пропусне възможността да... Жена ви донесе ли зестра, когато се оженихте?

Дори ако се беше озовал в кабинета на господин Бонифас в неприличен вид, например по бели гащи, Франсоа пак нямаше да се чувства тъй неудобно.

— Не... Аз съм този, който...

— А снаха ви, която по същото време се е омъжила за брат ви, донесе ли му зестра?

— Брат ми има същите принципи...

— Не, господин Донж!... Извинете ме, че професионално съм принуден да се меса в тези работи, но чувствата нямат място тук... Госпожиците Д'Онвил не са могли да ви донесат зестра, нито едната, нито другата, по простата причина, че майка им е без средства, да не кажа, без никакви средства... Ако не бяха някои политически събития, тя щеше да се радва на относително благополучие... За нейно нещастие много неща се промениха в Турция, откак тя се завърна във Франция, и акциите, които нейният съпруг ѝ остави, са почти без никаква стойност днес... Стигна се дотам, че една от първите ѝ грижи бе да ипотекира къщата на своите родители в Мофран...

Франсоа внезапно се сети за мушицата, която се бореше върху черната повърхност на водата, но вече не я сравняваше с Беба, а със самия себе си. Целият плувнал в пот, така му се искаше да помоли да отворят прозореца, да подиша истински въздух, да погледа обикновени хора по улицата, да чуе други гласове, а не самодоволния глас на адвоката.

— С други думи, вие и вашият брат от десет години насам издържате госпожа Д'Онвил...

Нима не беше способен да изкрещи: „Я ме оставете на мира с тези ваши истории! Те нямат нищо общо с Беба, с нас, с «Шатеньоре», с...“

Пръстите на ръцете му трепереха. Гърлото му бе пресъхнало. А като гледаше как кутрето на господин Бонифас побутваше тютюневия прах в ноздрите, от които стърчаха черни косми, направо му се повръщаше.

— Нали разбирате, всяко дело, от най-малкото до най-значителното, било то за обща стена или убийство, трябва да се разглежда от всичките му страни...

— Жена ми нямаше нужда от пари...

— Така е, давали сте ѝ колкото е искала... Сигурен ли сте обаче, че вашето присъствие, дори фактът, че съществувате, не ѝ е пречел да ги харчи както ѝ се е искало?... Убеден ли сте, че животът, който е водела с вас, е бил този, който е искала да води?...

Той почти се усмихваше, брататият старец. Малко го бе грижа за хората: той виждаше само действията и вероятните им подбуди.

— Госпожа Д'Онвил винаги е била светска жена... И дъщерите си е възпитавала в същия дух... Публична тайна е, че се е оплаквала от

прашната атмосфера на нашия град, както се е изразявала... Не бих нарекъл тоалетите на съпругата ви скандални, но те предизвикваха учудване, както и нейното безразличие, ако не и презрение, към нашето малко общество... Вие сте делови мъж, господин Донж...

— Уверявам ви...

— Дрън-дрън...

Франсоа се изуми — двете срички прозвучаха тъй изненадващо от тази уста.

— В подобни случаи се научете нищо да не твърдите... Та значи, аз установих...

„Нищо не сте установили!“ — искаше му се да извика.

— Установих, че поначало не бива да изключваме корисни подбуди... Спряхме се вече на цифрите... Да се върнем на фактите и само на фактите... Онази неделя не се е случило нищо извънредно, нищо изключително... Жена ви не е получила анонимно писмо... Предната вечер не сте се скарали...

— Откъде знаете? — осмели се той да му противоречи.

И ръката на адвокатата легна върху папката, сякаш я галеше.

— Има го тук, вътре... Разполагаме с официалните показания на моята клиентка... Освен това ни е известно, че сутринта тя дори не ви е видяла, преди да слезе за обед... Откъдето вадя заключението, че през въпросния ден тя не е имала повече основания да ви отрови от кой да е друг ден... Продължавам...

Франсоа не се стърпя и от напрежение се надигна от стола си, ала господин Бонифас с категоричен жест го накара отново да седне.

— По-късно ще чуя възраженията ви... И така, продължавам... Онази неделя е имало най-малко трима свидетели... А сред тях е и онзи, от когото тя е трябвало най-много да се бои — брат ви, чиято привързаност към вас е общоизвестна...

Съпругата ви знае, че сте химик, господин Донж... Брат ви, макар и да не е дипломиран като вас, също така познава отровите, с които боравите ежедневно във фабриката...

И тъй, не е възможно да се даде изведнъж смъртоносна доза арсеник, без да се предизвикат симптомите, които голяма част от хората, да не говорим за химиците, са в състояние да разпознаят...

Той не се усмихна, но изгледа събеседника си със задоволство, като поглаждаше брадата си.

— Защо съпругата ви, една умна жена, ви е сипала именно този ден такава силна доза? Ще ви кажа защо... Ако предпочитате, нека си представим, че говори главният прокурор... Онзи неделен ден жена ви допуска една грешка... Дотогава е слагала в кафето ви само малки дози, които са могли много леко да ви навредят, да подготвят почвата... Ала в слънчевата градина, в присъствието на много хора ръката ѝ не е така сигурна и...

— Но кълна ви се, че всичко това е...

А господин Бонифас въздъхна жалостиво:

— Моля ви, господин Донж!... Разглеждаме фактите и само фактите... Какво да направя, щом като хипотезите, които произтичат логично... Аз няма да съм сред съдебните заседатели... Те са прости хорица в по-голямата си част и ще знаят за вас и моята клиентка само онова, което ще се каже в залата на съда...

Тогава Франсоа постъпи като мушицата върху ледената вода. Той застина. Нямаше вече сили да продължи борбата. Дали още слушаше? Думите на господин Бонифас достигаха до него отдалече, но с някаква груба, неумолима яснота.

— Следствието приключи вчера. Тази сутрин досието ще бъде изпратено в прокуратурата... Това досие — уви! — не е съставено от мен, а лично от съпругата ви, която изобщо не пожела да се вслуша в съветите ми. Може би щеше да е възможно да пледираме опит за убийство от ревност, без да намесваме трети лица... Във вашето поведение могат да се открият похождения, твърде широко известни, така че щяхме да ги споменем в съда с необходимата дискретност...

Тези думи бяха изречени съвсем набързо. Явно господин Бонифас осъждаше всяко посегателство срещу морала. Гърбавата му дъщеря... Непоносимата прислужница... Мръсните му нокти и злокобният кабинет, досущ като стара аптека, където вместо шишета върху рафтовете имаше също тъй черни разпокъсани книги...

— Съдия-следователят господин Жифр е водил следствието с благоразумие и прозорливост, пред които се прекланям, още повече, че това е първото му важно дело в нашия край... Ако ми позволите, ще ви прочета някои от отговорите на моята клиентка...

Нима най-сетне Беба щеше да се появи, макар и деформирана от непоносимия адвокат и от съдията на велосипед? Бледорозовата папка се разтвори. Отвътре се показаха написани на машина листове хартия.

Въпрос: Вчера заявихте, че не сте ревнували съпруга си и че няколко седмици след женитбата сте му предоставили пълна свобода по отношение на жените...

Отговор: При условие, че не крие нищо от мен...

За миг Франсоа затвори очи. Стори му се, че видя как Беба произнася този отговор с ясения си глас, изправена, с изопнати черти. Господин Бонифас му хвърли един поглед и продължи да чете:

Въпрос: Оттогава това споразумение винаги ли е било спазвано и от двете страни?

Отговор: Винаги...

Въпрос: Обичахте ли съпруга си?

Отговор: Не знам...

Въпрос: С други думи, живеехте ли като мъж и жена, или — както според мен излиза от предишните ви показания — като приятели?

Отговор: Като мъж и жена...

Още един поглед, този път по-любопитен, от страна на господин Бонифас към Франсоа, който седеше скован, неподвижен. Адвокатът явно не проумяваше как може да се живее като...

Въпрос: Не ви ли се струва, че съществува противоречие между тези две положения?

Отговор: Не, не мислех.

Въпрос: А сега?

Отговор: Не знам...

Въпрос: Значи твърдите, че не сте посегнали върху живота на съпруга си под влиянието на ревност?

Отговор: Да...

— Но това е очевидно!

Този път господин Бонифас — изненадан, поразен — изгледа Франсоа почти с комично изумление. Но тъй като Франсоа не помръдваше, той побърза да си натъпче носа с тютюн и да продължи:

Въпрос: Ще ви задам по-точен въпрос: щом като подбудата за престъплението не е била ревност, трябва ли да си извадя заключението, че е от омраза или от любов?

Отговор: От омраза...

Въпрос: Но нали вече заявихте, че сте обичали съпруга си... В кой момент любовта отстъпи пред омразата?

Отговор: Не мога да кажа с точност...

Въпрос: Преди години?

Отговор: Не, не мисля...

Въпрос: Една година?

Това напомняше на Франсоа за изповедалнята от детските му години, когато свещеникът настояваше да си изясни дали е съгрешил в намеренията си, в мислите, в постъпките или в погледите...

Отговор: Не знам...

Въпрос: Половин година?

Отговор: Може би повече...

Въпрос: Но идеята да го убие ви е хрумнала едва когато сте откраднали отровата от лабораторията му, така ли?

Отговор: Тогава още няха намерение да го убия.

Въпрос: Тогава каква беше целта ви?

Отговор: Не знам... Не можеше да продължаваме така... Трябваше или той, или аз... Няха смелостта да се самоубия, може би заради Жак... Детето има повече нужда от майка, отколкото от баща...

Въпрос: И така, вие сте се нагърбили да прецените кой от двама ви е за предпочитане да бъде премахнат?

Отговор: Да...

Въпрос: Дълго време ли продължи тази душевна борба?

Отговор: Няколко месеца...

Въпрос: Междувременно къде се намираше арсеникът?

Отговор: В тоалетката ми... В дъното на кутия с оризова пудра...

Въпрос: И всеки път, когато съпругът ви се е прибирал в „Шатеньоре“, вие сте го гледали, хранели сте се заедно, спели сте в една и съща стая и през цялото време сте знаели, че един ден ще посегнете на живота му?

Отговор: Не го бях решила, но съм си го мислила...

Въпрос: Нима оплакванията ви са били тъй сериозни?

Отговор: Не можех повече да живея с него...

Въпрос: Бихте ли изложили по-подробно оплакванията си?

Отговор: Не...

Въпрос: Отказваше ли ви необходимото? Държеше ли се грубо с вас? Упрекваше ли ви? Биеше ли ви? Показваше ли се ревнив, подозрителен?

Отговор: Аз изобщо не го интересувах.

Въпрос: Насърчавах ли ви трети лица по пътя, който бяхте поели?

Отговор: Не, никой.

Въпрос: Какви бяха отношенията между майка ви и съпруга ви?

Отговор: Като между тъща и зет, предполагам. Франсоа я понасяше, без да се дразни, и ѝ даваше пари...

Въпрос: Без никакви разговори?

Отговор: Без много разговори...

Въпрос: Ако вие разполагате с парите, повече ли щяхте да давате на майка си?

Отговор: Може би...

Въпрос: Значи признавате, че от омраза сте посегнали върху живота на съпруга си, но не сте в състояние да изтъкнете причините за тази омраза?

Отговор: Много се измъчвах...

Въпрос: Американските съдилища признават като повод за развод един мотив, който нашите закони не уважават и който там се нарича „морална жестокост“. В такава морална жестокост ли обвинявате съпруга си?

Отговор: ...

Въпрос: През този неделен ден, двадесети август, вие хладнокръвно сте подготвили смъртта му... Слезли сте от стаята си с хартийката, в която е бил арсеникът... Знаехте ли точно какво въздействие има тази отрова върху човека?

Отговор: Знаех, че от нея се умира...

Въпрос: И не сте се замислили какви последствия може да има тази постъпка за вас самата?

Отговор: Не! Трябваше да се сложи край...

Въпрос: На какво?

Отговор: Не знам... Много дълго би било да ви обясня...

Въпрос: Опитайте все пак.

Отговор: Няма да разберете...

Въпрос: Държахте ли праха в ръката си, когато слагате захар в кафето?

Отговор: Държах го, когато излязох на терасата. Бях го пхнала в носната си кърпичка...

Въпрос: Не се ли поколебахте, нямате ли никакви задръжки?

Отговор: Не.

Въпрос: Кога взехте окончателното решение?

Отговор: Сутринта, като се събудих. Мъжът ми подравняваше тенискорта. Беше по пижама и пантофи...

Въпрос: И тази гледка беше достатъчна, за да решите да го убие?

Отговор: Да.

Въпрос: Нямате ли угризения на съвестта, като го гледахте как пие кафето с отровата?

Отговор: Не. Питам се дали ще забележи...

Въпрос: Той обаче нищо не усети, така ли?

Отговор: Мисля, че вкусът му се стори неприятен. Но Франсоа не му обърна особено внимание...

Адвокатът вдигна глава. Учуди се, че събеседникът му се размърда. Причината беше в това неочаквано „Франсоа“...

— Продължавайте — рече Донж, чиито нерви бяха изопнати.

— Забелязвате ли колко майсторски е воден разпитът? Това не е първият протокол, който минава през ръцете ми, но ви уверявам... Така... Докъде бяхме стигнали?...

— ... особено внимание...

Въпрос: И от този момент нататък зачакахте да видите резултата от действията си?

Отговор: Да.

Въпрос: За какво си мислехте?

Отговор: За нищо. Казвах си, че най-сетне всичко свърши...

Въпрос: С други думи, усещахте облекчение?

Отговор: Да...

Въпрос: От какво се чувствахте облекчена?

Отговор: Не знам...

Въпрос: Чувствахте се освободена от едно опекунство, което ви пречеше, нали? Най-после щяхте да си живеете живота така, както ви се иска!

Отговор: Съвсем не е така!

Въпрос: А когато той стана, обзет от първите спазми, и се отпрати със залитане към банята?

Отговор: Искаше ми се по-бързо да свърши...

Въпрос: Не се ли бояхте, че престъплението ви ще бъде разкрито?

Отговор: За това не съм мислила...

Въпрос: Ако беше умрял, какво щяхте да правите?

Отговор: Нищо. Щях да продължа да живея със сина си.

Въпрос: В „Шатенъоре“?

Отговор: Не... Не мисля... Не знам... Не съм предвиждала такива подробности... Трябваше или той, или аз... Повече не издържах...

Господин Бонифас бе крайно учуден, когато вдигна очи от досието, което току-що бе затворил, и видя победоносния поглед на Франсоа. А Франсоа от своя страна се почувства като облян със студен душ под суровия поглед, който му отправи адвокатът.

— Ето на! — възкликна Донж. — Видяхте ли!

— Какво да видя?

— Ами... Струва ми се...

— На мен ми се струва, господине, че налице е един цинизъм, какъвто не съм срещал през дългата си кариера. По едно време се надявах, че ще мога да се захвана за нещо като невменяемост. За съжаление тримата специалисти, които бяха натоварени да я прегледат и чието мнение аз уважавам, са категорични. Съпругата ви е напълно в състояние да отговаря за действията си. Най-много бихме могли да пледираме някаква възбуда, породена от самотата, в която е живяла през последните години... Поне да беше избрала пистолет...

— Но не разбирате ли, че именно защото...

Идеше му да ревне от яд, че е възможно до такава степен човек нищо да не разбира. Той не се намираше в кабинета на господин Бонифас, а в безкраен коридор, където напразно се луташе, блъскаше се в голи стени, в хлъзгави повърхности, за които не можеше да се залови.

Нима всички тези хора — съдията с шестте или седемте деца, господин Бонифас, главният прокурор и бог знае кой още, — нима всички те не бяха почувствали от тъй ясните, искрени и недвусмислени отговори на Беба...

А той го почувства! Ала — уви! — не беше в състояние да го изкаже... Това неуловимо нещо, което трептеше... Пулсът, който туптеше, туптеше... Животът, който се стремеше с всички сили... И

който срещаше около себе си само студената бездна на синкаво-зеленикавата вода, в която щеше да пропадне.

Съзнанието, че единственото същество, човекът, който... Години наред е можел... Години наред стотици, хиляди пъти е имал възможността да проумее... Трябвало е да направи един-единствен жест...

Тя го е знаела... Дебнела е постъпките му... Той е пристигал, изпълнен с живот... Сменял си е костюма... Изтягал се е... Дали този път, най-сетне...

Ала не! Доволен от няколкочасовата почивка, той е отивал да подравни корта, по пижама, обут в пантофи, с разрошена коса... Поправял е чешмата в кухнята... Тичал е до града за гъби... Тънел е в личните си удоволствия, без да благоволи...

А когато най-сетне ѝ попада едно листенце, за което да се залови... Това бе Мими Ламбер, внесла в къщата илюзията за някакъв личен живот... Той я бе изгонил!... Защо?... Сам не знаеше... Защото си беше у дома!... Защото той бе господарят!... Защото бе мъжът!...

Само той, дори когато го нямаше.

„Аха, искаше да се омъжиш, нали?... Толкоз по-зле за теб, момичето ми... Знай само, че си се омъжила за един Донж, а Донжови...“

Жана се бе измъкнала, защото не обичаше толкова. Женски комитети, благотворителни дружества, където изразходваше жизнените си сили, и това ѝ стигаше, за да възстанови душевното си равновесие...

Цялото нещастие идваше от това, че Беба го бе обичала, обичала до пълно, безвъзвратно отчаяние! А той нищо не бе забелязал!

— Искam само да ви кажа, господин Донж, тъй като сте простили и желаете съпругата ви да бъде оправдана, че аз, в качеството си на адвокат...

Защото в качеството си на човек той ги осъждаше — и него, и нея — по-строго от кой да е съдебен заседател. И пак си изплеска носа с тютюн.

— Трудно ми е да ви съобща отсега какво точно ще пледирам, защото това ще зависи както от състава на съдебните заседатели, така и от самото обвинение... Но нека ви призная съвсем искрено, че съм изправен пред изключително трудна задача и че...

Франсоа така и не разбра как се измъкна от този капан. Сигурно господин Бонифас му бе отворил вратата. Щом зърна слънчевата светлина и задиша друг въздух, той се впусна стремглаво напред. Дали бе изломотил задължителните любезности?

На улицата имаше слънце, прах играеше в слънчевите лъчи, а някакъв продавач на зеленчуци теглеше каручката си, за която бе завързал куче.

„В Америка...“ — бе казал съдия-следователят, който съвсем не беше глупав.

Какви думи бе използвал? „Морална жестокост...“

Натисна три-четири пъти съединителя, ала забрави да запали преди това колата.

Беба бе заявила: „Трябваше или той, или аз... Помислих си, че детето има по-голяма нужда от майка, отколкото от баща...“

Беше забравил, че е пазарен ден. Дълго чака на ъгъла на една задръстена улица.

— Не виждате ли, че е забранено? — извика му една лелка и посочи табелката, която в такива дни забиваха между паветата.

Наложил се да направи цяла серия маневри на заден ход.

IX

Гледката му бе позната. Беше минавал веднъж по този път заедно с Феликс. Бяха потеглили от Мило на смрачаване. Бяха купили ръкавици, защото Мило е градът на ръкавиците. Надзирателят в мандрата също се казваше Мило.

За да стигне в Каор, трябваше да прекоси обширно каменисто плато, без нито една къща, без дръвче — каменна пустиня, каквито сигурно има на Луната.

Защо бързаше днес? Не беше виновен, че бе забравил. Правеше всичко възможно, за да се сети. Правя всичко възможно! Кой го беше казал? Изглежда, че неговото „всичко възможно“ съвсем не бе достатъчно. Вярно, че още беше слаб. Не! Всъщност, колкото и да искаше, колкото и да насилваше паметта си, все не можеше да си спомни защо толкова бързаше.

Сигурно пак се свечеряваше, защото светлината бе като миналия път, или по-скоро светлина нямаше, а не беше и тъмно. Отникъде не идваше светлина. Камъните бяха студеносиви като небето. Нямаше сенки, само няколко камъка, по-големи от останалите — сигурно метеорити.

Не беше нито ден, нито нощ, а той, Франсоа, изпитваше едновременно и студ, и жег. Беше мокър от пот, а трепереше от студ. Натискаше газта до дъно, но колата въпреки това пълзеше като бръмбар.

Нима щеше да подмине, без да я види, или по-скоро щеше да се направи, че не я вижда? Знаеше, че Беба е там, вляво, в малката бяла кола. Беше в зелена муселинова рокля, дълга до глезените, с голяма кремава сламена шапка и с чадърче. Ама че хрумване, да се натовари с чадър, като пътува с кола! Вярно, че колата беше открита. Като на Мими Ламбер.

— Толкоз по-зле за нея!

Явно Беба му правеше отчаяни знаци с чадъра си. Но защо бе взела бялата кола? Защо се бе впуснала сам-самичка в тази лунна

пустиня? Защо бе навлязла в тясното отклонение вдясно от пътя, откъдето вече не можеше да се измъкне?

Беба бе изпаднала в беда. Толкова по-зле! Той бързаше... Божичко! Как можа да забрави накъде се е запътил и каква спешна работа имаше да върши?

Дали да не мине покрай тясното пътче и да се направи, че не вижда жена си? Не беше кавалерско, нито дори възпитано. Старият Донж, макар и кожар, бе научил синовете си на добри обноски.

— Здравей, Беба!...

Ето така! Весело! Без да спира, без дори да намали, сякаш изобщо не знае, че тя е изпаднала в беда! А Беба продължи да му маха с чадъра си. Много късно! Той бързаше. Не бе в стила му да гледа назад...

Колко ли време щеше да остане тя там? Той нямаше и минутка за губене. Отиваше на неотложна среща. Доказателството бе, че го чакаше цяла тълпа народ.

В залата имаше повече от сто души. Едни от тях познаваше, други — не, някои бяха работници от неговата фабрика, зърна сервитьора от кафенето в центъра, който за всяка нова година му подаряваше шишенце ликьор и рекламен молив...

— Седнете...

— Преди всичко трябва да ви обясня, господин Льо Роа...

— Дрън-дрън... Казах ви да седнете...

Дали и останалите присъстващи бяха разпознали господин Бонифас? Кралският костюм го променяше, но брадата му бе същата, само че още по-лъскава, както и рунтавите вежди. Беше издокаран в кралски одежди, с червена мантия, корона на главата и скиптър в ръка. Когато казваше „Дрън-дрън!“, удряше Франсоа със скиптъра по раменете, а лицето му — оцветено като на кралете от картите за игра — изразяваше радостна приповдигнатост.

Ето значи защо другите не можеха да го познаят — заради боядисаното лице и мазната усмивка!

— Скъпи приятелю...

— Моля, не съм ви никакъв...

— Дрън-дрън...

И фрас! — удар със скиптъра по главата. Франсоа сведе поглед и в този миг забеляза с ужас, че бе по долни гащи. Трябваше да го

оставят да се облече. Не биваше да се появява по гащи пред краля. Така губеше почва под краката си...

— Господин Лъо Роа...

— Тишина!... Мълчете и вие там, в дъното...

Франсоа се извърна и видя само глави, стотици глави — изглежда, че още хора бяха влезли в просторната зала, цялата в черна ламперия като кабинета на господин Бонифас.

— Морална жестокост... Вие, приятелю, сте морално жесток... Ха! Ха!... Осъден сте на двадесет години строг болничен режим!... Сестра Адони... Отведете осъдения!...

— Господине!... Господине!... Вече е осем часът...

Старата прислужница от Кея на кожарите се суетеше наоколо.

— Кой костюм да ви приготвя?... Добре ще е да се изкъпете... Леглото ви е съвсем разбъркано... Сигурно цяла нощ сте се мятали...

— Какво е времето?

— Вали...

Черен костюм щеше да е прекалено... Ще прилича на... Сив?

Никой не го беше задължавал да се яви в съда. Господин Бонифас настойчиво го моли да си остане у дома.

— Не ви вика нито прокурорът, нито защитата. Предпочитам, ако се наложи, да си послужи с предишните ви показания, отколкото да свидетелствате в момента... Ако председателят на съда прецени, че иска да ви чуе, ще ви звънна по телефона... Останете си у дома...

Приличаше малко на погребение. В къщата ставаше течение, което не беше обичайно. Старата прислужница бе плакала. Говореше му като на опечален.

— Трябва да хапнете нещо... Да имате сили...

Беше освободил за известно време подчинените си.

Миришеше на празно учреждение. Нямаше ги познатите шумове от работилницата. После пристигнаха с колата Феликс и Жана. Брат му беше сериозен, неспокоен, отначало го погледна тревожно, а после го целуна по двете бузи.

— Как си, Франсоа?

Беше се облякъл по-старателно от друг път. Жана също бе в черно. И двамата се бяха запътили за Съдебната палата, защото бяха призовани за свидетели.

— Няма да се тревожиш, нали? — настояваше Жана. — Всичко ще мине добре, ще видиш... Ах, да — получих телеграма от мама... И тя му подаде синята хартийка.

„Остра ревматична криза точка пътуването невъзможно точка изпратих Бонифас медицинско удостоверение и писмени показания точка телеграфирайте резултата точка целувки мама“

Всички гледаха часовника. Девет без десет. Делото щеше да се гледа от девет часа.

— Нали ще ми се обадиш веднага щом дадеш показания, Феликс?

Март пристигна от „Шатеньоре“ с автобуса. И тя беше призована. Жак бе останал сам с Кло.

— До скоро виждане...

Опитаха да се усмихнат, но безуспешно. Ситен дъждец пръскаше прозорците. Няколко пожълтели листа се крепяха със сетни сили по черните клони на дърветата край кея. Точно срещу къщата седеше неподвижно един въдичар, огромен в лъскавата си мушама, забил поглед в тапата, заобиколена от малки подвижни кръгчета.

— Господинът трябва да се заеме с нещо, каквото и да е, за да минава по-бързо времето...

От това, че бе спал лошо и твърде много бе сънувал, усещаше главата си празна, а устните му горяха. Крачеше напред-назад около телефона, молеше се да му се обадят, да му кажат веднага да тръгне към Съдебната палата...

— Две заседания ще са напълно достатъчни — твърдеше господин Бонифас. — Тъй като клиентката ми е направила пълни признания, прокуратурата се отказа от повечето свидетели. Аз също. Колкото по-малко свидетели, толкова по-улеснена е защитата, защото адвокатът остава с развързани ръце...

Франсоа бе предложил да чака в едно малко кафене недалеч от Съдебната палата.

— Твърде добре ви познават в града. Ще се разчуе и ще се изтълкува като липса на достойнство...

Какво го бе накарал господин Бонифас да напише под негова диктовка? Той се бе възпротивил. Намираше формулировките за нелепи и тъй далеч от истината!

Пред бога и всички хора от цялата си душа и сърце...

— Не мислите ли, че...

— Пишете каквото ви казвам. Този стил се харесва на съдебните заседатели.

... прощavam на моята жена болката, която ми причини, и тази, която се опита да ми причини...

— Ама чуйте, господин Бонифас, нямам какво да прощavam, след като смятам, че...

— Искате ли, или не искате да помогнете на защитата?

... Давам си сметка, че самотата и бездействието, на които обрекох една млада жена, свикнала да води светски живот...

— Не мислите ли, че ако се явя като свидетел и...

— Ще им говорите по същия начин, както и на мен, и никой нищо няма да проумее. В желанието си да оневините жена си ще постигнете точно обратния ефект... Я ми дайте написаното...

Той се стресна и се втурна към телефона.

— Ало!... Да, Франсоа Донж... Не, господине! Днес не работим... Би трябвало да знаете... Не, абсолютно ми е невъзможно да приема поръчката...

Със слушалката в ръка той гледаше часовника. Десет без двадесет! Обвинителният акт сигурно вече бе изчетен. Франсоа знаеше, че той съдържа само десет машинописни страници...

Наложи се да пускат само с пропуски. Всички жени от града бяха в залата, а Беба, бледа и горда, като в църква, на обвинителната скамейка... Господин Бонифас сигурно ѝ бе казал, че Франсоа няма да присъства, че той лично му е забранил, но дали не го търсеше все пак из тълпата?

Заседателите от едната страна, подредени като за снимка — също като на снимката на майсторите кожари, издокарани в най-новите си дрехи...

— Господинът трябва да върши нещо, какво да е...

Десет и половина, а още никой не се обажда! Той слезе в кабинета си, качи се отново в стаята, пак слезе, отвори външната врата.

— Господинът много добре знае... — дотича запъхтяна прислужницата.

Беше си помислила, че той излиза. Бяха й заръчали да държи Франсоа под око. А той искаше само да подиша чист въздух. Беше октомври. Вече бе хладно. Въдичарят не бе помръднал. Минаха деца, облечени в мушамы с качулки, в които приличаха на джуджета.

— Това не е ли телефонът?

— Будилникът звъни в моята стая...

Най-сетне в единадесет и четвърт до тротоара спря кола — колата на Феликс. Беше гологлав.

— Е?...

— Нищо... Всичко върви добре, гладко... Май че заседателите не са лоши хора, като изключим аптекаря... Господин Бонифас вече бе отстранил петима, та не посмя и него да махне... И разбира се, точно той бе избран за председател на заседателите...

Феликс сякаш идваше от друг свят.

— А тя?

— Безупречна е... Не се е променила... По-скоро е напълняла, отколкото отслабнала... Като влезе, всички затаиха дъх...

— Как е облечена?

— В тъмносиния си костюм, с малка тъмна шапчица... Като че ли влизаше в празнична зала... Спокойно седна... После се огледа наоколо, сякаш...

Буца заседна в гърлото на Феликс.

— А главният прокурор?

— Дебел, с циреи... Беше доста строг, но не колкото можеше да се очаква... С две думи, до този момент всичко върви без никакви усложнения... Сякаш това са формалности...

„Имате ли още въпроси към свидетеля?“ — „Нямам.“ — „А вие, господин адвокат?“ — „Нямам въпроси...“ Свидетелите изглеждаха дори разочаровани, че са ги разкарали за нищо... Направо не им се искаше да напускат свидетелската ложа... Продавачката от магазина за дрехи така удобно се беше настанила, че публиката избухна в смях, а председателят трябваше да настоява: „Щом ви се казва да се оттеглите,

госпожо...“ Тя си тръгна, но през цялото време мърмореше възмутено...

След малко и Жана се върна с такси.

— Как си, Франсоа?... Питам се дали в крайна сметка не беше по-добре да се появиш... Всичко мина далеч по-протичко, отколкото си въобразявахме... Страхувах се, че така ще се притесня... А пък то изобщо не беше внушително... Когато се изправих пред съда, Беба ми махна лекичко с ръка, да не я видят другите... Ей така... Само с два пръста... Така си общувахме като малки на масата, когато се хранехме... Кълна се, че ми се усмихна... Хайде, момчета, сядайте на масата!... Феликс трябва да се върне в съда за заседанието в един и половина...

Чуваше се само тракането на вилиците, като по време на погребален обед.

— Има ли надежда да приключат още днес?

— Зависи от главния прокурор... Господин Бонифас твърди, че той лично няма да говори повече от час... Чух обаче, че всеки път обещавал, но ако публиката била добре настроена, говорел по два-три часа...

Феликс замина. Жана остана.

— Кажи ми, Франсоа... Време е да помислим за някои неща... Чукам на дърво... В случай, че я оправдаят... Тя веднага ще иска да види Жак... Не мислиш ли, че няма да е уместно да я откараме в „Шатенъоре“? Бездруго ще е късно вечер... Боя се да не ѝ напомни за някои неща... Знаеш ли какво предлагам? Да вземем колата... Аз ще карам, защото ти ми се виждаш много нервен... Ще отидем и ще докараме Жак с всичко необходимо за през нощта... Ако искаш, ще вземем и Кло... За един час ще отидем и ще се върнем... Господин Бонифас едва ли ще има нужда от теб...

Още нямаше три часа. Накрая той се съгласи. Пътуваха в дъжда. Пътят беше пуст. Чистачките заяждаха и Жана се навеждаше напред, за да вижда по-добре.

— Щом се обади Феликс, веднага отиваш в съда... Ще оставиш колата пред малката врата, дето излиза на улица Моан...

Бялата бариера. Дотича Кло, убедена, че ще чуе голямата новина, че може би ще види дори госпожата!

— Кло, облечете малкия!... Сложете в един куфар тоалетните принадлежности и пижамката му...

— Къде е мама?

— Сигурно ще я видиш тази вечер...

— Няма ли да я осъдят?

Докато обличаха детето, Франсоа ходеше напред-назад из къщата, която му се струваше чужда. Имаше чувството, че я напуска завинаги, че присъства на окончателното изнасяне.

— Дали да не се обадя?

— Къде?

— Вкъщи...

Той позвъни.

— Вие ли сте, Анжел?... Да, господинът е... Не са ли ме търсили?... Сигурна ли сте?... Да не сте излизали?... Добре!... След половин час сме там... Готова ли е стаята на малкия?... Запалете камината, въздухът е студен...

Всъщност денят мина по-бързо, отколкото очакваше. Господин Бонифас сигурно беше в разгара на пледоарията си, натъпкал носа си с тютюн, разперил ръкави, а когато повишаваше глас, ехото вероятно трептеше дори из най-отдалечените кътчета на залата.

Млади адвокати, изправени до вратичката, през която минаваха свидетелите...

— Най-добре ще направиш да се подкрепиш с една чашка, Франсоа...

Жак разговаряше в кухнята със старата Анжел.

— А ти знаеш ли мама какво е направила? Нали няма да посмеят да я осъдят — иначе ще допуснат съдебна грешка... Март ми каза...

Март се върна от съда измокрена, защото си бе забравила чадъра в чакалнята за свидетелите.

— В момента говори господин Бонифас... — съобщи тя, докато се секнеше. — Много от хората в залата плачат... Господин Феликс ми заръча да се върна и да ви кажа, че всичко върви добре...

— Чакай, Франсоа... Не отивай още...

Ала той не издържаше повече. Облече пардесюто, трескаво затърси шапката си. Беше се свечерило. Забрави да запали фаровете на колата и до моста го спря полицаи.

Когато стигна Съдебната палата, хората влизаха и излизаха от преддверието като по време на театрален антракт, събираха се на групички и нещо обсъждаха. Разбра, че съдебните заседатели са се оттеглили на съвещание. Остана в колата, до тротоара. Страхуваше се, че ще го познаят. Зърна Феликс — гологлав, без пардесю — да излиза от едно магазинче за цигари. Брат му позна колата.

— Тъкмо ти звъних... След няколко минути ще разберем... Не трябваше да идваш...

— Какво се очаква?

— Перспективите не са лоши... Господин Бонифас произнесе блестяща реч... Казват, че ако съдебните заседатели се съвещават дълго време, това е добър признак, и обратното — ако се върнат само след няколко минути... Ти остани в колата... Искаш ли да донеса нещо за пиене?

— Не... А Беба?

— Не трепна... Каза ли ти Март, че някои от жените в залата плачеха?... Господин Бонифас описа надълго и нашироко какъв живот е водила в Истанбул, семейството ѝ, нейните...

Пръстите на Франсоа стиснаха ръката му. Няколко души се бяха втурнали към залата. Миг по-късно стана ясно, че това бе лъжлива тревога. Съдебните заседатели продължаваха да заседават.

А Феликс говореше, без да млъква, заливаше брат си с порой от неубедителни думи, само и само да го залиса.

Обясни обстойно колко е неподготвена днешната младеж за живота и какви са неизбежните последици от сегашното образование, което пренебрегва...

Площадът бе мокър и отразяваше светлините. От кафенето на ъгъла няколко репортери се обаждаха във вестниците си. Един добре облечен мъж на средна възраст, познал вероятно колата на Донж, нагло долепи лице о прозореца и си тръгна едва когато видя, че двамата братя го забелязаха.

Миг по-късно заобяснява нещо на хората, застанали на последните стъпала, като сочеше колата...

— Обещай ми, че няма да мръднеш оттук, Франсоа... Не бива в момента, когато се произнася присъдата...

Този път прозвуча звънецът, пак като в театър. Хората се заблъскаха. Между локвите препускаха забързани фигури.

— Нали няма да мърдаш оттук?

Някаква кола спря зад неговата. Беше Жана, която не се бе стърпяла.

— Присъдата ли е?

Франсоа само кимна с глава.

— Мини малко напред... Скоро ще започне блъсканицата... Ще ти покажа страничната врата...

Врата в готически стил, също като в църква. Нямаше пазач. Няколко изтъркани стъпала, после мрачен коридор, или по-скоро сутерен. Намираха се зад кулисите на Съдебната палата.

— Къде отиваш, Франсоа?...

Той бе направил няколко крачки въпреки волята си. Качваше се по стъпалата. Жана го следваше, силно разтревожена. Коридорът правеше завой. Внезапно се сблъскаха с нещо човешко, натъкнаха се на животинска топлина. Това бяха хора, долепени до една врата, охранявана от полицаи. Изпод нея се промъкваше ивица светлина.

Отвъд тази врата се долавяше присъствието на притаила дъх тълпа и един глас, който се мъчеше да звучи уверен, внезапно се извиси, ясен, произнасящ отчетливо всяка сричка:

— *На първия въпрос: да...*

Първият въпрос гласеше: „Убедена ли е подсъдимата, че е искала да причини смърт?“

— *Отговор на втория въпрос: да...*

Това бе въпросът относно преднамереността. Франсоа трудно бе разбрал разясненията, дадени му от господин Бонифас във връзка с тези въпроси. Адвокатът му бе казал:

— Дори ако заседателите отговорят положително на първия въпрос, не е изключено да кажат „не“ на втория...

— Но жена ми си призна, че предумишлено...

— Това няма значение... Важното е да се определи степента на наказанието... Като отговорят отрицателно на втория въпрос, заседателите намаляват присъдата с една степен...

През залата премина вълна от шепот. Жана търсеше в мрака ръката на Франсоа, намери я и я стисна.

Звънец... Приканване към ред...

— *На третия въпрос: да...*

Тълпата около тях се люшна. Значи заседателите бяха признали наличието на смекчаващи вината обстоятелства!

— Стой, Франсоа...

Впрочем, дори ако бе поискал да се втурне напред, полицаят щеше да му попречи.

Мълчание. Чуха се стъпки. През няколкото минути, в които съдът щеше да се съвещава, хората се запътиха към изхода. Ако заседанието бе продължило още два часа или дори дълга нощ, никой нямаше да помръдне. Но тъй като присъдата бе вече известна...

— Успокой се, Франсоа...

Жана плачеше беззвучно. Двамата не се виждаха в тъмното, все така не виждаха нищо освен ивицата светлина под вратата и едва различаваха сребристите галони на полицаия.

— *Съдът, след като обсъди...*

Шумът от стъпките върху плочника заглъхнаха. Хората замряха.
... *осъжда...*

Сподавен хлип. Беше Жана, която се бе зарекла да запази самообладание. Тя продължаваше да стиска влажната ръка на зет си.

... *на пет години принудителен труд...*

Странен шум, подобен донякъде на вълните, които се оттеглят от морските камъчета. Тълпата протестираше. Някои си тръгнаха. Други се задържаха в залата, където вече бяха изгасили половината лампи.

— Ела!

Жана вече познаваше задните коридори на съда. Впусна се енергично в някакъв вестибюл, блъсна една врата и се озоваха в малка стаичка само с една пейка и стени от гол камък. Отсреща имаше друга отворена врата. Виждаха се съдиите, които си тръгваха един подир друг. Появи се Беба, спусна се по три стъпала, следвана от двама полицаи и господин Бонифас, разперил ръце като черни криле...

Изведнъж всичко изчезна — отворената врата, празната зала, полицаите, адвокатът с черната мантия... А Жана дали беше тук?

В полумрака остана само Беба с шапка и тайнствена воалетка, която закриваше само горната половина от лицето ѝ.

— Ти тук ли беше? — попита тя и веднага добави: — Къде е Жак?

— У дома... Мислех, че...

Гърлото му бе свито. Думите излизаха от устата му надебелени и грапави като костилки на праскови.

Той посегна към белите ръце на жена си, които се подаваха изпод тъмните ръкави на костюма.

— Прости ми, Беба... Аз...

— И ти ли беше тук, Жана?

Двете сестри се хвърлиха в прегръдките си, или по-скоро ридаещата Жана се отпусна в ръцете на Беба.

— Не бива да плачеш... Кажи на Март... Но тя сигурно ще дойде утре да ме види... Аз проверих... Ще имам на разположение поне една седмица, преди да замина за Агно...

Франсоа слушаше. В паметта му изникна картина от някакъв филм, който бе гледал с... Защо трябваше да го е гледал с Олга? Жени със сиви униформи, по налъми, вървяха в строй и безмълвно като призраци заемаха местата си около тезгяхите в работилницата... Косите им — късо подстригани... Щом вдигнеха глава, една надзирателка...

Какво значение имаше присъствието на господин Бонифас и полицаите? Уважението към хората не съществуваше вече.

— Прости ми... Мисля, че разбрах... Надявах се...

Очите ѝ едва се виждаха под тънката воалетка. Бяха спокойни и сериозни. Ето че тя поклати глава. Не беше вече жена като другите. Струваше му се недостъпна, както е изглеждала Богородица на първите християни.

— Няма смисъл, Франсоа... Твърде късно е вече, нали разбираш?... Нещо се пречупи... Аз самата не разбрах кога точно... Когато ти изпи кафето... Наблюдавах те... Наблюдавах те с любопитство, само с любопитство... Ти вече не съществуваше за мен... А когато стана с ръка на гърдите и се втурна към къщата... Мислех си само едно: „Дано свърши по-бързо!“ Нещо се пречупи... Може би не трябваше да ти го казвам, но така е по-добре... Аз обясних и на господин Бонифас... Изглежда, прекалено дълго чаках, прекалено дълго се надявах... От теб искам само да оставиш Март да се грижи за Жак... Тя е свикнала... Знае какво да прави... Благодаря ви, господин Бонифас... Направихте всичко, което беше по силите ви... Знаем, че ако от самото начало бях следвала съветите ви... Но нямах желание да бъда оправдана... Какво е това?

Тя се стресна. Блесна фотографска светкавица и Жана подскочи. Някакъв репортер беше успял да се вмъкне в стаята.

— Сбогом, Жана... Сбогом, Франсоа...

Тя бе готова да тръгне между двамата полицаи към затворническата кола, която я очакваше в двора.

— Най-добре ще направиш, ако поискаш развод и си уредиш живота... Това, че ние двамата не успяхме, не бива да... Ти си тъй жизнен!...

Това бяха последните думи, които той чу от устата ѝ.

— ... тъй жизнен!...

Произнесе ги със завист, със съжаление.

Врата... Стъпки...

— Ела...

Ала Жана бе тази, която не се сдържа и се хвърли отчаяно на гърдите на Франсоа.

— Не е възможно!... Не! Не може да бъде!... Беба!... Нашата Беба!... Франсоа!... Не я пускай!

А той машинално потупваше снаха си по гърба. Господин Бонифас се отдръпна встрани, като покашляше.

— Франсоа!... Беба в Агно!... Защо мълчиш?... Защо допускаш това?... Франсоа!... Не!... Не искам!...

Тя се мъчеше да се изтръгне, а той я повлече към изхода, където ги чакаше ужасеният Феликс.

— Бедни мой Франсоа...

Не! Не! Някакъв беден Франсоа! Нямаше беден Франсоа!

Съществуваше само...

Какво? Не можеше да обясни нито на Феликс, нито на Жана.

Сега бе негов ред... Тя бе прекосила вече лунното плато там горе... А той ѝ правеше знаци... Викаше я...

— Твърде късно, бедни ми Франсоа...

Тя бързаше. Събитията я повличаха.

Оставаше му само да седне в своята самота и да я чака да мине отново покрай него, ако изобщо мине... Оставаше му само да дебне звуците, стъпките, сблъсъците на метеорите... И шума на колите, които...

— Най-добре ти да шофираш колата му...

Беше гласът на Жана. Тротоар, дъжд, прозорец на малко кафене, през който се виждаше как играят билиард.

Като че ли не можеше сам да си кара колата! Но имаше ли смисъл да им създава грижи?

— Не биваше да довеждаш Жак... Сега ще трябва да...

— Искам да спя в „Шатенъоре“! — заяви Франсоа.

— Часът е вече осем...

— Какво от това? Ще отидем с Жак и Март... Ще карам бавно. За да се сближи със сина си. А после...

— Вече не е същият, откакто Беба...

Хората не знаеха. Те никога не разбират. Защото, ако разбираха, животът сигурно щеше да стане невъзможен.

— Обърнете се по-добре към господин Феликс... Занапред той ще...

Господин Бонифас го бе уверил, като си тъпчеше с тютюн носа и си цапаше ризата:

— Пет години ли?... Я чакайте!... Три месеца предварителен арест се равняват на шест месеца излежано наказание... При добро поведение и някоя амнистия... Най-много три години, може и по-малко...

Франсоа броеше дните. Толкоз по-зле, ако онази Беба, която се върне след време...

Нали ще е тук!

Ще е тук!...

Дори ако... Както честно му беше заявила...

— Обърнете се по-добре към брат му Феликс...

ЛЕЛЯ ЖАНА

ПЪРВА ГЛАВА

На гара Поатие, където смени влака, тя не можа да издържи. Десет пъти мина покрай бюфета, като с последни сили мъknеше куфара си, в който минувачите се блъскаха. Болката в гърдите наистина я плашеше и се засилваше с приближаването към целта. Усещаше я като огромна буца — голяма почти колкото гърдата ѝ — да пълзи към гърлото, притискайки другите органи, да се мъчи да изскочи, а тя чакаше тревожна, неподвижна, с прикован поглед и на моменти мислеше, че ще умре.

Би изпила едно кафе. Беше си обещала да не пие нищо друго освен кафе, но щом застана пред бара и момчето със запретнатите ръкави, което миеше чашите, тя смънка, усещайки как бузите ѝ пламват:

— По-добре да пийна малък коняк. Не се чувствам добре. Вероятно е от топлината.

Наистина беше много топло. Беше август и експресът, с който дойде от Париж, бе претъпкан с хора, тръгнали на почивка.

Започна трескаво да рови в чантата си за дребни пари и смотолени:

— Дайте ми още един коняк.

Но едва ли това породи у нея усещането, че всички я гледат. Имаше същото усещане и преди малко в бързия влак. Едно момченце, което пътуваше с родителите си, беше втренчило очи в нея и толкова безкрайно дълго я гледа, че тя се почувства неловко и изпадна в поредната си криза.

Беше от преумора. Беше от толкова много неща. От възрастта. И не само от възрастта. Тя просто се беше износила. Бе едно остаряло добиче, но нямаше смелостта на истинските животни, които се скриват някъде, за да умрат.

Във влака имаше и други стари жени, дори по-стари от нея, които щедро излагаха на показ гърбовете и част от гърдите си и които щяха да лудуват по плажовете.

Някогашната теснолинейка вече я нямаше. Прекачването ставаше в дъното на перона на същия коловоз на страничната глуха линия, но вместо старите високи вагони, сега ги чакаше сребристая мотриса, която летеше безшумно из полята и надаваше кратък писък.

Надяваше се да стигне по тъмно: така щеше да е по-лесно да премине незабелязано по главната улица и да се промъкне край къщите. Но през лятото в седем часа вечерта небето беше все още синьо и светло, обаяно тук-там от залязващото слънце. В ливадите кравите хвърляха дълги виолетови сенки, а ослепителните слънчеви отблясъци падаха върху прозорците на фермите като огнени снопове.

Още като малка тя се боеше от този вечерен час на заплахата от нежитието и вечността — сравняваше го с чистилището, описано в учебниците ѝ по верование, — отново виждаше през прозорците на стаята си неподвижните клони на липата с изписани като върху гравюра листенца, спомняше си шумовете на къщата, които ставаха все по-долговими, така че и най-лекото изпукване на лъснатия паркет отекваше като взрив в тишината.

Смучеше ментови бонбони, за да разсее миризмата на алкохол. И ето че най-малко за трети път, откакто бе тръгнала от Париж, ѝ се прииска да изтрие с носната си кърпа и последните следи от руж по бузите си. Отначало бе решила изобщо да не слага нито руж, нито пудра, но когато в последния момент, вече облечена, се видя в огледалото, я обзе срам от бледото ѝ лице. В никакъв случай не биваше да ѝ плаши с вида си, да ѝ напомня на смъртник или призрак, когато пристигне.

Роклята ѝ беше прилична, непретенциозна, шапката — евтина, но избрана с вкус, на ръката си бе праметнала леко манто.

Дори и в мотрисата не видя познат. Вярно е, че и не се осмеляваше много-много да гледа хората, като си мислеше, че така ще остане незабелязана.

„Ако хотел «Аньо д’Ор» вече не съществува, ще се върна с вечерния влак.“

Тъй като бе събота и хората пътуваха, тя си помисли: „Ако няма свободни стаи, няма да търся на друго място.“

Оставаха само броени минути и буцата окончателно заседна в гърлото ѝ. А когато влакът спря на малката, почти непроменена гара, тя не посмя да се надигне, защото беше настъпил онзи момент от

кризата ѝ, когато тя мислеше, че умира. Но все пак се озова на перона, където, въпреки че беше още светло, бяха запалили лампите, и някакъв мъж, нахлупил каскет с лъскава козирка, посочи куфара ѝ и попита:

— Такси ли чакате?

Всъщност тя нищо не видя. Всичко стана много бързо. Навремето на гарата нямаше нито таксите, нито частни коли, които сега задръстваха площада.

— Хотел „Аньо д’Ор“.

Вратата на колата хлопна. Къщите, които се заредиха пред нея, ѝ се сториха съвсем мънички и те стигнаха до моста на края на улицата почти моментално.

— Имате ли оставен по-тежък багаж на гардероба?

Искаше ѝ се час по-скоро да се скрие, да се почувства на сигурно място, и свеждаше глава, за да не среща погледите на минувачите. Невъзможно беше да са същите собственици господин и госпожа Лоазо (госпожа Матилда Лоазо навремето носеше перука): и двамата бяха най-малко по на седемдесет години, когато тя замина. За миг зърна вдясно сграда — ново крило, което наскоро бяха построили, и ѝ се стори, че железните маси между сандъчетата с лаврови храсти в кафенето пред хотела бяха станали повече.

— Сама ли сте?

— Да.

— Само за тази нощ или за няколко дни?

— Навярно за няколко дни.

И тя не знаеше. Беше малко вероятно да прекара повече от една нощ в хотела. Дори беше немислимо, но ѝ се струваше, че с тези малки хитринки ще се предпази от злата съдба.

— Мартин, седемнадесета стая свободна ли е?

— Наемателят си замина, но не зная дали са оправили стаята.

Бяха млади хора, по всяка вероятност женени отскоро, които сякаш си играеха на хотелиер и хотелиерка. Тя повика отдолу:

— Олга? Готова ли е седемнадесета стая?

— Да, госпожо.

Новопристигналата попълни формуляра с името Марино естествено, Жана Марино, петдесет и седем годишна, родена... Родена тук. Естествено не в хотел „Аньо д’Ор“, а само на стотина метра от него, точно от другата страна на моста. Когато пресичаше

тротоара, тя се въздържа да погледне в тази посока. Дали стаята ѝ щеше да гледа към реката? Как не! Ако въобще има единична стая. В събота вечер, и то през август.

Едва ли старите Лоазо, които хората наричаха Филемон и Босис, някога са си представяли, че един ден в тяхната къща ще се разхождат жени в шорти и с някакво подобие на сутиен, макар че повечето от тях бяха майки; мяркаше се и някакъв мъж, гол до кръста, обрасъл с дълги черни косми, с рамене, изгорели до кръв от слънцето.

— Вечерята е след петнадесет минути — съобщи собственикът (или управителят).

В суматохата забравиха да ѝ качат куфара, но тя нищо не каза и самичка го извлече до втория етаж, доволна, че е успяла да влезе така незабелязано. Дори и камериерката Олга, изглежда, не я усети, тъй като не си предложи услугите.

Седемнадесета стая гледаше към двора, където някогашните конюшни бяха превърнати в гаражи. Въздухът синееше, сгъстяваше се като дим. Защо да не си легне веднага? Щеше да заспи с три-четири хапчета.

По навик разтвори куфара, подреди багажа в гардероба и в шкафа. После напписка лицето си и без да пали лампа, седна на единствения, твърд и тесен фотьойл в синьозелен цвят, който напомняше щандовете в универсален магазин.

Нощта бавно и неусетно се спусна, неусетно започнаха да долитат различни шумове, все по-ясно и по-отчетливо; долитаха най-вече от кухнята, където, макар че бяха започнали да сервират вечерята, прозорците бяха все още широко отворени; от масите пред хотела, където посетителите продължаваха да си пият в прохладната вечер, се чуваше хлопане на врати, някаква нетърпелива майка караше детето си да ляга и с раздразнен глас го заплашваше с всевъзможни неща, ако не заспи веднага. Малко след това, въпреки колите по пътя и клаксоните, тя долови високия нежен напев на реката, който и зазвучаваше познато, там, където средната подпора на моста разсичаше водите ѝ.

— Уморена съм! — каза си тя.

Гласът и отека в стаята. Това като че ли я разнежи и тя повтори:

— Господи, колко съм уморена!

Уморена до смърт. Бе тъй уморена, че ѝ се искаше да приседне на някой праг, където и да било, на перона на гарата и да се остави на

течението да я носи.

Беше дебела. Чувстваше се чудовищно дебела, а трябваше да носи и движи цялата си отпусната плът, от която се отвращаваше и не я чувстваше своя.

Дебелата Жажа!

О, не! Само не това име! Не биваше да мисли повече за него, защото иначе нямаше да ѝ достигнат сили.

Тъмната нощ нахлуваше на вълни през прозореца, плашеше я, но тя нямаше сила да стане и да светне лампата; седеше там, страдаше, ровеше в раната си, както човек разклаща болния си зъб. Ненавиждаше се, но не беше само заради двете чашки, които изпи на гара Поатие. Срамуваше се от това, че е тук, че се бе върнала, за да чака. На какво ли се надяваше?

Буцата отново заседна в гърлото ѝ, тя започна да стиска с ръка лявата си гърда, стана ѝ приятно, топло, изпълни я някакво сладострастно усещане и капчици влага избиха по затворените ѝ клепащи, а тя повтаряше с променен глас, готова да се разплаче всеки момент:

— Ох, колко съм уморена!

* * *

Заспа във фотьойла без никакви хапчета, а когато внезапно се пробуди, шумовете из хотела бяха вече заглъхнали. Запали дразнещата светлина на лампата и погледна часовника.

Беше девет и десет. Изпитваше толкова остър глад, че се реши да слезе долу, като пристъпваше колебливо, сякаш бе виновна за нещо, вмъкна се в трапезарията, където светеха само половината лампи, а две от жените зареждаха масите за следващата сутрин.

Вървеше безшумно не само защото така бе свикнала и бе запазила пъргавината си, въпреки тежестта, но и защото ѝ беше неудобно. Доближи се до една от сервитьорките, облечена в черна рокля с бяла престилка, която се обърна, не повярва на очите си, поогледа я малко и възкликна:

— Жана!

После добави, за да се убеди, че не греши:

— Жана Мартино!

Двете се спогледаха, готови всеки миг да се скрият, както едно време в манастира, когато дебнеха дали ще дойде някоя от сестрите.

— Позна ли ме?

— И то веднага. Защо? А ти не ме ли позна?

— Познах те. Ти си дъщерята на Отю. Но не си спомням малкото ти име.

— Че как така, толкова ме подигравахте за него. Дезире^[1]! Какво правиш тук? Дошла си да видиш брат си ли?

Не посмя да каже: „Жив ли е?“ А само запита:

— Той тук ли е?

— Разбира се. Неотдавна за малко не го избрах за кмет. Но се случиха някои неща в последния месец

За миг си даде сметка, че и двете стоят прави в трапезарията, че едната е клиентка, а другата сервитьорка.

— Искаш ли нещо? В хотела ли си?

— Да. Не съм вечеряла. А изведнъж огладнях.

— Сега ще уредя нещо. Доста е късно, за да ти предложат цялото меню. И сигурно ще трябва да платиш по официалните цени. Това притеснява ли те?

— Не.

— По-добре стой тук, защото шефката е доста заядлива. Парижани са и съвсем отскоро поеха хотела, а и по всичко личи, че нищо не разбират от занаята. Какво искаш да хапнеш?

— Каквото донесеш.

— От печеното не е останало нищо, но мога да ти донеса шунка и картофена салата. Ако искаш супа... но знай, че не е хубава. Научи ли за злополуката на Жулиен?

Без да разбира, тя понечи да повтори името. После се сети, че има племенник, чието име бе забравила и който вече трябва да беше порасъл.

— Бедното момче — продължаваше Дезире. — Беше най-добрият в семейството. Ох, извинявай...

— Няма нищо!

— Да се убие така глупаво, и то на място, което познава добре, защото не минава и месец, без там да стане по някоя злополука... При завоя Лу Пандю, знаеш ли го, точно след мелницата!... И жена му била

в колата... По чудо не е абортирала... Детето се роди преждевременно, но лекарите от Поатие го спасиха... Не знаеше ли това?

— Не... Всъщност да.

— Ей сега ще дойда.

Преди колко години... Чакай да видим!... Сега е на петдесет и седем години... Напусна манастира малко след като навърши седемнадесет години... Беше ли срещала оттогава Дезире Отю? Май че два-три пъти съвсем случайно, и то през първите години. Даже не беше съвсем сигурна, защото семейство Отю държаха ферма доста далеч извън града, а и Дезире никога не ѝ е била близка приятелка. Значи не се бяха виждали горе-долу от четиридесет години.

Дори не прояви любопитство как и защо Дезире бе станала сервитьорка в „Аньо д’Ор“, при положение че семейство Отю навремето бяха заможни стопани.

— Открих няколко сардини и репички, можеш да започнеш с тях. Пиеш ли вино? Червено или бяло? По всяка вероятност е от партидата на брат ти.

Не изглеждаше нещастна. Беше слаба, с плоски гърди, под престилката не се забелязваше никаква закръгленост в ханша. Странно, защото в манастира тя бе едно от най-дебелите момичета в класа, срамуваше се от шишката си ръце и едрите си бедра.

— Ще поостанеш ли тук?

— Все още не знам. Не вярвам.

— Имаш ли деца?

Тя поклати глава.

— Извинявай. А пък аз имах три, но загубих две от тях.

Тя каза това, като че ли съобщаваше някакъв факт.

— Дъщеря ми живее със съпруга си в Алжир. Добро момче е, работлив е и съм убедена, че ще се оправят. Ще наредя приборите и се връщам да си поговорим.

Но това не ѝ се удаде и Жана се почувства облекчена, без да знае точно защо. В продължение на десет минути тя се храни безшумно, без всякакъв апетит, макар че само преди малко изпитваше силен глад; гледаше как двете сервитьорки си вършат работата под мъждукащата светлина. От време на време Дезире се обръщаше към нея, хвърляше ѝ съучастнически поглед, а когато донесе шунката, ѝ прошепна:

— Яж бързо, да не видят, че съм ти сложила три парчета!

След малко заядливата, както тя наричаше собственичката, се показва на вратата:

— Свършихте ли, Дезире?

— Ей сега, госпожо. Остава да сервирам десерта и кафето.

— Ема ще ви замести. Оскар има нужда от вас в офиса.

Дезире успя да ѝ подметне, преди да тръгне:

— Напомня ми игуменката. Нали се сещаш? Хайде, пак ще се видим.

Оттатък, където сервираха кафе, през вратата, която собственичката не беше затворила, се чуваха удари на билиардни топки, гласове на картоиграчи, от пурите и лулите се разнасяше дим, издигаше се чак до лампите и миризмата на тютюн се смесваше с тази на бирата и концентрираните напитки.

Жана се изкуши от тази миризма, макар че този път буцата не я душеше. Почти не направи опит да се пребори със себе си. Не би се осмелила да се обърне към бившата си съученичка. Но момичето, което сега ѝ сервираше, беше младо и непознато.

— Бих ли могла да получа чашка коняк?

— Ще ви изпратя келнера.

Тя се обърна към полуоткрехнатата врата и повика:

— Рафаел! Един коняк!

Той донесе бутилката. Беше млад, с руси къдрави коси, все още непохватен в жилетката, която преди него явно е била носена от мъж с корем.

— Момент, младежо! — каза тя, а гласът ѝ беше различен, глух, като че ли сподавен, канеше се да изпие на един дъх чашата си.

След това му я подаде и каза фамилиарно:

— Дайте ми още едно! Човек без едно може, но с едно не може!

Каза това и се изхили вулгарно, от което веднага се засрами, и когато остана самичка на масата и в цялата трапезария, заредена за следващия ден, беше почти готова да се откаже от втората чаша. Твърдо взе това решение и се изправи, но в последния момент се наведе и набързо изля алкохола в гърлото си.

* * *

Удари часът за служба и тя разпозна камбаните на двете енории, както и тези на старческият приют, които биеха по-припряно. Забързано момиче ѝ качи закуската върху поднос, отвсякъде се чуваше трясък на врати, на течаща вода, шум от казанчетата в тоалетните.

Дневната светлина, изпълнила боядисаната в жълто стая, като че ли я обезсърчаваше още повече и тя дълго време се въртя в леглото, после полека се зае със сутрешния си тоалет. Дезире навярно спеше в хотела (по всяка вероятност в малките стаички над гаража), така че можеше да я повика при себе си.

От нея бе научила, че Жулиен е мъртъв, че бил женен, че имал дете. Но не ѝ бе споменала за никой друг. Навярно смяташе, че приятелката ѝ знае. А Жана не знаеше нищо. Та нали до вчера не знаеше все още дали брат ѝ е жив.

Навремето, когато още получаваше писма от близките си, разбра, че брат ѝ се жени за Луиз, дъщерята на доктор Тайфер, която бе по едно и също време с нея в манастира, но в долните класове, ето защо тя бе запазила спомена за едно момиченце с плитки на гърба, мургавичко, ако не се лъже, с чип нос и дързък поглед.

Как ли изглеждаше сега? Сигурно прехвърляше петдесетте, като Робер. По всяка вероятност Робер бе напълнял, още от млади години имаше склонност към пълнеене.

Жана си сложи пудра, после я изтри, сложи отново, но понеже лицето ѝ беше бяло като восък, реши да го освежи с малко руж. Не можеше да разбере защо се получаваше все бледолилаво. Изпробва всички нюанси на червеното, но щом намазваше лицето си, те ставаха бледолилави.

„Приличам на стар палячо!“ — каза си тя.

Безсмислено беше да стои така цял ден и да се окуражава. Беше изминала хиляди километри, за да дойде. И ето я тук. Оставаше само да премине моста, да върви право към портата и да влезе през малката врата. Навремето двете крила на портата бяха боядисани в тъмнозелено, с цвят на бутилка, както казваше баща ѝ, в същия цвят бяха и капациите на прозорците; самата къща бе бяла, по-точно кремава, това ѝ придаваше повече топлина и уют, отколкото снежнобялото на другите къщи. Ще повдигне медното резе, а то ще изкънти в свода на вратата като камбанен звън.

Чу стъпки. Дали бяха женски или мъжки? Глупав въпрос. Беше прислужницата, разбира се, която, ако е научена на добри обноски, ще попита:

— За кого да съобщя?

И ето че бе вече там. Беше направила всичко машинално, на един дъх. Намираше се от другата страна на моста. Резето, което си стоеше все отляво, бе отекало, звънът му се бе понесъл към къщата; на дългата стена на складовете, която нямаше прозорци, тя прочете надписа с черни букви: „Робер Мартино, търговец на вина на едро“. По тротоара както едно време имаше празни бъчви. Само името беше променено. Преди стоеше името на баща ѝ: Луи. Табелата „Лепенето на афиши забранено“ си седеше на мястото.

Отвътре някакъв глас извика:

— Алис, звъни се!

— Чух! Но не мога да сляза!

Ситни забързани крачки. Ключалката се превъртя. Появи се слаба жена в черно, с шапка и ръкавици, с молитвеник в ръка.

— Излизате ли? — попита машинално Жана.

— Не. Връщам се от църква. Какво има?

Жената бе развълнувана, нервна, вероятно разтревожена. Дори не си направи труд да погледне гостенката в лицето.

— Вие ли сте госпожа Мартино, съпругата на Робер?

— Да.

— Веднага ви познах. Бяхме заедно в манастира, макар че сте по-млада от мен.

Унесена в мислите си, жената като че ли не я слушаше.

— Аз съм Жана Лоер.

— Вие?

Поколеба се като човек, който се чуди къде да дене тежък товар.

— Влезте! В какво ли състояние ще заварите къщата! Вчера слугинята ни напусна, без да ни предупреди. Тази сутрин трябваше да дойде друга, но не дойде. Кой знае къде е отишъл Робер. От пет минути го търся навсякъде.

Тя отвори една врата и извика:

— Робер, Робер! Сестра ти Жана е дошла!

После добави, като че ли мислеше за съвсем друго нещо:

— Съпругът ви не е ли с вас?

- Почина преди петнадесет години.
- Така ли? И Жулиен почина, знаете ли?
- Научих за това вчера.
- Значи пристигнахте вчера?
- Вчера вечерта, но беше доста късно, за да ви безпокоя.

Снаха ѝ не прояви повече любопитство. Свали ръкавиците, шапката си, започна да наднича в стаите, които бяха тъй преобразени и мебелирани по нов начин, загубили някогашната си миризма и облик, че Жана не можа да ги познае.

— Питам се къде е отишъл Робер. Оставих го колкото да ида на църква, като го помолих, ако дойде новата прислужница, да я посрещне. Тъй като имах голяма нужда от помощ, обадох се на една служба в Поатие и ми обещаха да изпратят някоя с първия сутрешен влак. Отдавна трябваше да е тук. Робер! Робер!... Прощавайте, че ви посрещам тъй зле... Цялата къща е наопаки и изобщо не знам дали някой ден ще се оправи...

Някаква млада жена, също облечена в черно, се наведе над перилата.

— Кой дойде? — попита тя, без да вижда Жана.

— Сестрата на Робер. Леля ти Жана, която живееше в Южна Америка. Нали така, Жана, в Южна Америка беше? Не си спомням вече. Това беше толкова отдавна... Алис, не си ли виждала Робер? Погледнах в приемната, но там го нямаше...

— Приемната все още в дъното на двора ли се намира?

— Да. Защо? Алис, не си ли го чула да излиза?

— Сигурна съм, че не е излязъл. Иначе щях да чуя вратата. Но като че ли се качи горе. Ех! Пак започва...

От първия етаж се разнасяха проглушителни писъци на бебе, цялото лице на Луиз се сгърчи като при остра невралгична болка.

— Не ми се сърдете, Жана. Сигурно ме смятате за луда. Не отричайте! Нали виждам! Дори и аз самата някога се питам дали съм с всичкия си. Но как искате да се справям сама в тази огромна къща? Прислужничките една подир друга си отиват. Последната дори не благоволи да ни съобщи, че напуска. Вчера, след като обядвахме, чиниите останаха неизмити, масата нераздигната, тогава забелязах, че нея я няма и че нещата ѝ липсват от стаята. А бебето сякаш нарочно реве. След малко и майка му ще хукне да излиза, понеже не можела да

се затваря вкъщи на тия години, и ще ми го тикне в ръцете. Нямам представа къде е дъщеря ми, а за Анри знам, че замина снощи с колата. Ех, само Робер...

Беше готова да се разплаче, да се строполи на първия стол, който ѝ попадне, но ето че пое отново нагоре по стълбите, една такава възбудена и дребничка под покрива на огромната къща, като току викаше:

— Робер! Робер!

Снаха ѝ отвори една врата и заядливо ѝ подхвърли:

— Как искате да приспя малкия, като крещите така?

— Чувате ли, Жана? Аз съм викала! Все аз! Дори не ви предложих да хапнете или да пийнете нещо. Все пак е странно, че Робер не отговаря. Не е излязъл, защото видях шапката му в антрето, а той не би излязъл гологлав. Не е в приемната си, нито в избите. Всъщност в неделя ден той няма какво да прави там. Качете се, Жана. Елате с мен. Можете да се освежите малко в банята.

Дори и стъпалата бяха подменени и сега не скърцаха. Някогашните мрачни лакирани врати сега бяха боядисани в бяло. Стените бяха светли. Навсякъде беше светло. Мракът се беше стопил. Луиз хвърли на неоправеното легло шапката си, която държеше в ръка, и вдигна една мъжка пижама, която се валяше по килима.

— Боя се, че не мога нищо да направя. Има моменти, като днес например, когато всичко е против мен, и това понякога продължава седмици, дори месеци наред. Ех, да знаех само къде е Робер...

Тя тръгна към втория етаж, където навремето се помещаваха детските стаи и таванът, който бе място за игра. Вървеше забързано, отваряше една след друга вратите и всеки път се провикваше:

— Робер!

После затваряше вратата и отново продължаваше нататък:

— Робер!

Стигна до тавана в дъното на коридора, бутна вратата и изпищя:

— Робер!

Веднага след това извика:

— Жана!... Алис!... Помощ!... Бързо!

* * *

Тя стоеше до бялата стена, сгърчена, цялата в черно, присвила рамене, наполовина захапала юмрука си.

Светлината както едно време се процеждаше през широк, скосен прозорец на покрива и желязната пръчка за повдигане на капандурата висеше.

Едно време, за да докосне с пръсти капандурата, Жана трябваше да стъпи на сандъче, после дойде време, когато беше достатъчно само да се повдигне на пръсти. Над капандурата беше забита голяма кука като в месарниците, която едва ли някога бе служила за нещо.

На тази кука Робер бе закачил въже и се бе обесил.

Той беше едър като сестра си, дори по-пълнен от нея. Беше облечен във фин вълнен костюм, но с нови домашни пантофи, които слагаше в неделя сутрин, единият се бе изхлузил. Вместо столче бе използвал празен сандък, който сега стоеше преобърнат, а до него имаше бележка с една-единствена дума, написана със син молив: „Простете“.

Луиз натика още повече юмрука в устата си, лицето ѝ посиня, като че ли щеше да се задуши. А отдолу Алис викаше:

— Какво се е случило? Да се кача ли?

— Донесете прясна вода в голяма чаша — отговори Жана, учудена, че гласът ѝ отеква.

След малко добави:

— И един нож... Или голяма ножица... По-живо!

Детето зарева отново. Луиз гледаше зълва си като подплашено диво животно.

Робер се полюшваше на въжето, по необичайно изкривеното му рамо се плъзна слънчев лъч и освети едно дървено посивяло конче, с отскубната грива, което бе вперило безжизнения си поглед в мъртвеца.

[1] Желана (фр.). — Б.пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

По-късно вероятно щеше да си спомни и най-малките подробности, обноски, жестове, но в никакъв случай хронологичния им ред. Разбира се, отново виждаше как повдига резето на портата под замъгленото слънце в десет часа сутринта — неделното слънце; в този момент тя бе една стара и уморена жена, диреща милост; приличаше на онези безстопанствени кучета, които плахо спират до прага на някоя ферма и добре знаят, че или ще ги набият, или ще получат нещо за ядене. Сега като че ли се чувстваше по-празна и по-безплътна, отколкото преди малко, когато, задъхана, с всичките си килограми, следваше по стълбата дребната си, мургава снаха, която я водеше кой знае къде.

Но защо след това, вместо да даде на Луиз чашата вода, която Алис току-що бе донесла, тя я изля в лицето ѝ? Рефлекс. Изведнъж нещо я бе отвратило в сгърченото лице на Луиз, която драскаше с нокти по гипсовите стени.

А младата снаха, която изглеждаше гола под черната си рокля и това несъмнено бе така, беше все още несресана, неизмита, криеше очите си с лявата ръка, подавайки кухненския нож с дясната; после веднага щом Жана го пое, хукна към стълбите и рече:

— Не мога да стоя при мъртвец. Това не е по силите ми.

— Поне повикайте лекар.

— Доктор Бернар ли?

— Който и да е. Важното е да дойде час по-скоро.

Изглежда, Алис се бе обадила. Трябва да бе слязла на един дъх до партера, защото бебето все още пицеше от първия етаж и виковете му продължаваха още дълго време. След като се обади по телефона от столовата — Жана разбра това по-късно, — Алис не остана да чака в къщата, а излезе на тротоара.

След чашата студена вода по лицето на Луиз се изписа някакво недоверие, жалко и едновременно смешно, но миг след това в очите ѝ проблесна искра на омраза — очи на момиченце, което току-що е

изяло пердах. Тя не излезе веднага. Навярно бе останала известно време, все така прилепена до стената. Едва след като положи на пода тялото на Робер, Жана се обърна, за да каже нещо, но видя, че на тавана нямаше никой друг освен нея и мъртвеца.

Беше съвсем спокойна. Чувстваше главата си изпразнена, неспособна да разсъждава и да взема решения. Вършеше всичко така, сякаш някой отдавна ѝ бе казал какво да направи. В един ъгъл на тавана, зад купчина книги, стоеше старо огледало, в черна позлатена рамка, с олющена, на ръждиви петна амалгама; тя се запъти да го вземе, но видя, че е много по-тежко, отколкото изглеждаше, събори няколко книги, докато го довлече до брат си, и с много усилия успя да го наведе до посинелите устни на Робер.

Но в това време по стълбите се чува стъпки — забързани мъжки стъпки, равномерни и успокояващи. Някакъв глас каза:

— Ще се оправя сам. Идете при бебето.

Едва сега името, което преди малко бяха споменали, нахлу в паметта ѝ и придоби значение. Навремето родителите ѝ дълги години имаха един работник в избите, с пъпчив нос, който се казваше Бернар и кой знае защо, децата го наричаха Бабилас. Беше съвсем дребничък, широкоплещест и много пълен. Винаги носеше прекалено широки панталони, с провиснало дъно, така че краката му изглеждаха още по-къси. Дали пък Бабилас не беше името на някое дресирано прасе, което бяха виждали в цирка?

Той живееше в покрайнините на града, близо до Зеления дъб, и имаше шест или седем деца, които идваха да го вземат от работа.

Като видя лекаря, разбра, че той е едно от тези деца, което е било съвсем малко, когато тя е заминала, и сега името му ѝ беше на езика.

— Предполагам, че е мъртъв, докторе. Мисля, че добре направих, като прерязах въжето. Но не можах да го задържа и главата му се удари в пода. Просто ми се изплъзна от ръцете. Предполагам, че няма значение.

Трябва да беше четиридесет-четиридесет и две годишен, за разлика от баща си бе висок и слаб, но все пак имаше русите коси на Бабилас. Докато поставяше лекарската си чанта на пода, където бе коленичил, тя набра смелост да го попита, макар че той въобще не ѝ бе обърнал внимание и дори не я бе поздравил:

— Вие сте Шарл Бернар, нали?

Изведнъж си спомни името му. Докторът кимна и докато нагласяваше слушалките си, погледът му бегло се плъзна по нея.

— Аз съм неговата сестра, Жана, — обясни тя. — Пристигнах тази сутрин... Или по-точно вчера вечерта с влака, но не исках да ги безпокоя и прекарах нощта в „Аньо д’Ор“.

Изведнъж се сепна при мисълта, че е можела да позвъни на вратата на брат си предната вечер и да го види все още жив. Сети се за полуосветената трапезария на хотела, за Рафаел, който ѝ наливаше да пие, и мисълта за двете чашки коняк я накара да се почувства виновна.

— Нищо не може да се направи — заключи лекарят и се изправи. — Мъртъв е повече от един час.

— Навярно се е качил тук веднага щом снаха ми е отишла на неделната литургия.

Бебето продължаваше да плаче. Лекарят неусетно свъси вежди и погледна към стълбищната площадка.

— Преди малко Луиз бе тук — обясни тя. — За нея това бе страшен удар.

— По-добре да слезем долу. Оставил ли е някаква бележка?

Трупът закриваше почти целия лист хартия, подаваше се само едно крайче; тя успя да го изтегли и единствената дума, написана с едри букви, се видя: „Простете“.

Отначало нищо в поведението на Шарл Бернар не я учуди. Трудно можеше да си даде сметка кое обтяга до болка нервите: това бяха пронизителните викове на бебето, идващи от първия етаж, които отекваха в стените на къщата и се чуваха още по-силно.

Лекарят беше студен и резервиран човек, много въздържан в чувствата си, умееше да се владее. Но независимо от това той все пак беше син на Бернар, който добре познаваше цялото семейство, като дете бе играл в двора на къщата и сигурно се бе крил зад бъчвите в избата. И въпреки това той изобщо не се изненада, че Робер Мартино се бе обесил на тавана. Дори не мигна, като видя кратката бележка на мъртвия. Само лицето му едва помръкна както при среща с нещо фатално.

Дали поне се бе учудил, че Алис е на улицата, а Луиз не е до мъжа си?

Това, че вижда след толкова години Жана, и то при тъй необичайни обстоятелства, видимо също не го беше смутило.

Той повтори:

— Хайде да слезем.

Когато се озоваха на първия етаж, той уверено отвори вратата на стаята, откъдето се разнасяха писъците на детето. Майката лежеше по корем върху разхвърляното легло, заровила лице във възглавниците, затискаше с пръсти ушите си, за да не чува, а бебето, хванало здраво решетката на леглото, ревеше до посиняване:

Без да пита, Жана го взе, притисна го до себе си, писъците лека-полека позатихнаха, детето захлипа, а после започна да въздиша.

— Да не би да е болно, докторе?

— Преди три дни, когато идвах за последен път, не беше. Не виждам причини да е болно.

Учудена, че не чува повече писъците на детето, майката се успокои, понадигна леко глава и надзърна изпод разрошените си коси. После пъргаво скочи и разтърси глава, за да пооправи косата си.

— Извинете ме, докторе. Зная, че съм лоша майка. Достатъчно често ми го повтарят. Но не издържам: не мога да го слушам как плаче. Преди малко, като се качих, ми се искаше да му ударя главата в стената, а това продължава от сутринта, и то при положение, че всичко съм направила и опитала.

Учудена, тя погледна Жана с известно подозрение.

— Като не е в моите ръце, се успокоява. Колко пъти съм ви казвала, но вие все не искате да ми повярвате. Аз не съм нищо за него.

Жана и лекарят се спогледаха, леко смутени, и сякаш между тях се зароди някакво съучастничество.

— Къде е свекърва ви?

— Не зная. Чух я да слиза, да тършува нещо долу, после пак се качи и взе да снове насам-натам, да отваря и затваря врати. Мисля, че се е заключила в стаята си, което означава, че часове наред няма да иска да види никого.

Разбраха се от половин дума, като че ли говореха за познати неща, в които нямаше нищо странно и необикновено.

— Бяхте ли си вкъщи, когато свекър ви се е качил на тавана?

— Бях тук. Детето вече плачеше. Реве, откакто го нахраних, въпреки че изпи сиропа си. Чух стъпки по стълбите, но не обърнах внимание. След това свекърва ми се върна от църква и започна да търси мъжа си навсякъде. После някой позвъни и...

Тя погледна към Жана и се почуди как да я нарече. Явно не искаше да ѝ каже „госпожа“. Но не смееше и да я нарече с малкото ѝ име, а думата леля ѝ беше още чужда.

— ... и тя дойде.

— Трябва да уведоим полицията.

— Но защо, при положение че се е самоубил?

— Такъв е редът. Бих могъл оттук да се обадя на полицейския инспектор и да го изчакам, защото съм сигурен, че ще поиска да ме види.

— Телефонът е в стаята на свекърва ми и свекър ми.

После се поправи:

— Забравих, че свекърва ми се е заключила.

— Ще се обадя от долу. Не се притеснявайте. Зная къде стои телефонът. А в това време бих искал да убедите госпожа Мартино да дойде да поговори с мен.

Той не каза нищо на Жана, която го последва. Тя тръгна след него с успокоеното детенце, задрямало на рамото ѝ, но нито тя, нито докторът виждаха нещо странно в това. Къщата ѝ се струваше непозната, тъй като не само мебелировката и тапетите бяха сменени, но липсвала и някои стени. Шапката стоеше все още на главата ѝ и едва след като влезе в трапезарията, тя я свали с едната си ръка и я остави на масата, без да разбужда детето.

— Ало! Полицейският инспектор ли е? А, вие ли сте, Марсел? Предполагам, че инспекторът не е на работа тази сутрин? Бихте ли ми казали къде мога да го намеря? Обажда се доктор Бернар.

Странно беше, че някогашното хлапе Бернар, което бе запомнила с къси панталонки, прекроени от стари панталони на баща му, сега говореше така спокойно и с авторитет. Сигурно живееше в нова и хубава къща и по всяка вероятност бе женен. Беше почти сигурна, че има деца, че обаждането на Алис го бе заварило, когато се е прибрал както всички други от неделната литургия.

— Благодаря, ще се опитам да се свържа с него.

После той спокойно набра друг номер.

— Госпожа Гратиен? Обажда ви се доктор Бернар. Благодаря. А вие? Научих, че инспекторът е при вас, бих искал да му кажа нещо. Извинете, че ви безпокоя, но е важно. Още веднъж ви благодаря. Ще почакам.

Все още със слушалката на ухото, той, общо взето, за пръв път, откак беше дошъл, се обърна лично към Жана. Интересно защо това толкова я впечатли. Нямаше нищо особено нито в погледа му, нито в гласа му. Не натъртваше думите си, за да подчертае онова, което имаше предвид. Те бяха съвсем обикновени, но тази сутрин добиваха особено значение. Жана имаше чувството, че долавя цялото им съдържание, цялата им тежест, и знаеше, че в отговорите ѝ той навярно ще намери някакъв друг смисъл.

Това, за което той я питаше, можеше да изглежда съвсем обикновено.

— Ще поостанете ли тук?

— И аз още не зная. А тази сутрин пък съвсем не знаех.

— Видяхте ли другите от семейството?

— Не, само снаха си Луиз и нейната снаха. И двете изглеждат много уморени, нали?

Тя се поколеба за миг, после добави:

— И брат ми ли беше така уморен?

Не можа да ѝ отговори, тъй като инспекторът, когото бяха отишли да повикат от дъното на градината, където ловял риба, се обади.

— Ало! Ансен! Безпокои ви Бернар. Добре съм, благодаря. Звъня ви от семейство Мартино. Робер Мартино се е обесил тази сутрин на тавана. Да, да, мъртъв е. Беше вече много късно, когато пристигнах. Не, нищо не можеше да се направи. От тежестта му един вратен прешлен не е издържал. Да, бих предпочел, ако ви е удобно. Започвам доклада си и ви чакам тук.

Жана не повтори въпроса си, понеже ѝ се стори неуместен. Той повече не я заговори. Бебето бе заспало, бузките му бяха зачервени, дишането му все още беше хрипливо.

— Според мен трябва да опитате да склоните снаха си да отвори.

— Страхувате ли се от нещо?

Той и този път не отговори, но не изглеждаше разтревожен, само добави:

— Инспекторът сигурно ще поиска да говори с нея. Това е напълно естествено.

В този миг, изглежда, тишината в кухнята, чиято врата бе отворена, както впрочем и повечето врати в къщата, му направи

впечатление и той попита:

— Прислужницата не е ли тук?

— Доколкото знам, вчера е напуснала, без да предупреди. Тази сутрин очаквах друга, но тя не дойде.

Не последва никакъв коментар. Той бе извадил от чантата си тефтер, бавно разви капачката на писалката си и се приготви да пише в единия край на масата.

— Опитайте се все пак да сложите детето да легне. Може би няма да се събуди. Тежичко е.

За втори път тя бавно се заизкачва по стълбите, без да тропа, държеше едното си рамо по-високо, за да не смуцава бебето, усещаше притиснатото му и запотено телце. Когато стигна до първия етаж, тя не почука на вратата. Алис бе отворила прозореца, който гледаше към реката, беше се надвесила навън, тънката и черна рокля се бе прилепила по бедрата ѝ, пушеше и димът от цигарата пълзеше по косите ѝ.

Жана влезе, внимателно положи детето в креватчето му и в този миг Алис се обърна и рече сърдито:

— Омръзна ли ви? Ако го оставите, ще се събуди и ще се разплаче още повече.

— Шт!

— Както искате. А колкото до свекърва ми, тя изобщо не отговаря. Все пак опитайте се да я вразумите. Може пък вие да успеете.

— Тя плаче ли?

Момичето повдигна рамене — приличаше повече на момиче, отколкото на жена — тялото ѝ беше гъвкаво, но някак си неоформено, разрошените ѝ коси непрекъснато падаха в очите и тя ги отмяташе назад с рязко движение, подобно на тик.

— Ще видите, че Мадлен ще се върне, когато всичко свърши!

Жана не знаеше коя точно е Мадлен, но по всяка вероятност трябва да бе дъщерята на Луиз, за която младата снаха ѝ бе намекнала. Тя бе споменала и за син. Но и двамата ги нямаше.

Жана почука на вратата на спалнята, някогашната стая на баща ѝ и майка ѝ, и за миг си спомни, че тя и братята ѝ бяха родени точно тук.

— Луиз! Аз съм, Жана. Доктор Бернар каза, че непременно трябва да излезеш, защото инспекторът ще дойде и ще поиска да

говори с теб.

Мълчание. После се чу само леко изскърцване откъм леглото.

— Луиз, чуй ме. Трябва да направиш усилие и да надмогнеш себе си.

Не забеляза кога бе започнала да говори на снаха си на „ти“ — просто защото ѝ беше снаха.

— След малко сигурно ще започнат да идват и хора, за да ти изказват съболезнованията си. Пък и децата ще се върнат.

Долови нещо като горчив смях.

— Отвори само за малко, да ти кажа...

Навярно Луиз бе пристъпила на пръсти, тихо като котка, тъй като Жана, залепила ухо на вратата, не чу никакъв шум и се стъписа, когато изведнъж вратата поддаде.

— Какво искаш от мен?

Беше неузнаваема. Косите ѝ бяха разрошени, лицето ѝ като че ли сега бе по-отпуснато, чертите ѝ — по-неправилни, а от разкопчаната ѝ рокля се показваше част от белъто и белите ѝ меки гърди.

Тя погледна Жана с неприязън и злоба, странно свитите ѝ устни изразяваха садистично задоволство; изведнъж ѝ кресна толкова отблизо, че опръска Жана със слюнката си.

— За какво си дошла, а? Кажи де! Хайде, престраши се и ми кажи!

Жана веднага разбра, но не помръдна и не отговори. От самата мисъл за това тя се вцепени, гласът ѝ секна и не можа да реагира. Всичко това ѝ беше познато: очите, които сякаш сами се разкъсват, измъченото лице, трескавите и уморени движения.

— Искаш ли аз самата да ти кажа за какво си дошла? Нали вчера си пристигнала? Горкият ти брат сигурно е знаел това. Навярно си му писала или си му се обадила, че идваш. А може би някой му е казал, че те е видял в града? Хайде, хайде, не се прави на наивна! Разбра ме, нали? Да, да, много добре ме разбра. Навярно знаеш, че го уби именно ти с твоето призрачно появяване.

Понечи да се върне към разхвърляното легло и без да гледа зълва си, затърси някаква дума, която да изрази най-добре това, което чувстваше. Накрая избра една доста пошла и я изсъска през зъби:

— Мърша такава!

Сякаш от това силата ѝ се възвърна, тя отново се опълчи и продължи още по-яростно:

— Хайде, Жана, не се стеснявай! Искай каквото ще искаш! Имаш право. Навярно всичко тук ти принадлежи. Знаеш ли, винаги съм го предчувствала, може би защото съм жена и имам нюх. Знаех си, че един ден ще се върнеш и че ще изглеждаш точно така. Напразно се правеше на мъртва, аз изобщо не вярвах, всъщност някой те бил срещал в една от ония мръсни страни, където си живяла. Хайде, искай си дела от наследството. Кажи си претенциите! Искай! Знаеш, че имаш право на това. Брат ти сигурно не се е осмелил да ти каже, че освен дългове почти нищо не е останало. Но засега леглото си е още мое и никой не може да ме изхвърли оттам. Иди да кажеш това на инспектора. Кажи му каквото искаш. Само се махай оттук, чуваш ли, махай се!

Тя изкрещя последните думи пронижително и така яростно тръшна вратата пред Жана, че я удари по челото и тя машинално се пипна по нараненото място.

Когато се обърна, Алис стоеше зад нея, спокойна, с подигравателен вид, сякаш нищо не бе чула или просто бе свикнала с тези сцени. Запали нова цигара от тази, която допушваше, смачка с крак фаса в лъснатия паркет и каза:

— Ще свикнете! Утре няма нищо да си спомня или ще ви се извини през сълзи и ще ви разкаже неизброимите си нещастия.

— През колко часа храните детето?

— Вие разбирате ли от тия неща? Мислех, че нямате деца. Яде три пъти на ден, второто му хранене е на обед.

— Какво яде?

— Яде от биберон. Млякото му е в хладилника. Там е и зеленчуковото пюре. Смятате ли да се заемете с това?

Жана слезе долу тъкмо когато колата на инспектора спря пред портата и тя отиде да я отвори. Не беше тукашен. Името му не се срещаше из техния край. Трябва да беше горе-долу на годините на доктора. Очевидно я взе за прислужницата, защото на влизане само подхвърли:

— Тук ли е още доктор Бернар?

— Чака ви в трапезарията.

Жана тактично излезе и ги остави сами. И тъй като не знаеше къде да отиде, влезе в кухнята. Сега тя беше модерно обзаведена, като по журнал, сякаш снета от витрина, беличка, с най-нови домакински уреди — нямаше нищо общо с някогашната кухня. Отвори хладилника да огледа съдържанието му, видя приготвените пържоли с доста сланина по тях и след като хвърли поглед към часовника, колебливо започна да върти копчетата на електрическата печка.

Килерът, който гледаше към двора, си беше на мястото, но стените бяха лакирани в бяло, бели бяха и рафтчетата, наредени с плодове и зеленчуци.

Двамата мъже тръгнаха нагоре по стълбите, гласовете им се чуваха все по-слабо, а накрая съвсем заглъхнаха. В мивката имаше изцапани от кафе чаши, мръсни чинии и прибори. Тя се сети, че имаше и по стаите, но просто бе забравила да ги смъкне долу.

Действаше инстинктивно. Без да мисли, без да си задава въпроси. Едва по-късно по лицето ѝ се изписа някаква тъга. Зад вратата висеше синя престилка, тя я откачи, праметна я през врата и я завърза на кръста си. Нямаше смисъл да запретва ръкави. Топлата вода потече почти веднага, стана гореща и Жана, без много да чака, взе праха и гъбата, а от парата прозорците полека започнаха да се запотяват. Тракането на чиниите ѝ беше познато. Тя се стресна, когато малко след това чу някой да кашля до отворената врата.

Беше инспекторът.

— Моля да ме извините. Не знаех коя сте. Позволете ми да изкажа съболезнованията си. Доктор Бернар ми каза, че ще е по-добре да не безпокоим тази сутрин госпожа Мартино, и аз напълно го разбирам. Бъдете така добра да ѝ предадете моите най-искрени чувства и да я уверите, че ще направя всичко, което е по силите ми, за да сведа формалностите до минимум.

— Трупът трябва ли да остане горе?

— Не е нужно, тъй като всичко е ясно. Повече от сигурно е, че няма да се наложи аутопсия. Следователно можете отсега да уведомите погребалното бюро и смятам — той погледна към чиниите, които тя изтриваше (от тях още се вдигаше пара), — че това е първото нещо, което трябва да направите, като се има предвид сезонът.

Докторът стоеше невъзмутимо зад него и сякаш спокойно наблюдаваше всичко, което става наоколо.

— Снаха ви едва ли днес ще има нужда от мен — каза той. — Но ако се наложи, потърсете ме вкъщи, ще бъда там целия ден.

Тя каза само:

— Благодаря.

* * *

Часът беше единадесет и половина, когато представителят от погребалното бюро дойде с двама помощници. За свое успокоение Жана почука на вратата на снаха си, но не последва никакъв отговор. Беше все още по престилка. Ръцете ѝ миришеха на лук.

— Естествено най-добре ще е да го сложим в синята стая — каза тя, след като огледа стаята от първия етаж.

Но Алис, която вървеше след нея, измърмори раздражено:

— Но това е стаята на Мад.

— А съседната стая?

— Тя е на Анри.

— Е, какво пък, ще се наложи единият да спи на втория етаж. Не можем да оставим трупа горе.

— Разберете се с тях. Колкото до мен, тази нощ няма да спя вкъщи.

Жана не ѝ отвърна. Гробарите свалиха трупа в стаята и се затвориха с него.

От другата страна на моста, над улицата, беше опънат голям лозунг; през отворените прозорци удивително ясно се виждаха групички хора, скупчени по тротоарите; кафенето пред „Аньо д’Ор“ беше претъпкано; за миг къдравите коси на Рафаел проблеснаха на слънчевата светлина. Имаше колоездачно състезание и се очакваха първите финалисти, които вече се бяха появили на върха на хълма.

— Къде е отишла Мадлен? — попита Жана.

— Да не мислите, че ми казва нещо.

— А кога замина?

— Тази сутрин, малко преди бебето да се събуди. Трябва да беше шест часът.

— Сама ли замина?

— Не, разбира се. Дойдоха да я вземат с кола. Чух, като ѝ свирнаха откъм реката. Малко след това тя слезе.

— Кой беше?

— Приятели.

— Какви приятели?

— Във всеки случай момчета. Ще я попитате, като се върне. Знам само, че тръгна по шорти, защото всичките ѝ рокли са в гардероба.

— Дали ще се върне рано?

— По-скоро рано сутринта. Обзалагам се, че е отишла да се къпе в Роаян.

— А брат ѝ?

— Нали чухте какво каза майка му. Анри пак е задигнал колата. Чудя се как е открил ключа, защото баща му го беше скрил.

— Колко е годишен?

— Анри ли? Деветнадесет.

— А Мадлен?

— Леля сте им, а не знаете. Ах, да, вярно, че...

Тя демонстративно прехапа устни, така че да се забележи.

— Вярно е, че какво?

— Нищо. Това не ме засяга. Доколкото разбирам, дошли сте да живеете тук, в къщата.

Тя се взря в синята престилка на леля си и добави, без да изчаква отговора ѝ — толкова той ѝ изглеждаше неоспорим факт:

— Аз пък, ако искате да знаете, миналата седмица навърших двадесет години и съм живяла всичко на всичко само пет месеца със съпруга си. Сигурно разбирате какво означава това?

— Изглежда, бебето се пробужда.

— По дяволите! Пак това бебе. Идете вие, и без това се справяте по-добре от мен.

— Ще слеза долу да му приготвя ядене, а дотогава ти ще седиш при него. Разбра ли?

Жана никога не се бе чувствала така спокойна. Племенницата ѝ не посмя да възрази, но направи гримаса зад гърба ѝ и преди да се отправи към стаята, където бебето се бе раздвижило, запали нова цигара.

Когато Жана отвори фурната, кухнята сякаш се изпълни с музика. Бълбукането на соса, с който тя заливаше печеното, беше тъй обичайно за къщата, както песента на щурците нощем в полето. Капаците на тенджерите потропваха, вдигаше се пара.

— Точно така! Хайде, продължавай да крещиш, непоносимо човече! Щом майка ти дойде, и започваш да ревеш. Ако не млъкнеш, ще те дам на леля ти Жана...

Жана не се усмихна, нито се намръщи, само избърса с крайчето на престилката челото си, по което се стичаха капчици пот.

Агентът от погребалното бюро се появи с тефтер в ръка.

— Не искам да ви притеснявам, тъй като отлично разбирам положението, но трябва да се направи списък...

Тя не можа да разбере.

— Ще трябва да се разпратят много известия, тъй като господин Мартино беше познат и дълбокоуважаван в целия ни край. Колкото до клиентите му, ще гледам да се споразумея със счетоводителя.

— Ще кажа това на снаха си.

— Гледайте да не забави много нещата. А за религиозната церемония...

— Брат ми ходеше ли на църква?

— Струва ми се, че не. Не. Но съм убеден, че носеше у себе си християнската вяра.

Беше съвсем млад човек, който правеше всичко възможно, за да изглежда сериозен.

— Убеден съм, че госпожа Мартино ще иска опело.

— Мислех, че е невъзможно, че при самоубийства църквата не допуска...

— Простете, но аз съм запознат с въпроса. По принцип сте права. Има и по-важни неща и аз съм убеден, че те ще бъдат взети предвид. Но нали е възможно един човек да посегне на собствения си живот в миг на умопомрачение. Дори и в противен случай, при положение че смъртта не е последвала веднага деянието, и няколко секунди са достатъчни за пълно и цялостно разкаяние. Извинете ме за тия технически подробности. С ваше позволение ще поговоря неофициално за това със свещеника и ще ви кажа какво е неговото мнение.

— Благодаря ви.

Тя забрави да го изпрати. Двамата гробари чакаха отвън до портата. Отдавна бе загубила навика да затваря портата, но както едно време бутна резето.

Щом влезе в къщата, тя усети някаква тежест в кръста, някаква отпадналост, постоя известно време в средата на кухнята, без да знае какво да направи. Близко до нея на една етажерка бяха наредени подправките и бутилките, които използваха за приготвяне на някои ястия. На етикета на една от бутилките с позлатени букви беше написано „Мадейра“. Жана понечи да посегне към нея, но се възпря навреме. Това ѝ напомни бюфета на гара Поатие и русите коси на Рафаел. После в паметта ѝ изплува дребният силует на Дезире под мъждукащата светлина на трапезарията; сякаш отново чу монотонния ѝ глас, с който тя изреждаше всичко онова, което се бе случило.

„Имах три деца, но загубих две...“

Стаята, леглото, в което бе останала да лежи колкото се може по-дълго, собствената си старческа миризма, която трябваше да вдишва, шумът от хотела, достигащ до нея, колите, блъскането на врати, кранчетата в тоалетните, жените, които сновяха насам-натам, децата, които хокаха.

За първи път от дълго време насам усещаше болка в гърба си. Вярно, че бе отвикнала да изкачва стълби, че бе пътувала много часове във влака, че корабът им бе настигнат от буря и че от това се бе почувствала зле, че бяха шест жени в третокласната каюта. Не се бе застояла в Париж. Бе вървяла право пред себе си, без да знае точно защо, без да знае дори какво иска и какво очаква. Имаше съвсем ясното чувство, че ако спре, нямаше да има сили да продължи.

Господи, колко бе уморена! И както обикновено в такива случаи краката ѝ бяха отекли. Улисана, тази сутрин тя не забеляза, че краката я болят, и през цялото време бе седяла с новите си обувки, купени специално за идването ѝ.

Бебето плачеше. Това я върна към действителността. А на първия етаж двадесетгодишната Алис, надвесена над перилата, намръщено ѝ подхвърли:

— Нали чухте да му качите яденето?

Жана отново неволно избърса челото си с престилката, поусмихна се и като взе от бюфета една купа, каза:

— Ей сега ще стане. Идвам...

ТРЕТА ГЛАВА

Около два часа навън започна да се смрачава, на три-четири пъти вятърът рязко наду завесите, треснаха се врати, след това въздухът замря, стана задушно и мина доста време, докато се чу първият гръм.

Но Жана забеляза това доста по-късно — пристъпите на вятъра нахлуха в момента, в който Алис тръшна вратата зад себе си и заглуши другите шумове. Младата жена не бе отворила повече дума за ужаса си от това да спи в къща, в която има мъртвец, и по всяка вероятност всичките ѝ приказки бяха изречени под влияние на сутрешните вълнения.

Седнала на ръба на все още неоправеното легло, върху което бе метнала само покривката, скръстила крак връз крак, с разпилени по лицето коси, тя отнесено гледаше как Жана храни малкия, но накрая като че ли се опомни.

Жана рече:

— Всъщност той ми е племенник, а аз още не зная как се казва.

Алис обясни:

— Отначало мислехме да го кръстим Жулиен, на баща му; но после се уплаших да го кръщавам на човек, загинал от насилствена смърт. Малко съм суеверна и не посмях. Тогава свекърва ми настоя да го наречем Робер, на мъжа ѝ. Всички му казват Боб. На мен не ми харесва, но и аз започнах като тях. Така и не можах да разбера защо е толкова зле настроен към мен. А иначе не е много лошо дете. Може би не ме обича. Сигурна съм, че ако опитам сега да му дам останалата храна, ще започне да пищи.

— Вероятно защото сте нервна.

— Мислите ли, че усеща това?

— Убедена съм.

Детето се нахрани и веднага заспа.

— А сега елате да хапнете нещо, Алис.

Жана не се надяваше да успее, но все пак отиде до стаята на снаха си и през все още заключената врата започна да ѝ говори:

— Луиз, обедът е готов. Слез когато пожелаеш. Ако искаш, мога да ти кача нещо...

Долу в трапезарията, където Жана бе подредила масата за трима, сега седяха само двете и Алис се изненада, че всичко бе безупречно приготвено. След като се нахрани, тя не отвори дума да помогне при раздигането на масата или измиването на чиниите. Давайки си вид, че се разхожда безделно, тя прекоси двора и се вмъкна за малко в приемната — едва по-късно леля й разбра, че бе отишла да се обади незабелязано по телефона.

След това тя отново се качи в стаята си сякаш без определена цел. Бебето все още спеше. Листата по дърветата леко потрепваха. Малко след това някаква кола пред къщата изсвири късо три пъти. И докато разбере какво става, външната врата се отвори, после хлопна и Жана чу шума на отдалечаващ се автомобил.

Спокойно довърши работата си. Духаше вятър, затова тя обиколи къщата да затвори прозорците, а после влезе в синята стая, където временно бяха сложили брат й, докато подготвят специална стая за случая.

Хората от погребалното бюро се бяха погрижили за всичко. Слаба жълтеникава светлина се процеждаше през спуснатите щори, въздухът бе приел оня величествен покой на стая, в която има мъртвец. Главата на Робер бе обвита с бяла превръзка, която придържаше челюстите, сега лицето му бе загубило онова ужасно присмехулно изражение, което имаше след обесването. Бяха му сложили бяла, леко колосана риза и това блестящо бяло изпъкваше на фона на восъчната плът на мъртвеца и на все още незапалените свещи.

Жана не се страхуваше от мъртъвци. Придърпа стол до смъртния одър на брат си, седна, сякаш се готвеше да приказва с него, свила ръце на скута, привела леко глава, и устните й на няколко пъти се раздвижваха, сякаш наистина му говореше.

Бедният дебеланко! Той наистина бе станал много по-дебел и отпуснат, отколкото тя предполагаше. В училище съучениците му го наричаха Гумената топка; той уж не гледеше сериозно, но всъщност се засягаше и тя го бе виждала да плаче скришом. Навремето той имаше неестествено розови страни, наивен поглед, гладка и нежна кожа.

Беше най-малкият в семейството и не му обръщаха много внимание. Двамата му братя Морис и Гастон бяха убити още в първия

месец на войната през 1914 година в разстояние на няколко дни.

По това време Робер беше в колежа, на всяка цена искаше да го вземат в армията, но трябваше да изтърпи огорчение, което го засегна повече, отколкото си даваше вид, когато две години по-късно след прегледа пред военната комисия бе освободен от служба.

— Дори не можаха да ми обяснят защо — възмущаваше се той, а баща му повдигаше рамене.

Ох, бедният ми дебеланко! Как трепереше и пелтечеше пред баща им; а с момичетата беше срамежлив. Робер бе станал на двадесет години, без да близне капка алкохол, навярно понеже бащата пиеше много, и бе запалил първата си цигара, за да подражава на другите, едва в университета, където бе изкарал две години.

Жана се мъчеше да си представи при какви обстоятелства той се бе запознал с Луиз и най-вече как ли се бе влюбил в нея и как ѝ го бе казал. По това време тя вече бе заминала и много рядко пишеше на близките си; само научи за тяхната сватба, после за първото им дете, Жулиен, който по-късно бе загинал при автомобилна катастрофа.

Наоколо къщата беше пуста и глуха. Там нейде, заключена в стаята си, Луиз навярно бе потънала в тежък сън.

Жана стана, тъй като бебето се бе размърдало в креватчето си.

— Хайде, миличко! Знам, че ще си добричък със старата си леля Жана!

Боб като че ли разбираше. Той я гледаше сериозно, без изобщо да се бои от нея, без да се учудва, че тя стои над него. Не плака, когато го взе на ръце, и докато му сменяше пелените, той се оглеждаше наоколо, сякаш успокоен, поглеждаше я пак, сбръчкваше веждички, преди да ѝ се усмихне.

— Ето, къщата е спокойна. След малко леля Жана ще ти даде да хапнеш и ще те сложи да спиш.

Едва когато излезе от спалнята и мина през стаята, където щорите не бяха спуснати, тя забеляза надвисналото пепеливо небе и неестествения здрач по улиците, където светлите костюми и белите къщи бяха придобили тебеширен оловносин цвят.

В четири часа светкавиците започнаха да разцепват най-черните облаци, надвиснали сякаш над гората, но все още не се чуваше никакъв гръм, не валеше; въздухът беше все така замрял, лепкав.

— Все пак леля Жана ще трябва да намери време да отскочи до хотела, за да си вземе куфара!

За малко щеше да хукне към моста с бебето в ръце, но някакво неясно чувство я караше да не излиза от къщи и понеже не можеше да се преоблече, тя остана с дрехите, които лепнеха по тялото ѝ, с обувките, които ѝ убиваха и които от време на време изуваше, когато сядаше.

В четири и половина телефонът звънна, тя се поколеба дали да вдигне слушалката, почуди се дали снаха ѝ няма да отговори от стаята си. Телефонът продължаваше настойчиво да звъни, вдигна се шум, Боб се размърда. Тогава тя грабна детето в ръце, отиде в трапезарията и взе слушалката.

— Ало! Алис, ти ли си? Обажда се Анри. Татко вкъщи ли е?

Нямаше намерение да му казва истината, но той не ѝ даде възможност. Обсипваше я с въпроси, които достигаха до нея наред с някакви странни шумове, като че ли от машини.

— В какво настроение е? Майка с него ли е? За мен това е много важно. Къде е той? Какво прави? Какво каза, като видя, че колата я няма?

— Алис излезе — успя да каже тя.

Последва мълчание от другия край на телефона, момчето като че ли се посмути.

— Кой се обажда? — попита недоверчиво той.

— Леля Жана, сестрата на баща ти.

— Тази от Южна Америка ли? Вкъщи ли сте? Мога ли да говоря с татко?

— Сега е невъзможно.

— Трябва веднага да говоря с него. Страшно важно е! Излязъл ли е?

— Не.

— Какво тогава? Защо не искате да го извикате?

Гласът му ставаше все по-нетърпелив и по-агресивен.

— Защото не може да те чуе.

— Болен ли е? Да не е, защото излязох с колата?

— Не.

Колебание.

— Майка ми ли е забъркала пак нещо?

— Баща ти е мъртъв, Анри.

Отново мълчание, този път по-продължително, по-вълнуващо, след това със сподавен глас момчето каза на някой близо до него:

— Баща ми е мъртъв.

— На телефона ли си? Чуваш ли ме?

— Да. Къде е майка?

— Майка ти си легна.

Той измърмори през зъби:

— Разбирам.

— Къде си сега? Защо търсеше баща си?

Тя усети, че той плаче може би не толкова от мъка, колкото от това, че беше в безизходица, че усещаше как всичко около него се сгромолясва.

— Далеч съм. Просто не зная какво да направя. Но както и да е, не мога да се прибера вкъщи.

— Къде се намираш?

— В едно малко селце в Калвадос, на повече от триста километра от къщи. Колата се развали, доста сериозна повреда в скоростната кутия. Монтьорите от гаража работят по нея вече повече от половин час. Дълго време не можех да се свържа с вас. Нещо в линията не е в ред. Няма да ме пуснат да тръгна, ако не платя за поправката, а аз нямам повече пари в себе си. Искях татко да каже на монтьора...

— Я го извикай на телефона.

Когато тя обясни, че всичко ще бъде платено, чу отново гласа на момчето:

— Благодаря, лельо.

— Сам ли си?

Той се поколеба.

— Не.

— С приятели?

— С един приятел и две момичета. По-добре да ви го кажа, тъй като и без това ще разберете.

— Обещай ми, че ще караш много внимателно!

— Добре.

— Ще те чакам цяла нощ. Не бързай.

— Благодаря.

И двамата замълчаха отново и тъй като не знаеха какво да си кажат повече, затвориха телефона.

— Май отново ще трябва да те преобличам, мъничък мой пикльо!

Стълбището ѝ се видя още по-стръмно и трудно за изкачване, отколкото преди. Когато слезе, тя остави бебето на пода в кухнята, докато му приготви ядене, а то залази кротичко край нея, като се забавляваше с крачетата си. Нахрани го, преоблече го, сложи го в леглото преди бурята и първите гръмотевици я свариха в кухнята с парче сирене в уста. Трябваше да запали лампата. Не бе светнала в другите стаи, така че останалата част от къщата тънеше в мрак.

Изведнъж заваля като из ведро, дъждът затрополи по ламаринения покрив на приемната, по плочките на двора, станали черни и лъскави, по перваза на прозорците, изпълни улуците, по които се чуваше как водата бълбука. Святкаше непрекъснато и на моменти гръмотевиците ставаха тъй силни, сякаш щяха да продънят небето.

Изглежда, че от силния трясък тя не чуваше нищо наоколо, затова подскочи, когато видя снаха си, застанала на прага на вратата, бледа, с дълбоки сенки под блесналите от треска очи. Беше слязла пипнешком в тъмното; в страха си от гръмотевиците не бе посмяла да запали лампите.

Луиз не знаеше какво да каже, къде да застане. Като че ли не беше у дома си, чувстваше се като натрапница. Бе махнала сутрешната си черна рокля а вместо нея бе облякла тъмновиолетов халат, който загръщаше около себе си, сякаш ѝ беше студено.

Жана се позасрами, че я свари там седнала да яде, затова веднага стана, сякаш бе направила нещо нередно.

— Стой си — каза Луиз, като придърпа към себе си един лакиран стол и приседна на крайчеца.

— Анри се обади.

— Зная.

— Чу ли разговора?

— Да.

— Не знаех какво да правя. Предпочетох да му кажа всичко.

— Правилно. Нека знае отсега.

— Искаш ли да хапнеш нещо?

— Не съм гладна.

— Нищо не си яла от сутринта.

— Не съм гладна.

При един по-силен гръмотевичен трясък тя подскоча, устните ѝ затрепераха, сякаш шепнеше молитва.

— Жана!

— Кажу.

— Страх ме е!

— От какво?

— От бурята! От смъртта! Алис излезе ли?

— Да.

— Знаех си, че ще се измъкне, че ще я е страх да спи вкъщи, че ще остави бебето. Страх ме е, Жана!

— Няма от какво да се страхуваш.

— Чуй! Точно над нас е.

И наистина, в някоя от съседните градини се чу как едно дърво се разцепи. С изопнати до крайност нерви, Луиз не издържа, скочи от стола и нервно започна да обикаля из стаята.

Погледна с крайчето на окото си Жана, която стоеше спокойна, и каза:

— Мразиш ме, нали?

— Разбира се, че не, Луиз.

— Тогава ме съжеляваш. Това е едно и също.

— Няма за какво да те съжелявам.

— Казваш така, но мислиш обратното. Много добре знаеш, че мислиш точно обратното! Жана, страхувам се! Защо Робер направи това? Не ми казвай, че аз съм виновна. Това не е вярно! Заклевам ти се, че не е вярно. Повярвай ми, Жана! Някой трябва да ми повярва. Тази сутрин бях полудяла. Вече не си спомням какво ти наговорих, но сигурно е било ужасно. Искан да ти причиня болка. Имах нужда да ти причиня болка. Защото бях много нещастна. Не ми ли вярваш?

— Вярвам ти.

— Сигурна ли си, че всички прозорци са добре затворени?

— Прегледах цялата къща.

— Качи ли се и на втория етаж?

— Да.

— А той?

— Направено е всичко необходимо. Сложихме го в синята стая.

— Зная. Чух.

— Не искаш ли да се качиш с мен да го видиш?

Тя изкрещя:

— Само това не! Не мога. Не разбираш ли, че това не е по силите ми. Страх ме е! Страх ме е! Пак ти повтарям, че ме е страх, че умирам от страх, а ти не искаш и да ме чуеш.

— Я по-добре седни.

— Не ме сдържа на едно място. Цялото тяло ме боли. Главата ми...

— Ще ти направя кафе.

— Много мило от твоя страна.

И докато Жана слагаше вода на огъня, тя замислено промълви:

— Защо правиш всичко това? Защо дойде именно днес? Като че ли си знаела какво става вкъщи и си искала...

Изражението ѝ се промени, чертите на лицето се изопнаха; очите ѝ отново гледаха изпитателно както когато беше малка.

— Наистина ли не знаеше нищо?

— Не. Дойдох, защото...

Но снаха ѝ не я чуваше, продължаваше да ѝ задава въпроси и Жана не можеше да довършва изреченията си.

— Никой ли не ти писа?

— Не.

— Брат ти никога ли не се е оплаквал от мен?

— Повече от двадесет години нямах известия от него. Той дори не знаеше къде съм!

Странно! Дори гласът на Луиз се променяше заедно с бурята. Когато святкаше и гърмеше силно, тя се усмиряваше, ставаше умоляваща, жалка, но щом като бурята притихнеше, тя се обнадеждаваше, че всичко това ще свърши, окопитваше се, ставаше отново мрачна и хаплива. Протягаше глава напред и гледаше изотдолу.

— Признай си, че знаеше за смъртта на баща си!

— Случайно прочетох съобщението в един френски вестник.

— В Южна Америка ли?

Тя почувствува, че това бе клопка, но доста несполучлива.

— Не. В Кайро.

— Значи е вярно, че си живяла в Кайро?

— Защо?

— Така.

Не каза ли тя тази сутрин, че някой бил срещнал Жана? Тя знаеше много повече, отколкото си даваше вид.

— От обявлението на нотариуса ли разбра?

Там Жана четеше само френски вестници, когато случайно ѝ попадаха, и рядко ги изчиташе от край до край. Така един ден погледът ѝ се спря на едно съобщение от рубриката за частни обявления:

„Метр Бижоа, нотариус в Пон Сен Жан, издирва във връзка с крупно наследство Жана-Мари-Ортанс Мартино, родена в Пон Сен Жан на 5 юни 1894 година. Пишете спешно или уведомете консулските служби.“

— Защо не се обади, че си жива?

Жана се поколеба и уморено промълви:

— И аз самата не зная.

— Нали разбра, че става дума за баща ти?

— Да. Нямахме друго наследство. Но беше много късно да дойда на погребението. Бяха минали вече два месеца.

— Нямахме ли нужда от пари?

— Нека да не говорим за това.

— Извини ме за всичко, което ти наговорих тази сутрин. Знаех, че не е вярно, че не си се върнала заради това.

— Благодаря. Две бучки захар ли искаш?

— Само една. Но без мляко.

— Няма ли да хапнеш един сандвич? Има и студено печено.

— Не съм гладна. Жана, пак започва!

И когато Жана се отправи към вратата, за да чуе дали бебето плаче:

— Остани при мен. Не ме оставяй сама. Много ли те наскърбих?

— Не.

— Какво ти каза за мен доктор Бернар?

— Изобщо не е говорил за теб.

— Не поиска ли да ме види?

— Посъветва ни да не те безпокоим.

— А Алис?

Тя бавно и неясно следваше мисълта ѝ. Губеше нишката заради гръмотевиците и светкавиците, но тутакси се съвземаше и търпеливо продължаваше да разпитва.

— Какво ти разправи Алис?

— Че е много нервна, за да гледа деца, че синът ѝ не я обичал.

— А за мен? Сигурна съм, че ти е говорила за мен.

Жана много добре знаеше какво я измъчва и какво ѝ се искаше да разбере! Но как да ѝ обясни, че самичка бе разбрала, че самата тя почти не се учуди на себе си предната вечер на гара Поатие, а после и в зле осветената трапезария, където бе изслушала всичките приказки на Дезире...

Изведнъж снаха ѝ съвсем категорично каза:

— Жана, аз съм една лоша жена!

В този момент навярно тя донякъде бе откровена.

— Не е така. Няма идеални хора.

— А аз искам да съм само добра. През целия си живот се стараех да съм добра. Все не ми вярват. Всички ме мразят. Дори Робер вече години наред ме гледа по по-особен начин и усещах, че бе загубил надежда. Като че между нас имаше някаква стена, или по-скоро стъкло. Когато по един или друг повод плачех в моменти на отчаяние, баща му обикновено повдигаше рамене, показваше ми вратата и най-хладнокръвно казваше: „Отивай да се цупиш в стаята си!“

Смяташе, че го правя нарочно, че се преструвам, а аз никога не съм се преструвала в живота си.

Чу се отново гръм и тя се вкопчи за ръката на зълва си и задъхано, като я умоляваше, каза:

— Жана, не си тръгвай! Не бива да ме мразиш и да мислиш, че в мен има само лошо. Когато дойдох в този дом, бях съвсем млада, съвсем чиста, изпълнена с доброта. Искаше ми се всеки да е щастлив. Бях убедена, че мога да направя всекиго щастлив. И знаеш ли как ме нарече баща ти веднага: „Малката Тайфер!“ А ти много добре знаеш как говореше той, как всяка негова дума тежеше! Дори Баба, тогавашната прислужница, ме презираше и щом поисквах да правя нещо, тя ми го грабваше от ръцете.

— Да не говорим за това!

— Като че ли не бях способна за нищо! Сякаш не си бях в къщата, а при чужди хора... Чуй, Жана! Пак идва. Бурята се вие над града. Старият Бернар казваше, че е заради реката... Та за какво говорех? Забравих докъде бях стигнала. Май те отегчавам...

— Пий си кафето.

— Добре... Много е горещо... Дори децата... Ще видиш как се държат с мен... А Алис има една-единствена мисъл, едно желание: да напусне къщата колкото се може по-скоро. Готова е да изостави дори детето. Чудя се дали ще се върне след погребението. Ти как смяташ, ще се върне ли?

— Сигурна съм в това.

— А аз не. Шест седмици след раждането на сина й една вечер я сварих да...

Проблесна такава силна светкавица, че огря цялата къща, и този път наистина си помислиха, че пада над тях; Луиз се строполи на колене и с две ръце се вкопчи в роклята на зълва си.

— Всички ще умрем, ще видиш...

Изправена, Жана само разсеяно галеше косите й.

— Мисля, че Боб се обажда — каза след малко тя.

— Той не се страхува. Това чувство му е непознато. Още е много малък. Господи, прости ме!

— Шт!

— Какво има?

И тъй като Жана направи няколко крачки, Луиз се завлачи подир нея на колене.

— Нищо. Някакъв капак се удря в прозореца. Мислех, че е детето.

Жана отлично разбираше, че снаха й ревнува заради вниманието, което тя отделяше на детето, и че всеки момент това можеше да я разяри.

— Изправи се и си изпий кафето. Ако е речено да ни удари гръм...

— Моля те, мълчи!

— Добре, но се успокой! Анри ще се върне след малко. Навярно и дъщеря ти ще се прибере тази вечер и ще трябва да й кажеш какво се е случило.

— И на мен не ми обръщат внимание, както и на баща си. Или по-точно случваше им се от време на време да видят баща си, страхуваха се да му причиняват болка, докато с мен...

— Поддаваш се на мрачни мисли, Луиз.

— Какво искаш да кажеш?

— Нищо. Туй, което казвам. Изтезаваш се, вместо да приемеш нещата такива, каквито са.

— Сигурна ли си, че не намекна за нещо друго? Признай, че Алис ти е говорила.

— Нищо подобно. Нито доктор Бернар. Изобщо никой. Усетих само дъха ти тази сутрин, когато ми отвори вратата на стаята, и разбрах.

— Отвращавам ли те?

— Не.

— Защо?

— Защото знам как стоят нещата.

— Според теб виновна ли съм?

— Не.

— Не ти ли изглеждам подла?

— Ти си само слаба.

— Всичко опитах. Понякога дни наред, седмица, дори две гледам да не се докосна до алкохол. В такива моменти се старая да няма въщи нито капка и избягвам да ходя в избата. Не мога повече, Жана. Изчерпана съм. За нищо не ме бива вече. Не ставам за нищо. Никому не съм нужна. Аз трябваше да умра...

— Не говори за това.

— Напротив, трябва да говоря, защото от тази сутрин ме яде една мисъл. Не мигнах нито за минута. Чувах всички шумове. Следях всяка твоя крачка. И през цялото време мислех само за едно нещо, задавах си един и същи въпрос. Отговори ми честно. От дълги години ти не го беше виждала, но все пак ти е брат.

Кажи ми, аз ли съм виновна? Заради мен ли направи това?

Разбираш ли, по-добре е да ми кажеш. Ако трябва да продължавам да живея с това съмнение, ще бъде ужасно. Имам нужда някой да ми прости...

— Напълно ти прощавам.

— Прощаваш ли ми?

— Няма какво да ти прощавам.

— Тогава ще ми простиш ли от името на брат си?

— Убедена съм, че той никога не те е обвинявал. Фактът, че именно той, преди да умре, ти е поискал прошка, потвърждава това.

Замислена, тя прошепна:

— Да, наистина.

Но тя продължаваше да се бори със своите ту черни, ту сиви мисли и като че ли трескаво търсеше някакъв изход. От време на време проблясваше светлинка на надежда, но миг след това я обземаше още по-голямо отчаяние.

— А Робер беше добър. Аз не съм. Опитвах се. Но не стана. Никога няма да успея. Жана, само не ме изоставяй! Не искам да остана сама в тази къща. Страхувам се. Страхувам се как ще ме погледнат синът ми и дъщеря ми, когато се върнат. Не видя ли, че тази сутрин Алис не ми каза нито една утешителна дума. Никой никога не е изпитвал състрадание към мен.

Само Робер! Но и той се умори. Ето какво се получи. Той се надяваше. После разбра, че е безполезно, че нищо не може да направи, и се затвори в себе си. С всяка изминала година се затваряше все повече и повече. Понякога му се случваше да се засмее, да се пошегува, но само пред външни хора или когато оставаше сам с децата. Все още му се случваше, когато се обличаше, от време на време да си затананика, като че ли от разсеяност, но влезех ли в стаята, той отново ставаше мрачен.

— Сигурна съм, че си въобразяваш.

— Съвсем точно мога да кажа кога започна всичко това. Преди десет години, почти веднага след смъртта на баща му. Децата бяха малки, работите вървяха отлично. Печелехме много пари и точно тогава, радостни, решихме да преустроим къщата.

— Жана! Мостът!...

Но гърмът не беше паднал върху моста, а отсреща. Дъждът продължаваше да плющи. И двете стояха в бялата кухня, обляна в светлина, а останалата част на къщата тънеше в мрак и на нито една от тях не ѝ мина през ум да се преместят в друга стая.

— Ако ще спя тук, трябва да се обадя в „Аньо д’Ор“, за да предупредя.

— Моля те, недей да се обаждаш, докато не премине бурята. Много е опасно.

— Ще отскоча дотам, когато всичко свърши, и ще си донеса куфара.

Тя откачи престилката, която бе станала вече нейна, и я препаса на кръста си.

— Какво ще правиш?

— Ще приготвя вечерята.

— За кого?

— За теб, за мен и за децата, когато се върнат.

— Ами ако се приберат през нощта?

Тя не ѝ отговори, а се залови за работа. Луиз стоеше права, подпряна до мивката, и като гледаше как зълва ѝ снове напред-назад, се чувстваше някак си ненужна.

— Просто не зная как го правиш.

— Какво как правя?

За какво да обяснява? Жана също бе разбрала. Но изглежда, ѝ беше трудно да отговори. Или пък трябваше да обяснява надълго и широко.

— Искаш ли още една чаша кафе?

— Да, благодаря. Много си мила.

— Само едно нещо не можах да намеря в къщата. Кофата за боклук. Преди тя стоеше на двора, вляво от вратата.

Луиз направи две крачки, издърпа едно лакирано чекмедже, откъдето се показва модерен уред.

— С какво да ти помогна? — попита тя неубедително.

— С нищо. Стой си. Бурята преминава.

— Мислиш ли?

— Все ще свърши. Обещах на служителя от погребалното бюро да му се обадя тази вечер във връзка с известията. Иска колкото се може по-бързо списъка на хората. За изпращането на некролози до клиентите щял да се разбере утре сутринта със счетоводителя. Надява се да получи разрешение от архиепископа за опело.

Луиз не можа да разбере веднага за какво става дума.

В такива моменти, както и в случаите, когато я обземаше подозрение, зениците ѝ се свиваха като на котка и се превръщаха в малки лъскави точки.

— О, да! Бях забравила за това.

Спокойствието неусетно се възвръщаше, навън леко пръскаше, тишината на нощта застилаше кухнята и цялата къща.

От време на време Жана отиваше до откритата врата, за да чуе дали горе бебето не плаче.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

До срядата, деня на погребението, кризата на Луиз не се повтори. Взела твърдо решение, тя като че ли се бранеше от самата себе си и Жана забеляза, че дори бе скрила всички бутилки, включително и тази с етикета „Мадейра“.

В неделя вечерта, след бурята, децата се върнаха почти едно след друго, но майка им имаше толкова блуждаещ вид, че изобщо не реагира, и застанала в едно ъгълче, безмълвно наблюдаваше какво става наоколо.

Най-напред се прибра Анри. Имаше в себе си ключ и към десет часа влетя като вихрушка в къщата, оставил колата вън, под огряното от луната небе. Това, че светеше само в кухнята, където двете жени седяха сами, отначало го пообърка. Не носеше шапка. Имаше гъсти руси коси, светли очи като баща си, но беше доста по-нисичък, широкоплещест, но строен.

На прага на къщата ярката светлина блесна в очите му, това го раздразни и навярно съвсем неволно смръщи вежди от това, че не заварва обичайната атмосфера на дома, че вижда майка си, седнала в един ъгъл на масата — там, където обикновено седяше прислужницата, — а до нея една дебела жена с бледо лице, която спокойно го гледаше.

С раздразнение, почти обвиняващ, той попита:

— Как се случи?

И тъй като съвсем машинално бе отправил въпроса към леля си, сега той се обърна към майка си:

— Ти беше ли тук?

Жана разбра, че Луиз се страхува, че се свива, сякаш бе виновна за нещо, затова му отговори вместо нея:

— Майка ти беше на църква.

— Никой ли нямаше вкъщи?

— Само Алис, която се занимавала с бебето.

— Удар ли е получил?

Дишаше тежко, стоеше прав, леко разкрячен, говореше високо навярно защото усещаше, че всеки миг ще се строполи на земята.

— Хайде, Анри, нека бъде по мъжки, нека ти кажем още сега истината. Недей да викаш. Не губи самообладание. Баща ти се обеси...

Когато пристигна, лицето му бе червено от притеснение и от вятъра, който го бе надухал по пътя. Но сега той изведнъж пребледня, целият се вцепени и адамовата му ябълка рязко изпъкна навън.

Леля му неусетно се озова до него и сложи ръка на рамото му.

— Нали ще се държиш по мъжки, Анри?

За миг той прие тази близост, но веднага след това гневно отблъсна ръката ѝ и изчезна нейде в мрака на нощта. Чуха само как се просна с цялото си тяло на стъпалата и как захлипа с все глас.

В това време майка му седеше на стола като пребита, вкопчила ръце една в друга, с побелели от стискане стави, и когато отвори уста, Жана предусети, че тя ще изпищи, затова рязко ѝ каза:

— Мълчи, за бога! А ако не можеш да се владееш, качи се в стаята си.

Без да помръдват, те безмълвно слушаха риданията на момчето, които ту се усилваха като писък, ту заглъхваха като детски плач. От време на време напълно затихваха, също като плача на бебето, после отново се разнасяха още по-силно. Жана се надигна само за да сложи супата на огъня, докато снаха ѝ не откъсваше поглед от нея.

После тя излезе в коридора, чу се щракване на електрическия ключ, а след това тихият, но твърд глас на старата жена каза:

— А сега ела да го видиш. Горе е. Гледай да не вдигаш много шум, за да не разбудиш Боб.

Електрическите ключове щракваха един след друг, а Луиз трепереше, останала сама в кухнята, след като вече никой не ѝ обръщаше внимание.

Сега гласовете от горния етаж достигаха до нея като шепот.

— Не се плаши, Анри. Той не те е упрекнал в нищо. Никого не е упрекнал. Преди да умре, той ви поиска прошка.

Все още с мъртвобледо лице, момчето стоеше на прага на вратата и не смееше да престъпи.

— Иди го целуни.

Тя пристъпи с него до леглото и обгърнала раменете му, усети как той се смрази, докосвайки с устни челото на баща си.

— Ела!

На стълбищната площадка момчето се сопна:

— Не искам да сляза.

— Ела. Тук не трябва да се говори.

Но накрая тръгна пред нея, влезе в кухнята, като се мъчеше да не гледа майка си.

— Сигурна съм, че не си ял.

— Няма да ям.

— Хапни поне една супа. Утре ще имаме нужда от теб. А и сега си нужен.

Той като че ли се притесняваше от присъствието на майка си и нарочно гледаше да не се размеква пред нея. Повтори като някакво сърдито дете:

— Все едно, няма да ям.

Едва когато тя започна да му сипва, без да обръща внимание на приказките му, той любопитно погледна тази жена, която изобщо не познаваше и която бе заварил в дома си. Тя шеташе, говореше, като че ли открай време е била в къщата. Майка му безропотно я бе оставила да действа и седеше сега невероятно спокойна, притихнала, а той очакваше да я намери в най-ужасно състояние.

— Яж.

За миг той се поколеба, понечи да се възпротиви, но се наведе над чинията.

Все още ядеше машинално, когато сестра му плахо потропа на портата, тъй като бе забравила ключа си, а в това време някакъв автомобил, който бе спрял за миг, се отдалечаваше в нощта.

— Отивам да й отворя! — каза той и рязко стана. — Мад е.

Той се втурна към портала. Никой не го спря. Братът и сестрата останаха известно време в тъмния вестибюл да си шепнат нещо, като на моменти настъпваше пълно мълчание. След малко се мярна светъл силует, два дълги голи крака пребягаха пред светлината и изтрополиха нагоре по стълбите.

Анри се върна в кухнята сам и като седна отново, каза:

— Тя знаеше.

Луиз понечи да попита нещо, но зълва й я възпря с поглед и той сам започна да обяснява, понеже имаше нужда да говори:

— На влизане в града карали много бързо и полицията ги спряла. Полицаят им поискал документите. Познал Мад и се учудил, че я вижда там, при положение че баща ѝ е умрял.

— Ще слезе ли?

— Надявам се. Отиде да се преоблече.

— Добре, но...

Жана изведнъж се досети, че точно в стаята на момичето бе сложен трупът. Анри веднага разбра.

— Казах ѝ, но въпреки това тя се качи.

— Няма ли я Алис?

— Замина. Ще дойде за погребението.

От тази дума за малко не се разплака отново, но само подсмръкна няколко пъти. След като се нахрани, той се почуди какво да прави и как да се държи.

— Добре ще е да вкараш колата.

— Вярно. Бях я забравил.

— Ти стой тук — каза Жана на Луиз.

Бяха минали повече от десет минути, откакто Мадлен бе отишла горе, когато леля ѝ отново пое по стълбите. Видя, че в синята стая свети, и леко побутна вратата.

Момичето бе облякло тъмносиня рокля, а мокрите ѝ панталони и бялата памучна блузка все още стояха на пода. Седеше в най-отдалеченото кътче на леглото, присвила колене, с вдигнати встрани лакти, подпряла брадичка с ръка, вперила поглед в баща си.

Не плачеше. При влизането на леля си тя не трепна, не помръдна, направи се, че не я забелязва до момента, в който Жана посегна да я прегърне, както бе направила и с брат ѝ. Но Мадлен рязко и сопнато се отдръпна, отблъсна ръката ѝ и Жана не можа да разбере дали не искаше да я удари.

— Трябва да слезем.

Никакъв отговор. Никакво внимание.

— Не трябва да стоиш тук, Мадлен. Аз съм леля ти Жана. Майка ти и брат ти са долу.

Тя изсъска през зъби:

— Нямам ли право да остана малко до баща си?

Момичето я последва, но беше ясно, че не го прави, за да се подчини. По-скоро от предизвикателство. В подчинението ѝ имаше

нещо високомерно и презрително.

Влизайки в кухнята, тя се обърна към майка си вместо към леля си, но тонът ѝ не беше нито по-нежен, нито по-почтителен.

— Вярно ли е, че имаш нужда от мен?

— Можеш да не ми говориш така, Мад, нали?

— Шт... — намеси се Жана. — Мадлен, трябва да хапнеш. След това ще легнеш в стаята на брат си, а той ще се качи на втория етаж, освен ако не предпочетеш обратното.

Устните ѝ трепереха, бе втренчила остър поглед в леля си и когато Анри влезе, ухапал цигарата, която бе запалил на двора, остана поразен от вида ѝ.

— Мад, какво има? — попита той.

— Нищо. Казаха ми, че тук имало нужда от мен, и аз слязох. И понеже не е вярно...

Поиска му се да я спре, но не го направи и тя се качи обратно.

Тази вечер Жана не успя да предупреди в хотела, нито може да вземе куфара си. Смъкна роклята си и легна по комбинезон на леглото на Алис, близо до детето, и дълго време, преди да заспи, се вслушваше в дишането му.

На сутринта, към шест часа, Боб я събуди. След падналия дъжд през щорите се прокрадваха плахи слънчеви лъчи. За да не разбуди другите, тя веднага слезе долу, приготви му да яде, направи си чаша кафе и в седем часа, с бебето в ръце, вече пресичаше моста, за да се озове след малко в хотел „Аньо д’Ор“.

Собствениците, останали до късно предната вечер, както правеха всяка неделя, все още не бяха слезли. Небръснат, Рафаел метеше долу в кафенето стърготините, пръснати по целия под, промъквайки се между масите с обърнати столове.

— Дезире тук ли е? — попита тя.

— По това време сигурно яде, защото след малко клиентите ще започнат да звънят за закуска. В понеделник обикновено някои си тръгват рано сутринта.

— Бихте ли ѝ предали, че Жана иска да ѝ каже нещо?

Над столовете в кафенето имаше огледала и тя се виждаше в тях с учуденото бебенце в ръце. Не се усмихна на гледката, лицето ѝ излъчваше само някакво смирено спокойствие.

— Жана! — извика Дезире, учудена, че я заварва сред масите, и с любопитство погледна бебето, което не беше виждала.

— Това е племенникът ми, синът на Жулиен — обясни тя. — Нямахме на кого да го оставя, затова го взех със себе си. Другите още спят...

— Вчера разбрах какво се е случило! Това е ужасно, бедна моя Жана. А ти специално бе дошла да видиш брат си. И беше тук предната вечер...

Жана си даваше сметка, че навярно греши, като прави така, че може би един ден това ще доведе до усложнения, дори до конфликти, но бързо отхвърли всички тези мисли.

— Дойдох да те помоля за една услуга, Дезире. Би ли се съгласила, поне за известно време, да поработиш при снаха ми? Ще ти помагам колкото мога. Но да поддържам къщата сама...

— Знам. Разбирам. Но...

Колебаеше се. Докато Рафаел разчистваше около тях, двете тихичко поприказваха, решиха, че шефката вече е слязла, и Дезире хукна към кухнята. Когато след около четвърт час се върна, тя направи на Жана тайнствен знак, познат още от манастира, който означава, че всичко е наред.

— Игуменката в крайна сметка се съгласи. Предумах едно момиче, което се канеше да си тръгва, тъй като бе тук само за уикенда, да остане на моето място. И тъй като не ме обичат особено, не настояха да ме задържат. Ако всичко е наред, ще бъда там преди десет часа. Междувременно Рафаел ще ти помогне да отнесеш куфара. Казах, че ще дойдеш по-късно за сметката. Сега вече знаят коя си...

Луиз слезе чак в осем и половина, още по-уморена и по-бледа от вечерта.

— Не си ли виждала децата?

— Не. Предполагам, че спят.

— Ти излиза ли? Стори ми се, че вратата хлопна.

— Ходих до хотела и помолих Дезире, с която бяхме заедно в манастира, да дойде да ни помогне, поне за няколко дни. Тя е сервитьорка в „Аньо д’Ор“. Споразумяха се със собственичката.

— И тя прие ли? — учуди се Луиз. — Отдавна вече момичетата от нашия край отказват да идват у нас!

Не се възпротиви на идеята на зълва си. Приемаше нещата такива, каквито са. Бе съгласна с всяко предложение, с всяко решение на Жана и даваше вид, че отсега нататък ще остави всичко в нейни ръце.

— Дори не зная къде спи Мад.

— Тя стоя на прозореца до около два часа през нощта. Аз заспах, преди тя да си легне.

— А Анри?

— Не вярвам да се е събуждал през нощта. Снощи той се опита да поговори със сестра си, но тя го отпрати.

В момента, когато единственият репортер на местния вестник, който отсъстваше предния ден от града, се появи на вратата, по телефона се обади полицейският инспектор, а после и някакъв представител от погребалното бюро. Дезире пристигна съвсем навреме и така Жана се освободи от бебето, което продължаваше да държи в ръце.

— Ако до половин час не свърша, опитай се да го приспиш, но няма да е лесно.

За всички вкъщи денят изглеждаше мрачен, въпреки че навън грееше слънце. Всеки се чувстваше отпуснат, с празна глава, като след дълъг плач, въпреки че не се проливаха кой знае колко сълзи.

За голямо учудване на всички Луиз се мъчеше да изглежда твърда, стараше се да е полезна и на няколко пъти ѝ се случи, както и през следващите дни, насила да се усмихне на зълва си. Искаше ѝ се да е любезна — също както силно бе желала да е добра! Навярно си даваше сметка, че в тази неочаквано успокоена атмосфера в дома само една излишна дума, един неуместен жест щяха да възобновят трескавото състояние и да предизвикат нов взрив.

Стъпваше предпазливо, безшумно, с отмерени движения, както човек се движи в болница или в стая на болен.

Жана не видя децата да слизат. Някакъв мъж на около тридесет години, когото тя не познаваше, бе влязъл през кухнята и бе поискал да види Луиз. Тя се досети, че това е счетоводителят.

Двамата разговаряха доста дълго в едно от помещенията на партера.

— Жана? Свободна ли си? Ще ни отделиш ли малко време?

В първата стая служителят от погребалното бюро стоеше прав, вдървен, с шапка в ръка, и чакаше своя списък.

— Представям ти господин Салнав, нашия счетоводител, в когото Робер имаше пълно доверие. Има лоши новини и аз не знам какво да правя. Нищо не разбирам от тези работи. Не мисли, че искам да струпам всичко върху теб, Жана. Но ми се струва, че ще е по-добре ти да разговаряш с него в приемната.

И като се обърна към него, каза:

— Господин Салнав, обяснете всичко на зълва ми. Тя е член на семейството. И е по-силна от мене. Може би тя ще намери някакъв изход.

Преди да прекоси двора, Жана й поръча:

— Луиз, не забравяй за списъка!

— Ей сега ще го направя.

* * *

— Слушам ви, господин Салнав, макар че, противно на това, което чухте от снаха ми, работите на моя брат не ме засягат.

От цялата къща единствено приемната и избите не бяха променени, стъклената врата между стаята, където само до вчера работеше Робер, и тази на счетоводителя все още съществуваше. Нещо повече: същата печка за въглища, позната още от детските години, на която Жана понякога печеше кестени в дните, когато дядо й отиваше да обиколи клиентите си.

На дървена черна етажерка висяха някогашните шишета със сребристи релефни надписи, които се смъкваха оттам, когато даваха на клиентите да дегустират вината или другите алкохолни напитки.

— Предполагам, че положението е много тежко, така ли е? По-добре ще е да ви задам веднага един въпрос. Смятате ли, че брат ми се е самоубил поради финансовите си затруднения?

Беше обикновен човек, вероятно изключително честен, от скромно семейство, който много се бе блъскал в живота. Сигурно имаше свои убеждения, определени принципи, затова някои думи го плашеха; думата самоубийство явно го стресна и Жана съжали, задето я каза.

— Наистина, господин Martino претърпя големи несполуки и през последните една-две години трябваше да се справя с изплащането на големи полици, какъвто е случаят и сега. Не може да не е знаел, че тази сутрин ще изискат плащането на някои полици, но щом искате моето мнение, ще ви кажа, че не смятам това да е било причината.

— Бих искала да ви разпитам по-подробно, господин Салнав, защото мисля, че така ще се разберем по-бързо. Почти нищо не разбирам от сделки, още по-малко от тези на брат ми, затова ми се ще да ми обясните донякъде положението.

— На ваше разположение съм.

— Напуснах къщата преди повече от тридесет и пет години, когато търговията вървеше много добре. Вероятно е било така дълго време. От кой момент започнаха трудностите?

— Разбирам какво искате да кажете, но ми е трудно да ви отговоря точно, защото то не стана изведнъж. След смъртта на господин баща ви, точно преди войната, аз току-що бях постъпил тук като търговски агент и може да се каже, че нещата вървяха добре, нещо повече. Живеехме си, както се казва, като на село. После, когато дойде войната, както навярно знаете, цената на виното чувствително се покачи, и то за много кратко време, почти с всеки изминал ден.

Той подбираше думите си, искаше да бъде откровен и същевременно обективен, но наред с това се смущаваше, че засяга някои деликатни въпроси.

— Господин Робер спечели много пари — каза някак си той.

— Като се зае с черна борса ли?

Този път тя нарочно изрече тази опасна дума, защото в противен случай щяха безкрайно да се въртят около същината на въпроса.

— Не е точно така. Зависи от каква гледна точка се преценяват нещата. Вярно е, че имаше период, в който търговията не ставаше по съвсем законен начин. Ако бяхме спазвали съществуващите наредби, предприятието щеше да се затвори, ето защо се принудихме да водим документацията по по-особен начин, който в други времена би довел до сериозни последствия.

— Мисля, че разбрах. И точно през войната ли бе преустроено предприятието?

— Да, имаше нужда от преустройство. Господин Луи изобщо не бе съгласен да се пипа или модернизира. Благодарение на търговията с

вино господин Робер лесно можеше да си подсигурява дефицитни суровини и дори такива, които бе почти невъзможно да се намерят.

— После какво стана?

— Бяхте ли във Франция по време на освобождението?

— Не.

— Дни наред, дори седмици се страхувахме, че ще настъпят затруднения, и господин Робер, както и много други, получи заплашителни писма. Според някакъв създаден по това време комитет щели да го изпратят в концентрационен лагер. Но редът скоро бе възстановен.

— И оттогава ли нещата тръгнаха зле?

— Право да кажа, не. Търговията все още преуспяваше. Преди да започнат истинските неприятности, минаха приблизително две години и това съвпадна с изборите.

— Брат ми занимаваше ли се с политика?

— Не съвсем. Той беше много щедър и с широка ръка. Заради положението, което заемаше, се чувстваше малко или много задължен да подпомага всички партии. Повярявайте ми, пръсна повече пари, отколкото трябваше, и се питам дали това не е причината за всички неприятности. Вероятно от предпазливост, нещо като застраховка. Започна някаква кампания, която бе насочена към други, не точно към него. Спомням си, че един понеделник, когато най-малко очаквахме нещо подобно, получи дребна сметка от данъчния инспектор, който настояваше да се дадат някои разяснения във връзка с една декларация отпреди четири години.

Господин Робер отиде лично. Той беше в много добри отношения с кмета и с други влиятелни личности и нещата като че ли се оправиха.

Ако искате да чуете моето мнение, именно този дълъг период на непрестанна несигурност, на страх, на надежди го разсипа.

Изглеждаше добре, целият бе изпълнен с енергия и доверие. Нищо не се бе променило.

— Не зная дали познавате господин Буржоа.

— Кой, Гастон Буржоа ли?

— Още от тринадесетгодишна възраст той беше приятел на Робер — слабичко, ученолюбиво момче. Заровен винаги в книгите.

— Той е учител по философия в лицей. Беше много близък с вашия брат и навярно единственият му истински приятел. Но след

войната за кратко време господин Буржоа престана да се среща с него, дори да го поздравява. И други постъпиха като него, но не за дълго време, после промениха мнението си. Някои впоследствие му се извиниха. Много ми е трудно, госпожо, да говоря за тези неща, но нали искате да разберете всичко докрай.

— Моля ви, моля ви, господин Салнав. Значи съвестта на моя брат не е била напълно чиста.

— Това е много силно казано, просто може би не се е чувствал съвсем добре. И докато тук нещата изглеждаха спокойни, от Поатие, а след няколко седмици и от Париж като по-висша инстанция започнаха нови неприятности. Господин Робер по няколко пъти ходи дотам, като все казваше, че всичко се оправя. Изпратиха инспектор, който се настани тук, на моето място, и в продължение на близо два месеца, без да пророни дума освен в случаите, когато задаваше конкретни въпроси, направи оглед на всички книжа, провери всички документи, които бяха в наличност.

В това време господин Робер тичаше нагоре-надолу, задейства всевъзможни връзки, раздаваше пари с пълни шепи.

Но това не помогна. Инспекторът спечели играта.

Бих могъл някой ден, ако желаете, разбира се, да ви обясня каква е системата на глобите и различните наказания. Ако бяха накарали брат ви да плати изцяло това, което искаха, едва ли парите от къщата и всички мебели щяха да стигнат, за да покрият сумите.

В крайна сметка той успя да се споразумее с държавната хазна и с данъчното управление, което също участваше в игрите.

Оттогава нещата се оправиха. Вървят отлично. Но останаха дългове, които все още не можем да погасим, и при всеки падеж отново същите притеснения и жонгльорства. Познавате къщата преди мен. Броят на сделките от онова време се е умножил петдесет или сто пъти.

Но уви, госпожо, тази сутрин заварих касата си празна, абсолютно празна! С големите полици бих могъл някак си да се справя. Най-трудното е да се намерят пари в брой, няколко хиляди франка за дребните, текущи разходи, които не търпят отлагане.

Така е най-малко от две години, и то два пъти месечно.

Не е възможно да отида и да заявя в банката, която все още приема нашите полици, че имам належаща нужда от десетина хиляди

франка, и то до обед, а не зная къде да намеря пари. Ако не платя, веднага ще започнат да приказват, както и самата вие предположихте, че господин Робер се е самоубил, защото е фалирал.

— Обяснихте ли това на снаха ми?

— Горе-долу. Но не съвсем точно.

— И какво ви отговори тя?

— Че нищо не може да направи. Посъветва ме да поговоря с вас.

— Десет хиляди франка наистина ли биха ви устроили тази сутрин?

— Не съвсем. Преди малко ви казах наслуки едно число, по-скоро приблизително. Но...

Той прелисти няколко документа, после пресметна нещо върху бялото поле на листа.

— С тринадесет хиляди ще отхвърля най-належащото.

— Ей сега ще ви ги донеса.

Цялото състояние, което носеше в чантата си, възлизаше на осемнадесет хиляди франка. И тя бе дошла да иска пари; Луиз не беше съвсем на погрешен път.

Никога не бе възнамерявала да иска своя дял. По-скоро беше пристигнала като просякиня, чувстваше се стара и уморена, защото беше търпяла лишения, а сега нямаше повече сили да работи.

— Благодаря ви — каза господин Салнав, като че ли тя му правеше лична услуга.

Тя се усмихна.

Около моста имаше много хора, някои бяха насядали в кафенето пред „Аньо д’Ор“, пиеха вино от половинлитрови чаши, в очакване на началото на процесията.

След дълги размишления, в които прозираха противоречиви игри за вземане на надмощие, епископството бе решило да няма опростителна молитва, а само обикновено осветяване в преддверието на църквата „Сен Жан“.

На площада на пазара също като на панаир бяха разпрегнати най-малко петдесет двуколки... С тях бяха дошли фермерите от съседните села и сега един след друг прекрочваха портала на църквата, обвит с черна драперия, за да се поклонят пред ковчега.

Облечен в тъмни дрехи, със зачервени бузи още от сутринта, Анри стоеше с приведена глава до свещите и поглеждаше изотдолу хората, които се ръкуваха с него, а майка му, съвсем дребничка в сравнение с него, покрила лицето си с креп, мачкаше в ръка носната си кърпичка и благодареше на хората с бегла тъжна усмивка.

Алис бе дошла заедно с родителите си. Баща ѝ бе касиер в някаква банка в Поатие. Бяха довели и дванадесетгодишния си син, когото не знаеха къде да дянат.

Едва в последния момент Мад се бе съгласила да присъства на церемонията и навярно в знак на протест, без да помръдва, като в театър, гледаше хората право в очите, докато те ѝ изказваха съболезнованията си. Съвсем ясно, без ни най-малко да снишава гласа си, тя им отговаряше: „Много благодаря.“ Или: „Много сте любезен.“

През трите дни тя нито веднъж не предложи да помогне. Още в понеделник сутринта, когато на връщане от приемната Жана я завари да яде, тя се направи, че не гледа на леля си просто като на някаква нова прислужница. Но и това не беше съвсем точно, защото се обръщаше от време на време към Дезире, за да я попита за нещо, докато с Жана не започваше никога първа разговора, правейки се, че не я забелязва; изглежда, бе приела, че поради странно стечение на обстоятелствата, които изобщо не я интересуваха, занапред в дома им ще се навърта една стара жена с бледо лице.

Тя правеше това толкова демонстративно, че често пъти брат ѝ се чувстваше неудобно, притесняваше се и ѝ правеше разни знаци зад гърба на Жана.

В случаите, когато Жана я заговаряше, Мад се обръщаше към нея с учудени очи.

— Моля?

Все пак вършеше това, което я караха, но го правеше с такова безразличие, че изглеждаше като предизвикателство.

Нищо особено не се случи до момента на осветяването в преддверието на църквата, за което беше решено жените да присъстват, както в случаите на опростителна молитва. Кризата избухна едва по-късно, след като процесията бавно се отправи към гробищата и когато Луиз се върна вкъщи, придружена от дъщеря си, Алис, майка си, от една стара братовчедка на име Тайфер, госпожа Лалман и още две-три жени.

Жана бе останала, за да помогне на Дезире, тъй като се налагаше да приготвят обед за двадесетина души, които щяха да си тръгват едва вечерта, а освен това трябваше да се занимава и с бебето. Точно го беше приспала, когато, слизайки долу, завари в гостната, изпълнена с мирис на хризантеми, всичките жени, които бяха придружили снаха ѝ. По стълбите бе срещнала Алис, която се качи уж да види Боб. Мад не си правеше труд да се съобразява с порядките в дома, седеше с шапка на колене в едно ъгълче до прозореца и гледаше намръщено.

В стаята тегнеше напрегната атмосфера и когато Жана забеляза, че Луиз я няма, отиде в кухнята и попита Дезире:

— Не си ли виждала снаха ми?

Дълго време я търси и тъй като не я намери, реши да поднесе по чашка аперитив и някакви сухи сладки. Всичко бе предварително наредено на подноса. На огъня къкреха големите тенджери, а в трапезарията бе разпъната разтегателната маса. На камината имаше дори кутия цигари.

— Мадлен, ще дойдеш ли да ми помогнеш за малко?

Мадлен бавно се надигна, хвърли шапката на фотьойла, на който седеше, и отиде при леля си.

— Бъди така любезна да отнесеш този поднос. Не знаеш ли къде е майка ти?

Всичко бе някак си недействително. Качени на стълби до портата на къщата, няколко мъже отковаваха траурния креп на сребристи точици. От стая в стая се разнасяше дъх на полуувехнали цветя и на свещи, който започваше вече да се смесва с миризмата на алкохол. Майката на Алис говореше с равен глас, а срещу нея старата братовчедка Тайфер държеше чаша до наболата си брадичка и леко поклащаше глава.

Мад и леля и съвсем случайно се озоваха заедно в кухнята и за известно време всяка се занимаваше със своята работа. Внезапно Мад вдигна глава. Жана не можа да разбере веднага какво става. Мад вече бе излязла от кухнята, когато тя чу гласа на Луиз от гостната, но не бе оня глас от последните няколко дни, а необузданият, покъртителен глас от неделя вечерта по време на бурята.

— ... През целия си живот съм искала да бъда добра... През целия си живот...

Жана се втурна с все сила. Но не успя да стигне навреме, за да възпре Мад. Дочу:

— Знам много добре, че всички ме ненавиждат...

Когато достигна до вратата на гостната, момичето вече прекосяваше стаята по диагонал, с вдървена походка, изопнатата в черната си рокля и черните чорапи на дългите си крака, а токчетата ѝ тракаха по излъскания паркет; тя мина покрай стреснатите дами, без да се извини, и като спря рязко майка си, я плесна през лицето. В същото време ѝ каза със заповеднически глас:

— Иди в стаята си.

Луиз вдигна ръце, като че ли да се предпази от нови удари, и умолително погледна към дъщеря си.

— Не ме удряй! Моля те, не ме удряй!...

— Хайде в стаята! — повтори Мад.

Тя беше една глава по-висока от майка си и я побутваше пред себе си.

— Остави ме поне да им кажа...

— Хайде, върви!

И тя тръгна нагоре след Луиз, която залиташе по стъпалата. След това се чу затваряне на врата, щракване на ключалка и изтегляне на ключ от нея.

Мадлен бе заключила майка си...

ПЕТА ГЛАВА

До последния момент тя се страхуваше, че семейство Физол, родителите на Алис, няма да си тръгнат, че навярно искат да изпуснат влака, защото знаят, че в къщата има празни стаи.

Следобеда тя бе забелязала, че Роже Физол, бащата, се бе запrikaзвал наред двора със счетоводителя, и видя как с фамилиарен и в същото време снизходителен жест му подава пура, която сигурно бе взел от кутията в гостната. Тя не придаде никакво значение на това.

Повечето от мъжете си бяха пийнали, хапнали и сега говореха на висок глас като на сватбено угощение, със зачервени бузи и бляскави очи. Малцина бяха тези, които не бяха отскочили до избите, и на излизане Жана ги виждаше как тържествено се ръкуват с пазача. Но към шест часа тя видя Физол да излиза от приемната сериозен и угрижен.

Братът беше непоносим. Сега, в отсъствие на Луиз, която стоеше все още заключена в стаята си, госпожа Физол ръководеше, така да се каже, обета, говореше непрестанно за „следването на дъщеря си, на което за съжаление женитбата попречи“.

— А след това беше вече много късно, нали?

Искаше да каже „след смъртта на Жулиен“.

— Ужасно е на двадесет години да се озовеш сама и да поемеш отговорността за едно дете.

След като поиска пари за сладолед, хлапето напусна групата и сега те останаха единствените гости в разхвърляната къща, сред купища мръсни чаши и бутилки; бе задимено като в крчма.

На Алис нито за миг не ѝ мина през ум да помогне с нещо и тъй като Боб започваше да пици, щом посегнеше да го вземе, през цялото време с него се занимаваше Жана.

Влакът за Поатие беше в седем и четиридесет, а приближаваше седем, когато Жана, минавайки покрай отворената врата, забеляза, че родителите Физол бяха изправени и тихо си говореха, а Алис се мъчеше да отведе брат си, който близеше сладолед от фунийка.

— Бихте ли дошли за малко, Жана? — каза госпожа Физол, която от самото начало се обръщаше към нея с малкото ѝ име, също като към роднина или прислужница, но по всяка вероятност по-скоро второто.

— Алис, отведи брат си. Поразходете се из двора или към реката, но не се отдалечавайте много, защото скоро тръгваме.

Докато чакаше децата да се отдалечат, тя обясни:

— Роже се питаше дали няма да е по-добре да почакаме до утре, въпреки че все още има време за влака, а и не сме си взели необходимото за нощуване.

Сега, когато бяха останали само възрастни хора, тя подканваше с поглед мъжа си, чиито мустаци миришеха на вино и пури и който за разнообразие бе запалил някаква извита лула.

— Преди да започнеш, искам да кажа още нещо на Жана, защото ми се ще да разбере, че сега се обръщаме към нея, тъй като без Алис да ни е разкрила каквато и да било тайна, много добре разбираме, че именно тя е поела къщата. И между нас казано, това никак не е лошо. Тази сутрин щях да потъна в земята от срам.

Жана стоеше права, не помръдваше, все още с престилка, тъй като голяма част от деня бе прекарала в кухнята, за да помага на Дезире в домакинството.

— Сега можеш вече да говориш, Роже.

Физол кашляше и полека всмукваше от лулата.

— Много е просто и аз смятам, че въпросът, който ще поставя, е напълно естествен. Вече казах две думи на счетоводителя във връзка с това. Той е сериозен човек, доколкото мога да преценя, но поради положението, което заема, разбира се, е длъжен да премълчи някои неща. Всъщност искаме да разберем кога ще отидем при нотариуса.

Жана продължаваше да го гледа, не се учудваше, но и не му помагаше, а той се мъчеше да влезе в ролята на делови човек и да говори колкото е възможно по-равнодушно.

— По принцип унаследяването на Робер Марино е започнало. Не зная по време на кое управление се е женил, но имам всички основания да мисля, че е било по време на режима на общия съпругески имот. Така или иначе, сега една част се полага на децата, а като се вземат предвид някои обстоятелства, обстоятелства, на които станяхме свидетели за пореден път и тази сутрин, мисля, че колкото по-бързо се вземат мерки, толкова по-добре. Естествено господин

Салнав, както и очаквах, беше много уклончив, когато го попитах за състоянието на сделките.

— Поискахте ли от него разрешение да прегледате книжката?

Той се изчерви и побърза да отговори:

— Изобщо не съм настоявал. Въпреки че и аз имам понятие от тия неща, разбирам, че...

— Ако добре разбирам, вие желаете дъщеря ви да вземе своя дял още сега, така ли?

Този път майката отговори с нападателен тон, като едва се сдържаше:

— Не намирам ли, че това е напълно естествено? Отскоро сте се върнали в този дом, но предполагам, че сте видели доста неща, за да си дадете сметка, че това е една лудница, да не кажа нещо по-лошо. Ако все още не са ви казали, знайте от нас, че ние никога не сме били съгласни с женитбата на дъщеря ни с Жулиен. Бяхме решили да я изучим, изпратихме я в университета, но не за да я принудят да го напусне още на втората година. Тя беше едно дете, което не разбира нищо от живота. А той беше с четири години по-голям от нея, с известен опит и трябваше да знае как стоят нещата. Въпреки това той злоупотреби с нейното безсилие. И ако в крайна сметка дадохме своето съгласие да се оженят, повярвайте ни, беше, защото не можехме вече да постъпим другояче.

— Той почина — бог да го прости! — а тя продължи да живее в този дом заради детето. Но не получи нито помощ, нито обич — нещо, на което имаше право да се надява! Примери колкото искате, сама виждате. Прислужниците до една си отиват след няколко дни престой.

— Роже, остави ме да говоря. Зная какво правя. Известно ми е добре в какво упрекват Алис. Не съм сляпа, дори и днес успях да разбера какво става. Най-вече я упрекват, че не изпълнява ролята на прислужница за всичко. И ако тя не го прави, то е, защото донякъде аз ѝ забранявам. Не съм научила дъщеря си да мие чинии и както никога не го е правила при мен, така няма да ѝ позволя да го върши при други хора.

Имам и още нещо да кажа, ако се наложи. Дано ме разберете. Междувременно тя ще си остане тук, понеже това е неин дом. Искам да ви кажа, че тя ще защитава своите права. Преди малко моят съпруг ви зададе въпрос, на който вие не отговорихте.

— Искате да започнете унаследяването, така ли?

— Точно така. Искам всички сметки да бъдат прегледани най-подробно от компетентни хора, които нямат нищо общо със семейство Мартино. Ще има време след това да видим дали няма да изникне и друг въпрос. Сега, след като ви казахме каквото трябваше, пак ви повтарям, че колкото по-бързо, толкова по-добре. Бъдещето на едно дете в ранна възраст не може да зависи от жена, която не е напълно в ред, а за такива хора се грижат на специални места.

— Много добре — отговори кратко Жана. — Ще поговоря за това със снаха си утре сутринта и нотариусът ще ви държи в течение.

Госпожа Физол отвори прозореца, за да повика дъщеря си, която стоеше на тротоара с хлапето.

— Алис, ще дойдеш ли да ни изпратиш до гарата?

След малко тримата пресякоха моста, после закрачиха много бързо по голямата улица, а момчето се влачеше след тях.

През този ден нито Мадлен, нито майка ѝ се появиха повече, но Жана никак не се бе учудила на това. А Анри в известен смисъл бе получил своята мъжка закалка. Сега той беше главата на семейството, всички се правеха, че го смятат за такъв, дори по едно време леля му го видя в една група да пуши пура. Бе изпратил един по един всички гости до външната врата със сериозен вид, а накрая бе започнал леко да се олюлява.

— Дезире, не си ли виждала Анри?

— Няма ли да престанеш да тичаш нагоре-надолу? Откакто си станала, не съм те видяла да подгънеш крак нито за миг, освен когато храниш бебето.

— А ти подгъваш ли крак?

— Остави ме мен, аз съм свикнала.

Като каза това, тя внезапно се сепна от някаква мисъл и Жана забеляза това. Тя усети, че от този момент бившата ѝ съученичка започна да я гледа с някакво смътно съмнение.

— По-добре ще е да си полегнеш, а утре сутринта...

— Искам да разбера какво прави Анри.

Тя се качи до стаята и откри, че Мад отново бе заела своята стая, синята, и се бе заключила. Анри не беше в къщата и докато слизаше надолу, Жана видя, че в приемната свети.

Прекося двора, бутна остъклената врата и завари момчето да плаче горчиво, наведено над бюрото на баща си, обхванало глава с ръцете си. Лъхаше на вино. Когато тя го побутна, той повдигна глава, но не я отблъсна.

— Заминаха ли си? — попита той с напрегнат глас, като се мъчеше да спре сълзите си.

— Да, заминаха си. Всички си тръгнаха.

Той подхвърли с насмешка:

— Каква комедия! Дойдоха на погребението на баща ми, техен роднина или приятел, после ядоха, пиха, пушиха от пурите му, сложиха по някоя друга в джобовете си и накрая дори разправяха просташки истории. Бедният татко! А в това време майка ми...

— Стига, Анри!

— Всъщност и аз не съм по-добра стока. Къде бях, когато татко умря? Какво правех? Седя тук сега на мястото на дядо си и за нищо не ставам. Днес всички ме тупаха по гърба и ми повтаряха: „Вече си мъж, Анри! Поемаш своята отговорност. Разчитаме на теб!“

Под влияние на виното светът навярно му изглеждаше като през увеличително стъкло и всичко добиваше невероятни размери: чувствата му, гласът му, движенията му.

— Вие, лельо Жана, сте силен човек! Именно заради това ви мразят, а и аз понякога ви мразя. Или по-скоро ми се иска, защото вие не сте подла на дребно като останалите.

— Така ли смяташ? — почти със смях попита тя.

— А аз съм слаб. Предполагам, че съм го наследил от майка си. Мад я ненавижда, но знам, че майка ми не е виновна. Виновна ли е, лельо Жана, ако е такава по природа?

— Не, Анри.

— А аз виновен ли съм? Ще мога ли и аз един ден да бъда мъж като баща си? Смятате ли, че се е самоубил от слабост? Днес някои твърдяха, че го е направил, защото не му е вървяло в сделките.

— Никой не знае причината.

— И вие ли?

— И аз.

— Обичахте ли го?

— Да.

— Навярно и аз ще ви обичам.

Засрамен от думите си, той се надигна и се помъчи да се засмее.

— Започвам да говоря като мама, виждате ли? По-добре е да си мълча.

— Ела.

— Добре.

Излизането на открито в двора, изглежда, му подейства добре, защото той промълви с детски глас:

— Мисля да остана малко навън. Имате ли нещо против?

Не беше съвсем тъмно, но когато Жана погледна през прозореца на кухнята, той изглеждаше като неясна сянка в сумрака и тя не можа добре да види дали не повръща до липата.

* * *

— Наистина ли няма да си починеш?

— Не, докато не възстановите реда в къщата.

И тя отново се залови за работа, но непрестанно усещаше в гърба си любопитния поглед на Дезире. И наистина, ако бе спряла, сигурно нямаше да може да стане отново. Това продължаваше вече трети ден и тя се питаше как е могла да си мисли, че е толкова уморена, когато пристигна с влака. Струваше ѝ се невероятно, че на гара Поатие например е могла да притиска гърдите си с ръце от страх, че ще умре.

Оттогава не я оставяха нито за миг да откъхне. И ако случайно седнеше, с надежда да си почине за малко, някой се появяваше, имаше нужда от нея, или бебето проплакваше, или телефонът звънваше, нещо загаряше на огъня или просто ѝ се искаше да избяга от себе си, да върви стремително напред, за да не позволи на пружината да се отпусне.

— Боб не се ли е разшивал?

— Не.

— А майка му не се ли е върнала?

Алис се прибра едва в девет вечерта, без да дава каквито и да било обяснения, и по всяка вероятност бе срещнала някакво момче по пътя, защото лицето ѝ беше поруменяло, а червилото ѝ се бе размазало около устата.

— Не съм гладна — заяви тя. — Днес ядохме прекалено много. Качвам се горе.

— Лека нощ, Алис.

Тя виждаше, че двете жени се съсипват от работа, но се направи, че не го забелязва.

— А ти, Анри, няма ли да си лягаш?

Той се шляеше навъсен по долните стаи, стомахът му нещо не беше в ред и понякога надничаше да види какво правят леля му и Дезире. От време на време машинално носеше в кухнята някоя чаша или пепелник, които още се мотаеха на первазите на прозорците.

— Ей сега ще си легна.

— И аз се качвам с теб. Имам да ти предам нещо.

Той се смути от загадъчно-примамливия вид на Алис, защото за всички стана ясно, че става дума за някаква женска история. Но все пак тръгна нагоре, понеже не посмя да ѝ откаже; каза „лека нощ“ на леля си, но от свенливост изрече тези думи съвсем сухо.

Влязоха в неговата стая, тъй като в другата спеше Боб.

— Такаа! — въздъхна Дезире. — Сега вече сме спокойни!

Беше странно, че макар и възпитана в същия манастир като Жана, тя така лесно бе придобила навиците, та дори и манталитета на прислужница. А поведението ѝ през тези три дни постепенно се бе променило дори и към нейната стара приятелка. Не се държеше вече така фамилиарно, нито пък така откровено. Вярно, че все още ѝ се случваше да направи на Жана по някой друг отегчен или ироничен знак зад гърба на Луиз или пък да повдигне рамене при появата на Алис. Но тъй като трябваше да работи при чужди хора, тя бе приела ролята си и независимо от това, че Жана беше с престилката от сутрин до вечер и вършеше всякаква работа, включително и най-черната, тя не смееше да се отпусне.

Забележката, която бе подхвърлила преди малко във връзка с бебето, я навя на някаква мисъл, която сега не ѝ даваше мира. И двете бяха потопили ръце до лакти в сапунената вода, миеха купищата чинии, многобройни като в ресторант, и Дезире явно се питаше как да подходи, за да разбере това, което искаше.

— Обичаш ли децата?

— Много. Особено най-малките.

— Странно. Никога не си имала, а се държиш, като че имаш някакъв опит. Има майки, които не могат да се справят като теб. А ти сякаш си свикнала с това.

— Да.

— Така ли? Съпругът ти ли имаше женени сестри и братя? Смятах, че сте прекалили живота си в топлите страни.

— Горедолу е така. Но и там се правят деца като навсякъде другаде. Гледала съм деца цели три години. Бях гувернантка в едно семейство с пет деца, най-голямото от които беше десетгодишно.

— Не знаех. Винаги съм си мислела, че Лоер е богат и че ти е оставил наследство.

— Не.

— В Южна Америка ли бяхте?

— Не, в Египет. Недалеч от Кайро. Работех при едни белгийци. Мъжът беше инженер в захарните рафинерии.

— Сигурно добре ти плащаха?

Тя не отговори. През ръцете ѝ минаваха една след друга чинии и всеки път, когато ги оставяше, се чуваше познато потракване; от време на време тя повдигаше лакът, за да изтрие очи, тъй като от топлата вода по миглите ѝ се бяха образували капчици.

— И защо замина?

— Не аз, а те заминаха.

— В Белгия ли се върнаха? Не те ли взеха с тях?

— Не можеха да си позволят такъв разход. Беше началото на войната.

— А после какво стана с теб? Моля те да ме извиниш. Не е редно да ти задавам такива въпроси. А аз, както виждаш, не се срамувам. Всички знаят докъде съм стигнала. Всички знаят, че мъжът ми е застрелян, задето е търгувал с германците, и че впоследствие имуществото му бе конфискувано. Дълго време никой не ме искаше, и то за каквато и да е работа. При теб е различно.

— Да, различно е. Аз сама си го исках.

— Не разбирам какво искаш да кажеш.

— Ами това, че тръгнах, защото бях решила да замина.

— Да заминеш оттук ли? Това ли искаш да кажеш? И то като младо момиче?

— Когато станах на двадесет и една години. Точно на двадесет и една. В деня на пълнолетието си.

— Не знаех това. Бях чула, че си напуснала къщата, защото баща ти не разрешавал да се омъжиш за Лоер.

— И това донякъде е вярно.

— Никога ли вие не се сдобрихте с баща ти?

— Повече не се видяхме.

— Не страдаше ли от това, че си толкова далеч, без никакъв контакт със семейството си?

— Известно време си пишех с Робер, който ме информираше за семейството.

— Мислиш ли, че е бил нещастен с жена си?

— Не зная.

— Преди малко, честна дума, просто я съжалих. Независимо от състоянието, в което беше изпаднала, дъщеря ѝ нямаше право да постъпва така пред хора, и то в ден като днешния. Впрочем аз намерих бутилката. Знаеш ли къде е била снаха ти, докато ние я търсехме? Долу в тоалетните, където не съм виждала някой да ходи. Зад вратата, на самия под, има нещо като шкаф, или по-скоро отвор, който служи бог знае за какво.

Жана си спомни за това място, но изобщо не знаеше кой го бе направил, сети се, че когато играеше с братята си, често криеше там разни неща.

— Навярно отдавна си крие там запасите. Празната бутилка беше във легена, но вътре в шкафа намерих още три пълни и две празни бутилки. Но тя не пие вино, а коняк и арманяк. И свекърва ми си имаше скривалища. Тя пък криеше пари от мъжа си и децата си.

Още час-два работа, и долният етаж щеше да грейне от чистота.

— Надявам се, че няма да чистиш пода тази вечер?

— Напротив.

— И защо?

— За да може утре сутринта, когато всички слязат, къщата да изглежда както е била винаги. Вероятно съм маниачка. Но смятам, че това е много важно. Може би затова англичаните се преобличат за вечеря, дори и да са в пустинята.

— Виждала ли си ги?

— Да, в Египет. А също и в Аржентина.

Тя произнасяше наслуки разни думи, но те нямаха нищо общо с онова, което я занимаваше в момента, затова Дезире не можеше да разбере какво имаше предвид Жана.

Горе по стълбите се чу лек шум и двете реагираха по един и същи начин: вдигнаха глави към тавана, сякаш можеха да видят нещо през него. После се извърнаха към вратата и видяха Анри, който бе слязъл по пижама, с халат, разрошен, като човек, който става от сън. Но той имаше бодър вид, беше силно възбуден.

— Лельо Жана! Мад си стяга багажа.

— Откъде знаеш?

— Като се разделих с Алис, реших да отида да ѝ кажа „лека нощ“. Под вратата видях светлина, но тя не пожела да ми отвори. Легнах си, без да обръщам внимание на това. През стената чувах, че снове из стаята, и не можах да заспя. Отваряше чекмеджетата едно след друго, после затътри нещо тежко по пода, тогава разбрах, че е куфар, който сигурно бе взела следобеда от втория етаж, когато никой не е могъл да я види. Отново ѝ почуках на вратата и ѝ казах, че ако не ме пусне вътре, ще сляза да те предупредя. В крайна сметка тя превъртя ключа.

Почти е готова. Палтото ѝ е на леглото. Попитах я къде смята да ходи, но тя ми отвърна, че това не ме засяга.

— Опитал ли си се да я задържиш?

— Казах ѝ, че е полудяла, че няма право да върши това, че самата тя не знае къде да иде, а и освен това няма пари.

— И какво ти отговори тя?

— Че това си е нейна работа.

— Нищо ли не ти обясни?

Той се изчерви и тя разбра, че не трябва да настоява той да издаде сестра си.

— Тя не трябва да заминава, лельо. Има неща, които вие не знаете и които са известни само на мен. Ако тя си тръгне, ще бъде ужасно и аз ще се чувствам отговорен за това.

— Бил ли си близък с нея?

— Да, по едно време.

— Излизахте ли заедно?

Той извърна глава, като че ли отгатваше мислите ѝ.

— Да.

— Преди колко време е било това?

— Преди две години. Приблизително две години.

— Ела с мен, Анри.

Тя го отведе в малкия салон, откъдето се виждаше част от коридора. Това беше салон в стил „Луи XVI“ със стенни лампи във форма на свещи. Той с нежелание я последва, лицето му бе зачервено, като че му предстоеше неприятно изпитание, от което отдавна се опасяваше; остана прав, с ръце в джобовете на халата, забол поглед в пода.

— Искam само да ти задам един-два въпроса на четири очи, тъй като, ако искаме да спрем Мад, абсолютно необходимо е да зная как стоят нещата. Или всъщност не. Смятам, че ще предпочетеш да не те питам за нищо, а по-скоро да ти казвам това, което мисля аз, и в случай, че бъркам, ти ще ме прекъсваш.

— Но тя ще слезе.

— Тя не може да излезе от къщата, без да мине по коридора, така че ще я видим. Когато преди две години Мадлен започна да излиза с теб, ти беше на седемнадесет години. Значи тя е била на петнадесет. Предполагам, че по това време все още не си вземал колата на баща си.

— Не.

— Къде ходехте?

— На кино или с колата на моя приятел.

— Значи с приятели, по-големи от теб.

— Да.

— Миналата нощ бяхте две момчета и две момичета, нали? Значи е било както преди две години? Вероятно сестра ти е искала да се държи с момчетата така, както момичетата, които ти водиш, се държат с теб?

— Да, но аз не исках.

— Вярвам ти. И понеже тя е чувствала, че това не ти харесва, решила е да започне да излиза без теб.

— Да, от една година приблизително.

— Познаваш ли приятелите й?

— Не всичките.

— Обзалагам се, че не са момчета на твоята възраст.

— Да.

Ушите му бяха аленочервени и по всяка вероятност преживяваше един от най-тежките моменти в живота си, който навярно често го бе измъчвал във въображението му.

— И това бяха все по-възрастни мъже, нали, които навярно бяха и женени? И в чекмеджетата си сестра ти сигурно е криела разни неща, разни подаръци, които е получавала и които е предпочела да не показва на родителите си?

— Откъде знаете?

— Достатъчно, Анри. Сега можеш да се качиш обратно в стаята си. Или ако се страхуваш, че Мад ще те упрекне за това, че си ме предупредил, слез и чакай долу. Но когато тя слезе, остави ни сами.

— Сега започвам да се питам дали постъпих добре, като ви разправих всичко това.

— Добре направи.

— Е, разбира се, че така ще кажете, само че...

Тя се канеше да се залови отново с работата си, когато той се върна обратно, но този път наистина беше много възбуден. И тъй като там можеха да ги чуят от кухнята, той я помоли с разстроено глас:

— Бихте ли се върнали за момент?

Сега тя го последва; той я заведе до най-отдалеченото място в малкия салон, дълго време стоя, без нищо да каже, без да се осмели да я погледне. Мъчеше се да събере сили да изплюе камъчето, но му беше трудно и тя не можеше да му помогне. Преплел пръсти от притеснение, най-накрая с едва доловим глас той промълви:

— Всичко не беше точно така, както ви казах.

— Ти нищо не ми каза. През цялото време аз говорех и се мъчех да разбера.

Той се заслушваше, понеже се страхуваше, че сестра му ще слезе и ще говори с леля си, преди той да ѝ е обяснил нещата.

— Преди две години аз все ѝ се подигравах.

— Защо?

— Затуй, че все стои сама вкъщи и че приятелките ѝ са скучни и досадни. Всеки път, като се връщах вкъщи, нарочно ѝ разправях как сме се забавлявали, дори и когато не беше вярно.

— Всичко ли ѝ разказваше?

— Не всичко.

— Разбирам.

— Поне в началото не. Казвах ѝ, че е света вода ненапита, че ще остане стара мома.

— Тя е била на петнадесет години само, нали?

— Бях много глупав. Все още не си давах сметка какво правя.

— Признай си, че току-що си бил разбрал какво е да си момиче.

— Горедолу. Тогава тя започна да ме разпитва защо не я водя със себе си.

— И ти какво ѝ отговори?

— Казах ѝ, че не е за нея, още повече, че ми е сестра.

— И тя разбра.

— Не. Обясних ѝ, че нея никога не я е целувало момче и че в нашата компания всички момичета го правят. И аз вече не знаех защо го казах. Като че ли изпитвах някакво удоволствие да ѝ говоря за това. Изреждах ѝ имената на моите приятелки, които ни позволяваха всичко, а тя се възмущаваше и казваше, че това не е вярно, и мислеше, че е лъжа. Тогава ѝ обясних някои подробности.

— Всичко ли?

— Почти. Освен най-неприличните. А после самата тя свикна да ме разпитва и когато се връщах късно, я намирах да ме чака на тъмно в стаята си. Един ден тя ми заяви: „Следващата неделя искам да ме вземеш.“ Бях объркан, опитах се да я разубедя. „Нали знаеш с какво ще трябва да се съгласиш.“ — „Е, щом казваш, че всичките ми приятелки го правят!“ — „Не всички!“ — „Повечето! Все едно.“ Лельо, никой не знае за това и повярвайте ми, често не можех да спя, имах чувството, че нещата ще свършат зле, и все още като си помисля за това вечер, ме обзема страх.

Просто не знаех как съм могъл да постъпя така. Бях хлапак.

Тя не се усмихна.

— Накрая я взех със себе си, но най-напред, давам ви честната си дума, не вярвах, че ще постъпи като другите. Човек винаги си въобразява, че със сестрите е различно.

— Но то не беше различно — каза кротко леля Жана.

— Не. Тогава изпитах срам. Спрях да се срещам с някои приятели заради това. А и тя, струва ми се, се притесни от мен и предпочете да ходи на други места. И от една година, така да се каже, не знаех вече какво прави. Когато се прибере, ме гледа пренебрежително. Понякога, най-вече сутрин, имам чувството, че ме

мрази. Ето защо не трябва в никакъв случай да заминава. Аз съм отговорен. Ако си отиде, мисля, че ще направя като татко.

— Анри, кажи ми, баща ти знаеше ли?

— За Мадлен ли?

Той отново се поколеба.

— Една неделна сутрин Мад беше излязла, а аз не бях отишъл на църква и тъкмо се канех да сляза да пия кафе, когато видях, че вратата на стаята ѝ е отворена. Забелязах, че баща ми е вътре, но когато ме усети, бързо затвори чекмеджето, престори се, че търси нещо, и смутен смънка някакво обяснение, забравил съм го вече. Запомних добре обаче кое чекмедже бе затворил и малко след това на свой ред отидох и аз. Вътре имаше бельо, а върху него намерих нещо, с което жените си служат при интимния си тоалет.

Не знаеше накъде да гледа.

— Баща ти не говори ли с нея?

— Не знам. Не вярвам. Тя продължи да си излиза.

— И с теб ли не е говорил?

— За какво? За Мад ли?

— Не, за теб.

— Отначало се опита.

— А после?

— Може би беше разбрал, че няма смисъл. Може би...

— Какво?

И ето че от очите му бликнаха сълзи; изобщо не вдигна ръка, за да ги изтрие, и като че ли плачът го пооблекчи.

— И аз не знам. През последните дни мисля за това почти непрестанно. Често съм се питал защо не беше по-строг. Пред приятелите ми се хвалех, че имам готин баща. Може би той се страхуваше, че ние с Мад може да се махнем? Или че ще престанем да го обичаме.

За пръв път, с преливащи от сълзи очи, той я погледна направо и като че ли беше готов да се хвърли на гърдите ѝ. Дали онова, което блестеше в тях, беше някакво отражение или искрица радост? За да не се размекне, той се опита да се пошегува:

— И на свой ред — каза той — аз се страхувам Мад да не си тръгне! Затова слязох и ви разкрих всичките тайни. Не е красиво,

нали? Да знаете само как ме отвращава всичко това. Мислите ли, че все още ще успеете да я спрете?

— Шт!

На горния етаж се отвори врата без всякакво старание да се заглуши шумът. Тъкмо обратното, разнасяше се силен шум от тътрене на куфар по килима, после — от свличане по стълбите.

Жана остави племенника си в малкия салон, затвори вратата след себе си и застана права до стълбището, като вторачи поглед в Мадлен, която, облечена с карирано палто, държеше с една ръка куфара, а с другата се крепеше за перилото на стълбите, за да не го изпусне, бавно слизаше, като на всяко стъпало спираше за малко. Мад също забеляза леля си, но лицето и не изрази нито учудване, нито гняв от това, че тя стоеше насреща ѝ, и продължи да слиза, а на всяко стъпало ръката ѝ силно се разтърсваше от тежестта на куфара.

Тя слизаше, без да бърза, беше цялата напрегната, прехапала устни. Наближаваше моментът, когато двете щяха да се озоват една до друга и едната трябваше да се отмести. Затова Жана затвори вратата на кухнята, така че сега можеха да се чувстват изправени една срещу друга, сами в цялата къща.

Още осем, още седем стъпала... Още три, две... Най-накрая куфарът достигна изтривалката и Мадлен, подпирайки се на стената, с голямо усилие успя да го изправи, без леля ѝ да ѝ помогне.

Устните на момичето леко потрепваха, но тя гледаше уверено пред себе си и в момента, в който се изравни с Жана, леля ѝ най-непринудено ѝ каза:

— Обади ли се за такси?

— Няма нужда. Ще потърся някое пред хотела.

— Вярно, сега сигурно ще има.

Тя ѝ направи път да мине, свали престилката си и тръгна напред и Мад усети, че по плочките на вестибюла отекват не само нейните стъпки. Но едва като отвори остъклената врата, водеща към изхода, тя се обърна:

— Къде отивате?

А Жана най-спокойно отговори:

— Идвам с теб. Да потърсим такси.

ШЕСТА ГЛАВА

Присъни ѝ се нещо, което вече бе сънувала на единадесет или дванадесетгодишна възраст и беше болна от заушки. Тогава прекарваше ваканцията с майка си и братята си в една къща под наем на брега на океана. Изведнъж се почувства чудовищно дебела, сякаш тялото ѝ изпълваше цялата стая, и най-мъчителното бе, че го усещаше размекнато, поресто като гъба, безплътено, сякаш щеше да литне във въздуха.

Не бе истински сън, понеже осъзнаваше, както и първия път, че е в леглото си, в собствената си стая. Знаеше, че това е моминската ѝ стая, че тапетът на розовосини цветчета вече го няма, че вместо него бе сложен едноцветен модерен тапет в неутрални тонове. Голямото ѝ махагоново легло с гладки заоблени ъгли, които обичаше да гали, също го нямаше вече, на негово място бе сложен нисък диван без дървена ламперия. От цялата стара мебелировка бе останал само един малък селски скрин, със залепен крак, който по чудо стоеше на мястото си между двата прозореца.

Сигурно бяха направили публична продажба на всички стари мебели в къщата и ей богу, те не бяха малко!...

Дали някой бе купил малката масичка, която тя бе превърнала в тоалетка? Като малка мечтаеше да има тоалетка и когато стана на около петнадесет години, тъй като все отказваха да ѝ купят, тя покри една дървена масичка с кретон на волани, които падаха чак до земята, а отгоре закрепил едно трикрило огледало, чиято рамка боядиса в светлосиво. Братята ѝ наричаха тази тоалетка „кринолин“.

Невъзможно бе да е болна от заушки, понеже вече я бе прекарала. На нейните години това би било смешно, както старата госпожа Дюбоа, продавачката на чадъри, която на шестдесет и осем години се разболя от коклюш и умря. Навремето нарочно подпитваха мъжа ѝ:

— И от какво си отиде тя?

— От коклюш.

И това беше толкова смешно, че хората си хапеха устните, за да не се засмеят.

Жана беше навила часовника за шест сутринта и си повтаряше това дори насън, чуваше тиктакането, знаеше, че трябва на всяка цена да звънне, че този ден щеше да е изключително важен, и затова се притесняваше, че се е подула.

Не можеше да си спомни защо денят щеше да е изключително важен. Щеше да се сети, като се събуди. Господи, дано само не се е разболяла!

За миг се унасяше в дълбок сън, после се опомняше и добиваше отново усещането за отлитащите часове, за нощта, която продължаваше да се разстила навън и все не се вдигаше, за неумолимото тиктакане на часовника. И когато най-сетне камбаната удари и я освободи от това мъчение, тя отдавна вече знаеше, че навън е светло, както и в кой точно момент щеше да звънне будилникът.

Чувстваше се много добре в леглото си, а и стаята си беше нейната. Зад пожълтелите щори слънцето вече надничаше. Откъм гарата се чу изсвирване на влак. Много скоро временното отпускане изчезна, тя отметна завивката, за да погледне краката си, които я наболяваха, и ги почувства някак си натежали върху дюшека.

Трябваше да предвиди, че това ще стане. Лекарите отдавна ѝ го бяха казали, понеже вече ѝ се беше случвало в по-слаба степен и не изведнъж, ако не се брои първият път. Краката ѝ така бяха отекли през нощта, че коляното изобщо не се забелязваше, а от отока кожата се бе изопнала и лъщеше като восък. Когато натисна с пръст плътта си, която вече не чувстваше своя, по нея се образува нещо като вдлъбнатина, както и бяло петно, което много бавно изчезваше.

Но най-лошото бе, че сега вече знаеше защо денят щеше да е изключително важен и защо снощи, въпреки лошото настроение, което Дезире успя да внесе, тя държеше в къщата всичко да е чисто и подредено, преди да се качат да спят.

Трябваше веднага да се опита да стъпи на ходилата си, подути, както и целите ѝ крака нагоре, и ако не друго, поне да слезе долу и да седне в някой фотьойл, тъй като бе немислимо да обуе чехлите си. Предпазливо, като се молеше да не ѝ се случи нещо лошо, тя опипа с крак килима и като си помагаше с ръце, леко се приповдигна и успя да се задържи права въпреки силната болка. Но не посмя да тръгне,

защото само една крачка — и щеше да падне, представи си как се сгромолясва на земята и както бе съвсем самичка в стаята, по нощница, с разпуснати коси, трябваше да вика и да разбуди цялата къща.

Седна отново на ръба на леглото и за малко не се разплака, забравила, че бе едно остаряло животно. На първия етаж всички още спяха, но може би за неин късмет Дезире още не бе слязла долу? От живота си на село имаше навика да става рано и да отделя много малко време за тоалета си, понеже все бързаше да изпие кафето си с мляко.

Какво ще направи, ако нейната бивша съученичка е слязла вече долу? На втория етаж нямаше звънец. И тъй като знаеха, че си е легнала късно, че бе уморена, сигурно дълго време никой нямаше да посмее да я безпокои. Вслушваше се във всеки шум. Стаята на Дезире беше от другата страна на коридора, тя сама си бе избрала една от мансардните стаи, предназначени за прислужниците, с изглед към двора. В продължение на десет минути не долови никакъв шум, не смееше да мръдне — да не би да не чуе, — чудеше се дали не е по-добре да се довлече до вратата, та макар и на четири крака, но поне да е сигурна, че няма да изпусне Дезире.

Добре, че и двете си бяха легнали по едно и също време, късно след полунощ. Най-сетне долови шум от течаща вода, приглушени стъпки и разбра, че няма да чака още дълго.

— Дезире! — повика тя със сподавен глас, когато чу, че вратата се отваря.

В ръката си държеше чехъл, готова да го запрати по вратата на стаята вместо сигнал, ако случайно не я чуе.

— Дезире!

Дезире най-сетне се върна назад, залепи ухо на вратата, тъй като не бе напълно сигурна, че са я повикали.

— Влез. Вратата не е заключена.

Приятелката ѝ я изглежда учудено, с недоумение, като че ли най-малко бе очаквала да види точно това.

— Какво ти е? Не се ли чувстваш добре?

Дезире не бе забелязала краката ѝ и Жана, както седеше на края на леглото, изведнъж се притесни и побърза да се скрие под завивките.

— Влез и затвори вратата. Не говори много високо. А колкото до мен, няма нищо страшно. Случва ми се вече доста пъти през

последните години и за няколко дни изчезва. Ще трябва само, да речем към осем часа, преди да са започнали посещенията, да се обадиш на доктор Бернар и да го помолиш да дойде. Кажи му, че ще е по-добре да не се спира долу, преди да се качи, и ако може, гледай да го доведеш, без да го забележат.

— Предупредих те, че се преуморяваш!

— Вярно е. Но хайде да не говорим повече за това. Беше необходимо и добре, че го направихме. Само че, бедна ми Дезире, аз ще имам ужасно нужда от теб и се питам колко ли пъти горките ти крака ще трябва да изкачват днес двата етажа.

— Колкото мога, ще се грижа за теб. Свикнала съм. Мъжът ми...

— Не става дума за грижи. Лекарят ще ми предпише лекарство и ще трябва просто да изчакаме да ми подейства. Дори не е болезнено. Важното е да бъда в течение на всичко, което става долу през днешния ден. Нали разбираш, днес им е първият ден, а от това зависи бъдещето.

— Мисля, че разбирам, но ми се струва, че много се притесняваш за хора, които...

— Моля те, най-старателно върши всичко, което ти кажа, все едно, че го правиш заради мен.

— Щом е за теб, разбира се.

— Преди всичко трябва да си в добро настроение. Не е нужно да се смееш или да пееш, но ми се ще, като слязат, да усетят спокойна атмосфера, масата да е приятно наредена, кафето да е хубаво. Постарай се кифлите да са топли. Имаш време да ги поръчаш от хлебарницата.

— Смяташ ли, че ще седнат на масата заедно?

— Няма значение какво ще направят, важното е масата да е наредена за цялото семейство, всеки да види мястото си, салфетката си. Май ще е добре да сложиш и моите прибори.

— Щом мислиш, че така трябва...

Явно всичко това беше прекалено сложно за нея.

— Бебето сигурно ще се разплаче, но каквото и да мислиш за майка му, постарай се да го успокоиш, защото само писъците му са достатъчни, за да изопнат нервите на всички в къщата. Можеш дори да ми го донесеш тук, ако не знаеш какво да го правиш. Не мога да ставам, но ще си играя с него в леглото и нищо не ми пречи да го нахраня.

— Това ли е всичко?

— Не. Когато господин Салнав пристигне — обикновено идва към осем и половина, — ще му предадеш нещо, но едва след като се увериш, че е сам в приемната.

— Какво трябва да му предам? Да дойде да те види ли?

— Точно обратното, да не го прави, освен ако не се наложи. Но по някое време сутринта, малко след като Анри закуси, бих искала той да отиде при него и да му каже най-непринудено, че има нужда от неговата помощ. Нека му измисли някаква работа. Няма да бъде лошо, ако пита за разни незначителни неща. Важното е да го накара да седне на мястото на баща си.

— Добре, разбрах. Въпреки че се съмнявам дали ще стане, но пак ти повтарям, че се притесняваш за...

— Не съм свършила. Ще трябва да се обадиш и на едно друго място, малко по-късно, когато снаха ми се качи при мен.

— Мислиш ли, че тя ще дойде?

— Може и да дойде. Тогава ще звъннеш на господин Бижоа, нотариуса, и ще му кажеш, че сестрата на Робер Мартино би искала да говори с него, но за съжаление не може да отиде в дома му.

— Това ли е всичко?

— Да.

— Какво ще хапнеш?

— Няма значение. По-добре ще е изобщо да не ям, защото ще ми забранят да ям солено.

— Ще ти готвя безсолно.

— Само това липсва! Като че ли си нямаш друга работа! Хайде, сега тръгвай, миличка Дезире! Надявам се, че няма да е за дълго. Само днес ще искам от теб да се качваш колкото може по-често. Утре вече ще свикнем. Ето че и аз мисля за краката ти! Подай ми само гребена, една навлажнена кърпа и шишето одеколон от скрина. В стаята вече мирише на болен. В такива случаи самата аз се отвращавам от собствената си миризма, а мога да си представя какво им е на другите.

* * *

Това бе най-странният ден. Вечерта, преди да заспи, дълго бе размишлявала, мъчейки се да предвиди всички възможни ситуации, предварително да реши как ще постъпи при различните случаи. Знаеше, че всички щяха да се събудят някак сконфузени, засрамени, сърдити и отвратени от себе си, също като след позорна оргия всичко щеше да е трудно и опасно — думите, поведението, това, че седат на масата или че поглеждат тук вместо там.

Ето защо толкова много държеше всичко да е в безупречен ред, къщата да е приветлива. Беше дори предвидила да е сред тях, за да предотврати, макар и без да си личи намесата ѝ, всякаква възможност за скандал.

Но ето че бе прикована в стаята си, на най-горния етаж на къщата, без всякаква връзка с останалите освен с Дезире. А самата Дезире само щеше да чака повод да им покаже навъсеното си лице, да ги накара да заплатят за умората ѝ от предната вечер.

Пръв се пробуди градът — някъде в далечината откъм гарата, — после към осем часа се чу скърцането на голямата порта на избата, която пазачът всяка сутрин отваряше, а след това изтърколваше празните бурета по павирания двор.

Дезире вече се бе качила веднъж, за да донесе кафето с мляко и една филия, която Жана така и не изяде.

— Какво да кажа, ако ме попитат как си?

— Че съм уморена, че нещо не ми е добре, но че ще слеза по-късно.

— Но това не е вярно!

— Няма значение. Кажи им го. Как така не съм чула още плача на Боб?

— Когато майка му слезе, за да подгрее шишето, тя го носеше на ръце. Предложих ѝ да го гледам аз, но тя категорично бе решила да го гледа сама. Сега му пее песничка.

Явно това бе препоръка на родителите ѝ, за да няма за какво да се заловят в случай, че решат да я обвинят.

— Ще трябва да му опънеш кошарката за игра, но не в малкия салон, където никой не се мярка и детето ще е като затворник. Сложи я в трапезарията.

— Ще заема много място.

— Точно това искам. Нека всички го виждат.

— Щом си решила така, добре.

Неочаквано за всички първа слезе Луиз и Жана, която бе помолила да ѝ оставят вратата отворена, я чу как се забави на площадката, преди да тръгне надолу по стъпалата.

Малко по-късно в столовата се появи и Анри, а накрая и докторът повдигна резето на външната врата. Беше невъзможно да мине в този момент незабелязан. Известно време той говори с някого долу; Жана не разбра с кого точно, но после чу как той бавно се заизкачва нагоре, как спря за миг колебливо пред отворената врата, преди да влезе.

— Мога ли да вляза?

— Моля, заповядайте, докторе.

Изглеждаше все така спокоен и непроницаем както в неделя сутринта. За шест часа левият клепах на Жана се бе подул. Още една грижа. Приличаше на ужилване от пчела, но той не се подведе, придърпа стола към себе си и веднага започна грижливо да мери кръвното налягане.

— Не ви се случва за първи път, нали?

— Не. Получих го в Египет преди десет години, но не бе така силно. След това на три-четири пъти и в Истанбул.

— Я да видя краката!

Той ги опипа, размърда пръстите, после я зави с одеялото.

— Изследвали ли са наскоро сърцето ви?

— Преди два месеца, малко преди да тръгна. Изглежда, не е в много лошо състояние и поне в това отношение нямам от какво да се оплаквам засега. Снаха ми говори ли с вас?

— Не съм я виждал. Срегнах само сина ѝ.

— Разбра ли, че сте дошли за мен?

— Не можах да го скрия.

— Как е той?

— Спокоен е, но лицето му е малко изпито.

— Нищо ли не ви каза?

— Помоли ме да не си тръгвам, преди да му се обадя.

Той въздъхна и сложи слушалката обратно в чантата си.

— Нали знаете каква е диетата?

— Без сол. Много малко месо. Никакви подправки. Никакво кафе и чай. На два часа да се пие по едно от хапчетата, които ще ми

предпишете, с пълна чаша вода.

Тя му се усмихна.

— Нали така?

— Забравяте най-важното.

— Знам, знам, и да не ям.

— Смятам да дам рецептата на прислужницата. Освен ако не предпочитате да ви изпратя лекарството направо от аптеката?

— Така ще е по-добре, разбира се, ако не ви затруднява много. Ако Дезире трябва да се занимава днес и с мен, ще ѝ дойде малко много. Кажете ми, докторе, колко време мислите, че...

— Колко време лежахте последния път?

— Една седмица, но...

— Бройте ги сега две. Може би малко по-малко.

Той непрестанно я наблюдаваше, също като в неделя, но сега на няколко пъти ѝ се стори, че е готов да свали непроницаемата си маска. И наистина, беше тръгнал към вратата, когато понечи да се обърне, но продължи напред и само рече:

— Утре през деня ще мина да ви видя...

През цялото време, докато той беше при нея, Жана не можа да долови какво става долу, както ѝ се искаше, но все пак се беше издала навярно защото лекарят забеляза и тя видя, че може би точно в този момент на него най-много му се искаше да се отпусне пред нея.

Той не се задържа дълго време долу; входната врата се затвори почти веднага и навярно имаше много хора на масата в трапезарията, защото тя чуваше как Дезире снове насам-натам, долавяше тракането на чинии.

Измина още половин час, докато някой се сети да се качи при нея. Бяха стъпките на нейната бивша съученичка, която положи трогателни усилия да прикрие колко е запъхтяна.

— Какво ти каза? — попита тя, като сядаше на крайчето на стола.

— Че няма нищо, както си и мислех.

— Безсолно ядене, нали?

— Никаква сол и пипер, е, ако има време да ми го приготвиш, разбира се. Какво правят долу?

— Най-напред отидох да видя счетоводителя, както ми беше поръчала. Разбра ме от една дума. Пристигна едва преди няколко

минути.

— Кой е в трапезарията? Почакай. Снаха ми слезе първа. Каза ли ти нещо?

— Когато слезе, приличаше по-скоро на призрак, отколкото на жив човек, стъпваше тихо и в началото не я забелязах. Като че ли се страхуваше от някого, беше готова да избяга горе и да се затвори в стаята си, ако някой дръзне да я обиди. Изглежда, се учуди, като видя, че те няма в кухнята, само надникна и се запъти към трапезарията; веднага ѝ занесох топлото кафе, така че нямаше какво друго да прави, освен да седне. „Зълва ми не е ли слязла?“ — попита тя. Отговорих ѝ, както ми бе поръчала, после пристигна и Анри. Сипах и на него кафе. Измънка нещо като поздрав, без да гледа майка си. Донесох топли кифли и... чакай... обърках се от цялото това сноване нагоре-надолу. И колкото повече се мъча да си спомня, толкова повече се обърквам. А, да, докторът почука на портата. Втурнах се и когато влязохме в коридора, Анри се надигна да види какво става. Казаха си набързо нещо с доктора. Докато той беше при теб, слезе и Алис, но за разлика от предишния път беше облечена, измита и сресана, носеше бебето отново в ръце и като видя кошарката в трапезарията, опита се да сложи Боб вътре. Той се разрева. Тогава аз се заиграх с него, така че майка му да може да закуси, а той се увлече в играта и аз успях да довърша сервирането.

— Говориха ли на масата?

— Нищо особено. Мисля, че Анри спомена нещо за теб и доктора. Така! Той слезе, все такъв студен като лед, племенникът ти го изпрати до външната врата, после и по тротоара.

— Значи затова не го чух да се връща?

— Върна се през кухнята и със сериозен тон ми нареди да ти кача лекарствата веднага щом ги донесат, и да ти сготвя нещо без сол и пипер. След това отиде в трапезарията и през отворената врата видях, че внезапно стана загрижен и малко надут, докато съобщаваше новината на другите.

На всичко отгоре пристигна и счетоводителят, прекоси кухнята, като че ли правеше нещо изключително важно, и ме попита високо: „Тук ли е господин Анри?“ — „В трапезарията е.“ — „Смятате ли, че няма да го безпокоя?“ — „Убедена съм, че не.“

Не влязох, защото се страхувах да не се изсмея. После двамата отново прекосиха кухнята и момчето ми заяви притеснено: „Бихте ли казали на леля, че искам още сега да се кача при нея, за да видя как е, но господин Салнав се нуждае от мен по една неотложна работа. Щом се освободя, ще ида да я видя. Нека се лекува. И най-вече да не става.“

— Това ли е всичко? — попита Жана, която не се чувстваше съвсем спокойна, но все пак не можа да задържи усмивката си. — А какво прави сега снаха ми?

— Снове насам-натам като насекомо, което търси къде да кацне, на един-два пъти спря пред кошарката на Боб, която през цялото време ѝ се изпречва на пътя, но все още се колебае дали да се заиграе с него.

— А Алис?

— Още се храни и чете вестника си.

— А Мадлен?

— Когато минах покрай стаята ѝ, чух шум. Но още не е слязла. Да се обадя ли на нотариуса?

— Не, докато не ти кажа кога.

— Не искаш ли да хапнеш?

— Към обед, ако намериш малко свободно време, ми пригответи зеленчуково пюре от зелен боб например, ако намериш в къщата, или от каквото и да е. Никой ли не се е обаждал?

— Не.

— Благодаря ти, Дезире.

— Няма за какво. По-добре ще е, ако се опиташ да поспиш. Ще затворя вратата.

— Само това не прави! — уплашено възропта тя.

Веднага щом Дезире излезе, Жана отново наостри уши, като легна напърно на леглото, за да чува по-добре. Разбираше, че на Мад ѝ бе много по-трудно от всички останали, че се колебае дали да слезе, или не, а Жана се притесняваше най-много от това.

Слава богу, че Жана и Дезире не само бяха изпразнили куфара, но и се бяха постарали някъде след полунощ да го качат в стаята на втория етаж, където имаше купища багажи, стари обувки и дрехи.

Историята с куфара просто довърши Дезире и Жана бе предвидила, че ще дойде момент, когато приятелката ѝ категорично ще да откаже да ѝ помага.

— Каква логика има в това да мъкнем посред нощ празен куфар по стълбите, когато навсякъде има колкото искаш място?

Напротив, в това имаше логика и Мадлен го бе разбрала. И кой знае дали точно този куфар, изпречил се на пътя ѝ, предната вечер не я бе разколебал най-много?

Лелята и племенницата почти нищо не си казаха, просто мълчаливо се разходиха из тъмната градина.

Но днес само една дума бе достатъчна, за да разруши всичко. През целия си живот Жана не беше изглеждала тъй спокойна при такова вътрешно напрежение, както когато пресичаше моста редом с момичето, на което натрапваше своето присъствие.

Даже и в този момент Мад вървеше решително, гледаше право пред себе си, като че ли искаше да забрави, че не е сама. Сякаш казваше: „Добре, вървете до мен колкото си искате. Не мога да ви забраня, тротоарът е за всички, но напразно се опитвате да правите нещо, просто си губите времето.“

Все още се чувстваше силна, напълно уверена в себе си.

Първото разочарование дойде, когато въпреки очакванията установи, че кой знае защо, по някаква страшна случайност, около хотела „Аньо д’Ор“ нямаше таксита. На няколко крачки от кафенето тя изведнъж се спря, като гледаше да се скрие от светлината — явно се притесняваше, че е облякла шотландско палто още вечерта след погребението на баща си.

В кафенето пред хотела още имаше посетители. Някаква млада жена по шорти се беше изтегнала в тръстиков фотьойл, беше кръстосала крака, така че почти всичко между бедрата ѝ се виждаше, непрестанно се хилеше с дразнещ околните смях, пушеше цигара, изпускайки дима срещу двамата мъже, които седяха пред нея. А през широките прозорци на кафенето сред цигарения дим се мяркаха главите на постоянните картоиграчи и сред тях навярно имаше някои приятели от детинството на Жана.

— Струва ми се, че ще трябва да потърсим такси на гарата — каза леля Жана шеговито.

Старاءе се да няма никаква ирония в гласа ѝ. Трябваше да прекосят кафенето, да внимава да не би Мад да се върне назад и да се прибере вкъщи, откъдето да повика такси по телефона.

В позата и в смеха на жената от кафенето имаше нещо дръзко и неприлично и навярно в знак на някакво неосъзнато предизвикателство Мадлен реши да мине покрай нея.

Двете жени вървяха под светлината на уличните лампи, ту потъваха в тъмната ивица, ту се мяркаха под бледата светлина, после ярко се открояваха в по-светлите места, за да потънат отново в мрака.

Някакъв мъж, сигурно работник, който отиваше по всяка вероятност на нощна смяна, вървеше успоредно с тях на отсрещния тротоар и отчетливите му стъпки ги съпровождаха през цялото време.

Жана все още не проронваше нито дума, а Мад крачеше до нея с ръце в джобовете, без да гледа наоколо си.

За разлика от Мад лелята оглеждаше къщите, магазините — повечето със спуснати щори, през които обаче можеха да се прочетат имената върху фирмите. На мястото на магазина за шапки, собственост на сестрите Карел, и на магазина за чадъри на старата госпожа Дъбоа, починала от коклюш, сега се издигаше банка с бяла бетонна фасада. И тези, и много други бяха вече мъртви. В гробищата навярно имаше цял квартал с хора, които Жана беше познавала. Сега живееха хора, които също нямаше да ги има един ден, когато и Мадлен на свой ред щеше да стане на годините на леля си и случайно щеше да мине по същите тези улици.

Щеше да дойде сигурно някоя друга Дезире, за да ѝ каже с равен глас, подобен на течаща вода: „Спомняш ли си Жермен Донкьор, оная с луничките, чието лице приличаше на добре опечен хляб? Омъжи се, а после пое търговията на родителите си. Сега има седем деца. По-голямата ѝ сестра е съпруга на депутата, а един от синовете ѝ е губернатор в колониите.“

Улицата беше дълга, леко наклонена; минаха покрай хотел, който по времето на Жана бе ужасен, с много лоша репутация, но сега бе преобоядисан и носеше ново име, което не ѝ бе известно.

Жана много добре разбираше, че племенницата ѝ се дразни от нейното мълчание, че именно за това върви така неспокойно. Но трябваше да мине още време, докато спечели играта, затова притаяваше дъха си, като акробат в момент на трудно упражнение.

Отначало вървяха почти в крак с мъжа от отсрещния тротоар. Стъпваха механично, като под звуците на военна музика. А неговите крачки бяха големи. Навярно бързаше.

Сега този ритъм трябваше да се наруши, а това от своя страна щеше да пресече и порива на Мад. Но не трябваше да дойде от страна на Жана. Трябваше да стане съвсем неусетно за младото момиче, пред което сякаш се разплиташе някаква невидима нишка.

В един миг, за да не покаже, че е задъхана, лелята само преглътна и сред цялото това мълчание между тях се създаде толкова силна близост, че изведнъж Мад потръпна и леко извърна глава.

— Казахте ли нещо?

— Не, защо?

— Така ми се стори.

От това крачките им като че ли леко се забавиха и много скоро мъжът, който ги бе увлякъл подире си, отиде напред, шумът от обувките му престана да ги смущава.

Лелята бе убедена, че в момента мълчанието ѝ подготвя Мадлен вътрешно за разговора, който очакваше.

Но тъй като спътницата ѝ вървеше безмълвна, и тя не продумваше нищо, а и самата Мад не можеше да пречупи гордостта си и да заговори първа, нямаше кой да чуе отговорите ѝ.

На края на улицата, съвсем в дъното, се очертаваше гарата, където лампите светеха по-силно, а в тъмното небе иззад покрива се издигаше светлият дим на някакъв товарен влак. Там сигурно щеше да има таксита, най-малко две или три. Оставаха само двеста метра. По залез-слънце по същия този път бяха преминали, влачейки хлапето си за ръка, и семейство Физол, но обзети от съвсем различни чувства. От няколко минути насам двете вървяха вече в крак. Това нямаше никакво значение и въпреки това Мадлен се опита да изравни крачките си, също като войник в строя, но не можа и на два-три пъти поизостана. Дори и тогава те не си продумаха нищо. Най-вече не споменаха нито дума за едно друго заминаване, както девойката навярно очакваше, за едно друго заминаване, станало преди много години, за едно друго младо момиче, което бе напуснало жълтеникавата къща при моста.

Стъпки по улицата. Улични лампи, към чиято светлина те се приближаваха и се отдалечаваха, и пак се приближаваха.

Кръшната и спокойна походка на младо момиче редом с тази на старата и дебела жена, която не изоставаше, въпреки всичко неуморно вървеше до него, за да не му позволи да се осъзнае, да заеме поза, да мисли за себе си.

Всичко висеше на косъм! На път да се скъса. Почти беше станало. Жана знаеше това и не смееше дори да диша. Тя не се молеше, защото не знаеше да се моли, но напрягаше цялата си воля, убедена, че всичко зависи единствено от силата и непоколебимостта ѝ.

Мъжът от отсрещния тротоар бе стигнал до гарата. Може би той щеше да кара през потъналите в мрак полета товарния влак, който сега пушеше.

Улицата сякаш опустя, когато стъпките му заглъхнаха, но затова пък тези на Мад и на леля ѝ, които вече не вървяха в крак, отекваха поотчетливо.

И в този миг изведнъж — като че ли някаква буца се пръсна в гърлото на Жана — момичето спря, за секунда се извърна назад и преди още да се върне към уличния стълб, който двете току-що бяха задминали, каза предизвикателно:

— Смятате ли, че спечелихте?

— Не.

На връщане към къщи продължиха да мълчат. Хората от кафенето пред „Аньо д’Ор“ се бяха разотишли, а жената с разголените бедра се бе подпряла на прозореца на една от стаите на хотела и някакъв мъж се разсъбличаше зад нея. Зад остъклените врати все още се мяркаха неподвижните глави на картоиграчите.

Мостът. Мад забави крачка. Жана, която се досети каква бе причината, каза най-спокойно:

— Дезире ще ни помогне да качим куфара.

За техен късмет Анри не се появи. Той продължаваше да чака на тъмно в малкия салон и сестра му изобщо не се усъмни, че той е там и чува всичко.

— Дезире, ще ни помогнеш ли?

— За какво?

— Да качим този куфар до първия етаж.

Тя настъпи с крак приятелката си, за да не ѝ даде време за размишление.

— Хайде да го внесем в стаята.

— Тук на стълбите не е ли добре?

— Не.

На всяка дена Мад трябваше да го опразни, и то още същата вечер. Леля ѝ ѝ помогна, като се правеше, че не се интересува какво

има вътре.

— Ние с Дезире ще качим празния куфар до втория етаж. Не е тежък. Можеш да си затвориш вратата. Лека нощ, Мад.

Мад се поколеба и както беше с лице към стената, смънка с половин уста:

— Лека нощ.

Това бе всичко.

Тази сутрин все още не беше слизала. Трудно ѝ беше да слезе. Навярно на няколко пъти бе надничала през вратата, за да види кой влиза и кой излиза. Сигурно бе гладна. Майка ѝ беше вече долу. Не знаеше къде е брат ѝ. А дали знаеше, че леля ѝ се бе разболяла?

Навярно бе разпознала гласа на доктор Бернар, както и стъпките на Дезире по стълбите.

Беше към десет часа, изведнъж перилото на стълбите изпука, после някой заслиза надолу, но някъде по средата спря.

За повечето хора в къщата настъпи тишина, но Жана така внимателно се вслушваше, че долавяше ударите на стенния часовник в една от стаите на първия етаж. Пооправи завивките с двете си ръце, понареди безцветните си коси, пое дълбоко въздух, усмихна се и накрая каза:

— Влез.

Застанала права в коридора, Мадлен трябваше само да прекрачи прага.

СЕДМА ГЛАВА

— Седни.

Тя ѝ посочи ниското столче, на което преди малко седеше доктор Бернар, но едно едва доловимо колебание от страна на племенницата ѝ, нещо съвсем незначително, като онези излъчвания, които едва се улавят и от най-чувствителните стрелки на някои апарати, я накара да добави:

— Преди да седнеш, бъди така любезна и пусни щорите. Имам чувството, че от силната светлина очите ми се уморяват.

Това не беше вярно, но тя знаеше, че Мадлен бе престъпила в тази стая като в изповедалня, и щеше да е по-добре да се изолират от огрения от слънцето град. Носеше пак черна рокля, скоро се бе къпала; беше изключително спретната, косите ѝ бяха грижливо сресани. Почти без пудра, без никакво червило.

Така изглеждаше много млада, почти ученичка, ако не бяха закръгленият ѝ ханш и корем, които я правеха жена.

— Седни — повтори тя, тъй като девойката продължаваше да стои права, подпряна на облегалката на стола.

И двете млъкнаха, но не като предната вечер. Това приличаше по-скоро на размисъл между две жени, дълбок и целомъдрен. Мадлен все още не бе вдигнала очи към леля си, но вторачено гледаше подутата ѝ посиняла ръка върху завивката. Жана виждаше как тя премигна с дългите си мигли; беше убедена, че брадичката рано или късно ще се повдигне и че до този момент не трябва да казва нищо.

И наистина, племенницата ѝ вдигна глава, по лицето ѝ нямаше нито усмивка, нито предизвикателство, четеше се само някаква умора.

— Какво мислите за мен? — попита тя, като напругаше волята си, за да не потрепери.

— Маф, мисля си, че сега пред мен стои едно малко момиче, което би дало всичко на света, за да се почувства чисто.

Очите ѝ се отвориха широко и се навлажниха.

— Откъде знаете? — едва промълви тя, преди да се хвърли върху рамото на леля си и да заплаче.

Рано беше за отговор. Нямаше какво да ѝ отговори в този момент, а и нейните топли щедри сълзи, които течаха като из ведро, имаха своето значение и не трябваше да ги спира. Мад не отделяше лицето си от старата подута ръка и всяко потреперване на тялото ѝ се предаваше на леглото, докато Жана замислено ровеше с другата си ръка в кестенявите меки коси.

— За... що... — промълви момичето между две хълцания — за... що?

Неохотно се усмихна на неспособността си да произнесе думите, зариди отново, но сега сълзите се стичаха по едно по-лъчезарно лице.

Лека-полека тя започна да се успокоява, но хълцането все още ѝ пречеше да говори.

— Наистина е глупаво! Никога пред никого не съм плакала така.

Като че ли и тя си задаваше същия въпрос, както и доктор Бернар, или поне същия, наблюдавайки леля си, чието ляво око бе все още подуто. И други си го задаваха, и Луиз, и синът ѝ, и самият господин Салнав, всеки по своему, та дори и Дезире озадачено си блъскаше главата.

Може би старата жена се усмихваше тъжно и някак си загадъчно много повече на въпросите на всички в къщата, отколкото на тези на племенницата си. Но Мад не можеше да разбере това. Тя беше още във възрастта, когато човек свежда всичко до себе си.

— Защо ми се доверихте?

— Навярно защото знаех, че няма да остана разочарована...

— За първи път някой ми вярва. Знаете ли това? Всички се отнасят към мен винаги с недоверие. Бях още малка, когато майка ми повтаряше: „Обзалагам се, че лъжеш!“ Дори и татко в случаите, когато се разнежвах с него, усмихнато ме питаше: „Какво искаш? От какво имаш нужда?“ А вие не казахте нищо, не ме разпитвахте. За нищо не ме обвинихте.

— Нали ти самата достатъчно се упрекваш?

— Да. Как е възможно да сте отгатнали това? Никой нищо не е могъл да ви каже, защото никой не смята, че мога да имам угризения, дори чувства. Смятат ме за студена, амбициозна, загрижена

единствено за себе си и собственото си удоволствие. Най-вече за удоволствията си, нали?

Нейната иронична горчива насмешка прозвуча като фалшива нотка, която караше човек да се чувства неловко.

— Анри навярно ви е говорил за удоволствията ми, за моите удоволствия, за долните ми удоволствия. Снощи, като слизаше долу, той ми заяви, че всичко ще ви разкаже, за да се успокои, че ще ми попречите да замина. Очаквах да връхлетите в стаята ми разгневена, да ме обсипете с хиляди упреци и да ме накарате да се срамувам от поведението си. А вие не направихте нищо. И сега нищо не ми казвате.

Не отричайте. Разбрахте, че се чувствам омърсена. Ето например тази сутрин така яростно се изкъпах, като че ли е възможно да изтрия нещо от себе си. Всеки път, като се връщах вкъщи, се къпех. Ще ми се смеете. Дори косите си миех, а после до късно през нощта ги суших.

Откакто говореше бързо и отсечено, тя се бе изправила; разхождаше се из стаята, на моменти спираше, за да погледне учудена леля си.

— Не искате ли да знаете защо направих това?

— Не.

— Сигурно знаете защо. А аз самата се питам дали знам и понякога си мисля, че го правя от някаква необходимост да се омърся.

Погледна наоколо стените с някакво отчаяние.

— Все тази къща, животът в нея, думите, които се произнасят, дребните занимания на всеки един... И по ваше време ли е било така?

— С тази разлика, че моят баща, когото ти познаваш, ни възпитаваше много по-сурово и ние нямахме право да говорим на масата, да излизаме без разрешение от трапезарията, да се разхождаме, без да ни придружава прислужницата. Не ни беше разрешено да му противоречим или пък да закъснеем дори минутка за обед. Ако слезех по пантофи или пеньоар, сигурно щяха да ми ударят шамар, но дори не ми е минавало през ум да направя подобно нещо. А и на никой друг. В седем и половина трябваше вече да съм си оправила леглото, стаята и да съм готова.

— Но все пак заминахте — каза Мад съвсем тихо, стеснително, като че ли това обясняваше всичко.

— На двадесет и една години.

— А преди това?

— Чаках.

— Преди това нищо ли не сте правили?

— Не.

— Съвсем нищо ли?

— Да.

— Защо?

— Не зная, Мад.

— Нямали сте удобен случай?

— Такива случаи винаги се намират.

— Тогава заради бога?

— На шестнадесет години вече не вярвах в бог.

— От...

— Да. Точно. Думата, която ти току-що употреби. От чувство за чистота. От представата, която си бях изградила за чистотата. Може би и защото знаех, че баща ми прави същото с всички прислужници, и един ден, втурвайки се в мазето, го сварих точно в такъв момент.

— Но моят баща не беше такъв. Поне аз не смятам така. Трябва да е било ужасно.

— Да. Бях само на тринадесет години и това страшно ме впечатли.

И като се усмихна, добави:

— Спомням си, че се зарекох да не правя това никога с какъвто и да е мъж. По-късно разбрах, че може да е много красиво, ако...

— Ако обичаш — добави Мад с горчивина. — А аз никога не съм обичала. Дори не зная дали изобщо съм искала да обичам. Но както и да е, вече не съм способна на това. Мъжете ме отвращават и понякога, когато съм с тях имам усещането, че си отмъщавам. Разбира се, това не е вярно. За нищо не си отмъщавам. Само си търся извинения. Не трябваше да започвам, разбирате ли? Но започнах, за да подражавам на другите.

Всъщност не. Не заради това. Искях да съм над другите. Винаги съм имала амбицията да съм нещо повече и по-добра от другите. Две години преди да завърша училище, бях първа по успех във всички класове. На предпоследната година по случайност бях едва втора, а следващата година не си дадох труд да работя и нарочно се наредих сред последните.

— Зная. И аз съм била от първите.

— До края ли?

— Да, вероятно поради горделивост. Но казвах, че е гордост.

— И от гордост ли изчакахте да станете на двадесет и една години?

— Вероятно.

— А аз, водена от същото чувство, започнах на петнадесет години! Смешно е да се говори така пред една леля. Никога не съм смятала, че това е възможно. Едва снощи го проумях, когато стигнахме до горния край на главната улица. За малко не се хвърлих в обятията ви, щом се върнахме, но ми се стори, че вие не желаете.

— Не си сбъркала.

— Защо?

— Защото беше още много ядосана и имаше нужда да се поуспокоиш. Всъщност сега ще е по-разумно да слезеш и да хапнеш нещо, а после да се качиш отново. Нали още не си пила кафе?

— Нямам нужда от кафе.

— Веднага след това ще се качиш.

— Но няма да бъде същото.

— В такъв случай иди до края на коридора и извикай на Дезире да ми качи чаша кафе и една филия. Освен ако не предпочиташ кифли?

— Мислите ли?

— Да.

— Не смея да й викам така пред цялата къща.

— Щом е за мен, тя няма да се разсърди. Знае, че съм болна.

Почти нищо не си казаха, докато чакаха Дезире, и в мълчанието им се криеше някакво особено съучастничество.

— Мисля, че сега вече можем да вдигнем щорите, нали? Сигурно очите вече не ви болят? Не бъркам ли?

— Не.

— Смятате ли, че Дезире знае?

— Имам пълното основание да смятам, че не знае.

— Всъщност ми е безразлично. Достатъчно много хора знаят. На моменти дори се гордеех с това; нарочно се показвах пред хората.

Те млъкнаха, защото Дезире пристигна с подноса и учудена го остави върху леглото.

— Сега вече си гладна, нали?

После изпитателно погледна към момичето.

— Какво става долу?

— Нищо. Бебето спи. Анри е все още в приемната. А госпожата — нарече я така заради момичето — е с нотариуса.

— Ти обади ли му се?

— Не. Той току-що пристигна. Не пожела да те види. Дори не спомена за теб. Съобщи за пристигането си само на госпожа Марино.

— Благодаря ти.

— Все пак искаш ли зеленчуковото си пюре за обед? Вече минава единадесет часът.

— Няма значение.

— Взе ли си лекарството?

Когато най-сетне тя излезе, Мад изчака да срещне погледа на леля си, за да се нахвърли на подноса.

— Признай си, че бе много гладна.

— Добре, признавам.

— Заради майка си ли не слезе долу?

— В известен смисъл да. Много бих искала да ми кажете какво да направя. Не трябва ли да ѝ се извиня?

— Според мен по-добре е да не ѝ казваш нищо, все едно нищо не се е случило.

— А вие сърдите ли ми се? Беше ужасно грозно, нали?

— Достатъчно е това, което ти самата мислиш за постъпката си, Мад.

— За толкова много неща мисля, че вече се обърках! Дори и за това, което ви разказах тази сутрин. Изведнъж се питам дали наистина бях откровена, или ви разиграх някакъв театър. Но един ден може би ще ви покажа дневника си.

— Дневник ли си водиш?

— Отдавна вече нищо не съм писала в него. По-точно пишех едно време. И в дните, когато се чувствах отвратена от себе си, го изваждах и вписвах всичко, което мисля за себе си. А то никак не беше хубаво, разбирате ли? Казах ви, че... И аз вече не си спомням какво ви казах. Знаех, че ще ме изслушате и че ще ми повярвате; знаех, че се интересувате от мен. Почувствах го още от първия ви поглед. Но най-напред исках да ви заинтригувам. Всъщност може би останах тук, за да поговоря с вас. Исках да ви покажа, че си струва човек да се занимава с мен, но се мъчех да не ви разочаровам. Чак сега, лельо,

казвам истината. Аз съм една мръсница. Една покварена личност. Когато ми разказвахте за баща си и слугинята, там в мазето, наведох глава, за да не видите, че се изчервявам, понеже аз правех точно обратното. Вечерно време ставах от леглото, за да надничам през ключалките, надявайки се да видя нещо.

— И видя ли?

— Не. Гасяха лампата. Но слушах и си представях разни работи. И още на тринадесетгодишна възраст лягах по един особен начин на корема си в леглото.

— Зная.

— И вие ли?

Леля й леко кимна с глава.

— А момичетата в училище разказваха ли мръсни неща, както правят сега?

— Някои — да.

— А рисуваха ли?

— Вероятно...

— На четиринадесет години вече знаех всички думи, които не трябва да се казват, знаех какво значат, а през това време вкъщи ме смятаха за напълно наивна. Много се ядосвах, когато братята ми се криеха по ъглите и си шушукаха, а след това прихваха и не искаха да ми кажат защо се смеят. Много скоро Жулиен отиде в Университета в Поатие. Не го виждах често и той ме считаше за хлапе. Не забелязваше, че раста. Но с Анри имаше малка разлика в годините, само две, затова направих така, че да проговори.

— И да те вземе със себе си.

— Да. Така започна. Но съм сигурна, че и без Анри щеше да стане същото, но малко по-късно.

После, като погледна леля си, добави със сериозен глас:

— Смятам се за покварена. Това е.

След малко, силно възбудена, добави:

— Не толкова заради самата постъпка, нали разбирате какво искам да кажа. В повечето случаи това дори не ми доставя удоволствие. И още преди да започна, зная, че след това ще се чувствам отвратена.

— Но все пак започна, така ли?

— Да. Именно затова казвам, че съм покварена. Правя го, за да не стоя вкъщи, за да изляза с кола; бих го правила само за да се покажа било пред приятелките си, било по главната улица с мъже, и то в отворена кола. Много хитро, нали? Или пък да седна в някое кафене като снощната жена, която видяхме. И аз правя като нея, затова толкова се засрамах, когато минахме оттам. Когато го правят другите, изглежда ужасно, глупаво и отблъскващо! Най-вече ужасно глупаво! И всичко това само и само за да се харесаш на мъжете, да ги накараш да се възбуждат, да ти казват глупави думи, хилейки се раздражено, да те замъкнат на някой плаж, в някое казино, по дансинги, да те черпят с коктейли, а после да те целуват с дъх на алкохол и с все по-учестено дишане, а накрая, както понякога кучетата треперят по улиците, изправени на задните си крака, да те сграбчат в най-добрия случай на някое противно хотелско легло, край някое шосе или на задната седалка на колата. Защо приемам всичко това, лельо?

Сега вероятно ѝ се искаше отново да спусне щорите, за да не вижда пред себе си лъчезарния град, главната улица, магазините, хотела „Аньо д’Ор“ с кафенето, където туристите вече бяха насядали на сянка на чаша аперитив.

— Понякога, когато се прибирам вкъщи, не смея да се докосна с ръце, преди да ги изтъркам с пемза, а през нощта дълго време усещам в устата си неприятния чужд дъх. Дълго време ходех да се изповядвам, понякога непосредствено след случилото се. Един ден свещеникът ме попита дали не изпитвам някакво физическо удоволствие, като му разправам най-подробно греховете си. Тогава си дадох сметка, че е прав. Не че изпитвах физическо удоволствие, но по този начин отново исках да бъда интересна, понякога дори надниквах зад решетката, за да видя дали съм го смутила.

Е, сега вече не ме ли смятате за покварена?

През седмицата си стоя вкъщи, гледам да се занимавам с нещо и навярно, ако бях надарена в някоя област, например ако бях талантива музикантка или художничка, каквото и да било, това повече нямаше да ми се случи.

Но аз във всичко съм посредствена, дори в тениса и в плуването. И щом стане петък, започвам да звъня по телефона. Случайно срещнах един в Руан, който само чака да му се обадя, за да долети от Париж, където живее с жена си и трите си деца. С него бях в неделя.

Казахте ли нещо?

— Не, нищо.

Дали устните ѝ не трепнаха? Дали не промълви сама на себе си: „Бедното момиче!“

— Хайде, признайте си, че ви разочаровах, че всичко това е много по-грозно, отколкото очаквахте? Е, добре! Ще ви кажа абсолютно всичко. Бях се зарекла специално за това да не казвам на никого, дори и на свещеника, защото, само като си помисля, ме хваща срам и започва да ми става гадно. Понякога... ох, колко ми е трудно да го кажа!... Не ме гледайте!... Понякога правя така, че да има още един мъж, който да ни гледа... Нали разбирате какво искам да кажа?... Той ни гледа и постепенно започва да се дразни... А на мен ми се ще да ми се възхищава, да подлудее, да смята, че аз единствена съм способна да...

И тя отново заплака, но този път различно, без да хълца, без да крие лицето си, без да се притеснява, че ще покаже разкривеното си лице.

И както говореше, от очите ѝ потекоха сълзи, стигаха до крайчеца на устните ѝ, после се стичаха надолу, потрепваха за миг на брадичката ѝ, а тя продължаваше да говори, докато гласът ѝ все повече заприличваше на този на майка ѝ в моменти на криза.

— И как искате след всичко това да вярвам, че някога ще се почувствам чиста, че ще си имам и аз мъж, който да ме приеме за истинска жена и от когото да имам деца? Дори не знам дали все още мога да имам!

Неотдавна трябваше да ида на лекар, не доктор Бернар, лекар от друг град, който обаче отказа да ми помогне. Същата вечер се замъкнах до една отвратителна къща, където една старица ми направи... знаете какво. И всичко това, без никой да знае! На следващата нощ никой вкъщи не трябваше да чуе! Можех да умра съвсем сама в стаята си, с притисната възглавница върху лицето си, защото се страхувах да не би да извикам. А и парите, които трябваше да намеря на всяка цена, за да платя на старицата...

Оттогава не съм съвсем в ред, не се чувствавам както трябва. Вече няколко месеца как ме боли, но все пак не се отказвам. Вие, която всичко разбирате, ще разберете ли и това?

А мъжете нищо не забелязват. И се чувстват толкова горди и щастливи! Ако знаеха само какво мисля за тях и до каква степен ги мразя! Особено когато ги погледна съвсем отблизо, очи в очи, изражението на лицата им е особено.

Нещастна съм, лельо, наистина съм нещастна. Повярвайте ми! Моля ви да ми повярвате, дори и да съм ви излъгала за някои неща или да съм преиначила истината.

Вярно е също, че бих дала всичко, за да бъда чиста, да стана отново чиста и да остана такава. На седемнадесет години съм, лельо. Миналия месец ги навърших. Аз съм едно чудовище. Аз съм...

— Ти си само жена, малката ми.

Изведнъж Мад се стресна, застана като вцепенена, свъси вежди и недоверчиво погледна леля си. За миг се замисли, като се мъчеше да проумее казаното, преди да зададе поредния си въпрос, и с глас, в който прозираше предизвикателство, попита:

— Какво искате да кажете с това?

— Нищо друго освен това, което казах. Брат ти е мъж. Баща ти и дядо ти бяха мъже, и нищо друго освен мъже. Майка ти е жена. Ти си жена, Алис също.

— О, Алис е способна да направи всичко, което ѝ мине през главата, без изобщо да се засрами.

— Какво знаеш ти?

— Когато това ѝ се случи за първи път, тя си хвана съпруг.

— Който умря.

— Но това не ѝ пречи да е „госпожа“ и да има положение.

— Какво знаеш ти?

— Все това повтаряте. Според мен повечето хора избягват да си създават проблеми, даже и да не са напълно щастливи, те се чувстват доволни от себе си.

— Пак ти повтарям: какво знаеш ти?

Загубила всякакво търпение, тя се възпротиви.

— Нима искате да кажете, че и вие също се срамувате от себе си?

— Да, и аз.

— Защо?

— Има много причини, дълго е да ти разправам цял един живот, но някой ден, ако все още искаш, мога да ти разкажа; днес ще чуеш

само края, случилото се през последните дни, или така да се каже, вчера.

В неделя сутринта една стара дебела жена с кръгло лице почука на вратата на тази къща и понеже беше леля Жана, никой не се запита за какво идва тя.

— Да, вярно е.

— А леля Жана дойде тук, потънала от срам, да потърси последното си убежище, защото бе паднала толкова ниско, бе тъй уморена и отвратена от себе си, че искаше да измоли само едно кътче, където да дочака своя край.

Това бе последната ѝ възможност, идваше отдалече, беше тъй изтощена, че се надяваше единствено да доживее края на пътуването си.

В Поатие, докато чакаше следващия влак, своята леля Жана изпи два коняка, за да се окуражи, или това бе по-скоро само повод, криеше се да не я видят околните.

— Както прави майка.

— А вечерта отсреща, в хотел „Аньо д’Ор“, тя трябваше на всяка цена да изпие още един коняк, после още един и ако в неделя сутринта не дойде по-рано, то е само защото бе махмурлия.

Момичето подскочи от употребената вулгарна дума.

— В Париж, където прекара само една нощ, леля Жана в крайна сметка влезе в един гаден бар, седна зад тезгяха сред мъжете и започна да пие от големи омазнени чаши. А преди това, в Истанбул...

— Лельо!

— Трябва да изслушаш всичко това, то е важно и за теб, Мад. В Истанбул леля Жана, изучила вече слугинския занаят...

— Като Дезире...

— Та в Истанбул леля Жана упражняваше долния, най-долния занаят, който и самите мъже презират и са го нарекли с най-грубата дума, занаят, за който в повечето страни по света пращат в затвор.

— Вие...

Тя стоеше объркана, не можеше да повярва, гледаше дебелото лице на Жана, безформеното ѝ тяло под завивката.

— Не. Не е това, което си мислиш. Аз само приемах клиентите, с усмивка на уста, разубнавах вкусовете им, и то с конкретни въпроси, разменяхме си многообещаващи усмивки — залог, че сме се

спазарили, плясвах с ръце, както правят учителките, за да извиквам от салона цяла редица момичета по нощници, които те започваха да опипват като панаирджийска стока.

Свела глава, Мадлен не знаеше какво да каже. И леля ѝ също мълча известно време, загледана в едно сиво гълъбче, кацнало на перваза на прозореца.

— Сега разбра ли?

Тя кимна с глава.

— Е, и какво разбра?

— Не зная. Май всичко.

— Можеш ли все още да ме гледаш?

Мад вдигна очи. След известно колебание. Очите ѝ бяха сериозни, развълнувани.

— Е, това е! Вече няма да можеш да подпреш чело на ръката ми и да се наплачеш както тази сутрин. Но мисля, че така е по-добре.

— Добре направихте — каза тя, като преглътна с усилие.

Сега ѝ се искаше да напусне тази стая, където бяха стояли доста време само двете, където бяха разкрили докрай най-съкровените си тайни.

— Сега можеш да слезеш. Надявам се, че нотариусът не си е тръгнал. Кажи на майка си, че бих искала да я видя и че може да се качи заедно с него.

— Добре, лелю.

— Измий си очите и си сложи малко пудра, преди да тръгнеш. Бъди така любезна и ми подай одеколона.

Мад го взе от скрина, който стоеше на същото място както преди четиридесет години, когато Жана бе на възрастта на племенницата си; Жана не се сдържа и ѝ го каза:

— Това беше моят скрин, когато бях момиче. А това — моята стая. Хайде! Тръгвай!

— Благодаря.

Беше ѝ трудно да тръгне. Почти толкова трудно, колкото и преди малко да дойде. Застана с отпуснати ръце сред стаята, после направи няколко вдървени крачки към вратата. В миг се обърна и насъбрала изведнъж сили, прекрачи към леглото, наведе се и докосна с устни дебелата ръка, ухаеща на одеколон.

Заради миризмата Жана за малко не ѝ каза: „Виждаш ли, аз също искам да се почувствам чиста.“

Но щеше да прозвучи фалшиво. По-добре беше да не казва нищо. Чуха се само стъпките на младото момиче, което се отдалечаваше — отначало бавно, а после, някъде от средата на стълбището, внезапно заподскача надолу, както подобаваше на възрастта му.

Тя дочу как то извика долу на майка си още преди да е стигнало до гостната:

— Мамо! Леля Жана моли да...

Не успя да долови края, защото вратата се затвори. На леглото в стаята остана само дебелината Жена, цялата подута, с подпухнало ляво око, сякаш я бяха ударили, приличаше на улична пияница, към която родителите не даваха на децата си да се обръщат.

Усещаше устните и гърлото си сухи. Също като във влака ръката ѝ машинално посегна към меката, топла плът на гърдите ѝ, някъде в областта на сърцето, сети се за малкото шкафче в приземието, където Луиз криеше бутилките, и се запита дали Дезире щеше да се съгласи да...

После се отпусна под завивките, забравяйки за нотариуса, забравяйки всичко, затвори очи от изтощение и по-скоро с устни, отколкото с глас, изговори думата:

— Чиста!

ОСМА ГЛАВА

Той се изкачваше бавно, стъпваше тежко, през три-четири стъпала спираше, но лицето му не бе нито тревожно, нито страдащо като при болни от сърце, беше по-скоро човек, който при всякакви обстоятелства гледа да не се притеснява, от време на време спираше, за да огледа стената и стъпалата пред себе си.

След него вървеше Луиз, още по-дребна, на стъпало по-ниска от него, и при всяко негово спиране се сепваше, не знаеше как да се държи, опитваше да му заговори от благоприличие.

— Стъпалата са стръмни — промълви тя при първото спиране, като че ли искаше да се извини.

Той не се обърна, нито ѝ отвърна и сякаш гърбът му изразяваше цялото му презрение към подобни банални и излишни подхвърляния.

Притеснена, тя повторно се помъчи да обясни нещо в своя защита:

— Ако знаех, че снаха ми ще се разболе, щях да я настаня на първия етаж. Но тя сама избра стаята си.

Отново никаква реакция. Продължиха да се изкачват нагоре. На колко ли години беше нотариусът? Отначало Жана го взе за сина на един, когото тя познаваше навремето и още от дете го смяташе за старец. Навярно приближаваше деветдесетте, а може би ги беше навършил. Все още беше строен, но розовото му лице контрастираше неестествено с белите, късо подстригани коси.

— Жана, нотариусът може ли да влезе?

— Разбира се.

Той пристъпи с пълно безразличие, държеше се, сякаш е дошъл да огледа къща, обявена за продан, и с професионално любопитство поогледа Жана. Очевидно той нарочно се държеше така неучтиво и пестеше всяка дребна любезност, която хората обикновено разменят помежду си. Вместо да ѝ каже „добър ден“ или с общи и банални въпроси да я запита за здравето, той изрече една-единствена дума,

таейки в себе си навярно онова старческо злорадство пред по-млади хора, които се измъчват от някоя болест.

— Водянка ли е?

Спомни си, че в сравнение с него навремето тя бе едно малко момиченце, което още тогава се впечатляваше от него, и сега му отговори почти по детски:

— Не е страшно. Малко почивка, и ще се оправя.

— Така се казва обикновено.

— Вече ми се е случвало.

Жана виждаше, че Луиз беше много притеснена, но не така вцепенена или истерична, както я беше виждала през последните дни. Сега тя изведнъж се бе озовала пред конкретни проблеми.

— Господин Бижоа не искаше да се качи. Но аз настоях да повтори пред теб онова, което ми обясни току-що.

— Седнете, господин Бижоа.

Той не пожела да седне на малкото столче до леглото, което тя му предложи. Отмести го, взе си друг стол от дъното на стаята и преди да седне, го огледа, за да се увери, че е стабилен, или за да определи цената му.

— Прочетохте обявлението ми, нали? — започна направо той.

И без да чака отговор, продължи:

— Поради ваши лични съображения, които са ми известни, вие предпочетохте да ви смятат за умряла. Пренебрегнахте всяко наследство, мислейки, че никога няма да се върнете обратно, но както виждате, в_ _крайна сметка се завърнахте.

— Но не за наследството — побърза да възрази тя. — И ако ви помолих да се качите...

Тя държеше да обясни както на него, така и на Луиз, че намерението ѝ бе да се откаже окончателно от наследството, и то по законен ред, че това бе необходимо, но той я прекъсна.

— След като нещата стигнаха дотук, няма никакво значение какво възнамерявате или какво сте възнамерявали да правите.

Като че ли никой друг не познаваше така добре като него семействата от този край, с техните тайни. Познаваше родителите и децата не само на семейство Мартино, знаеше отлично и най-малките подробности за града.

За какво ли си отмъщаваше той с този леден тон, в който прозираше ако не задоволство, то поне някакво наслаждение от чуждите несполуки.

Може би защото Жана бе легнала и с подпухналото си лице и подутото око изглеждаше съвсем окаяна. Луиз се опита да смекчи положението.

— Нотариусът Бижоа донесе лоши новини.

— Зная. Разговарях надълго и широко с господин Салнав.

Нотариусът повдигна рамене презрително.

— Горкият Салнав не знае абсолютно нищо.

Тя попита смутено:

— Семейство Физол ли имате предвид?

— Те нямат нищо общо. Господин Физол ми телефонира тази сутрин в кантората с молба да задвижа въпроса с наследството, на което му отговорих, че нещата са вече задвижени.

— Жана, всичко е много по-сериозно, отколкото си го представяш.

Сега Луиз се бе поуспокоила, владееше се много повече, отколкото преди. Изглеждаше сломена, но не се оставяше да я носи течението.

— Ще бъдем принудени да продаваме.

— Да продаваме къщата?

— Да, госпожо — намеси се старецът. — Къщата, всичко, което има в нея, избите и търговското предприятие. А дълговете, които ще останат, пак ще бъдат големи, така че, ако Робер Мартино беше жив, щеше да се изправи пред големи неприятности. Няма нито да го защитавам, нито да го упреквам, понеже отдавна вече не очаквам нищо от хората. Но тъй като добре го познавах, още в събота, когато се разделихме, аз знаех какво ще направи.

— И смятате ли, че това е било най-лесното?

За миг той надменно замълча. И в погледа му към дебелата жена, легнала срещу него, също имаше надменност. Поизкашля се, бавно измъкна носна кърпа от джоба си и заяви, като че ли той единствен разбираше смисъла на думите:

— Познавах дядо му, познавах баща му, познавах братята му, познавах го и него. Познавам и децата му.

— Защо дойде при вас?

— За какво може да дойде човек при мен в събота вечер, след затварянето на кантората?

Не знаеше дали той се бе държал с Луиз по-човечно и по-разговорливо долу. Но във всеки случай разговорът им бе продължил много дълго. Навярно смяташе, че разговорът, който го принудиха да води повторно, е излишен, и затова сега си отмъщаваше.

— Зная, че брат ми имаше нужда от пари. В понеделник сутринта в касата нямаше нито един сантим.

— Но в понеделник господин Салнав ми даде пари! — възкликна Луиз, която изведнъж осъзна какво казва и засрамена погледна зълва си.

— В общи линии — каза нотариусът — финансови нужди се наричат онези, които горе-долу могат да бъдат задоволени. Но отвъд известна граница или цифра, отвъд съотношението между това, което липсва, и онова, което би могло да се осигури, това аз не зная вече как се нарича, а вие си служете с каквито искате думи. Счетоводителят си блъска главата над разни дребни сметки и се плаши като дете. Всъщност той е едно дете, спомням си дядо му, когато продаваше по къщите зеленчуци. Върнахте се в неподходящ момент, госпожице Мартино, и навярно щеше да е по-добре да си стоите там, където сте били.

Той натърти на обръщението „госпожице“, не я нарече „госпожа Лоер“, знаейки сигурно, че тя никога не се бе омъжвала. Тя се сети, че той бе нотариус и приятел на лелята на Франсоа Лоер.

— Изчаках да свърши погребението, за да изпълня своите задължения. Но не разбирам защо госпожа Мартино настоя да се кача и да ви повтора това, което вече съобщих на нея.

— Какво ви каза в събота Робер?

— Това, което се казва винаги в подобни случаи. Беше съсипан, но и от по-малко човек можеше да изглежда така. Не виждаше никакъв изход и логично погледнато, наистина нямаше такъв; мъчеше се да изнамери някакъв изход и изглежда, се надяваше, че като съм негов нотариус и най-вече защото съм бил такъв и на баща му, ще направя нещо.

— От колко се нуждаеше?

— От няколко милиона. С ликвидирането на всичко налично, и то на най-висока цена, в най-изгодния случай ще успеем да покрием

горе-долу половината от дълговете. Затова обясних преди малко на госпожа Физол, че въпросът с унаследяването според мен е напълно уреден. На наследниците не им остава друго, освен да се откажат от правата си. В противен случай ще се озоват пред смазващи дългове, които цял живот няма да могат да изплатят.

— Как е достигнал до това положение?

— Очаквах този въпрос. Снаха ви вече ми го зададе. Всеки път ми го задават. Хората живеят под един покрив, спят в едно легло, само някакви стени ги делят, виждат се по три пъти на ден на храна, и един хубав ден са много учудени, че не знаят нищо един за друг.

— Забравяте, че напуснах града преди тридесет и седем години.

— Много добре си го спомням. Именно аз посъветвах баща ви да не ви търси, всъщност това беше в характера му. Бях също така убеден, че пускането на обявлението във вестника, което законът налагаше, ще е безпредметно.

— Знаехте ли къде съм?

Той я погледна, без да отговори; когато гледаше хората по този начин, погледът му сякаш идеше от друг свят — скован, леден, чернобял, без никакъв оттенък.

Докато примирено изчакваше неизбежните въпроси, той навиваше някакъв голям часовник, който бе извадил от джоба си.

— Няма ли да ми кажете нещо по-конкретно?

Това като че ли го изненада.

— Защо? Каквото имах да казвам, го казах на жена му.

— Може би сте искали да й спестите някои тревоги?

Предположението бе толкова безсмислено, че реакцията му я накара цялата да се изчерви и да се почувства унижена.

— Моля да ме извините. Сега съжалявам, че ви накарах да изкачите двата етажа. Преживяваме семейна драма и аз гледам с каквото мога да...

— Няма никаква семейна трагедия.

— Добре — отвърна рязко тя.

— Има хора, които преуспяват, и други, които губят. Едни се издигат, други се провалят. Отсрещното семейство, което скоро пое хотел „Аньо д'Ор“, в момента се изкачва нагоре. Момчето беше сервитьор, а жена му е дъщеря на бедни италианци. След десет години ще закупят две-три къщи в града или някои селски ферми. И ако не

беше малко рано за тях, те щяха да бъдат купувачите на това жилище, с което навярно щяха да разширят хотела.

Тази тема като че ли му допадна, вече нямаше нужда да го подтикват да говори.

— И вашият дядо беше човек, който непрекъснато се издигаше.

В албума имаше две негови снимки. На едната — облечен в ловен костюм с бронзови копчета, тънки мустаци, кожени жартieri, с пушка в ръка и приклегнало куче в краката му — той приличаше на браконьер, готов да убие полицаите.

Той бе съдържател на „Аньо д’Ор“ по времето, когато мостът все още бе дървен, когато двата бряга на реката не бяха още покрити с камък, когато имаше една-единствена странноприемница за коларите. Не знаеше нито да чете, нито да пише. И тъй като по това време кланицата все още не беше построена, хората идваха да убиват воловете и телетата в неговия сайвант, а после миеха кожата в реката.

На тази снимка, направена на тънък позлатен метален лист, той беше на около четиридесет, но от втората гледаше старец със силно набръчкано лице, с бели бакенбарди, и категорично изражение, който явно искаше да изтъкне достойнството си.

По онова време вече бе закупил земята, където се издигаше сегашната къща, и бе построил първите изби.

Синът му, бащата на Жана, бе поел на свой ред търговията с вино, изоставяйки странноприемницата, от която други хора бяха направили сегашния хотел.

Луи беше едър и силен мъж, експанзивен, пиеше здравата, но Жана никога не го бе виждала пиян. Жена му бе починала при раждането на Робер, най-малкото от момчетата, и останал вдовец, той търсеше утеха при слугините.

— И вашият баща също се издигаше — продължаваше нотариусът с безразличен тон. — И навярно щеше да има и други преуспяващи от фамилия Мартино, ако двамата ви по-големи братя, Жерар и Емил, не бяха убити във войната през хиляда деветстотин и четиринадесета година.

Той знаеше на пръсти историята на семейството и никак не се смущаваше да я разказва.

— Остана само Робер, който направи каквото можа, задържа се горе-долу, дори на моменти, при благоприятно стечение на

обстоятелствата, смяташе, че и той ще понапредне. Мога да ви разкажа петдесет подобни случая, и то за тукашни хора. Оставаше само една възможност. Но нищо не е сигурно. Може би Жулиен щеше да направи нещо. Той имаше амбиции. Щеше да стане най-малко адвокат в Поатие, а може би и в Париж, или пък съдия?

Той сложи на езика си някакво хапче, разтвори носната си кърпа, шумно се изсекна, после я огледа с любопитство.

— Снаха ви искаше да чуе какво мисля за бъдещето на тези, които остават, и аз ѝ го казах. Смятам, че като продадете къщата, и дума не може да става да продължавате да живеете тук. Анри го късат вече два пъти на матура и няма повече право да се явява. И както няма занаят, нито пък никакви специални познания, а и сигурно ще се възпротиви, ако го накарат да започне работа като ратай в някоя ферма, той в крайна сметка ще се озове на канцеларска работа. Било в Поатие, било в някой друг голям град.

Предполагам, че майка му ще го последва. Иначе не виждам от какво ще преживява тя. Мадлен ще припечелва нещо като продавачка в някой магазин, като маникюристка или на каквато и да е друга работа. А вие, щом досега сте издържали, няма да ви е трудно. Остава другата.

Едва в този момент на Жана ѝ мина мисълта, че навярно имаше някоя по-особена причина, заради която старецът се държеше така грубо, че проявяваше жестокост не само от някакъв си извратен садизъм.

— Каква друга?

Тя погледна към Луиз, която, разбирайки, за какво става дума, извърна глава.

— Майката на другото дете — каза той, изпитвайки задоволство от предизвикания ефект. — От известно време насам вашият брат имаше и второ семейство, което живееше в едно предградие на Поатие, в малка къща, която той не бе закупил, а — уви — само наел за тази, която живее там.

— Коя е тя?

— Не я познавате. Не е от нашия край. Някакво момиче от семейство на бедни родители, което продаваше ръкавици в един магазин в града.

— Млада ли е?

— На двадесет и две години.

Жана се обърна към снаха си и я запита:

— Робер често ли ходеше при нея?

— Всеки път, когато казваше, че отива на обиколка.

— Ти знаеше ли за това?

— Един ден намерих в джоба на пардесюто му бебешка дрънкалка и си помислих, че е за Боб и той навярно е забравил да я даде. Но по-късно открих в портфейла му рецепта от детски лекар в Поатие, когото ние не познаваме.

— Говори ли тогава с него?

— Да — призна Луиз, поглеждайки към нотариуса, като по този начин молеше зълва си да не настоява повече в негово присъствие. — Това е стара история.

— На колко години е детето, господин Бижоа?

— На две, госпожице. Казва се Люсиен, като майка си. Но не си мислете, че те са виновни за неразумните постъпки на Робер. И ако една от къщите му струваше скъпо и му създаваше грижи, това не означава, че беше така и с другата, където имаше само три стаи, където се живее съвсем скромно. Когато той срещна това момиче, неприятностите му всъщност бяха вече започнали. По всяка вероятност заради несигурността и тревогите си брат ви е потърсил при нея малко спокойствие.

— Мисля, че ви разбирам.

Той махна с ръка, което означаваше, че според него няма абсолютно никакво значение дали тази дебела, бледа пришълка е разбрала, или не какво бе станало в душата на брат й.

— Преди малко снаха ви ме попита как е възможно съпругът й да остави семейството си в такова тежко положение. Предполагам, че и вие ще ми зададете същия въпрос.

— Не, няма.

— Бих ви отговорил, питайки ви на свой ред кой някога е правил за него каквото и да било, за да облекчи бремето му и да направи задълженията му по-леки.

— Разбирам.

— Тази жена нищо не иска.

— Продължава ли да работи?

— Брат ви не й разрешаваше — донякъде заради бебето, донякъде, защото в повечето случаи ходеше там ненадейно. В събота

той ми говори най-вече за нея.

Луиз не се подразни, гледаше втренчено крака на леглото, подпряла брадичката си с ръка.

— Аз също не можах да направя нищо нито за нея, нито за детето, нито за когото и да било. От вторник, след като ходих при нея...

— В понеделник ли бяхте при нея?

Тя се чудеше, че открива в него един друг човек.

— Кой би се наел да ѝ съобщи тази вест?

— Брат ми помоли ли ви за това?

— Помоли ме, в случай че нещо се случи с него, да отида и да представя така нещата, че да не го запомнят с лошо. Казвах ви, че от вторник сутринта тя започна да си търси работа. Вторник вечерта тя ми съобщи по телефона, че си е намерила. А ако започна да обяснявам как е загубил състоянието си и много повече от самото състояние, ще бъде дълго и безсмислено да повтарям всички технически подробности, които предадох вече на съпругата му. Причината е, че вместо да купува вино и да го продава на клиентите си, в което се състоеше работата му, той спекулираше, като смяташе, че това е единственият начин да оправи компрометираното положение, в което бе изпаднал заради разни данъчни неприятности.

Той купуваше чрез по-късно изплащане, не знам дали разбирате какво значи това, само по документи, всеки път все по-големи количества, а напоследък и цели партии. Това е същността на въпроса, която оня Салнав поради наивност така и не можа да проумее, понеже тези сделки се сключваха чрез един търговски посредник в Поатие и не фигурираха в неговата документация. Миналия месец Камарата гласува нов закон за вината и цените рязко спаднаха; за Робер това бе неочакван удар, който рано или късно щеше да дойде, но едва след месеци или години.

Конфискуването и предявяването на съдебния иск ще станат утре; още в събота той знаеше за това. Както виждате, нямаше много варианти за разрешение на въпроса. Според мен бяха само два. Ако щете — три, но той изобщо не се замисли върху третия.

— Какъв беше третият вариант?

— Да приеме съдбата си. Да се справи с нещата и по всяка вероятност да влезе в затвора.

— А другите два?

— Той избра единия от тях.

— Остава този, който е отхвърлил.

— До обаждането на младия Бернар, в неделя малко предиобед...

— Значи, докторът ви се е обаждал?

— Бях го предупредил.

— За това, което ще се случи ли?

— За това, което би могло да се случи. Бернар отдавна е в течение на нещата. Той му беше лекар и малко преди раждането на детето брат ви отиде да се изследва при него, за да се успокои, че няма никакво наследствено заболяване. Брат ви се притесняваше от напредналата си възраст.

— Значи доктор Бернар е знаел! — повтори тя като замаяна.

Сигурно в неделя сутринта той съвсем умишлено е бил останал вън, за да изчака.

Той продължи от това място, до което бяха стигнали, преди да споменат за доктора.

— А последният вариант?

— Мислех, че може би ще замине в чужбина с жената и детето и ще започне отначало; все пак имаше възможност за оцеляване.

Изведнъж ѝ се стори, че разбира. Но в съзнанието ѝ нещата още не се бяха изяснили. Тя си представяше всичко нагледно, но нямаше достатъчно време да подреди в съзнанието си отделните образи и да изгради от тях една-единствена, свързана представа.

Навремето отсреща, на мястото на хотел „Аньо д’Ор“, имаше кръчма за пътуващите търговци, а близо до рекичката — дървен навес, където два пъти седмично колежа животни.

По-късно от другата страна на моста, на фона на синьото небе, се появи къщата, която тя добре познаваше, построена от същите тези Мартино. Но след Луи в къщата, която Робер още от детинството си считаше за затвор, вече нямаше какво да се оправя и като че ли нищо не можеше да се промени в нея.

Донякъде тя бе напуснала дома заради това; а Робер бе останал. Стаите бяха същите като едно време и дори след като прехвърли четиридесетте, Робер си бе останал дете, което трепереше пред баща си. А Луиз бе снахата, която търпяха, но непрестанно следяха, малката

Тайфер, дъщеря на ексцентричния лекар, който се интересуваше от всичко друго, но не и от болните си.

Ненадейно дойде войната, след това смъртта на бащата, парите, които като по чудо се трупяха в касата, с надеждата благодарение на тях да се махне всичко и да се построи наново, най-после да се направи нещо!

— Бедният Робер! — каза тя.

— Да — отвърна нотариусът като ехо. — Не му достигна смелост.

Не стана ясно какво точно имаше предвид, дали намекваше за смелостта да замине, да се опомни, да се освободи от всичко, което се бе вкопчило и натрупало в него — грижа след грижа, ненавист след ненавист — и което с времето бе образувало толкова тежък товар, че той вече бе изчерпал всичките си сили, за да го носи.

Господин Бижоа погледна към Луиз, докато говореше, и Жана си спомни, сцената, която снаха ѝ бе разиграла в неделя, една от многото добре познати сцени, после позвъняването на Анри, което често се бе случвало, от малкото нормандско селце, сянката на Мадлен с мокри шорти, която засрамена изчезна в коридора, и най-сетне Алис, която се развика по-силно и от бебето, готова да му счупи главата в стената.

— Предполагам — каза Жана, — че снаха ми не може да разчита на никакви пари, така ли?

— На абсолютно никакви. Има право да отнесе само лични вещи, по едно легло на човек, а в краен случай — и маса с няколко стола.

— Кога?

— Решението за конфискуване ще бъде обявено утре сутринта, а съдебният пристав ще дойде на другия ден, за да запечата къщата. Аз ще бъда тук. Анри автоматически става пълнолетен след смъртта на баща си, но на Мад, която няма още осемнадесет години, ще трябва да ѝ се определи настойник. Госпожа Мартино ще ви даде по-подробни сведения, тъй като смятам, че обсъдихме всички важни проблеми.

Надигна се, тръгна към леглото ѝ, а Жана вдигна глава и долови в очите му някакъв блясък, навярно ирония.

— Пожелавам ви да се оправите.

— Ще ви изпратя — предложи Луиз.

— Щом искате, въпреки че познавам къщата много преди вас.

— След това веднага се качвам, Жана.

— Благодаря.

Дезире се появи пред нея с чиния зелен боб.

— Е, ще се местите ли?

— Кой ти го каза?

— Чух част от техния разговор и не се надявам да ми заплатят.

— Моля те да ме извиниш. Не знаех.

— Това няма значение. Не казвам, че си виновна. Само че ще трябва да си търся нова служба. Собствениците на „Аньо д’Ор“ няма да ме вземат обратно, особено сега, в края на сезона, а положението е също го и в другите хотели. Никога не съм обичала да работя в частни къщи.

Тя наостри слух към вратата.

— Снаха ти се качва. Оставям те. Какво ще правиш в тази бъркотия? Надявам се, че поне имаш малко заделени пари?... Шт!... След малко се връщам.

Не можа да се сдържи да не подхвърли през смях, но все пак с чувството, че си отмъщава:

— А ти толкова държеше да чистим къщата до късно през нощта като пред сватба! И ме съветваше сутринта да действам предпазливо!

На стълбите се размина с Луиз, тя влезе, седна на стола, където седеше нотариусът, и мълчаливо загледа зълва си, която ядеше. Беше преминала стадия, когато човек се притеснява и вълнува. Пред нея вече, така да се каже, нямаше въпроси. В крайна сметка всичко бе станало просто. Виждаха се само ясните линии, които нотариусът Бижоа бе очертал с ликуваща жестокост.

— Децата знаят ли?

— Още не. Анри току-що се върна от приемната. Говори ми загрижено за някаква си поръчка, която не бил съгласен да достави, попита ме дали ще ядем, тъй като господин Салнав щял да го чака в два часа.

— А Мад?

— Играе с малкия. Не зная какво си й направила, но изглежда много радостна. Тя настоя да дадат биберона на Боб. Какво ти каза докторът?

— Нали е ужасно, че съм прикована за това легло! Всъщност, тъй като нямам дял от наследството, няма да имам право и на легло.

— Как ти дава сърцето да се шегуваш?

— Извинявай. Не исках да кажа това. Но разбираш ли, толкова се бях притеснила!

— За нас ли?

— За вас, за себе си, за много неща. Кой знае защо, едва пристигнала тук, си навих на пръста, че ще изиграя своята роля.

— Ти я изигра.

Дали Луиз бе забелязала с каква безкрайна загриженост от неделя насам Жана бе успяла да запази в къщата едно относително спокойствие, всичките й усилия, за да може днес сутринта всеки да се почувства отново като у дома си?

— Започнах да я играя, но я взех много присърце. Не знам каква бе причината, но се ръководех от представите си за дом. Струваше ми се, че докато стените са по местата си, докато всичко е наредено, всяко нещо е на мястото си, нещастията ще бъде предотвратено. Това е глупаво и навярно доникъде нямаше да стигна. Сякаш бях забравила, че именно заради същата тази къща едно време заминах.

— А Робер? Мислиш ли, че и той...

— Какво ти каза той?

— Кога?

— Когато му спомена за рецептата и бебето.

— Отначало ме излъга, твърдеше, че било случайно, история без значение, в която се бил заплел, дори не бил сигурен дали той е бащата, но бил принуден да изпълни дълга си.

— А ти повярва ли му?

— Да. Не можех да си представя, че може да съществува друго обяснение. И едва когато го помолих да не стъпва повече в Поатие, а да изпраща месечно парите на това момиче по пощата, и когато усети, че го наблюдавам, той избухна.

— Призна ли ти, че я обича?

— Да! И само това да беше! След толкова години това бе една ужасна изповед — порой от омраза, натрупвана дълго време, бликна от устата му. Крещеше ми, че никога не ме е обичал, че се бил оженил за мен само защото баща му искал жена за домакинството, добави, че ме бил избрал в знак на протест, тъй като аз съм била точно от този тип жени, които баща му не можел да понася.

— Не каза ли нещо за децата?

— Каза, но вече не го слушах, беше невъзможно, щях да полудея; имах чувството, че винаги ме е мразел и че открай време ме е изкарвал виновна за всичко, което не е вървяло в къщата.

— Преди колко време беше тази сцена?

— Първата — преди три месеца. Последваха и други.

— Но всичко си продължи постарому, нали?

— А ти какво си мислиш, че можех да направя?

— Е, да, разбира се — промълви Жана, хвърляйки изпитателен поглед на снаха си.

— Получих само обещанието му никога да не ни напуска.

— И той обеща ли?

— Закле се.

— Защо?

— Заради децата.

— А другото?

— Кое другото?

— Другото дете.

— Аз не съм виновна, че е направил дете на това момиче. Изведнъж започна да ме гледаш, както брат ти ме гледаше напоследък. Преди малко нотариусът се показва твърде нелюбезен и изглеждаше доволен, когато ми съобщаваше лошите новини. В края на краищата бях ли негова жена, или не?

— Естествено, в известен смисъл.

— Нали аз съм майката на децата му?

Жана въздъхна.

— Разбира се! Разбира се, Луиз! Хайде да не се разправяме. Не разбирам защо говорим за всичко това.

— Признай си, че ми се сърдиш.

— За какво?

— За всичко, за това, което знаеш, за моя характер, за начина, по който Анри и Мад се държат с мен. Имам чувството, че ме обвиняваш.

— Какво ще правиш сега?

— Мога ли да направя нещо друго, освен това, което каза нотариусът? Ти какво предлагаш? Ние дори нямаме с какво да си платим билетите за влака, за да заминем. Навярно имам право да продам бижута, но нямам такива. В най-лошия случай моята братовчедка ще ми заеме няколко хиляди франка, след като ми изчете

дълго конско и ме накара да подпиша разни хартийки. Ти я познаваш. Вчера беше на погребението. Колкото е богата, толкова е и стисната.

— Кога смяташ да говориш с Анри и Мад?

— Не зная. Точно това исках да те помоля да направиш ти. Изглежда, те имат повече доверие в теб, отколкото в мен. Тази сутрин Анри, навярно заради това, което си му говорила, беше почти любезен с мен, а Мад просто се промени, след като слезе от стаята ти. Не зная какво да правя с Дезире.

— Не се притеснявай. Тя си тръгва тази вечер или утре. Не се надява да ѝ платите.

— А ти какво ще правиш?

— Нали чу присъдата на господин Бижоа. Да продължавам, тъй като вече съм свикнала.

— Какво да продължаваш? Защо не останеш с нас?

Всъщност тя искаше да стигнат точно до този въпрос и напразно се преструваше, че очаква отговора на Жана най-спокойно.

— Не те ли е страх, че ще трябва да храниш още едно гърло с парите, които децата ти ще печелят?

— Аз също смятам да работя.

— Какво?

— Не зная. Гувернантка, касиерка, все едно. А ти ще гледаш къщата.

— А подутите ми крака?

— Нали сама каза, че всичко ще мине след няколко дни.

— Ами ако пак започне?

— Ще те гледаме.

— Ще си помисля, Луиз, обещавам ти. Дори вече мислих за това. Не можеш да си представиш колко мисли ми минаха през главата от тази сутрин.

— Изведнъж заговори като Мад.

— Какво искаш да кажеш?

— Като Мад, когато слезе долу. Като че ли се бе отърсила от грижите си и изведнъж ѝ бе олекнало. Разговаря с мен много малко, но се държеше така, като че ли за нея вече нищо няма значение. Ти също — сякаш не вземаш нещата на сериозно. Ето че дори се шегуваш.

— Не се шегувам, Луиз. Само че, както и за теб, броят на пътищата, които мога да избира, значително намалява. Скоро, разбира

се, ще остане само един, който ще трябва да приемем въпреки волята си.

В този момент лицето ѝ помръкна, защото въпросът за избора ѝ напомни за трите изхода на нотариуса и за този, който бе избрал брат ѝ; и най-вече за другия, който той бе отхвърлил.

— Иди да хапнеш. Децата сигурно те чакат. Изпрати ми ги след това.

— Двамата едновременно ли?

Замисли се за миг.

— Защо не? В положението, в което сме...

Вече нямаше смисъл да стъпва на пръсти.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Доктор Бернар пристигна в осем и половина, изглежда, бе минал през двора и кухнята, тъй като не се чу никакво щракване на резето. В къщата цареше някаква треска, която напомняше подготовка за пътуване. Всички прозорци бяха отворени, сякаш това бе някакъв символ, тряскаха се врати, от течението купища листове летяха из въздуха; по стаите и по стълбищата се влачеха малки и големи куфари, без да се държи сметка за килимите, а гласовете ехтяха така, сякаш къщата бе вече празна. По пенъоар и чехли Луиз също участваше в тази суетня, подобна на някакво безумно опиянение. Още малко, и щяха да започнат да чупят всичко от радост.

Всичко бе започнало вчера следобед, веднага след разговора на Жана с племенника и племенницата ѝ. Дори и в разговора им имаше някаква радостна нотка или поне чувство на облекчение. Както винаги Луиз напразно се бе страхувала предварително. Жана добре знаеше, че новината за промяна, каквато и да е, щеше да бъде добре дошла, едва ли не някакъв изход.

— Къщата ще се продава — започна тя, наблюдавайки тяхната реакция.

— И къде ще живеем?

Веднага след това Мад попита:

— А вие ще дойде ли с нас?

Не че имаше особено желание. Навярно нейното идване с тях донякъде я плашеше, защото щеше да има постоянен свидетел, особено сега, когато ѝ бе разказала толкова неща.

— Все още не зная.

— Кога тръгваме?

— По всяка вероятност утре. Зависи, ако майка ви успее в това, което е предприела.

Луиз, цялата в черно, току-що бе излязла, за да посети своята стара братовчедка, която живееше недалеч извън града.

— И няма ли да се връщаме повече тук?

— В Париж ли отиваме?

— В Париж или в Поатие. Тази сутрин нотариусът донесе лоши новини. Вие сте разорени.

— Така ли?

За тях тази дума все още не означаваше нищо определено.

— Всичко освен личните ви вещи ще трябва да се продаде.

— И колата ли?

— Да.

— Как ще пътуваме?

— С влак.

Докато им обясняваше за ипотекирането, те слушаха с известен интерес, но когато спомена, че вече нямат никакви пари, Анри заяви:

— Ще работя.

— Майка ти разчита на теб. А и на тебе, Мад.

— Ще потърся репортерско място. Можем ли да започнем да стягаме багажите?

Това ги вълнуваше. Да скъсат с миналото. Да заминат. Без никакви угризения на съвестта биха изпотрошили къщата от нетърпение да започнат колкото се може по-бързо нов живот и да заличат следите от стария.

— Мад, ще ми помогнеш ли да свалим куфарите?

— Щом искате, сваляйте ги, но оставете и за майка ви нещо.

Когато Луиз се върна, ги завари да стягат багажа и те весело подхвърлиха, като че ли тя не знаеше:

— Заминаваме.

Анри настоя:

— Хайде да отидем в Париж, мамо. Искам да стана репортер, а само в Париж ще имам възможност да постъпя в някой вестник.

— Отиваме в Поатие.

— Защо?

— Защото в Поатие ще имаме жилище.

Луиз се качи горе, за да уведоми Жана; изглеждаше така, сякаш нямаше вече нищо общо с къщата и се чувстваше като външен човек.

— Всъщност имам късмет, че моята братовчедка Март вътрешно се радва на това, което се случи. Никога не е обичала семейство Мартино. Това е стара вражда между нея и тях и сега в известен смисъл тя се чувства победител. „Предупреждавах баща ти! — рече ми

тя. — Знаех, че така ще свърши.“ Благодарение на това получих повече, отколкото се надяхах. Особено като й казах за другото семейство на Робер.

— Каза й за това?

Жана разбираше, че тя го бе направила умишлено, с определена цел, за да достави по-голямо удоволствие на старата жена и да я предразположи.

— Предложи ми свободно жилище в една от нейните къщи в Поатие. Собственица е на почти цяла улица. Намира се в работнически квартал, близо до железопътната линия, но все пак е по-добре от възможността да се озовем на улицата.

— Ще трябва ли да плащаш наем?

— Естествено, но едва когато имам възможност.

— Даде ли ти пари?

— Малко.

Не каза колко е взела, предпочете да не уточнява, което означаваше, че е взела повече от няколкото хиляди франка, на които разчиташе сутринта. Сега това бяха нейни пари и тя си ги пазеше.

— Децата като че ли приемат нещата на шега.

— Мислят си, че ще е увеселение, нещо като пикник. Анри съжалява само за колата.

— Взе ли някакво решение?

— Най-напред трябва да говоря с доктор Бернар.

— Кога ще дойде?

— Утре сутринта.

— Казах на братовчедка си, че тръгваме утре предобед, за да не сме тук, когато дойдат да запечатат къщата и преди още новината да плъзне из града. Отивам да стягам багажа си. Имаш ли нужда от нещо?

Приготвиха се до късно и откън сигурно изглеждаше доста странно, че всички прозорци светят. Дезире бе започнала да следи обявите във вестниците и бе излязла за час да провери на едно място, където търсеха готвачка.

— Вдругиден започвам на новото място. Мисля, че няма да е много тежко, въпреки че собственичката е почти глуха. Тръгваш ли с тях?

— Не зная, Дезире. В момента всичко се преобръща. След два дни, когато ще трябва да се чисти къщата, да се готви, да се пере, ще

започнат да се гледат накриво и да се карат. Не виждам Алис и бебето й.

— Господин Физол дойде да ги вземе. Алис се обади на баща си. Навярно бе взел такси или бе дошъл с колата на негов приятел, понеже чух шум от автомобил. Не се качи, не говори с никого, изчака във в преддверието, докато дъщеря му свали багажа си. Не вярвам да се е сбогувала с някого.

— Чудесно разрешение! Какво искаш да ти донеса за ядене?

След като изми чиниите, преди да си легне, Дезире се качи обратно и седна до леглото на Жана.

— Болят ли те краката?

— Когато лежа на топло, не. Само дето ги чувствам тежки като гюлета.

— Ако нямаш спестявания или пенсия, естествено няма да имаш друг избор и ще трябва да останеш с тях. Но те съжалявам! Ще си ползе и от слугиня. Веднага щом се изправиш на краката си, ще ти стоварят цялата домакинска работа и ако случайно пак се разболееш, никой няма да те погледне. Да не говорим, че — доколкото успях да ги опозная — в скоро време ще започнат да ти броят и залците. Всъщност винаги е така. Свекърва ми криеше пари из цялата къща и добре правеше, че искаше да е независима, понеже не знам какво щеше да стане с нея, ако нямаше заделени пари, тъй като, преди да умре, мъжът й бе пропилял всичко.

Сега тя се чувстваше равна с Жана и се възползваше от това. Дори си бяха сменили ролите, тъй като нейното бъдеще бе горе-долу осигурено.

— Ходи ли в хотела да си платиш сметката?

— Още не и да си призная, щях да забравя.

— В края на краищата на твоето място аз бих се опитала да ида в някой дом. Има такива, където човек се чувства доста добре.

Тя не пожела да каже старчески приют.

— Така поне няма да си зависима от никого. Не виждам как ще работиш за другите.

— Ще си помисля, Дезире.

— Сигурно си имала доста странен живот и кой знае какво ти е минало през главата.

— Така е.

— Вярно ли е, че Лоер никога не се е оженил за теб?

— Кой ти каза това?

— Чух, че децата говорят, и бях ужасно изненадана. Те сигурно са го научили от майка си.

— А пък тя от нотариуса Бижоа! — добави Жана. — Новините се разнасят бързо. Вярно е!

— И защо? Не те ли обичаше? Мислех, че сте живели заедно до смъртта му.

— Живяхме заедно. Само че той вече беше женен.

— Бе оставил жена си, така ли? Защо?

— Твърдеше, че бракът му е бил грешка. Не отдаваше голямо значение на брака. Аз също. Аз не се магнах отгук, за да се омъжа.

— Но си знаела на тръгване, че ще живееш с него.

— И да не беше така, пак щях да замина.

— Какво щеше да направиш?

— Все едно. Исках да бъда свободна жена. Бях горда.

— И все още си такава, нали?

— Така ли мислиш? Възможно е. Или съм горда, или прекалено смирена. Навярно е едно и също. Срегнах Лоер по време на ваканцията у леля му.

— Не беше ли доста по-възрастен от теб?

— Не много. С десет години. Пишеше по вестниците, интересуваше се от много неща. Наистина беше много интелигентен и образован.

— Защо заминахте за Южна Америка?

— Решихме го изведнъж. Една вечер в някакъв бар някой му предложи да заmine за там и да оглави вестник, който група търговци износители щели да основат. Той се съгласи. Една седмица по-късно заминахме с толкова пари, колкото да платим пътя си, но очаквахме да получим още в Буенос Айресе. Интересно ли ти е?

— Представях си живота ти по друг начин.

— Имаше и успехи, и провали. Вестникът така и не се появи, през цялото време живеехме в един гаден хотел и се питахме дали консулт няма да ни върне обратно във Франция. След това Лоер наистина основа вестник, някакъв политически вестник, а после дойде историята с петнадесетте хиляди пушки. Интересна история, но е дълга, ако се разказва с подробности. По това време в страните в

Южна Америка, във всяка една държава, различните партии непрестанно издирваха оръжие, за да започнат война или да направят държавен преврат.

Това бе незаконна търговия и трудното бе да се получи стоката, а после да се достави на купувачите. Някакъв мъж в един бар — казвам така, понеже повечето време прекарвахме по хотели и барове — разказа на Лоер, че разполага с петнадесет хиляди пушки, складирани на един кораб, на не знам кое си пристанище, и му обеща комисиона, ако успее да ги продаде.

Въпросът беше да ги прекараме от едното до другото пристанище въпреки забраните.

И така, ние започнахме да продаваме пушките. Казвам ние, защото и аз помагах в сделката.

— Защо се смееш?

— Беше почти като в оперета. Отстрани погледнато, е смешно. Смешно и жалко. Тия пушки, които тъй и никога не видях, които навярно изобщо не са съществували, ние ги продавахме не знам колко пъти, на различни хора. Живеехме върху пушки, както понякога тъжно си казвахме. Корабът, където се намираха или по-скоро където трябваше да се намират, пътуваше под гръцко знаме и дълго време обикаля брега, от Панама до Огнена земя, но така и не успя да стовари стоката си.

Ние си вземахме комисионата, но в последния момент все изникваше някаква пречка — циклон, революция, разследване на полицията, която искаше да наложи контрол.

— Лоер нарочно ли живееше така?

— Може и така да беше. Бляскави приеми у генерали и министри, след което изведнъж ни се налагаше мълниеносно да изчезнем. В крайна сметка се наложи да напуснем континента, тъй като щяха или да ни натикат в затвора, или да ни разстрелят за оказване на помощ на бунтовници.

Заминахме за Хавана и Лоер успя, понеже го биваше за това, да се вмъкне под кожата на министъра на Франция, който през цялото време го покровителстваше. За пред хората аз бях госпожа Лоер. Този път заговориха за основаване не на вестник, а на списание за френска пропаганда в страните на Латинска Америка.

— И сигурно заминахте?

— Да, за Кайро, без дори да си вземем багажа, защото не си бяхме платили хотела за не знам колко седмици.

— Не се ли чувстваше нещастна?

— Сама бях избрала пътя си.

— Обичаше ли го още?

Жана я погледна и без да ѝ отговори на въпроса, каза:

— Толкова добре го познавах! Познавах всичките му слабости, подлостта му, а тя, ей богу, не му липсваше!

— Казваше ли му ги?

— Да.

— Карахте ли се?

— Почти всяка нощ. А след това ме биеше.

— И ти му се оставяше?

— Понякога му казвах нарочно истината в очите, за да ме набие.

— Виж, това вече не мога да го разбера.

— Няма значение. Важното е, че бях заминала. И то, не забравяй, по собствено желание. И започнахме да затъваме. Понякога човек изпитва удоволствие да се сгромоляса нарочно, колкото се може пониско.

— Също като мен, когато, без да се налага, ей така, по собствено желание, станах сервитьорка.

— И така може да се каже.

— Не го обичаше, но вървеше подире му и му се подчиняваше като куче.

— Точно така. И двамата пиехме, и то най-вече към края на живота му. През по-голямата част от нощите пиехме, а след това се карахме. За три седмици почина от плеврит, в болница.

— Без да ти остави нищо. Тогава ли отиде при белгийците?

— Горедолу. Но не веднага.

Тя се изчерви, но не каза нищо повече. Беше опитала да живее и по друг начин, но сега предпочиташе да не говори, нито да мисли за това.

— Това е всичко, Дезире. Сега върви да си легнеш. Дълга ти тези обяснения. Ти ми направи услуга, пък и прояви доста интерес към мен. Сега можеш да кажеш, че сама съм си го търсила, но и това е някаква утешение.

Дезире, която подсмърчаше от няколко минути насам, застана на прага на вратата и преди да си тръгне, въздъхна:

— Всъщност ти наистина си от това семейство!

* * *

— Влезте, докторе. Бъдете така любезен да затворите вратата, защото искам да ви задам няколко въпроса, които другите няма защо да чуват. Сигурно отдавна не сте виждали толкова хора из къщата?

— Тръгвате ли с тях? — попита той, като отдръпна завивката ѝ.

— Най-напред искам да разбера какво мислите за краката ми. Подутината леко спадна от вчера. Започват да посиняват. Преди малко успях сама да се довлека до тоалетната.

Той опипа с пръсти подутината, около която се образуваха бели кръгове, и загрижено загледа как бавно изчезват.

— Бих искал да прегледам по-сериозно сърцето ви.

В продължение на десет минути той старателно се зае да я преслушва, преместваше слушалките ту върху голата ѝ гръд, ту върху гърба ѝ, караше я да диша по-дълбоко, още по-дълбоко, по-бавно, да задържи дишането си, после отново да диша.

— Е, докторе?

— Права сте. Не е зле. Според мен не е необходимо да се прави електрокардиограма.

— Защо тогава изглеждате обезпокоен?

— Попитах за намеренията ви. От това, което научих долу, снаха ви и децата тръгват след малко за Поатие.

— Точно така. А аз няма да мога да пътувам, така ли?

— Наистина е невъзможно да предприемете това пътуване, като се има предвид какво ще е то. А тъй като и тук не може да останете, ще уредя да ви пренесат след малко в болница.

Той я погледна с мисълта, че тя ще трепне при думата болница, ще промени поведението си, ще започне да се оплаква или да протестира. Но тя продължеше да му се усмихва.

— Седнете за малко, докторе.

— Предстоят ми още много посещения. Мога да ви отделя само няколко минути.

— Всъщност от неделя насам вие самият искате да ми зададете някои въпроси. Не го направихте, защото ви достраша да не би да ме обидите или огорчите. Навярно и защото не желаете да изглежда, че се интересувате от личния живот на болните си. Ще ви улесня, като ви задам един конкретен въпрос. Като имате предвид, че веднага щом стана на крак, ще се заловя за работа, както правех това през последните дни, колко време ми давате до следващото повторение на болестта?

— Най-много няколко седмици.

— А после?

— С годините ще става по-лошо.

— Колко години ще трябва да минат, докато напълно се парализирам?

— Зависи от грижите, които полагате. Ако тръгнете с тях, най-много след четири-пет. Но от друга страна...

— Кажете!

— Ако не отидете с тях, питам се какво ще стане с брата и сестрата.

— Вие какво бихте направили на мое място?

— Позволете ми да не ви отговоря.

— Всъщност и аз съм в същото положение, в което е бил брат ми, докторе. И аз, както каза тази сутрин нотариусът Бижоа, говорейки за Робер, имам два изхода или по-точно три. Старческият дом, където ще живея спокойно и където ще се грижат за краката ми. И семейството, където ще бъда прислужница и където всеки път, щом се разболея, ще ставам непоносимо бреме.

— Точно така.

— Няма да говоря за третия изход.

— Добре.

— Според мен нотариусът се сърди на Робер за избора му.

— Той се надяваше на друго.

— Зная, да замине. А вие?

— Господин Бижоа и аз нямаме еднакво виждане по въпроса.

— Смятате ли, че Робер е бил прав?

— Аз съм католик.

— Това означава, че е трябвало да отиде в затвора? А аз — в старчески дом, така ли?

— Като лекар бих ви посъветвал това.

— А като човек и католик бихте предпочели да посветя останалата част от живота си, за да поддържам известен ред в семейството.

— Можете да го направите.

— Да, мога с известна находчивост и грижи да им попреча да се ядат един другия или да се самоизядат. Мога да накарам Луиз за известно време да не пие и най-вече да не прави от кризите си палячовски сцени, които дразнят всички наоколо. Кой знае? Бих могла дори с годините да убедя Анри да се примири, че не може да стане нищо повече от дребен чиновник, да приеме посредствеността си, да се гордее с работата си. Нали точно в тази роля ме виждате? Кой знае, бих могла да склоня Мад да се омъжи за някого, без да започне веднага да изтъква недостатъците му. Малко по-малко Луиз ще ме намрази, но все пак ще ме задържи, за да не мие сама чиниите, за да не ѝ крещат, от страх да не би да остане някой ден съвсем сама. Няма да мине много време и децата ще започнат да се дразнят от това, което са ми доверили, което ще ми доверят по-късно в момент, когато няма да могат да издържат или най-малкото когато пожелаят да се покажат интересни.

Ще бъда леля Жана, която ще става сутрин първа, ще си ляга последна, на която всичко ще може да се казва, да се пита и която винаги трябва да бъде безстрастна, а по-късно, ако Анри или Мад имат деца...

— Съжалявам, но ще трябва да си тръгна — каза той, като се изправи.

— Бих се обзаложила, че и в събота нотариусът Бижоа по същия начин е сложил край на изповедта на моя брат. Не се страхувайте. Това не е закана.

— Професията ми е да лекувам болни.

— Зная. Но поглеждате през очилата любопитно и малко срамежливо и установявате, че те всички са мъже и жени.

— Ще ви изпратя линейка предобед. Ще продължим този разговор в болницата.

— Забравяте, че съм много бедна и че ще бъда в общото помещение.

Ръката му беше на дръжката на вратата, но все още не си тръгваше.

— Във всеки случай... — започна той.

Но се спря.

— Не! Не искам да ви убеждавам. Ще ви видя в болницата.

* * *

— За мен няма нищо по-добро от това да остана и да се грижа за теб, Жана. Но знаеш не по-зле от мен какви са обстоятелствата. Обещай ми само, че ще дойдеш при нас. Оставих адреса в чантата ти. Няма телефон. Достатъчно е само да изпратиш телеграма и Анри ще дойде да те посрещне на гарата, която се намира на две крачки.

Мад целуна леля си по бузата и ѝ пошушна на ухото:

— Обичам ви. Искам да дойдете.

— До скоро виждане, лельо! — каза Анри, гледайки през прозореца камиона, който отнасяше куфарите им.

Външната врата едва хлопна, когато Дезире се появи и с облекчение подхвърли:

— Ето че къщата се опразни! Всичко, което е имало вътре, всички тези мебели, дреболии, прибори, стрували толкова скъпо и създали толкова грижи на един човек, всичко това, така да се каже, не принадлежи вече на никого. Утре ще започнат да идват, да отварят шкафове, чекмеджета. И при нас беше така, добре ми е известно, понеже останах до края и присъствах на продажбата. Идват и хора ей така, за удоволствие, знаейки добре, че няма да купуват.

— Какво казва господин Салнав?

— Той прилича на куче, останало без стопанин. Бог знае защо, продължава да виси над тефтерите си, притеснява се, като че ли иска да представи своето домашно съвсем чисто, без никакви драсканици. А ти? Реши ли се?

— Все още не.

— Повярвай ми, по-добре е в дом! И най-лошият ще е по-добър от всичко останало. Не слушай доктора.

— Откъде знаеш какво мисли доктор Бернар?

— То е изписано на лицето му, а и аз познавам този тип мъже. Сигурна съм, че у тях всичко трепти от чистота, а прислужницата му няма и една свободна вечер в седмицата.

— Дезире!

— Какво искаш?

— Нали си спомняш бюфета?

— Бюфета с бутилките ли?

— Да.

— Е, и какво?

— Хайде, не се опъвай! Не ми задавай въпроси. Луиз сигурно ги е забравила. Нали каза, че са останали три пълни бутилки?

— Искаш да...

— Да, да ми качиш тук една. Не е нужно да вземаш чаша от кухнята. Тук е чашата ми за миене на зъби.

— Наистина ли искаш да направя това?

— Да.

— И какво ще кажат, когато отидеш в болницата и им лъхнеш?

— Хайде, хайде, свикнали са!

— Много ли я искаш?

— Да. Не се страхувай!

Усмихна се някак си особено, когато чу стъпките на Дезире по стъпалата.

— Дай! Аз ще я отворя. Имам по-голям опит от теб. Донеси ми чашата от тоалетната!

Бившата ѝ съученичка от манастира я гледаше слисана, объркана, отчаяна, но учудването ѝ не бе чак толкова голямо след всичко онова, което Жана ѝ бе разказала за живота си.

В първия момент остана поразена, но това бързо премина.

— Не слагаш ли вода?

Беше ужасно грозно да се види как тази дебела жена, изтегната в леглото, отпива от чашата си за миене на зъби големи глътки, които изгарят гърдите ѝ. Изведнъж тя започна да кашля така, че не можеше да си поеме дъх. Правеше знак на приятелката си да я потупа по гърба, после за миг застана, задиша тежко, а накрая дълбоко въздъхна и по лицето ѝ се изписа отново същата оная странна усмивка.

— Сега съм добре.

— Ще се напиеш ли?

— Не знам. Защо питаш?

— Май че това искаш да направиш.

Не ѝ отговори. След малко добави със същото онова учудено и същевременно ужасно иронично изражение на лицето:

— Нали трябва да взема някакво решение?

— Надявам се, че няма да постъпиш като брат си?

— Не, разбира се.

Лицето ѝ гореше. Очите ѝ блестяха навлажнени.

— Дори смятам да не ходя в старчески дом.

Сега тя говореше със себе си. Навярно виждаше Дезире само като черно-бял силует, осветен от слънцето.

— За мен вие сте много неразбираеми хора.

— Слушай...

— Разбира се, че те слушам! Но искам да се уверя дали линейката е долу.

— Ще отида при тях след осем или десет дни, веднага щом стъпя на крак. Обзалагам се, че ще се оправя по-бързо.

— Признай си, че и теб като всички хора те е страх да останеш сама.

— Не.

— И от смъртта ли не се страхуваш?

Жана продължаваше да се усмихва и усмивката ѝ докарваше Дезире до отчаяние; беше готова да се разсърди.

— Прекалено си горда, за да отидеш в старчески дом!

— Не е така.

— Да не искаш да ме убедиш, че го правиш за тяхно добро?

— Никой не може да каже дали ще им направя добро. Мисля, че най-сетне успях да разбера нотариуса. Все пак той има по-голям жизнен опит. В крайна сметка всеки се устройва по някакъв начин и живее по своему.

— Човек прави това, което може! — възрази Дезпре, като че ли изведнъж се почувства засегната.

— Точно това казвам, човек прави това, което може. Опитва се, доколкото е възможно, да е чист пред съвестта си.

— Ти не си ли чиста пред съвестта си?

— Бях, когато носех на ръце Боб нагоре по стълбите, когато бдях за цялата къща, за да предотвратя да стане бог знае какво нещастие.

— Това нищо не помогна. Както и голямото чистене в сряда вечер след погребението. Като си помисля, че ти...

— Какво знаеш ти?

— Признай си, че също както с Лоер правиш всичко, за да...

— ... за да стана сутрин първа, кафето да е готово, масата да е сложена, когато другите се събудят, подът да е чист, къщата — приветлива, ръцете ми все да мият чинии и когато вече падам от умора, да видя, че все още не съм свършила, че човек никога не може всичко да свърши; и в момент, когато се строполявам на леглото с мисълта, че умирам от умора, отново да започна да мисля за утрешните си задължения и да бдя за съня на другите...

— За да бъдеш роб, това е! Вижда се, че не си прислужвала дълго време и че не познаваш хората.

— Не става дума за хората. Става дума за...

Тя напълни чашата си и я погледна с някаква меланхолична наслада.

— Нали виждаш! Последната е! Обзе ме желание да опитам още веднъж и...

Допря устните си до коняка, после съвсем спокойно захвърли чашата на пода.

— Както самата ти каза, къщата вече не принадлежи на никого. Няма да има нужда да се чисти. Не идва ли линейката?

— Да ги накарам ли да се качат?

— Да. Не се притеснявай. Ще бъда разумна. Може да се учудят, като им лъхна, но от утре, в болницата, ще бъда най-кратката болна и всички ще ме обикнат. Ще се лекувам, така че ще се оправя по-рано от осем дни, и ще отида при тях. Остават ми още доста пари. Ще бъда леля Жана.

Дезире повдигна рамене и излезе, а старата жена, останала съвсем сама, преглътна усмивката си, уплашено се огледа наоколо, дочу стъпките по стълбите, после блъскането на носилката в стените, ръцете ѝ се вкопчиха в завивката, като че ли в последния миг искаше да направи опит да задържи къщата, стаята, малкия скрин, който виждаше за последен път.

— Леля Жана... — промълви тя, като че ли произнасяше ново име.

Двама яки мъжаги я изгледаха от горе до долу, като че ли преценяваха теглото ѝ, после си смигнаха; тя затвори очи, а помургавият каза:

— Готов ли си?

— Готов съм — отвърна другият весело.

Издание:

Жорж Сименон. Истината за Беба Донж. Леля Жана

Рецензенти: Албена Стамболова, Сирма Велева
Френска

Първо издание

Редактор: Албена Стамболова

Художник: Венцеслав Веселинов

Художник-редактор: Стефан Десподов

Технически редактор: Йордан Зашев

Коректор: Людмила Стефанова

Дадена за набор ноември 1985 г.

Подписана за печат януари 1986 г.

Излязла от печат март 1986 г.

Формат 84×108/32 Печатни коли 16,50.

Издателски коли 13,86. УИК 14,26

Цена 1,65 лв.

ДИ „Народна култура“ — София, ул. „Гаврил Генов“ 4

ДП „Димитър Найденов“ — В. Търново

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.